

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΓΑΚΗΣ • ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΟΚΚΙΝΟΣ • ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΜΑΚΡΗ
ΜΑΡΙΑ ΞΕΣΤΕΡΝΟΥ • ΘΕΟΔΩΡΑ ΠΥΤΤΕΡΟΥ • ΙΩΑΝΝΑ ΣΤΡΕΠΕΛΙΑ

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ - Βιβλίο μαθητή/μαθήτριας

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

**BIBΛΙΟ
ΜΑΘΗΤΗ/ΜΑΘΗΤΡΙΑΣ**

Επιστημονική Επιτροπή Αξιολόγησης

Συντονίστρια-Αξιολογήτρια

Γερούση Ελένη

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Αξιολογήτρια

Χατζή Ευφροσύνη

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Αξιολογήτρια

Παπαδάκη Ιωάννα

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Τεχνικός Εμπειρογνώμονας

Παπαδάκη Ευγενία

Πτυχιούχος Πληροφορικής

Επικουρικός Εμπειρογνώμονας

Κεντρωτής Χρήστος

Πτυχιούχος γραφιστικής

**Υπεύθυνη του μαθήματος/γνωστικού
αντικειμένου στο πλαίσιο της Πράξης**

Βασιλική Βαρτζιώτη, Σύμβουλος Β΄ ΙΕΠ,
μέλος της Επιστημονικής Ομάδας Έργου (ΕΟΕ) της Πράξης

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ένταξη διδακτικών βιβλίων στο Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων» με κωδικό ΟΠΣ 6010165 στο Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Συριίδων Δουκάκης

Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνη Πράξης

Πολυξένη Μπίλλα

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Προϊσταμένη Τμήματος Β΄ Προγραμμάτων Σπουδών και Εκπαιδευτικού Υλικού

Αναπληρώτρια Υπεύθυνη Πράξης

Άννα-Αικατερίνη Λυκούρη

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

**«Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης»
και το Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή»**

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΓΑΚΗΣ • ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΟΚΚΙΝΟΣ • ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΜΑΚΡΗ
ΜΑΡΙΑ ΞΕΣΤΕΡΝΟΥ • ΘΕΟΔΩΡΑ ΠΥΤΤΕΡΟΥ • ΙΩΑΝΝΑ ΣΤΡΕΠΕΛΙΑ

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΒΙΒΛΙΟ
ΜΑΘΗΤΗ/ΜΑΘΗΤΡΙΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ 24 γράμματα

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ

Επιστημονική υπεύθυνη: **Μαρία Ξέστερνου**
*Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Εφαρμογών Λογισμικού στα φιλολογικά μαθήματα,
Τμήμα Φιλολογίας, Παν/μιο Πελοποννήσου*

Ειδήμων γνωστικού αντικειμένου: **Παναγιώτης Γάκης**
*Επίκουρος Καθηγητής επί θητεία Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας,
Τμήμα Φιλολογίας, Παν/μιο Πελοποννήσου*

Συγγραφική ομάδα: **Παναγιώτης Γάκης**
*Επίκουρος Καθηγητής επί θητεία Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας,
Τμήμα Φιλολογίας, Παν/μιο Πελοποννήσου*

Θεόδωρος Κόκκινος
*Φιλολόγος στη δημόσια Β/βάθμια εκπ/ση, διδάσκων στην Γ/βάθμια εκπ/ση
(Δρ Διδακτικής φιλολογικών μαθημάτων)*

Βασιλική Μακρή
Φιλολόγος, διδάσκουσα στην Γ/βάθμια εκπ/ση (Δρ Γλωσσολογίας)

Μαρία Ξέστερνου
*Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Εφαρμογών Λογισμικού στα φιλολογικά μαθήματα,
Τμήμα Φιλολογίας, Παν/μιο Πελοποννήσου*

Θεοδώρα Πυττερού
*Φιλολόγος στη δημόσια Β/βάθμια εκπ/ση
(ΜΔΕ Αναλυτικά προγράμματα και δια βίου εκπαίδευση)*

Ιωάννα Στρεπέλια
Φιλολόγος στη δημόσια Β/βάθμια εκπ/ση (Δρ Φιλολογίας)

Παιδαγωγική επικύρωση αντικειμένου: **Μαρία Ξέστερνου**
*Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Εφαρμογών Λογισμικού στα φιλολογικά μαθήματα,
Τμήμα Φιλολογίας, Παν/μιο Πελοποννήσου*

Γλωσσική-φιλολογική επιμέλεια **Παναγιώτα Μπεκάκου**
Φιλολόγος

Σύμβουλοι παρακολούθησης σε παιδαγωγικά θέματα: **Θεόδωρος Κόκκινος**
*Φιλολόγος στη δημόσια Β/βάθμια εκπ/ση, διδάσκων στην Γ/βάθμια εκπ/ση
(Δρ Διδακτικής φιλολογικών μαθημάτων)*

Συμεών Νικολιδάκης
*Φιλολόγος, διδάσκων στην Γ/βάθμια εκπ/ση (Δρ Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης
& Ειδικής Αγωγής)*

Συντονισμός ομάδας σχεδιασμού και ανάπτυξης: **Παναγιώτης Γάκης**
Ιωάννα Στρεπέλια

Συντονισμός και επιμέλεια έκδοσης: **Γεώργιος Μπίκος**
Μαρία Ξέστερνου

Επιστημονική υπεύθυνη ψηφιακού εμπλουτισμού, παιδαγωγική τεκμηρίωση: **Μαρία Ξέστερνου**
*Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Εφαρμογών Λογισμικού στα φιλολογικά μαθήματα,
Τμήμα Φιλολογίας, Παν/μιο Πελοποννήσου*

Ψηφιακός εμπλουτισμός-τεχνική ανάπτυξη: **Μάριος Ραφαήλ Στίνης**
Πέτρος Μάνεσης

Επικύρωση ψηφιακού αντικειμένου: **Παναγιώτης Γάκης**
Ιωάννα Στρεπέλια

Κριτικός αναγνώστης: **Γεώργιος Μπίκος, Σύμβουλος Εκπαίδευσης**

Σελιδοποίηση-γραφιστική επιμέλεια: **Matrix Design**
www.matrixdesign.gr

Σχεδίαση εξωφύλλου: **24 γράμματα**

Ευχαριστίες στους ακόλουθους φορείς και πρόσωπα, των οποίων τα έργα αξιοποιήσαμε στην έντυπη/ψηφιακή μορφή αυτού του σχολικού βιβλίου:

Δημοτικό Μουσείο Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος, διάλογος, Δίαυλος, Δρόμος της Αριστεράς, Ε.Ο.Τ., Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Ηλεκτρονικού Περιεχομένου, ΕΙΜ, εκδόσεις Γλάρος, Καλέντης, Καρδαμίτσα, ΚΑΤΟΠΤΡΟ, Οι Εκδόσεις των Φίλων, Παπαδόπουλος, Πατάκης και Πόλις, Έννεπε Μούσα, ΕΡΜΗΣ, ΕΡΤ, Εφημερίδες Η Αυγή, Το Βήμα, Ελεύθερος Τύπος, Η Καθημερινή, ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ, ΠΡΙΝ, ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ, Ροδιακή, Η Εφημερίδα των Συντακτών, Ίδρυμα Αικατερίνης Λασκαρίδη, Ίδρυμα Λαμπράκη, ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΜΠΟΝΖΑΪ, ΚΕΘΙ, MaxMag, fractal art, Οικονομικός Ταχυδρόμος, Ομάδες Προφορικής Ιστορίας, Παν. Δυτ. Μακεδονίας, Πανελλήνιο σχολικό δίκτυο, Παρατηρητήριο της προσφυγικής και μεταναστευτικής κρίσης στο Αιγαίο, Περιοδικά Antivirus Magazine, Αρχαιολογία, Σχεδία, Εξάντας, Νέα Παιδεία, Ταχυδρόμος, και Φαινόμενον, THE TOCTEAM, και τους/τις δικαιούχους ή διαχειριστές των ιστοτόπων: alfavita.gr, [anti-bullying2ogel weebly](http://anti-bullying2ogel.weebly.com), arsis.gr, artpodcast.gr, astynomia.gr, [Athens Voice](http://AthensVoice.com), athinorama.gr, [avgoulas](http://avgoulas.com), [bibliotheque](http://bibliotheque.com), [CNN Greece](http://CNNGreece.com), consilium.europa.eu, dimokratiki.gr, [documento](http://documento.com), Edaily.gr, [Efsyn Podcast](http://EfsynPodcast.com), europarl.europa.eu, freeminds.gr, giannena-e.gr, gr.humanrights.com, greekinfographics.com, huffingtonpost.gr, [iefimerida](http://iefimerida.com), [Image2go](http://Image2go.com), Imagine.art, In.gr, [InScience](http://InScience.com), kywalker.gr, lagadas24.gr, learnhealth.gr, [Lifo](http://Lifo.com), [medNutrition](http://medNutrition.com), miele.com.cy, [naftemporiki](http://naftemporiki.com), odysseus.culture.gr, offlinepost.gr, podcasts.apple.com, protagon.gr, psychoedu.gr, rivellis.gr, schoolpress.sch.gr, socialpolicy.gr, [Spotify](http://Spotify.com), statistics.gr, symvstathmos.wordpress.com, [Thessaloniki ARTS & CULTURE.gr](http://ThessalonikiARTS&CULTURE.gr), thestival.gr, uncrcpc.org.cy, unhcr.org, woman.gr, womenontop.gr, worldhistory.org, WRO Hellas.

Ο σχεδιασμός του διδακτικού πακέτου (Βιβλίο και Τετράδια Εργασιών) ακολουθεί τον προσανατολισμό του Προγράμματος Σπουδών Νεοελληνικής Γλώσσας για το Γυμνάσιο, σύμφωνα με το οποίο η διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος αποσκοπεί:

α. στη συνειδητοποίηση από τους/τις μαθητές/-τριες των γλωσσικών και μη γλωσσικών μέσων που αξιοποιούνται στο πλαίσιο της παραγωγής και της πρόσληψης ενός κειμένου σε δεδομένο επικοινωνιακό, κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο,

β. στην καλλιέργεια της μετεπικοινωνιακής επίγνωσης των μαθητών/-τριών, δηλαδή της συνειδητοποίησης του ρόλου που διαδραματίζουν:

- ▶ το επικοινωνιακό και το κοινωνικό περιβάλλον στις γλωσσικές, υφολογικές και δομικές επιλογές των ομιλητών/-τριών και
- ▶ η επιλογή συγκεκριμένης μορφολογικής, συντακτικής ή κειμενικής δομής στη δημιουργία νοήματος,

γ. στην αποτελεσματική αξιοποίηση από μέρους των μαθητών/-τριών:

- ▶ των διαθέσιμων πόρων για τον σχεδιασμό νοήματος και
- ▶ της μετεπικοινωνιακής επίγνωσης στο πλαίσιο της παραγωγής και της πρόσληψης κειμένων,

δ. στην ανάπτυξη συγκεκριμένων στάσεων των μαθητών/-τριών για τις γλωσσικές ποικιλίες και τα γλωσσικά συστήματα σε συγχρονικό και διαχρονικό επίπεδο.

Το βιβλίο είναι προσανατολισμένο στα τέσσερα βασικά πεδία του γνωστικού αντικειμένου της Νεοελληνικής Γλώσσας:

- α.** διαθέσιμους πόρους νοηματικού σχεδιασμού,
- β.** μετεπικοινωνιακή επίγνωση,
- γ.** διαδικασίες σχεδιασμού νοήματος,
- δ.** στάσεις για τις γλωσσικές ποικιλίες σε συγχρονικό και διαχρονικό επίπεδο.

Στο πλαίσιο αυτού του σχεδιασμού προσφέρονται για διδασκαλία οκτώ (8) Ενότητες, χωρισμένες σε τέσσερις (4) υποενότητες που αντιστοιχούν στα τέσσερα παραπάνω βασικά πεδία. Έγινε προσπάθεια οι τίτλοι των υποενότητων να είναι πιο φιλικόι προς τους/τις μαθητές/-τριες και να αποφευχθεί, όπου ήταν εφικτό, η χρήση μεταγλώσσας. Ειδικότερα:

Η Α΄ Ενότητα, με τίτλο «**Ξεκλειδώνοντας τα κείμενα**», εστιάζει στους «πόρους σχεδιασμού κειμένων» και χωρίζεται σε 4 υποενότητες: Α1. «Ο κόσμος των κειμένων» (*Γραμματική των κειμενικών τύπων*), Α2. «Τα μουσικά συστατικά των κειμένων» (*Γραμματική της λέξης και της πρότασης*), Α3. «Λεξιλόγιο» και Α4. «Σημειωτικοί τρόποι».

Η Β΄ Ενότητα, με τίτλο «**Εμβαθύνοντας στα κείμενα**», εστιάζει στη «μετεπικοινωνιακή επίγνωση» και χωρίζεται σε 3 υποενότητες: Β1. «Τύποι κειμένων μέσα στο πλαίσιό τους» (*Γραμματική και λεξιλόγιο σε κειμενικό και πραγματολογικό πλαίσιο*), Β2. «Εμβαθύνοντας στη Γραμματική του κειμένου» (*Κειμενικοί τύποι και επικοινωνιακό/κοινωνικό πολιτισμικό περιβάλλον*).

Η Γ΄ Ενότητα, με τίτλο «**Αναζητώντας κρυμμένους θησαυρούς της γλώσσας**», εστιάζει σε διαδικασίες κειμενικού σχεδιασμού και χωρίζεται σε 2 υποενότητες: Γ1. «Πρόσληψη κειμένων» και Γ2. «Παραγωγή κειμένων» (*γραπτών, προφορικών και ψηφιακών*).

Θεωρήσαμε σημαντική την ολοκλήρωση κάθε θεματικής ενότητας του βιβλίου με τη Δ΄ Ενότητα, με τίτλο «**Συζητώντας για τη γλώσσα**», με στόχο τη συνειδητοποίηση από τους μαθητές και τις μαθήτριες των γλωσσικών ποικιλιών, την κατανόηση των σημασιολογικών διαστάσεων του λεξιλογίου και την καλλιέργεια συγκεκριμένων στάσεων σχετικά με ζητήματα της γλωσσικής μεταβολής, της γλωσσικής ποικιλίας και του ρόλου της γλώσσας ως κώδικα επικοινωνίας.

Κάθε Ενότητα αρχίζει με έναν **προοργανωτή** που εισάγει τους/τις μαθητές/-τριες στο περιεχόμενό της, παραθέτοντας τις θεματικές που θα διερευνηθούν και θα συζητηθούν στην τάξη, καθώς και τα γραμματικά, συντακτικά, λεξιλογικά, γλωσσολογικά φαινόμενα που θα παρουσιαστούν, και ολοκληρώνεται με το «**Δελτίο εξόδου**» που στοχεύει σε έναν σύντομο αναστοχασμό για όσα συζητήθηκαν και τις νέες γνώσεις που αποκτήθηκαν.

Φροντίσαμε να υπάρχει ποικιλία κειμένων, επιδιώξαμε ο/η μαθητής/-τρια να έρθει σε επαφή με «αυθεντικά» κείμενα του καθημερινού λόγου ή που συναντά στο διαδίκτυο και να γνωρίσει διάφορους κειμενικούς τύπους και κειμενικά είδη (από κείμενα ιστολογίων, ηλεκτρονικού τύπου έως και αναρτήσεις της wikipedia). Προσπαθήσαμε να αποτυπώσουμε τα βασικά σημεία της θεωρητικής προσέγγισης της γλώσσας και να τα παρουσιάσουμε σε ειδικά πλαίσια με χρώμα. Ιδανική διδακτική προσέγγιση θα ήταν η σχολική τάξη να ξεκινά μελετώντας κείμενα και εισαγωγικές στο θέμα δραστηριότητες, ώστε να καταλήγει έπειτα στην ανάγνωση της γλωσσολογικής πληροφορίας που βρίσκεται σε κάθε πλαίσιο.

Επιπλέον, στόχος μας ήταν η δημιουργία δραστηριοτήτων διαβαθμισμένης δυσκολίας, με εστίαση στη διαθεματικότητα και στους πολυγραμματισμούς. Για την ευχερέστερη διάκρισή τους, οι ατομικές δραστηριότητες είναι διατυπωμένες σε β' ενικό πρόσωπο, ενώ οι ομαδικές σε β' πληθυντικό. Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει ανάλογα με τις ανάγκες και τις δυνατότητες της τάξης του/της να υλοποιήσει όποιες προκρίνει ή να προσθέσει και άλλες δικές του/της.

Το Βιβλίο Μαθητή/Μαθήτριας συνοδεύεται από τα δύο Βιβλία Δραστηριοτήτων/Τετράδια Εργασιών που έχουν τη μορφή φακέλου εκπαιδευτικού υλικού και διαθέτουν ποικιλία κειμένων και δραστηριοτήτων, τα οποία προσφέρονται για διδακτική αξιοποίηση.

Παρατίθενται τα βασικότερα εικονοσύμβολα για το Βιβλίο και τα Τετράδια:

Στόχοι
Ενότητας

Κείμενα

Εικόνες, σκίτσα
(οπτικά κείμενα)

Ηχητικά αρχεία
(Podcast)

Βίντεο

Παράθεση
θεωρίας

Πρόσληψη
κειμένων

Παραγωγή
κειμένων

Διαθεματικές ασκήσεις
Διαθεματικά κείμενα

Διαφοροποιημένες
ασκήσεις

Ομαδική
εργασία

Οδηγίες

Αναζήτηση

Διαδικτυακή αναζήτηση
με τη μέριμνα του/της
εκπαιδευτικού στην τάξη.

Αγαπητοί μας μαθητές, αγαπητές μας μαθήτριες,

Σας καλωσορίζουμε στη Β' τάξη του Γυμνασίου, στη μέση μιας νέας και συναρπαστικής εκπαιδευτικής βαθμίδας. Το γλωσσικό σας ταξίδι έχει αρχίσει από το Δημοτικό και θα συνεχιστεί από εδώ και πέρα.

Πιστεύουμε ότι το βιβλίο αυτό θα είναι υποστηρικτικό εργαλείο για να ενισχύσει τη γλωσσική σας καλλιέργεια και να συμβάλει στην πνευματική σας ανάπτυξη. Η σκέψη/νόηση και η γλώσσα συνδέονται. Δε σκεπτόμαστε δίχως τις λέξεις, χωρίς τη γλώσσα. Πλούσια γλώσσα σημαίνει πλούσια σκέψη. Παράλληλα η γλώσσα ενισχύει την κοινωνικοποίηση, προωθεί τον διάλογο και τελικά συντελεί στην πρόοδο του πολιτισμού.

Πρόκειται για ένα βιβλίο που περιλαμβάνει θέματα που πιστεύουμε ότι βρίσκονται μέσα στην καθημερινότητά σας, στο άμεσο περιβάλλον που ζείτε και κινείστε. Κάθε μία από τις ενότητες περιλαμβάνει δίκτυα κειμένων που προσεγγίζουν κάθε θέμα από πολλές πλευρές. Η ιδιαιτερότητα αυτού του σχολικού εγχειριδίου είναι ότι αξιοποιεί κείμενα πολυτροπικά. Έτσι θα ακούσετε ηχητικά άρθρα (podcast), θα παρακολουθήσετε video που θα αποτελούν κείμενα του δικτύου που κάθε φορά θα επεξεργάζεστε. Όλα αυτά ως στόχο τους έχουν να αναπτύξουν τις επικοινωνιακές σας δεξιότητες. Στις ενότητες θα βρείτε πολλές ομαδικές δραστηριότητες και δραστηριότητες διαφοροποιημένης διδασκαλίας που θα σας επιτρέψουν να εργαστείτε και να συνεργαστείτε με την ομάδα σας δημιουργικά, αξιοποιώντας, γνώσεις, δεξιότητες, τρόπο μάθησης που ταιριάζει σε σας καλύτερα.

Το βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας είναι προϊόν μιας μακράς εκπαιδευτικής παράδοσης αλλά και φορέας νέων και καινοτόμων επιστημονικών και διδακτικών προσεγγίσεων. Εστιάζει κυρίως στην ανάδειξη του κειμένου και των ποικίλων δομών του. Όπως θα διαπιστώσετε, το βιβλίο αυτό περιέχει γνώσεις από πολλά πεδία και σκόπιμα δόθηκε έμφαση από τη συγγραφική ομάδα στον σύγχρονο χαρακτήρα των πληροφοριών που παρουσιάζονται.

Το Βιβλίο Μαθητή/-τριας χωρίζεται σε 8 ενότητες/δίκτυα κειμένων, όπως προκύπτουν από το οικείο Πρόγραμμα Σπουδών, εκ των οποίων η 4η και η 8η είναι επαναληπτικές. Έγινε προσπάθεια να «μετουσιωθούν» με όσο πιο ενδιαφέροντα και διασκεδαστικό τρόπο οι απαιτήσεις του, όσον αφορά στη γραμματική και το λεξιλόγιο αλλά και την πρόσληψη/παραγωγή λόγου. Απώτατος στόχος όλων των δραστηριοτήτων είναι η ενίσχυση της επικοινωνιακής σας ικανότητας. Ας μην ξεχνάμε ότι η γλώσσα είναι το εργαλείο που χρησιμοποιούμε όλοι καθημερινά για να επικοινωνήσουμε, να ανταλλάξουμε τις σκέψεις, τις ιδέες μας, να ενημερωθούμε, να γνωρίσουμε καλύτερα τους ανθρώπους γύρω μας και τον κόσμο. Επίσης, για πρώτη φορά και με τρόπο συστηματικό υπάρχουν σε κάθε ενότητα δραστηριότητες διαφοροποιημένης διδασκαλίας (με μεγαλύτερη έμφαση σε αυτές στα Τετράδια Εργασιών), μιας διδακτικής φιλοσοφίας που στοχεύει στο να ενισχύσει τα ενδιαφέροντα και τον τρόπο μάθησης όλων των μαθητών/-τριών. Ακόμη, σε κάθε ενότητα θα βρείτε ψηφιακά μαθησιακά αντικείμενα που επεκτείνουν όσα αναφέρει το βιβλίο και περιέχουν επιπλέον υλικό, ασκήσεις και δραστηριότητες.

Αν και η γλώσσα δεν εξαντλείται μέσα στα στενά όρια ενός βιβλίου (όσο ανοικτό κι αν είναι αυτό), ελπίζουμε να χαρείτε το ταξίδι σας στον κόσμο της γλώσσας, να απολαύσετε τον διάλογο που θα γεννηθεί στην τάξη σας με αφορμή τα κείμενα (γραπτά, ακουστικά, οπτικά, ηχητικά, ψηφιακά), να διερευνήσετε και να ανακαλύψετε νέες γνώσεις και να συνεργαστείτε δημιουργικά με τους/τις συμμαθητές/-τριές σας, ώστε να αναπτύξετε δεξιότητες αποτελεσματικής επικοινωνίας.

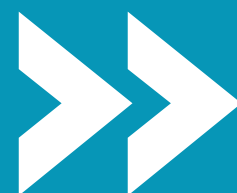
- 11** **1η Ενότητα**
«Επιστήμη: πρόκληση ή απειλή;»
- 37** **2η Ενότητα**
«Επάγγελμα: όνειρο ή εφιάλτης;»
- 60** **3η Ενότητα**
«Ρατσιστής γίνεσαι ... δε γεννιέσαι»
- 82** **4η Ενότητα** (Επαναληπτική)
«Θυμόμαστε όσα μάθαμε»
- 102** **5η Ενότητα**
«Η βία έχει... ενήλικους γονείς»
- 131** **6η Ενότητα**
«Το ταξίδι της ιστορικής μνήμης»
- 150** **7η Ενότητα**
«Ανθρώπινα δικαιώματα: θεωρία και πράξη»
- 175** **8η Ενότητα** (Επαναληπτική)
«Θυμόμαστε όσα μάθαμε»

«Επιστήμη:
πρόκληση ή απειλή;»

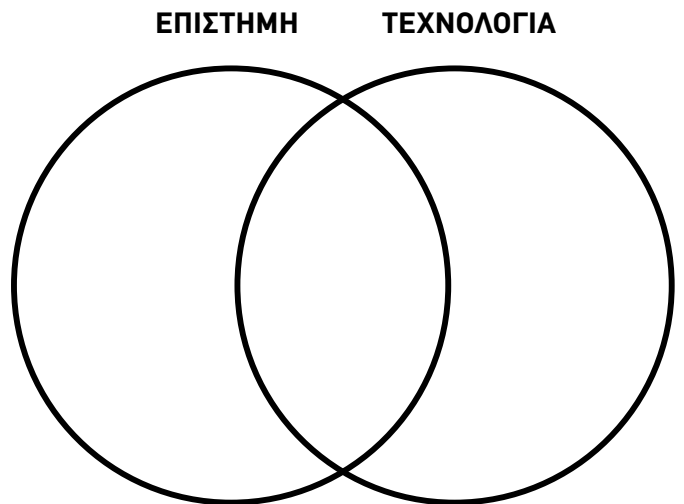

01

Ο σκοπός της επιστήμης
Εικόνα σχεδιασμένη από το λογισμικό τεχνητής νοημοσύνης
imagine art

► Να καταγράψετε με τη μορφή του καταγισμού ιδεών τις πρώτες σκέψεις σας, όταν ακούτε τους όρους «επιστήμη» και «τεχνολογία». Ποια είναι τα κοινά τους γνωρίσματα; Σε τι διαφοροποιούνται; (Μπορείτε να αξιοποιήσετε το Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής στην Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα).

► Στη συνέχεια, να δώσετε έναν ορισμό για τις δύο έννοιες.

► Διαβάστε την ακόλουθη απάντηση που έδωσε το Chat GPT στο ερώτημα «Τι είναι επιστήμη;». Θα προσθέτατε ή θα αφαιρούσατε κάτι από αυτόν τον ορισμό;

«Η επιστήμη αναφέρεται σε ένα σύνολο συστηματοποιημένων γνώσεων και μεθόδων που χρησιμοποιούνται για να κατανοήσουμε τον κόσμο γύρω

μας. Είναι μια διαδικασία έρευνας και ανακάλυψης που χρησιμοποιεί τη λογική, την παρατήρηση, την πείρα και την ανάλυση, για να εξηγήσει φαινόμενα, να προβλέψει εξελίξεις και να δημιουργήσει νέες θεωρίες.

Η επιστήμη διαιρείται συνήθως σε διάφορα ειδικά πεδία, όπως η φυσική, η χημεία, η βιολογία, η αστρονομία, η γεωλογία, η ψυχολογία, και πολλά άλλα. Κάθε επιστημονικό πεδίο ασχολείται με συγκεκριμένους τομείς της φύσης ή της ανθρώπινης εμπειρίας και χρησιμοποιεί διαφορετικές μεθόδους και εργαλεία για την έρευνα.

Η επιστήμη συμβάλλει στην ανάπτυξη νέων τεχνολογιών, την επίλυση προβλημάτων, και τη βελτίωση της ανθρώπινης κατανόησης του κόσμου».

[Πηγή: chat openai]

Στην ενότητα αυτή θα γνωρίσεις/θα επεκτείνεις τις γνώσεις σου/θα συζητήσεις για:

- **Θέματα** σχετικά με την **επιστήμη**, την **τεχνολογία**, την **υψηλή τεχνολογία** και τη **σύγχρονη ζωή**.
- **Επιστημονικός λόγος**
- **Τύπους κειμένων**, όπως: τα **διαδικαστικά κείμενα οδηγιών** και **είδη κειμένων**, όπως: το **δοκίμιο**.
- Τους **ομοιόπτωτους** και τους **ετερόπτωτους προσδιορισμούς**.
- Τα **αξιώματα ποιότητας** και **ποσότητας**.

Κείμενο 1

«Το διάστημα»

Ο Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος ήταν Έλληνας συγγραφέας, δοκιμογράφος, ποιητής, κριτικός και εκπαιδευτικός (φιλόλογος). Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί απόσπασμα από το δοκίμιο «Το διάστημα», που περιλαμβάνεται στη συλλογή δοκιμίων «Ο Σύγχρονος Άνθρωπος». Το βιβλίο εκδόθηκε το 1966¹.

Τώρα οι ιστορικές συνθήκες αλλάζουν. Από τη στιγμή που ο άνθρωπος έσπασε το φράγμα του ήχου, που ενίκησε τη βαρύτητα, τη γήινη έλξη και μπόρεσε να επιτύχει αστρονομικές ταχύτητες, τα καταπληκτικά ενδεχόμενα ολοένα και πολλαπλασιάζονται. Ο Ράσσελ² εκφράζει το φόβο πως το πρώτο γήινο κράτος, που θα καταλάβει τη σελήνη, θα οργανώσει επιδρομή κατά του αντιπάλου κράτους και θα καταστρέψει όχι μόνο το αντίπαλο κράτος αλλά και όλη τη γη. Τα όρια του πιθανού και του δυνατού έχουν τόσο επεκταθεί, ώστε τίποτε πια να μην αποκλείεται. Αλλά, φυσικά, βρισκόμαστε ακόμη στην αρχή, στα πρώτα βήματα. Το βέβαιο είναι ένα μονάχα: πως μέρα με τη μέρα αποκτούμε μια νέα συνείδηση του διαστήματος. Και πως αυτή η συνείδηση είναι προορισμένη να δημιουργήσει ένα διαφορετικό ανθρώπινο τύπο, να μεταλλάξει ολόκληρη την ανθρώπινη συνείδηση. Το διάστημα αρχίζει σιγά σιγά να γίνεται ένας «κοινός τόπος», να εισχωρεί στην καθημερινή μας ζωή. Δεν είναι πια μια αφηρημένη έννοια, ένας μαθηματικός τύπος ή ένα πεδίο, όπου αναπτύσσεται η ασυδοσία των ποιητών. Είναι ένα θετικό δεδομένο. Το διαστημόπλοιο βρίσκεται τώρα εκεί όπου βρισκόταν άλλοτε το αερόστατο. Αλλά μέσα σ' εκατό χρόνια, μπορεί και πολύ νωρίτερα, θα γίνει ένα συνηθισμένο μέσο μεταφοράς. Η γη θα έχει μικρύνει σε βαθμό απερίγραπτο. Θα είναι ένα ασήμαντο τίποτε. Η επίγεια τοπογραφία θ' ανήκει στην περιοχή της μικρογραφίας. Η αντίληψή μας του σύμπαντος θα είναι πιο άμεση, πιο απτή, περισσότερο τεκμηριωμένη, περισσότερο οικεία. Σιμά στη φυσική και τη χημεία του διαστήματος θα δημιουργηθεί, άρχισε μάλιστα να δημιουργείται η ιατρική του διαστήματος. Θα δημιουργηθεί και η νομοθεσία του διαστήματος. Δεν ξέρω αν μπορεί να προβλέψει κανείς και τη δημιουργία της ηθικής του διαστήματος. Αλλ' αυτό είναι ένα άλλο κεφάλαιο – και όχι τόσο απλό. Και όλα τούτα και όσα άλλα είναι φυσικό να επακολουθήσουν θα πλατύνουν και θα βαθύνουν την ανθρώπινη συνείδηση.

Ανακαλύπτοντας
το διάστημα

1. Ακολουθείται η ορθογραφία του κειμένου της έκδοσης.

2. Ράσελ Μπέρτραντ (1872-1970): φιλόσοφος, μαθηματικός και ειρηνιστής, ο οποίος βραβεύτηκε με Νόμπελ Λογοτεχνίας το 1950 για τη συνεισφορά του στον ανθρωπισμό και στην ελευθερία σκέψης.

Άμποτε³ να μεγαλώσουν και την ανθρώπινη γενναιοφροσύνη και την ανθρώπινη ανεξικακία και την ανθρώπινη αξιοπρέπεια! Άμποτε ο άνθρωπος, που έχει μέσα του και τον άγγελο και τον διάβολο, να στείλει στο σύμπαν την αγγελική του υπόσταση και ν' αφήσει τη διαβολική ύπαρξή του να δέρνεται, να χαμοσέρνεται και ν' αυτοτιμωρείται σε τούτη την όλη «λάσπη και όνειρα» γη.

[Πηγή: Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος, *Ο Σύγχρονος Άνθρωπος*, εκδ. Οι Εκδόσεις των Φίλων, Αθήνα, 1985, σσ. 349-350 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Ποια είναι τα αποτελέσματα από την εξέλιξη της επιστήμης σύμφωνα με το κείμενο;
2. Το κείμενο γράφτηκε το 1966. Γιατί τα θέματα που τίγονται στο κείμενο παραμένουν και για σένα επίκαιρα;
3. Πώς θα χαρακτήριζες το ύφος του κειμένου; Να δικαιολογήσεις την απάντησή σου με αναφορές στο κείμενο.
4. Να εντοπίσεις δύο σχήματα λόγου στο κείμενο. Πώς αναδεικνύουν το μήνυμα που θέλει να περάσει ο συγγραφέας;
5. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να βασιστείτε στις απαντήσεις των προηγούμενων ερωτήσεων και να δημιουργήσετε έναν εννοιολογικό χάρτη με τα χαρακτηριστικά που πιστεύετε ότι έχει ένα δοκίμιο.

ΕΞΗΓΗΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΚΕΙΜΕΝΩΝ: ΤΟ ΔΟΚΙΜΙΟ

- ▶ Το κείμενο που επεξεργαστήκαμε αποτελεί ένα **δοκίμιο**. Πρόκειται για ένα είδος γραπτού λόγου που γράφεται από **διακεκριμένους ανθρώπους** των γραμμάτων, των τεχνών και των επιστημών.
- ▶ Η/Ο δοκιμογράφος απευθύνεται στον μέσο μορφωμένο αναγνώστη/-τρια με **σκοπό** είτε **να πείσει (αποδεικτικό δοκίμιο)** είτε να **εκφράσει προσωπικές σκέψεις (στοχαστικό δοκίμιο)**. Το αποδεικτικό δοκίμιο ανήκει κυρίως στον εξηγητικό τύπο κειμένων, ενώ το στοχαστικό μπορεί να ανήκει και στο επιχειρηματολογικό.
- ▶ Επειδή δεν απευθύνεται σε ειδήμονες, **δεν χρησιμοποιεί ειδική ορολογία**.
- ▶ Τα **θέματα** με τα οποία ασχολείται είναι **διαχρονικά**.
- ▶ Τα θέματα είναι ιδωμένα μέσα από τις **εμπειρίες και τα βιώματα** του/της συγγραφέα.
- ▶ Η **έκφραση** είναι **προσεγμένη**, ενδεικτική της καλλιέργειας της/του συγγραφέα.
- ▶ Το **αποδεικτικό δοκίμιο** έχει **αυστηρή δομή** (πρόλογο – κύριο μέρος – επίλογο), ενώ στο στοχαστικό παρατηρείται **χαλαρή σύνδεση των ιδεών** (μοιάζει με λογοτεχνικό κείμενο).
- ▶ Στο **αποδεικτικό δοκίμιο** ο/η συγγραφέας είναι **αντικειμενικός/-ή** και συνήθως χρησιμοποιεί **γ' πρόσωπο**, ενώ στο **στοχαστικό** είναι **υποκειμενικός/-ή** και χρησιμοποιεί **α' πρόσωπο**.
- ▶ Στο **στοχαστικό δοκίμιο** παρατηρείται η **χρήση σχημάτων λόγου** για την πρόκληση συναισθημάτων στον/στην αναγνώστη/-στρια.

«Υπαρκτές οι πιθανότητες να υπάρχει ένας πλανήτης σαν την Γη, να μπορεί να φιλοξενήσει ζωή»

Ο Έλληνας αστροφυσικός, πανεπιστημιακός και συγγραφέας, Γ. Γραμματικάκης, σχολιάζει με τον δικό του τρόπο τις ιστορικές φωτογραφίες από το διαστημικό τηλεσκόπιο James Webb που δημοσίευσε η NASA. Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί διασκευασμένο απόσπασμα της συνέντευξης του αστροφυσικού στην Ειρήνη Χατζόγλου (iefimerida, 19/07/2022).

«Ζούμε σε μια περίεργη εποχή. Από τη μία ο άνθρωπος είναι μετέωρος, ζει μέσα στην καθημερινή αβεβαιότητα και από την άλλη η επιστήμη κάνει μια απίστευτη σύνδεση. Με τον μεγάλο επιταχυντή του CERN παρακολουθεί τον μικρόκοσμο της ύλης και με το τηλεσκόπιο James Webb ολόκληρο το σύμπαν και τα βάθη του. Αυτό πρώτη φορά συμβαίνει με τέτοια έκταση στην ανθρωπότητα.

Ο σημερινός άνθρωπος δεν ξέρει πώς να κινηθεί και πού να ελπίσει. Οι φωτογραφίες από το διαστημικό τηλεσκόπιο James Webb δείχνουν ότι το πρώτο καθήκον των ηγετών, των ηγεσιών και του ανθρώπου είναι να επαναφέρουν τις αξίες που έχουν χαθεί, της δημοκρατίας, της δικαιοσύνης, του ανθρωπισμού που παραπαίουν. Όταν, παράλληλα με τα όσα μαγικά συμβαίνουν σε επίπεδο επιστήμης, στην Ευρώπη εκτυλίσσεται ένας αποτρόπαιος πόλεμος με χιλιάδες θύματα, σημαίνει ότι την έχουμε πατήσει.

Με τις φωτογραφίες βλέπουμε το μακρινό παρελθόν, περίπου 1 δις χρόνια αφότου γεννήθηκε το σύμπαν, υποθέτουμε από μια μεγάλη έκρηξη. Έκτοτε, συνεχώς διαστέλλεται. Και η υπεροχή του διαστημικού τηλεσκοπίου James Webb είναι ότι μπορεί να ανιχνεύει και στο υπέρυθρο.

Οι ανακαλύψεις όμως δε σταματούν εδώ. Ένα από τα πράγματα που θα ανιχνεύσει το διαστημικό τηλεσκόπιο είναι η κατάσταση των λεγομένων εξωπλανητών, γιατί ένα μεγάλο επίτευγμα της σύγχρονης επιστήμης απέδειξε ότι περίπου το κάθε αστέρι από τα δισεκατομμύρια των δισεκατομμυρίων που υπάρχουν στο σύμπαν συνοδεύεται από έναν ή και περισσότερους πλανήτες.

Έχουμε ανακαλύψει αυτή τη στιγμή με άλλα διαστημικά όργανα περίπου 4.000 με 5.000 εξωπλανήτες. Επομένως, οι πιθανότητες να υπάρχει και κάπου μια παρόμοια γη, ένας πλανήτης που να έχει τις κατάλληλες συνθήκες, τις πολύ δύσκολες και περίπλοκες, για να φιλοξενήσει τη ζωή είναι υπαρκτές. Επειδή, όμως, θα χρειαζόμασταν πολλές ανθρώπινες γενιές με ένα διαστημόπλοιο για να «χαιρετήσουμε» αυτές τις εξωγήινες μορφές, καλό θα ήταν να επικεντρωθούμε στη γήινη μοναξιά μας που είναι δίπλα μας παντού και – μερικές φορές – είναι σπαρακτική. Η επιστήμη είναι η παρηγοριά μας. Το μεγαλείο του ανθρώπου να συλλαμβάνει όλο αυτό το απέραντο, το δύσκολο, το δραματικό σύμπαν που έχει αρχή, μέση και τέλος, απ' ό,τι φαίνεται».

[Πηγή: iefimerida, 19/7/2022 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Παιχνίδι λέξεων
για τη γνώση

Δραστηριότητες

1. Τα Κείμενα 1 και 2 έχουν παραχθεί από δύο πνευματικούς ανθρώπους. Το Κείμενο 1 από έναν εκπρόσωπο των ανθρωπιστικών επιστημών και το Κείμενο 2 από έναν εκπρόσωπο των θετικών επιστημών. Ποιο είναι το κοινό στοιχείο στα δύο κείμενα και σε τι διαφοροποιείται η προσέγγισή τους ανάλογα με την ιδιότητά τους;
2. Να εντοπίσεις επιστημονικούς όρους μέσα στο Κείμενο 2 και φράσεις καθημερινού λόγου. Γιατί επιλέγει αυτούς τους όρους;
3. Ποιος είναι ο σκοπός του συντάκτη του Κειμένου 2;
4. Να γράψεις μία παράγραφο (60-70 λέξεων) με θεματική περίοδο την πρόταση του Κειμένου 2: «Η επιστήμη είναι η παρηγοριά μας», χρησιμοποιώντας ως τρόπο ανάπτυξης την αιτιολόγηση.

Εξώφυλλα
επιστημονικών
βιβλίων

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

- ▶ Στο απόσπασμα της συνέντευξης του Γ. Γραμματικάκη παρατηρούνται ορισμένα χαρακτηριστικά του **επιστημονικού λόγου**. Τα επιστημονικά κείμενα γράφονται από **κάποιον ειδικό** σε έναν επιστημονικό κλάδο.
- ▶ **Στόχος** του/της συντάκτη/-τριάς τους είναι να **περιγράψει**, να **ερμηνεύσει** ένα φαινόμενο και να **αποδείξει** μια θέση, καθιστώντας έτσι τη γνώση **προσιτή** στο ευρύ κοινό.
- ▶ **Χαρακτηριστικά** του επιστημονικού λόγου είναι:
  - Η χρήση **ειδικού λεξιλογίου/επιστημονικής ορολογίας**.
  - Η **αναφορική λειτουργία** της γλώσσας.
  - Η χρήση **γ' προσώπου**.
  - Το **επίσημο, απρόσωπο, αντικειμενικό ύφος**.
  - Η **αυστηρή δομή**.
  - Οι παραπομπές σε **βιβλιογραφία**.
- ▶ Άλλα χαρακτηριστικά: χρήση **ονοματικών φράσεων** αντί ρηματικών, **παθητική σύνταξη, υποτακτική σύνδεση** των προτάσεων (χρήση πολλών δευτερευουσών προτάσεων).

Παιχνίδι λέξεων για την επιστήμη

«Κατασκευή κοίλου κατόπτρου συγκέντρωσης φωτεινών ακτίνων»

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί μέρος διδακτικού σεναρίου ρομποτικής (με δυνατότητα εφαρμογής στο μάθημα της Τεχνολογίας). Εντάσσεται στο πλαίσιο προγράμματος στα σχολεία για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και την τεχνολογία υδρογόνου (υπεύθυνη η WRO Hellas). Η εταιρεία Mytilineos έκανε χορηγία στα σχολεία ένα kit ρομποτικής της εταιρείας Gigo και η WRO Hellas STEM⁴ Education επιμόρφωσε τις/τους εκπαιδευτικούς με webinar για τον τρόπο αξιοποίησής του. Ακολουθεί ένα απόσπασμα από το φυλλάδιο δραστηριοτήτων για τη μετατροπή του φωτός σε θερμότητα (βλ. κατασκευή ηλιακού θερμοσίφωνα).

Μάθημα

02

Μετατροπή Φωτός σε Θέρμανση

Η Ελένη είναι ένα γλυκό κορίτσι. Έβλεπε συχνά ένα μικρό αγόρι στη γειτονιά της να κάθεται μόνο στη μπροστινή βεράντα του σπιτιού του. Λόγω της κακής του όρασης, έμενε πάντα στο σπίτι. Η Ελένη προσπάθησε να βρει έναν τρόπο να τον βοηθήσει να τον συνδέσει με τον έξω κόσμο.

Ένα ζεστό απόγευμα, η Ελένη παρατήρησε ότι ο ήλιος έλαμπε έντονα και έτσι σκέφτηκε μια καταπληκτική ιδέα: υπήρχε τρόπος να μάθει κάτι καινούριο στο αγόρι, κι ας μην είχε καλή όραση! Η Ελένη αποφάσισε να βγάλει το μικρό αγόρι έξω για να του δείξει πώς λειτουργεί η θερμική ηλιακή ενέργεια.

Κάτω από τον ήλιο, η Ελένη είπε στο αγόρι να βγάλει την παλάμη έξω στραμμένη προς τα πάνω. Μετά πήρε ένα παγάκι από το καλάθι και το έβαλε στο χέρι του. Παρότι είχε πολύ φως έξω, το αγόρι δεν μπορούσε να δει πολύ καλά. Ωστόσο, μπορούσε να νιώσει

το παγάκι που έλιωνε γρήγορα και το νερό κυλούσε στην παλάμη του! Αυτή η αίσθηση βοήθησε το αγόρι να καταλάβει τη σημασία της θερμικής ηλιακής ενέργειας. Έχοντας χρόνια να βγει έξω, το αγόρι ευχαρίστησε την Ελένη για την προθυμία της να τον διδάξει.

Από αυτό που μάθατε για την ηλιακή θερμική ενέργεια, μπορείτε να σκεφτείτε άλλες εφαρμογές της:

Καθημερινή Εφαρμογή

Ο ήλιος παρέχει φως και θερμότητα. Είναι μια πολύ σημαντική πηγή ενέργειας. Όποτε βγαίνει ο ήλιος, μπορείτε να εκμεταλλευτείτε την ηλιακή ενέργεια. Ο ηλιακός θερμοσίφωνας είναι ένας εξοπλισμός που διοχετεύει τη θερμότητα του ήλιου για να θερμάνει το νερό. Αυτό είναι ένα είδος ανανεώσιμης ενέργειας. Υπάρχουν δύο είδη ηλιακών θερμοσίφωνων. Οι ενεργητικοί και οι παθητικοί. Οι παθητικοί ηλιακοί θερμοσίφωνες σχεδιάζονται με μια δεξαμενή νερού και ένα κεκλιμένο ηλιακό πάνελ. Οι ενεργητικοί ηλιακοί θερμοσίφωνες εμπεριέχουν και ένα μοτέρ που κάνει το νερό να κυκλοφορεί και επίσης έχει και λειτουργία ελέγχου της θερμοκρασίας.

Ηλιακός Θερμικός Συσσωρευτής

Σπαζοκεφαλιά

Στη διάρκεια της πολιορκίας των Συρακουσών, ο διάσημος Έλληνας εφευρέτης Αρχιμήδης, έβαλε φωτιά στα εχθρικά πλοία χρησιμοποιώντας μια σειρά από καθρέφτες που διαχέευαν την ηλιακή ενέργεια. Τι άλλες εφαρμογές έχει αυτή η ενέργεια;

Λίστα υλικών

3	16	41	57	62
7	x2	42	58	63
x1	x1	43	59	x1
2	x2	44	60	
x1	x1	45	61	
		46	64	
		47	65	
		48	66	
		49	67	
		50	68	
		51	69	
		52	70	
		53	71	
		54	72	
		55	73	
		56	74	

01

02

03

04

05

06

07

08

09

10

11

12

[Πηγή: διδακτικό σενάριο ρομποτικής, WRO Hellas, σσ. 9-11 (απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Με αφορμή το κείμενο, να αναφέρεις τους λόγους που οδήγησαν τον άνθρωπο στην ανάπτυξη της επιστήμης και της τεχνολογίας.
2. Ποια επιστημονικά και τεχνολογικά επιτεύγματα θεωρείς απαραίτητα στην καθημερινή σου ζωή και γιατί; Να γράψεις την απάντησή σου σε χαρτάκι post it και να την αναρτήσεις στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης σου. Σύγκρινε την απάντησή σου με τις απαντήσεις των συμμαθητών/-τριών σου.
3. Αφού χωριστείτε σε ομάδες των δύο (ανά θρανίο), να επιλέξετε ένα ζεύγος εικόνων από το εγχειρίδιο κατασκευής του κατόπτρου και να γράψετε σύντομες οδηγίες. Στη συνέχεια, να ανακοινώσετε τις οδηγίες σας στην

ολομέλεια. **α.** Τι παρατηρείτε για το πρόσωπο, την έγκλιση και τον χρόνο των ρημάτων που χρησιμοποιήσατε; **β.** Να συγκρίνετε τις οδηγίες της ομάδας σας με τις οδηγίες των άλλων ομάδων. Ποια θεωρείτε ότι είναι τα «δυνατά» και ποια τα «αδύνατα» σημεία της εργασίας σας; **γ.** Αφού διαβάσετε τα χαρακτηριστικά των κειμένων οδηγιών (διαδικαστικών κειμένων) στο πλαίσιο που ακολουθεί, να διορθώσετε τις οδηγίες σας και να τις αναρτήσετε με θέμα: «Επιστήμη – Τεχνολογία» είτε σε padlet ή σε τοίχο της e-me ή στην e-class είτε στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης σας. (Προαιρετικά: Μπορείτε να κατασκευάσετε το κάτοπτρο για την εργασία σας στο μάθημα της Τεχνολογίας).

ΟΔΗΓΙΕΣ

Για τη δραστηριότητα 3 πρέπει να λάβετε υπόψη τα βασικά χαρακτηριστικά των διαδικαστικών κειμένων.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΚΕΙΜΕΝΩΝ: ΟΔΗΓΙΕΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ, ΟΔΗΓΙΕΣ ΧΡΗΣΗΣ κ.ά.

- ▶ Περιλαμβάνουν **3 στάδια**: 1) **στόχος**, 2) **υλικά**, 3) **εκτέλεση**.
- ▶ Συνοδεύονται από **σχόλια**, **εικόνες** ή **σκίτσα**.
- ▶ Ο **στόχος** δηλώνεται στην αρχή (συντά και στον τίτλο).
- ▶ Τα **υλικά** (ή συστατικά ή μέσα) παρατίθενται συνήθως με τη σειρά χρήσης τους.
- ▶ Τα κείμενα ολοκληρώνονται με την αναφορά στην **ακολουθία των βημάτων** που καθορίζουν τον τρόπο με τον οποίο θα επιτευχθεί ο στόχος.
- ▶ **Χαρακτηριστικά γλώσσας**: **προσφωνήσεις/ρήματα δράσης/ρήματα σε χρόνο ενεστώτα/έγκλιση προστακτική ή προτροπική υποτακτική/α' πληθυντικό** πρόσωπο/**επιρρήματα/συνδετικές λέξεις** που δηλώνουν **χρόνο** και **προϋπόθεση/φράσεις πιθανολόγησης**.

A2. Τα «μυστικά συστατικά» των κειμένων

ΟΜΟΙΟΠΤΩΤΟΙ ΚΑΙ ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

Στα κείμενα που διάβασες υπάρχουν πολλοί προσδιορισμοί των βασικών όρων της πρότασης. Σε μια πρόταση, εκτός από τους κύριους όρους, υπάρχουν και άλλοι που βρίσκονται στην ίδια πτώση (**ομοιόπτωτοι προσδιορισμοί**) και άλλοι που βρίσκονται σε διαφορετική πτώση (**ετερόπτωτοι προσδιορισμοί**).

Στους ομοιόπτωτους προσδιορισμούς εντάσσονται ο **επιθετικός** και ο **κατηγορηματικός** προσδιορισμός, η **παράθεση** και η **επεξήγηση**.

▶ Επιθετικός προσδιορισμός λέγεται το επίθετο που προσδίδει στη λέξη που προσδιορίζει μια συγκεκριμένη και μόνιμη ιδιότητα.

π.χ. το **χαμογελαστό** παιδί. Η μόνιμη ιδιότητα σημαίνει ότι την ιδιότητα αυτή (χαμογελαστό) το παιδί δεν την έχει μόνο τώρα, αλλά θα την έχει και σε λίγο και πάντα.

▶ Ως επιθετικοί προσδιορισμοί χρησιμοποιούνται κυρίως τα **επίθετα**, οι **αντωνυμίες**, τα **αριθμητικά**, οι **μετοχές**, τα **επιρρήματα** με

Ετερόπτωτοι
προσδιορισμοί
σε γενική

άρθρο, οι **προθετικές** φράσεις (κυρίως με τις προθέσεις: από, για, με, χωρίς) που μπορούν να μετατραπούν σε επίθετο ή σε μετοχή, τα **ουσιαστικά** που δηλώνουν **ηλικία, επάγγελμα, εθνικότητα**, τα **ονόματα** των **γεωγραφικών** ή **χρονικών όρων** ή **φυσικών φαινομένων**.

▶ **Κατηγορηματικός** προσδιορισμός λέγεται το επίθετο που προσδίδει στη λέξη που προσδιορίζει μια συγκεκριμένη και παροδική ιδιότητα, π.χ. ήρθε **χαμογελαστό** το παιδί. Ως κατηγορηματικοί προσδιορισμοί χρησιμοποιούνται κυρίως τα επίθετα (όλος, ολάκερος, ολόκληρος, ακέριος, ατόφιος, μισός, μονός, διπλός, μόνος ή μοναχός [μου, σου, του]) και οι επιθετικές μετοχές. Η διάκριση του επιθετικού από τον κατηγορηματικό προσδιορισμό είναι ότι συνήθως ο **επιθετικός** έχει **άρθρο (έναρθρος)**, ενώ ο **κατηγορηματικός** δεν έχει (**άναρθρος**).

▶ **Παράθεση** είναι το ουσιαστικό που παραθέτει - προσθέτει στη λέξη που προσδιορίζει μια ιδιότητα, ένα ιδιαίτερο και γνωστό γνώρισμα ή απλώς το χαρακτηρίζει. Αυτό το ιδιαίτερο και γνωστό γνώρισμα είναι μια έννοια πιο γενική από τη λέξη που προσδιορίζει, π.χ. ο Κώστας, **ο μαθητής**.

▶ **Επεξήγηση** είναι το ουσιαστικό που διασαφηνίζει - επεξηγεί τη λέξη που προσδιορίζει, επειδή η έννοιά της είναι γενική και αόριστη. Αυτό το ιδιαίτερο και γνωστό γνώρισμα είναι μια έννοια πιο συγκεκριμένη από τη λέξη που προσδιορίζει, π.χ. ο μαθητής, **ο Κώστας**.

Οι ετερόπρωτοι βρίσκονται κυρίως σε γενική και πιο σπάνια σε αιτιατική πτώση.

Η γενική ως προσδιορισμός

Όταν χρησιμοποιούμε τη γενική ως προσδιορισμό ενός ουσιαστικού τότε η γενική αποκτά διάφορες σημασίες:

▶ την **κτήση** (γενική **κτητική**). Με τη σημασία αυτή η γενική χρησιμοποιείται για να φανεί σε ποιον ανήκει κάτι, π.χ. το αυτοκίνητο **του πατέρα μου**.

▶ το **υποκείμενο** ενός ρηματικού ουσιαστικού (γενική **υποκειμενική**). Με τη σημασία αυτή η γενική χρησιμοποιείται για να φανερώσει το υποκείμενο ή τον δέκτη μιας ενέργειας, π.χ. η παραίτηση **του διευθυντή** (εννοείται ο διευθυντής παραιτήθηκε).

▶ το **αντικείμενο** ενός ρηματικού ουσιαστικού (γενική **αντικειμενική**). Με τη σημασία αυτή η γενική χρησιμοποιείται για να φανερώσει το αντικείμενο ή τον δέκτη μιας ενέργειας, π.χ. Η φρουρά **του στρατοπέδου** (εννοείται κάποιοι φρουρούν το στρατόπεδο). Δεν είναι, όμως, πάντα σαφές, αν η γενική είναι υποκειμενική ή αντικειμενική, π.χ. το κλείσιμο **του παραθύρου**, μπορεί να ερμηνευθεί με δύο τρόπους: α. κάποιος έκλεισε το παράθυρο (γενική **αντικειμενική**) και β. το παράθυρο έκλεισε (γενική **υποκειμενική**).

▶ τον **χρόνο** (γενική του **χρόνου**). Με τη σημασία αυτή η γενική χρησιμοποιείται για να δηλώσουμε τον χρόνο κατά τον οποίο γίνεται μια ενέργεια, π.χ. δουλειές **της νύχτας**.

▶ τον **τόπο** (γενική του **τόπου**). Με τη σημασία αυτή η γενική χρησιμοποιείται για να δηλώσουμε τον τόπο στον οποίο γίνεται μια ενέργεια, π.χ. η μάχη **του Μαραθώνα**.

▶ την **ιδιότητα** (γενική της **ιδιότητας**). Με τη σημασία αυτή η γενική χρησιμοποιείται για να φανερωθεί η ιδιότητα που έχει το όνομα που προσδιορίζει η γενική, π.χ. παιδί **τριών ετών**.

► το **περιεχόμενο** (γενική του **περιεχομένου**). Με τη σημασία αυτή η γενική χρησιμοποιείται για να φανερωθεί ο σκοπός για τον οποίο χρησιμοποιείται κάτι ή το περιεχόμενο του ουσιαστικού που προσδιορίζει η γενική, π.χ. δοχείο **λαδιού**.

► το **σύνολο** (γενική **διαιρετική**). Με τη σημασία αυτή η γενική χρησιμοποιείται για να φανεί κάποιο σύνολο και η λέξη που προσδιορίζει η γενική φανερώνει ένα μέρος του συνόλου, π.χ. το τελευταίο κεφάλαιο **του βιβλίου**.

► την **αιτία** (γενική της **αιτίας**). Με τη σημασία αυτή η γενική χρησιμοποιείται για να φανερωθεί η αιτία μιας ενέργειας, μιας κατάστασης, π.χ. ένοχος **κλοπής**.

► την **ύλη** (γενική της **ύλης**). Με τη σημασία αυτή η γενική χρησιμοποιείται για να φανερωθεί η ύλη του ονόματος που προσδιορίζει, π.χ. τραπέζι **ξύλου**.

► την **καταγωγή** (γενική της **καταγωγής**). Με τη σημασία αυτή η γενική χρησιμοποιείται για να φανερωθεί η καταγωγή του ονόματος που προσδιορίζει η γενική, π.χ. ο γιος **του Νίκου**.

► το **μέτρο** (γενική του **μέτρου**). Με τη σημασία αυτή η γενική χρησιμοποιείται για τη μέτρηση α) του τόπου ή β) του χρόνου, π.χ. απόσταση **δύο χιλιομέτρων** ή απόσταση **τριών ωρών**.

► τον **δημιουργό** (γενική του **δημιουργού**). Με τη σημασία αυτή η γενική χρησιμοποιείται για να φανερωθεί ο δημιουργός του ονόματος που προσδιορίζει η γενική, π.χ. ο πίνακας **του Θεοτοκόπουλου**.

Υπάρχουν, επίσης, ετερόπρωτοι προσδιορισμοί σε αιτιατική πτώση, οι οποίοι είναι πολύ σπανιότεροι και δηλώνουν:

► την **αναφορά** (αιτιατική της αναφοράς). Οι λέξεις οι οποίες συνήθως χρησιμοποιούνται για να δηλωθεί η αναφορά είναι: το μάκρος, το πλάτος, το βάθος, το ύψος, το μήκος, π.χ. σαράντα μέτρα **ύψος**.

► το **περιεχόμενο** (αιτιατική του **περιεχομένου**). Με τη σημασία αυτή η αιτιατική χρησιμοποιείται για να δηλώσει το περιεχόμενο. Συνήθως συνοδεύει τα επίθετα: γεμάτος και όλος, π.χ. δρόμος γεμάτος **λακκούβες**.

► το **αντικείμενο** (αιτιατική αντικειμενική). Για να δηλωθεί η αιτιατική με αυτή τη σημασία, χρησιμοποιούνται ρηματικά ουσιαστικά που έχουν **προστακτική – ευχετική – προτρεπτική** σημασία, π.χ.: προσοχή **το τσιγάρο** (προσέξτε το τσιγάρο).

Δραστηριότητες

1. Αντιστοίχισε τις πιο κάτω στήλες:

Στήλη Α	Στήλη Β	Στήλη Γ
Ο αθλητής νικά	Η φρουρά της πατρίδας	Γενική υποκειμενική
Επισκευάζω το σπίτι μου	Η νίκη του αθλητή	Γενική αντικειμενική
Φρουρώ την πατρίδα	Η επισκευή του σπιτιού μου	Γενική αντικειμενική

- 2.** Να βρεις και να χαρακτηρίσεις τους παρακάτω ετερόπρωτους προσδιορισμούς:
- α.** Ο άνθρωπος έσπασε το φράγμα του ήχου (Κείμενο 1).
  - β.** Αποκτούμε μία νέα συνείδηση του διαστήματος (Κείμενο 1).
  - γ.** Το καθήκον των ηγετών (Κείμενο 2).
- 3.** Στα παρακάτω παραδείγματα να μετατρέψεις το υπογραμμισμένο ουσιαστικό σε ρήμα και τη γενική που το προσδιορίζει σε αντικείμενο ή υποκείμενο και ανάλογα να τη χαρακτηρίσεις ως γενική αντικειμενική ή υποκειμενική.
- α.** Η ξαφνική αλλαγή των σχεδίων μας ματαίωσε την εκδρομή.
  - β.** Η αναχώρηση του πλοίου είχε μεγάλη καθυστέρηση.
  - γ.** Η γοητεία των κινηματογραφικών ταινιών είναι μεγάλη.
  - δ.** Πολλοί συνεργάζονται για τη διακίνηση των εντύπων και των περιοδικών.
- 4.** Να αντικαταστήσεις τους επιθετικούς προσδιορισμούς με ουσιαστικά - με την ίδια σημασία - στη γενική πτώση.
- α.** Μπόρεσε να επιτύχει αστρονομικές ταχύτητες (Κείμενο 1).
.....
  - β.** Το διάστημα αρχίζει ... να εισχωρεί στην καθημερινή μας ζωή (Κείμενο 1).
.....
  - γ.** Καλό θα ήταν να επικεντρωθούμε στη γήινη μοναξιά μας (Κείμενο 2).
.....
- 5.** Να μετατρέψεις τη δευτερεύουσα πρόταση σε ετερόπρωτο προσδιορισμό.
- α.** Οι νίκες που σημειώθηκαν στους αγώνες.
.....
  - β.** Το κρασί που παράγεται στην Ελλάδα.
.....
  - γ.** Τα πουλιά που πετούν πάνω από τους ωκεανούς λέγονται αποδημητικά.
.....

Στοιχεία
ετερόπρωτων
προσδιορισμών

Λεξιλογικές ασκήσεις

1. Να αντιστοιχίσεις τους όρους της στήλης Α' με τη σημασία τους στη στήλη Β' :

Στήλη Α'	Στήλη Β'
1. Επιστημολογία	α. Αυτός που φαίνεται ότι είναι επιστημονικός, ενώ στην πραγματικότητα δεν είναι.
2. Επιστήμονας	β. Ό,τι είναι δυνατό να ερευνήσει και να γνωρίσει, ιδίως επιστημονικά, ο άνθρωπος.
3. Επιστημονικός	γ. Η ιδιότητα του επιστήμονα καθώς και το σύνολο των επιστημονικών γνώσεων που αυτός έχει.
4. Επιστητό	δ. Αυτός που έχει την ακρίβεια, την εγκυρότητα, την αντικειμενικότητα κ.λπ., την οποία απαιτεί η επιστήμη.
5. Επιστημονικοφανής	ε. Αυτός που γνωρίζει σε βάθος το αντικείμενο ορισμένης επιστήμης και με την εργασία του συμβάλλει στην ανάπτυξή της.
6. Επιστημοσύνη	στ. Ο κλάδος της φιλοσοφίας που ασχολείται με την επιστήμη γενικά και ιδίως με τις αρχές, τις μεθόδους, τις δυνατότητες και την αξία της.

2. Να βρεις ζευγάρια συνωνύμων από τον παρακάτω πίνακα λέξεων των Κειμένων 1 και 2.

αλλάζουν	φρικιαστικός	καθήκον	έχουν διευρυνθεί	αναπτύσσεται
σίγουρο	πολλαπλασιάζονται	γνωστή	αποτρόπαιος	αυξάνονται
απή	εξελίσσεται	έχουν επεκταθεί	υποχρέωση	επίτευγμα
κατόρθωμα	οικεία	χειροπιαστή	βέβαιο	μεταβάλλονται

3. Οι υπογραμμισμένες περίοδοι λόγου από τα αποσπάσματα των Κειμένων 1 και 2: αποτελούν **ιδιωτισμούς**. Ποια είναι η σημασία τους; Να τις αντικαταστήσεις με άλλες φράσεις που έχουν την ίδια σημασία.

α. «ο άνθρωπος, που έχει μέσα του και τον άγγελο και τον διάβολο...»

β. «Όταν, παράλληλα με τα όσα μαγικά συμβαίνουν σε επίπεδο επιστήμης, στην Ευρώπη εκτυλίσσεται ένας αποτρόπαιος πόλεμος με χιλιάδες θύματα, σημαίνει ότι την έχουμε πατήσει»

Σπουδαίες
και σπουδαίοι
επιστήμονες

Οι ιδιωτισμοί είναι εκφράσεις με ιδιαίτερη σημασία ή σύνταξη που λέγονται σε μία γλώσσα, π.χ. «μαλλιά κουβάρια», «φωτιά και λάβρα», «άρων άρων» κ.ά. Αναδιατύπωσέ τες χωρίς να αλλάζει το νόημα.

4. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να περιηγηθείτε στο ηλεκτρονικό Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής και να γράψετε τον ορισμό της λέξης «κόσμος» (βλ. Κείμενο 2 τη λέξη «μικρόκοσμος»). Στη συνέχεια, να δώσετε 5 σύνθετες λέξεις με τη λέξη «κόσμος» ως α' ή β' συνθετικό.

A4. Σημειωτικοί τρόποι⁵

Κείμενο 4

«Τα χαρακτηριστικά του επιστήμονα»

Ακολουθούν αποσπάσματα από τα εικονογραφημένα μυθιστορήματα (*graphic novel*) με θέμα της ζωής του πρωτοπόρου Έλληνα γιατρού, Γεωργίου Ν. Παπανικολάου, και του σπουδαίου Έλληνα μαθηματικού, Κωνσταντίνου Καραθεοδωρή.

Επιστήμη - Μέσα - Ρόλος

[Πηγή: Πέτρος Χριστούλιας, Δρ. ΠΑΠ, *Η ζωή του πρωτοπόρου γιατρού Γ.Ν. Παπανικολάου*, εκδ. Παπαδόπουλος, Αθήνα 2023, σσ. 26-27 (απόσπασμα)]

5. Πολυτροπικό κείμενο: το κείμενο εκείνο που χρησιμοποιεί για τη μετάδοση μηνυμάτων συνδυασμό σημειωτικών τρόπων. Για παράδειγμα, τα περισσότερα κείμενα των σχολικών βιβλίων, του ημερήσιου τύπου ή της τηλεόρασης είναι πολυτροπικά, αφού συχνά συνδυάζουν γλώσσα και εικόνα ή στην περίπτωση της τηλεόρασης και μουσική. [Πηγή: Λεξικό Κοινής Νεοελληνικής]

[Πηγή: Ελπιδοφόρος Ιντζέμπελης, Παναγιώτης Πανταζής, Κωνσταντίνος Καραθεοδωρή. Ο σπουδαίος Έλληνας μαθηματικός, εκδ. Παπαδόπουλος, Αθήνα 2021, σσ. 60-61 (απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά ενός ή μιας μεγάλου/-ης επιστήμονα, όπως φαίνεται στο κείμενο; Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να τα καταγράψετε σε τοίχο σε radlet ή σε τοίχο της e-me ή στην e-class με θέμα «Επιστήμη - Τεχνολογία» ή στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης σας. Να προσθέσετε και άλλα χαρακτηριστικά και αξίες, τα οποία κατά τη γνώμη σας, πρέπει να διακρίνουν έναν/μια μεγάλο/-η επιστήμονα επιστήμονα.
2. Σας βοήθησε στην απάντησή σας η δομή του κειμένου και οι εικόνες;
3. Να δημιουργήσετε δύο καρτέ με τη βοήθεια ψηφιακού εργαλείου δημιουργίας κόμικ (storyboard, rixton, storybird, scratch, sketch ή κάποιου άλλου ψηφιακού εργαλείου της e-me ή της e-class) με τα απαραίτητα στοιχεία (ηθικά, πνευματικά, ψυχικά, κοινωνικά) ενός/μιας επιστήμονα.

Κείμενο 5

«Mr3»

Αναζήτησε [Mr3 – Φοίβος Δεληβοριάς].

A. Πριν από την ακρόαση:

1. Τι περιμένεις να ακούσεις από ένα τραγούδι που έχει τον τίτλο «Mr3»;
2. Ποιες αλλαγές πιστεύεις ότι το Mr3 επέφερε στη ζωή των ανθρώπων;

Άκουσε το τραγούδι του Φοίβου Δεληβοριά με τίτλο «Mr 3» (2003).

B. Κατά την ακρόαση:

Να καταγράψεις τις πληροφορίες από το τραγούδι που επιβεβαιώνουν ή διαψεύδουν τις απαντήσεις σου στα αρχικά ερωτήματα.

Γ. Μετά την ακρόαση:

Να απαντήσεις στα παρακάτω ερωτήματα:

1. Πώς επηρεάζει η τεχνολογία την καθημερινή ζωή των ανθρώπων;
2. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να επιλέξετε μία από τις ακόλουθες δραστηριότητες: Γράψτε:
  - α. μία ανάρτηση στον τοίχο της e-me για τους κινδύνους που εγκυμονεί η πολύωρη ενασχόληση με τα ψηφιακά μέσα,
  - β. ένα μήνυμα στο κινητό σας, στο οποίο ενημερώνετε έναν/μία φίλο/-η σας για την αγορά μιας μικροσυσκευής (ενός gadget) (gadget: μικρή ηλεκτρονική συσκευή, ένα έξυπνο εργαλείο που διευκολύνει τη ζωή μας),
  - γ. ένα ηλεκτρονικό μήνυμα (e-mail) σε εταιρεία, στο οποίο διαμαρτύρεστε για μία ελαττωματική ηλεκτρονική συσκευή που αγοράσατε,
  - δ. ένα ηλεκτρονικό μήνυμα για την εργασία σας στο μάθημα της Τεχνολογίας, το οποίο στέλνετε στην ομάδα της τάξης σας στο viber.

ΟΔΗΓΙΕΣ

Μπορεί ο/η εκπαιδευτικός ή όποιος/-α μαθητής/-τρια θέλει, να φτιάξει ένα ζάρι που στις τέσσερις πλευρές θα γράψει αυτές τις δραστηριότητες. Κάθε ομάδα θα αναλάβει τη δραστηριότητα που θα της «ορίσει» το ζάρι.

«Τι μας επιφυλάσσει η τεχνητή νοημοσύνη»

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί απόσπασμα της συνέντευξης του διακεκριμένου καθηγητή Κ. Δασκαλάκη στον Γ. Πανταζόπουλο.

— Τι μας επιφυλάσσει η τεχνητή νοημοσύνη;

Πολλά, αλλά δεν έχουμε ακόμα ξεκάθαρη εικόνα για το πότε θα προκύψουν. Τα τελευταία χρόνια έχει γίνει αλματώδης πρόοδος σε συγκεκριμένους τομείς της τεχνητής νοημοσύνης. Συγκεκριμένα, έχει πραγματοποιηθεί εκπληκτική πρόοδος στην αναγνώριση φωνής και εικόνας, εξ ου και οι πάμπολλες πρόσφατες εφαρμογές αυτής της τεχνολογίας, όπως η φωνητική αναζήτηση στο κινητό και στον υπολογιστή μας, οι κάμερες που αναγνωρίζουν αν π.χ. μπήκε κάποιος στο σπίτι μας και τα αυτο-οδηγούμενα αυτοκίνητα που χάρη στην αναγνώριση εικόνας είναι πλέον σε θέση να κατανοούν τις συνθήκες του δρόμου και το περιβάλλον τους. Επίσης, η τεχνητή νοημοσύνη έχει κάνει άλματα στην κατασκευή αλγορίθμων που κερδίζουν τον άνθρωπο σε περίπλοκα παιχνίδια, όπως το σκάκι, το Go, το πόκερ και πολύ πρόσφατα το Starcraft.

Από την άλλη, η τεχνητή νοημοσύνη έχει δώσει μέτρια αποτελέσματα στην κατανόηση και σύνθεση κειμένου και στα διαλογικά συστήματα. Και φαίνεται να είμαστε ακόμα μακριά από τη λεγόμενη «γενική τεχνητή νοημοσύνη», δηλαδή τη δημιουργία μηχανών που θα έχουν την ικανότητα να μεταφέρουν γνώση από γνωστικές ικανότητες που έχουν αποκτήσει σε γνωστικές προκλήσεις που συναντούν για πρώτη φορά. Θεωρώ ότι χρειαζόμαστε ακόμα πολλά χρόνια και σημαντική επιστημονική πρόοδος για να φτάσουμε στη γενική τεχνητή νοημοσύνη. Ωστόσο, θα δούμε να αλλάζουν σημαντικά τον κόσμο γύρω μας ακόμα και οι εφαρμογές «ειδικής τεχνητής νοημοσύνης», αντικαθιστώντας ή συμπληρώνοντας τον άνθρωπο σε κάποια επαγγέλματα.

— Τα παραδοσιακά μοντέλα εργασίας θα καταργηθούν;

Ασφαλώς. Όπως συνέβη και στις άλλες βιομηχανικές επαναστάσεις, θα υπάρξει ένας σημαντικός μετασχηματισμός στην αγορά εργασίας. Μία γεύση μόνο για τον βαθμό και την ταχύτητα που οι καινούργιες τεχνολογίες μπορούν να φέρουν αλλαγές, δίνουν τα πρόσφατα παραδείγματα εφαρμογών, όπως οι Uber, Lyft και Taxibeat, που έχουν αλλάξει εντελώς τον τομέα των μεταφορών, και του Airbnb, που έχει αλλάξει την ενοικίαση ακινήτων και τον τουρισμό. Στο μέλλον, οι εξελίξεις θα είναι πιο ραγδαίες. Ελπίζουμε ότι ο άνθρωπος θα αντικατασταθεί σε μεγάλο βαθμό από μηχανές στις λιγότερο δημιουργικές εργασίες και θα αποδευμευτεί έτσι προς δημιουργικότερες εργασίες που οι μηχανές δεν μπορούν να κάνουν.

[Πηγή: Γιάννης Πανταζόπουλος, Κωνσταντίνος Δασκαλάκης: «Και να μας χάριζαν όλο το χρέος αύριο, η χώρα δεν θα σωζόταν», *Lifo*, 07/07/2019 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

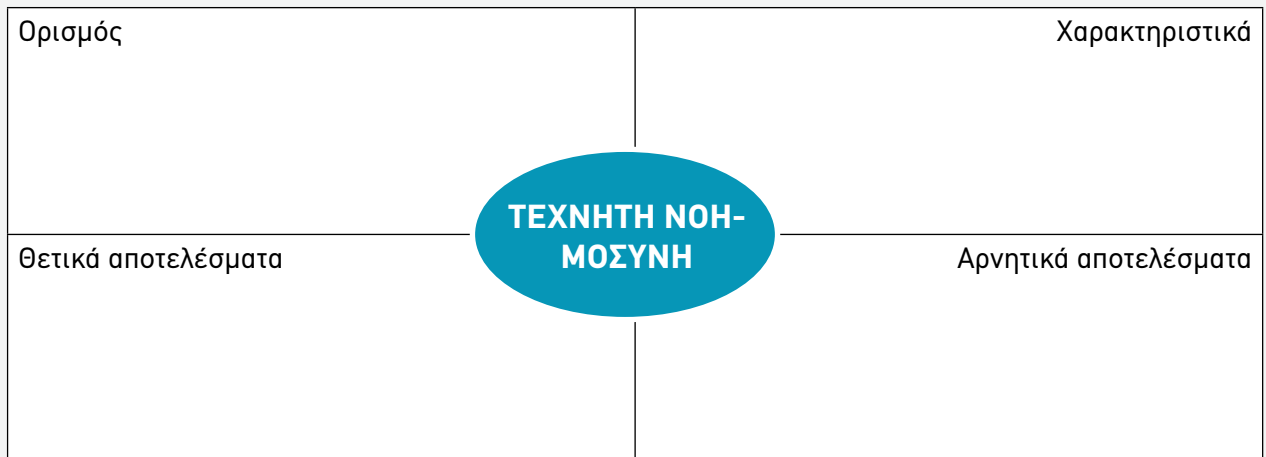

Τι μας επιφυλάσσει
η τεχνητή
νοημοσύνη

Δραστηριότητες

1. Να μελετήσεις την 1η παράγραφο του κειμένου. Ποιο είναι το θέμα της; Ποια είναι η θέση του Κ. Δασκαλάκη; Να υπογραμμίσεις τις φράσεις – σχόλια του Κ. Δασκαλάκη, που πιστεύεις ότι προβάλλουν τη θέση του.
2. Να επισημάνεις σε ποιο σημείο του κειμένου ο συνεντευξιαζόμενος δίνει λιγότερες πληροφορίες για ένα θέμα (παραβιάζοντας το αξίωμα της ποσότητας). Τελικά, το μήνυμα που θέλει να δώσει ο πομπός είναι σαφές; Γιατί επέλεξε αυτόν τον τρόπο;
3. Να μελετήσεις το απόσπασμα: «Ασφαλώς... πιο ραγδαίες» από την απάντηση του Κ. Δασκαλάκη στο δεύτερο ερώτημα που τίθεται. Πόσο βέβαιος είναι για την άποψή του; Πώς θα διατύπωνε την απάντησή του, αν δεν ήταν σίγουρος για όσα λέει;
4. «Τα τελευταία χρόνια έχει γίνει αλματώδης πρόοδος σε συγκεκριμένους τομείς της τεχνητής νοημοσύνης»: Διάβασε το Κείμενο με 2 διαφορετικούς τρόπους: α) ξεκινώντας από την πρόοδο που έχει γίνει στην τεχνητή νοημοσύνη, β) ξεκινώντας από τους τομείς που έχει γίνει πρόοδος. Τι παρατηρείς; Σε ποια θέση στην πρόταση (αρχή, μέση, τέλος) βρίσκεται η πληροφορία που θέλουμε να τονίσουμε;
5. Αν ήσουν δημοσιογράφος, ποια ερώτηση θα έκανες στον Κ. Δασκαλάκη, η οποία θα τον δυσκόλευε να απαντήσει;
6. Με βάση το Κείμενο 6 που διάβασες να συμπληρώσεις το παρακάτω διάγραμμα με τα ζητούμενα στοιχεία:

7. Τα 6 σκεπτόμενα καπέλα του De Bono: Αφού χωριστείτε σε 6 ομάδες, να επιλέξετε ένα καπέλο και μία κάρτα διαφορετικού χρώματος (κόκκινο, κίτρινο, πράσινο, μπλε, μαύρο και λευκό). Το κάθε καπέλο προτείνει μία διαφορετική προσέγγιση του θέματος της τεχνητής νοημοσύνης. Να καταγράψετε τα επιχειρήματά σας σχετικά με το θέμα και να τα ανακοινώσετε στην ολομέλεια (μπορείτε να αντλήσετε ιδέες και από το κείμενο). Δείτε το παρακάτω πλαίσιο για περισσότερες πληροφορίες.

Τεχνητή νοημοσύνη

ΟΔΗΓΙΕΣ

«**Τα 6 καπέλα της σκέψης**». Το πράσινο καπέλο είναι το καπέλο της δημιουργικής σκέψης και εστιάζει στις δυνατότητες που δίνουν οι νέες ιδέες. Με το λευκό καπέλο οι μαθητές/-τριες αναζητούν τις διαθέσιμες πληροφορίες. Το κίτρινο καπέλο συμβολίζει την αισιοδοξία. Με αυτό οι μαθητές/-τριες εκφράζουν τους λόγους για τους οποίους η ιδέα τους μπορεί να αποβεί εποικοδομητική για το υπό εξέταση θέμα. Σε αντίθεση με το κίτρινο καπέλο, το μαύρο εκφράζει τους λόγους για τους οποίους η ιδέα μας μπορεί να μη λειτουργήσει ενθαρρυντικά. Οι μαθητές/-τριες αυτής της ομάδας πρέπει να επικεντρωθούν στα αδύναμα σημεία μίας εφαρμογής. Με το κόκκινο καπέλο οι μαθητές/-τριες εκφράζουν τα συναισθήματά τους, τους φόβους ή τις επιθυμίες που γεννιούνται από μία ιδέα. Τέλος, το μπλε καπέλο χρειάζεται για την οργάνωση μίας ιδέας. (Υποστηρικτικό ρόλο σε αυτή την ομάδα μπορεί να αναλάβει ο/η εκπαιδευτικός, εμπλεκόμενος/-η ενεργά στη δραστηριότητα).

ΤΑ ΑΞΙΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΟΣΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Η επικοινωνία, γραπτή ή προφορική, έχει στόχο τη μετάδοση ενός μηνύματος. Στην επικοινωνία ο/η ομιλητής/-τρια και ο/η ακροατής/-τρια εφαρμόζουν μια γενική αρχή σύμφωνα με την οποία η συμβολή των δύο πρέπει να είναι τέτοια, ώστε η επικοινωνία να είναι αποτελεσματική (αρχή της συνεργασίας). Οι βασικές αρχές (αξιώματα) που οφείλουν να ακολουθήσουν είναι τα παρακάτω:

- Το αξίωμα της **ποιότητας**, το οποίο αφορά στην επιθυμία μετάδοσης της αλήθειας από τους επικοινωνούντες. Αυτό σημαίνει ότι ο/η ομιλητής/-τρια σε μια συζήτηση αναφέρει μόνο ό,τι πιστεύει ότι είναι σωστό και αληθές και ό,τι μπορεί να αποδείξει με επαρκή στοιχεία.
- Το αξίωμα της **ποσότητας**, το οποίο αφορά στην ποσότητα των στοιχείων που μεταδίδονται από τους επικοινωνούντες, η οποία θα πρέπει να είναι επαρκής. Τόσο η υπερπληροφόρηση όσο και η ελλιπής

πληροφορία μπορεί να καταστήσουν προβληματική την επικοινωνία και το μήνυμα να μη μεταδοθεί, επειδή, είτε κάηκε στον όγκο της πληροφορίας είτε δεν στάλθηκε ευανάγνωστα και με πληρότητα από τον/την ομιλητής/-τρια. Βλέπουμε σαφώς την εμπλοκή του ανθρώπινου παράγοντα, εφόσον καλούμαστε να κρίνουμε ποια θεωρείται επαρκής πληροφορία σε σχέση με το επικοινωνιακό πλαίσιο. Επιστρατεύουμε τη γνώση μας για τον κόσμο συνολικά, για να ανταποκριθούμε.

Πολλές φορές, όμως, αυτές οι αρχές παραβιάζονται και πολλά είναι αυτά που δεν λέγονται, αλλά υπονοούνται εύκολα, άμεσα και γενικά χωρίς προβλήματα, καθώς οι εμπειρίες που έχουν οι συνομιλούντες από το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο διευκολύνουν και διασφαλίζουν την προώθηση των μηνυμάτων. Για παράδειγμα, σε μια κρύα ημέρα του χειμώνα, είναι δυνατόν οι συνομιλούντες να παραβιάσουν την ποιότητα λέγοντας «σκάσαμε σήμερα από τη ζέστη» και σαφώς να περάσουν το υπονόημα ότι είναι αναγκαία η παροχή θέρμανσης. Αντίστοιχα, και σε ένα διάλογο με δύο ερωτήματα, μπορεί ο/η ομιλητής/-τρια να απαντήσει στο ένα από τα δύο και να παραβιάσει την ποσότητα, αλλά είναι σαφές ότι η μη απάντηση υπονοεί αρνητική απάντηση.

Αξιώματα ποιότητας και ποσότητας

Οι αρχές αυτές (τα αξιώματα) συνειδητά παραβιάζονται από τους επικοινωνούντες με σκοπό να δηλωθούν κάποια υπονοήματα.

Παραβίαση του αξιώματος της ποιότητας:

[Μετά από ένα υπέροχο δείπνο]: *Πάλι δε φάγαμε σήμερα το βράδυ!*

Η παραβίαση αυτού του αξιώματος γίνεται συνειδητά, επειδή ο ομιλητής θέλει να δώσει μεγαλύτερη έμφαση στο πλούσιο δείπνο που του παρέιχε ο συνομιλητής. Η παραβίαση αυτής της αρχής, που αρχικά μοιάζει να είναι ηθικολογική, σχετίζεται με την ειρωνεία, τη μεταφορά και τα άλλα λεκτικά σχήματα.

Παραβίαση του αξιώματος της ποσότητας:

- Έμαθα ότι γύρισε ο Κώστας και έπιασε δουλειά.

- Ναι, γύρισε.

Η πρώτη ομιλήτρια ζητά έμμεσα την επιβεβαίωση δύο μηνυμάτων (επιστροφή του Κώστα και εργασία του Κώστα). Η δεύτερη ομιλήτρια επιβεβαιώνει μόνο το πρώτο μήνυμα και δεν δίνει επαρκείς πληροφορίες. Η απόκρυψη αυτή γίνεται συνειδητά για διάφορους λόγους (π.χ. δεν δουλεύει ο Νίκος πλέον και θέλοντας να τον προστατεύσει από πιθανά σχόλια το αποκρύπτει).

B2. Εμβαθύνοντας στη Γραμματική του κειμένου

Κείμενο 7

Εκφραστική ανάγνωση:
Σύντομες
απαντήσεις στα
μεγάλα ερωτήματα

«Σύντομες απαντήσεις στα μεγάλα ερωτήματα»

Δεν πιστεύω στα σύνορα: ούτε ως προς ό,τι κάνουμε στην προσωπική μας ζωή ούτε ως προς ό,τι μπορούν να επιτύχουν στο σύμπαν μας η ζωή και η νοημοσύνη. Βρισκόμαστε στο κατώφλι σημαντικών ανακαλύψεων σε όλα τα επιστημονικά πεδία. Αναμφίβολα, ο κόσμος μας θα αλλάξει δραματικά μέσα στα επόμενα 50 χρόνια. Θα μάθουμε τι ακριβώς συνέβη κατά τη Μεγάλη Έκρηξη. Θα κατανοήσουμε πώς ξεκίνησε η ζωή στη Γη. Μπορεί ακόμη και να ανακαλύψουμε ότι υπάρχει ζωή αλλού στο σύμπαν. Αν και οι πιθανότητες να έρθουμε σε επαφή με κάποιο νοήμον εξωγήινο είδος είναι μηδαμινές, η σπουδαιότητα μιας τέτοιας ανακάλυψης σημαίνει πως δεν πρέπει να εγκαταλείψουμε την προσπάθεια. Θα συνεχίσουμε να εξερευνούμε την κοσμική μας γειτονιά, στέλνοντας στο Διάστημα τόσο ρομπότ όσο και ανθρώπους. Δεν μπορούμε πλέον να έχουμε το βλέμμα στραμμένο προς τα μέσα, προς τον εαυτό μας, εγκλωβισμένοι πάνω σε έναν μικρό, μολυσμένο και ασφυκτικά γεμάτο πλανήτη. Με τη βοήθεια της επιστημονικής έρευνας και της τεχνολογικής καινοτομίας, πρέπει να στρέψουμε το βλέμμα προς τα έξω, στο ευρύτερο σύμπαν, προσπαθώντας ταυτόχρονα να λύσουμε τα προβλήματα στη Γη. Είμαι αισιόδοξος πως, εν καιρώ, θα μπορέσουμε να δημιουργήσουμε βιώσιμους οικισμούς για το ανθρώπινο είδος σε άλλους πλανήτες. Θα υπερβούμε την ύπαρξή μας στη Γη και θα μάθουμε να ζούμε στο Διάστημα.

Και κάτι τελευταίο: στην πραγματικότητα ποτέ δεν μπορούμε να ξέρουμε από πού θα προκύψει η επόμενη μεγάλη επιστημονική ανακάλυψη - ούτε ποιος θα την κάνει. Όταν μοιραζόμαστε τον ενθουσιασμό και το θαύμα της επιστημονικής ανακάλυψης, βρίσκοντας καινοτόμους και προσιτούς τρόπους να έρθουμε σε επαφή με όσο το δυνατόν πιο ευρύ και νεαρό κοινό, αυξάνουμε κατά πολύ τις πιθανότητες να εντοπίσουμε και να εμπνεύσουμε τον επόμενο Αϊνστάιν -όποιος ή όποια κι αν είναι.

Να θυμάστε λοιπόν: να έχετε το βλέμμα σας στραμμένο στα αστέρια και όχι στα πόδια σας. Προσπαθήστε να κατανοήσετε όσα βλέπετε και αναρωτηθείτε τι είναι αυτό που καθιστά υπαρκτό το σύμπαν μας. Να είστε περίεργοι. Και όσο δύσκολη κι αν φαντάζει η ζωή, υπάρχει πάντα κάτι στο οποίο μπορείτε να επιτύχετε - αρκεί να μην το βάλετε κάτω. Αφήστε τη φαντασία σας ελεύθερη. Διαμορφώστε το μέλλον.

[Πηγή: Stephen Hawking, *Σύντομες απαντήσεις στα μεγάλα ερωτήματα*, μτφρ.: Ανδρέας Μιχαηλίδης, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 2023 (13η εκτύπωση), σσ. 284-285 (απόσπασμα)]

Θετικά και αρνητικά τεχνητής νοημοσύνης

Δραστηριότητες

1. Ποια ρηματικά πρόσωπα χρησιμοποιούνται στις δύο τελευταίες παραγράφους του κειμένου; Ποιες αλλαγές παρατηρείς στο ύφος;
2. **α.** Γιατί χρησιμοποιεί την άνω και κάτω τελεία και την παύλα (2 φορές) στη 2η παράγραφο του κειμένου. **β.** Να αντικαταστήσεις τις τελείες με θαυμαστικά στην 3η παράγραφο του Κειμένου 7. Διάβασέ το δυνατά στην τάξη. Τι παρατήρησαν οι συμμαθητές σου/οι συμμαθήτριά σου;
3. «Αφήστε τη φαντασία σας ελεύθερη. Διαμορφώστε το μέλλον»: Ποια έγκλιση χρησιμοποιεί ο St. Hawking στο απόσπασμα; Τι θέλει να περάσει ως μήνυμα (ευχή, προσταγή, προτροπή ή ουδετερότητα);
4. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να εξετάσετε συγκριτικά τα Κείμενα 1, 2, 6 και 7. Πώς «συνομιλούν» τα κείμενα; Ποιο είναι το κοινό τους σημείο; Σε τι διαφοροποιούνται;
5. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να γράψετε έναν υποθετικό διάλογο ανάμεσα στον Κ. Δασκαλάκη και τον St. Hawking. Σε αυτόν ο St. Hawking θα δίνει συμβουλές στον Έλληνα επιστήμονα για τις προϋποθέσεις που θα πρέπει να τηρούνται στο μέλλον, ώστε η επιστήμη και η τεχνολογία να είναι ωφέλιμες για τον άνθρωπο. Μπορείτε να εργαστείτε σε συνεργατικό έγγραφο (εναλλακτικά, στο τετράδιό σας). Στη συνέχεια, μπορείτε να δραματοποιήσετε τον διάλογο.

Γ. Αναζητώντας κρυμμένους θησαυρούς της γλώσσας

Γ1. Πρόσληψη κειμένων

Κείμενο 8

«Η ζωή μας σε λίγα χρόνια θα παραταθεί στα 120 έτη»

Αναζήτησε [Στέφανος Τραχανάς – η ζωή θα παραταθεί στα 120 έτη].

A. Πριν από την ακρόαση:

1. Ο τίτλος του podcast που θα ακούσεις έχει τίτλο «Η Ζωή μας σε λίγα χρόνια θα παραταθεί στα 120 έτη». Ομιλητής είναι ο κβαντικός φυσικός, Στέφανος Τραχανάς. Ποια συναισθήματα σου δημιουργεί η άποψη αυτή; Θεωρείς χρήσιμη την παράταση της ζωής στα 120 έτη; Να δικαιολογήσεις την απάντησή σου.

B. Κατά την ακρόαση:

Άκουσε το podcast και απάντησε στις ερωτήσεις:

1. Τι σου έκανε μεγαλύτερη εντύπωση από όσα άκουσες; Σε βοήθησε στην κατανόηση του κειμένου η δομή του (ερώτηση – απάντηση), η γλώσσα που χρησιμοποιήθηκε, η μουσική και η διάρκειά του;
2. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να απαντήσετε σε ένα από τα ακόλουθα ερωτήματα που θα επιλέξετε:
  - α. Ποια είναι η αξία της επιστήμης σήμερα; (2:00’).
  - β. Πώς αντιμετωπίζεται ο επιστημονικός αναλφαριθμητισμός; (5:57’-8:30’).
  - γ. Ποια προβλήματα παρατηρούνται στην αντιμετώπιση της επιστήμης; (21:00’-23:27’).
  - δ. Ποιες αλλαγές πρέπει να γίνουν στην εκπαίδευση για να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της 4ης Βιομηχανικής Επανάστασης; (28:32’-30:02’).
  - ε. Ποιος είναι ο ρόλος των πολιτών στη σύγχρονη εποχή της αλματώδους εξέλιξης της επιστήμης; (35:00’-36:10’).
3. Αν μιλούσες στον Στέφανο Τραχανά, ποια ερωτήματα θα του έθετες;

Γ. Μετά την ακρόαση:

1. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να αντλήσετε πληροφορίες από τα κείμενα της ενότητας και να αναζητήσετε πληροφορίες στο διαδίκτυο για τα οφέλη της επιστήμης. Στη συνέχεια, να δημιουργήσετε ένα podcast διάρκειας μέχρι 5' και να το αναρτήσετε σε padlet ή σε τοίχο της e-me ή στην e-class με θέμα «Επιστήμη – Τεχνολογία». Εναλλακτικά, μπορείτε να παρουσιάσετε στους συμμαθητές/-τριές σας σε ένα κείμενο τα στοιχεία που θα εντάσσατε στο podcast (δομή, πληροφορίες, μουσική). Με ψηφοφορία στην τάξη να αναδείξετε το καλύτερο podcast. (Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το ψηφιακό εργαλείο για ψηφοφορίες tricider ή την ηλεκτρονική δημοσκόπηση στην πλατφόρμα e-me).

2. Διατηρώντας τον χωρισμό σε ομάδες, να καταγράψετε 10 λέξεις που σχετίζονται με την επιστήμη και την τεχνολογία. Αφού ενώσετε τις απαντήσεις σας, να καταγράψετε το σύνολο των λέξεων που αναφέρθηκαν από τις ομάδες κατά συχνότητα εμφάνισης και με τη βοήθεια του/της εκπαιδευτικού να δημιουργήσετε ένα σύννεφο λέξεων χρησιμοποιώντας ένα από τα διαθέσιμα ανοιχτά ψηφιακά εργαλεία δημιουργίας συννεφώλεξου (worditout, wordart, edwordle).

Γλωσσάρι:
επιστήμη,
τεχνολογία

Γ2. Παραγωγή κειμένων

Δουλεύοντας σε ζεύγη ή μικρές ομάδες επιλέξτε τη δραστηριότητα με την οποία θα ασχοληθείτε από τον παρακάτω πίνακα. Λαμβάνοντας υπόψη σας τον ρόλο που θα επιλέξετε και το κοινό στο οποίο απευθύνεστε, να χρησιμοποιήσετε κατάλληλο λεξιλόγιο και ύφος, να οργανώσετε το κείμενό σας σωστά και να παρουσιάσετε το θέμα, ώστε να συμπεριλάβετε τις απαραίτητες πληροφορίες που ζητούνται.

ΡΟΛΟΣ	ΚΟΙΝΟ	ΜΟΡΦΗ	ΘΕΜΑ
Επιστήμονας	Υπουργός Παιδείας	Επιστολή	Προβλήματα που αντιμετωπίζει στην άσκηση του επιστημονικού του έργου
Μαθητής/-τρια	Κοινό	Άρθρο σε προσωπικό ιστολόγιο	Η επιστήμη την οποία θέλεις να σπουδάσεις
Πολίτης	Νέος/-α επιστήμονας	Οδηγίες «χρήσης» των επιστημονικών γνώσεων	Η επιστήμη στην υπηρεσία του ανθρώπου
Εκπαιδευτικός	Γονείς, εκπαιδευτικοί και μαθητές/-τριες	Ομιλία	Η εξάρτηση των νέων από την τεχνολογία

Δ. Συζητώντας για τη γλώσσα

Κείμενο 9

«Επιστημονική ορολογία και ελληνική γλώσσα»

Η σημασία του λόγου στην ανθρώπινη σκέψη είναι καθοριστική. Η άρρηκτη σχέση μεταξύ λόγου και νοητικής διεργασίας είναι φανερή από τη σημασία της λέξης «λόγος», που στην ελληνική γλώσσα, εκτός από ομιλία, σημαίνει και την ίδια τη σκέψη.

Στην περίπτωση της επιστημονικής σκέψης, όπου η σαφής διατύπωση των νοημάτων και η ακριβολογία είναι συστατικά της ίδιας της επιστημονικής μεθοδολογίας, είναι φανερή η ανάγκη μιας μονοσήμαντης ορολογίας, η οποία θα πρέπει να καταγράφει και να κωδικοποιεί την επιστημονική γνώση.

Σήμερα, που η παραγωγή νέων επιστημονικών ή τεχνικών όρων είναι εκρηκτική, ο Έλληνας επιστήμονας βρίσκεται καθημερινά αντιμέτωπος, στη διεθνή βιβλιογραφία, με νέες έννοιες, για τις οποίες δεν έχει ακόμη καθιερωθεί η απόδοσή τους στα ελληνικά. Τις έννοιες αυτές θα πρέπει να τις μεταφράσει. Μερικές φορές, όταν η μετάφραση δεν είναι προφανής, χρησιμοποιείται «προσωρινά» ο αγγλικός συνήθως όρος. Και επειδή «ουδέν μονιμότερον του προσωρινού», το αποτέλεσμα είναι να χρησιμοποιείται ο αγγλικός όρος κανονικά πια στη γλώσσα μας.

Η αναζήτηση και καθιέρωση ως μοναδικών, επιστημονικών όρων κατάλληλων για τις νέες επιστημονικές έννοιες είναι το ζητούμενο. Το ότι η ελληνική γλώσσα αποτέλεσε και αποτελεί πηγή άντλησης όρων και νεολογισμών για τη διεθνή επιστημονική κοινότητα, λύνει αυτομάτως το πρόβλημα για έναν μεγάλο αριθμό λέξεων. Σαν παράδειγμα από το χώρο της φυσικής, μπορεί κανείς να αναφέρει τις αυτούσιες ελληνικές λέξεις: «physics», «energy», «atom», «planet», «galaxy», «chaos» κ.λπ. Πολλοί, επίσης, όροι, που έχουν δημιουργηθεί «τεχνητά» από τους ξένους διανοούμενους αποδίδονται επίσης εύκολα στην ελληνική, όπως για παράδειγμα οι όροι: «hydrogen», «barium», «telescope», «photograph», «electron», «proton», «photon», «lepton», «meson», «cyclotron», «isotope», «chromodynamics» κ.λπ. Όλους τους όρους αυτούς, λόγω της ελληνικής τους προέλευσης, οι Έλληνες επιστήμονες τους «μεταφράζουν» κατά τον προφανή, και επομένως μοναδικό, τρόπο.

Ο εμπλουτισμός της ελληνικής επιστημονικής ορολογίας θα πρέπει να γίνεται με οργανωμένο τρόπο από έναν επίσημο φορέα υπεύθυνο για το θέμα.

[Α. Λιόλιος, περιοδικό Φαινόμενον, Το περιοδικό του Τμήματος Φυσικής του Α.Π.Θ., περίοδος Δ', τεύχος 31, Δεκέμβριος 2019, σσ. 8-9, διασκευή].

Δραστηριότητες

1. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να συμπληρώσετε τον ακόλουθο πίνακα με ξένους όρους που χρησιμοποιούνται στη γλώσσα της τεχνολογίας και ελληνικούς όρους που χρησιμοποιούνται στη γλώσσα της επιστήμης (μπορείτε να αντλήσετε όρους και από το κείμενο).

ΞΕΝΟΙ ΟΡΟΙ ΣΤΗ ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ	ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΣΤΗ ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

2. «telescope», «photograph», «electron»: Διατηρώντας τον χωρισμό σε ομάδες και με τη βοήθεια του Λεξικού της Κοινής Νεοελληνικής να δημιουργήσετε 10 σύνθετες λέξεις με α' συνθετικό τα: τηλε-, φωτο-, ηλεκτρο- και να γράψετε με αυτές προτάσεις.
3. Η χρήση ξένων όρων δεν αποτελεί φθορά της ελληνικής γλώσσας αλλά μια φυσική εξέλιξη. Να υποστηρίξεις αυτή τη θέση με επιχειρήματα σε μία παράγραφο 60-70 λέξεων.

Φυσικές επιστήμες
και μαθηματικά

Αναστοχασμός - «Δελτίο εξόδου»

Στην Ενότητα αυτή γνώρισες και συζήτησες με τους/τις συμμαθητές/-τριές σου διάφορα θέματα που συνδέονται με την επιστήμη, την τεχνολογία και την τεχνητή νοημοσύνη.

Στον παρακάτω πίνακα να σημειώσεις τρεις λέξεις - φράσεις (θετικές ή αρνητικές) που θεωρείς σημαντικές ή σε προβλημάτισαν ή γενικότερα σου εντυπώθηκαν στο μυαλό για τις εξής θεματικές:

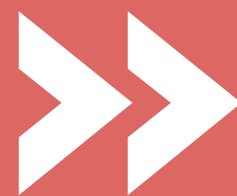
Επιστήμη	
Τεχνολογία	
Τεχνητή Νοημοσύνη	

«Επάγγελμα:
όνειρο ή εφιάλτης;»

02

Παιδική εργασία: Ένα κορίτσι δουλεύει σε ένα αγγλικό εργοστάσιο (1910)
[Πηγή: openverse]

- ▶ Ποιες σκέψεις νομίζεις ότι κάνει το κορίτσι της εικόνας μπροστά από το κλωστικό μηχάνημα;
- ▶ Δώσε μία άλλη λεζάντα στην εικόνα.

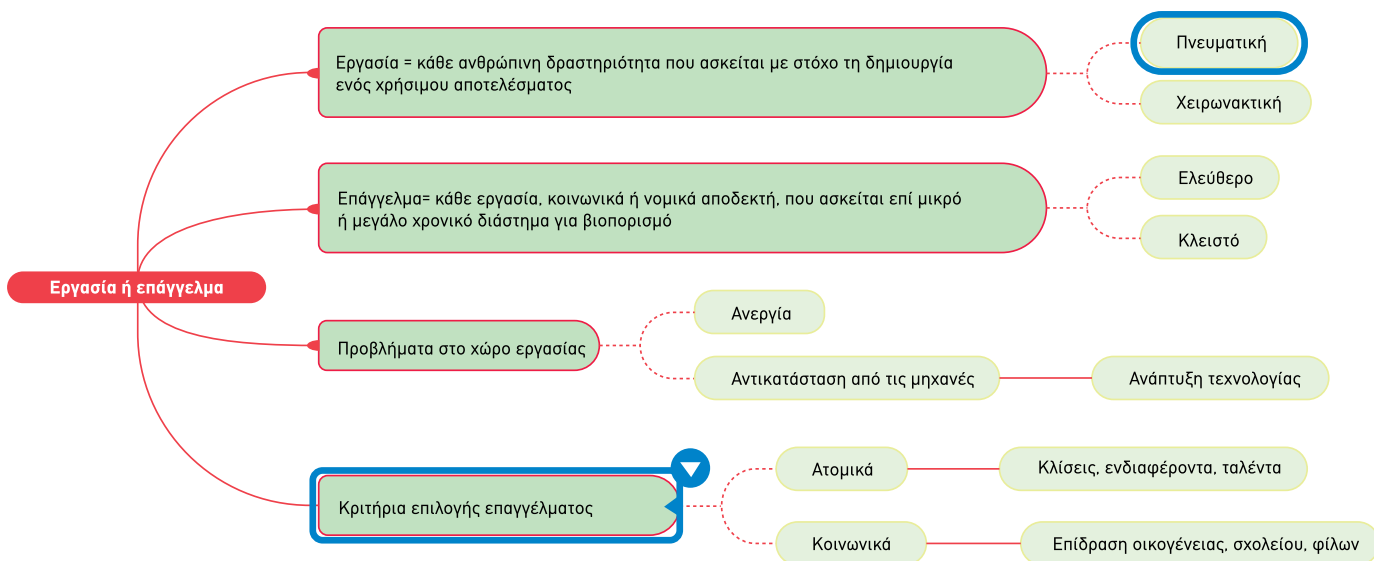
Λεξιλόγιο:
Εργασία και επάγγελμα

Τι σημαίνει για σένα η εργασία;	Τι θα ήθελες να μάθεις για την εργασία;

Στην Ενότητα αυτή θα γνωρίσεις/θα επεκτείνεις τις γνώσεις σου/θα συζητήσεις για:

1. Θέματα σχετικά με την **εργασία**, το **επάγγελμα**, την **ανεργία**, τη **σχέση του επαγγέλματος με τη ζωή**, τον **σχολικό επαγγελματικό προσανατολισμό**.
2. Είδη κειμένων, όπως: το **άρθρο** και την **επιφυλλίδα**.
3. Τις **αναφορικές προτάσεις**, τα είδη τους, τον τρόπο εισαγωγής τους, την εκφορά τους και τον συντακτικό τους ρόλο.
4. Τη συντακτική και σημασιολογική λειτουργία των βασικών όρων της πρότασης (**υποκείμενο – αντικείμενο – κατηγορούμενο**).
5. Τον **επιρρηματικό προσδιορισμό** ως συμπλήρωμα του ονόματος.
6. Την **υπερωνυμία** και την **υπωνυμία**.
7. Τη **διάκριση των προτάσεων** ως προς τη **δομή** τους.

A. Ξεκλειδώνοντας τα κείμενα

A1. Ο κόσμος των κειμένων

Κείμενο 1

«Τα παιδιά των φαναριών»

Τουλάχιστον 900 παιδιά «φαντάσματα» στα φανάρια. Παιδιά διαφόρων εθνικοτήτων κυκλοφορούν στους δρόμους της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης ζητιανεύοντας στα φανάρια των δύο μεγαλουπόλεων. Η εικόνα των ανηλίκων που ζητιανεύουν και καθαρίζουν παρμπρίζ αυτοκινήτων επιβεβαιώνει το καλοστημένο κύκλωμα εκμετάλλευσης ανηλίκων. Αυτά τα παιδιά υπάρχουν στους δρόμους και ανανεώνονται κάθε μέρα. Όσο διαρκεί το κόκκινο φανάρι αρκετά νεαρά παιδιά ή βρέφη στην αγκαλιά της μάνας τους δίνουν στους οδηγούς διάφορα αγαθά και υπηρεσίες. Άλλοι προσφέρουν λουλούδια σε χαμηλή τιμή, άλλοι προσφέρονται να καθαρίσουν τζάμια για οποιοδήποτε ποσό έχεις ευχαρίστηση να δώσεις, άλλοι επιδεικνύουν τα ακρωτηριασμένα μέλη του σώματός τους ζητώντας πάντα την οικονομική ενίσχυση των οδηγών. Μαζί με αυτούς οι οποίοι μπορεί να είναι λίγο μεγαλύτεροι, μικρά αγόρια και κορίτσια με κατάλληλη ενδυμασία, δηλαδή με λερωμένα ρούχα, αχτένιστα και βρώμικα, ζητούν τον οβολό σας.

Τα παιδιά αυτά είναι συνήθως από χώρες των Βαλκανίων και της Ανατολικής Ευρώπης ή Ρομά. Έχουν μάθει από μικρά και είναι έτσι μεγαλωμένα, ώστε να πιστεύουν πως αυτό που κάνουν είναι δουλειά. Συχνά, όταν τα ρωτάς «τι κάνεις;» σου απαντούν, «δουλεύω». Η Νότια Ασία είναι μια χώρα όπου 44 εκατομμύρια παιδιά δουλεύουν με διάφορους τρόπους. Σύμφωνα με τον νόμο, η παιδική εργασία και ειδικά η επαιτεία (ζητιανιά) που κάνουν τα παιδιά των φαναριών τιμωρείται με φυλάκιση 6 μηνών ή χρηματικό πρόστιμο 3.000 ευρώ. Μπορεί να υπάρξουν και οι δύο ποινές μαζί (φυλάκιση και πρόστιμο). Άρα, σύμφωνα με τον νόμο, όποιος επαιτεί (ζητιανεύει) είναι παράνομος.

Υπάρχουν δύο κατηγορίες παιδικής εκμετάλλευσης πάνω σε θέματα επαιτείας: α) μικρά παιδιά να περιφέρονται στο δρόμο (με την πρώτη ματιά φαίνονται μόνο τους) ζητώντας χρήματα και β) παιδιά που καθαρίζουν τζάμια ή πουλάνε μικροαντικείμενα (χαρτομάντηλα, στυλό, λουλούδια κ.α.). Ανεξαρτήτως των λόγων που ωθούν ένα άτομο στη ζητιανιά, η απλή ανθρώπινη συμπόνια για τα πάθη ενός συνανθρώπου, και ιδιαίτερα ενός μικρού παιδιού, είναι αρκετή για να οδηγήσει κάποιον στην απόφαση να προσφέρει μια ασήμαντη γι' αυτόν βοήθεια.

Γύρω στα 6.000 υπολογίζεται ότι είναι τα παιδιά που ζουν και εργάζονται στους δρόμους όλη την ημέρα. Τα λεγόμενα «παιδιά των φαναριών». Η κατοικία τους μπορεί να είναι ένα υπόγειο, μία γέφυρα, μια σκηνή, βαγόνια τρένων, εγκαταλειμμένα αυτοκίνητα, ένα παγκάκι ή οι θάμνοι ενός πάρκου.

[Πηγή: *schoolpress sch* (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Να εντοπίσεις τα δομικά μέρη της πρώτης παραγράφου του κειμένου. Ποιες πληροφορίες λαμβάνεις από τη θεματική περίοδο;
2. Ποια στοιχεία του τίτλου σε κάνουν να διαβάσεις το Κείμενο 1; Αιτιολόγησε την απόφασή σου. Εσύ τι τίτλο θα έδινες;
3. Στο κείμενο υπάρχουν κάποια αριθμητικά στοιχεία. Σε τι εξυπηρετούν τον/τη συντάκτη/συντάκτρια του κειμένου;
4. Στην τελευταία παράγραφο υπάρχουν κάποια παραδείγματα. Εντόπισέ τα και δώσε τη δική σου εξήγηση για τον λόγο που τα χρησιμοποίησε ο/η συντάκτης/-τρια του κειμένου.

Ένα κείμενο, όπως αυτό που μόλις επεξεργαστήκαμε, ονομάζεται **άρθρο**. Το άρθρο **δημοσιεύεται** στον Τύπο (έντυπο ή ηλεκτρονικό) και έχει ποικίλη θεματογραφία. **Πραγματεύεται** θέματα της πρώτης γραμμής της επικαιρότητας αλλά και ζητήματα ευρύτερου επιστημονικού, εγκυκλοπαιδικού και καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος, τα οποία είτε αποτέλεσαν αντικείμενο ενδιαφέροντος είτε εξακολουθούν να ενδιαφέρουν την κοινή γνώμη ή την επιστημονική κοινότητα.

Σκοπός του/της αρθρογράφου – συντάκτη/-τριας είναι να πληροφορήσει, να ενημερώσει και να σχολιάσει την επικαιρότητα.

Βασικά χαρακτηριστικά του άρθρου

✓ Το ύφος είναι επίσημο και αντικειμενικό. Ο/Η αρθρογράφος, βέβαια, μπορεί να υιοθετήσει και προσωπικό τόνο (χιούμορ, σκώμμα, ειρωνεία κ.λπ.).

✓ Η γλώσσα είναι απλή, κατανοητή στην μέση αναγνώστρια και τον μέσο αναγνώστη.

✓ Ο πληροφοριακός και ενημερωτικός χαρακτήρας.

✓ Η αφόρμηση από την επικαιρότητα.

✓ Η χρήση γ' ρηματικού προσώπου.

Η δομή του άρθρου διαρθρώνεται ως εξής: α. τίτλος (συνήθως υπάρχει και υπότιτλος), β. πρόλογος, γ. κύριο θέμα και δ. επίλογος.

Ο τίτλος ενός άρθρου στοχεύει στη διατήρηση του ενδιαφέροντος της ανάγνωσης μέχρι τέλους και έχει τρία χαρακτηριστικά:

- συντομία (από λίγες λέξεις έως και μία μικρή πρόταση).

- περιεκτικότητα (περιλαμβάνει το νόημα και συνδέεται με το περιεχόμενο του άρθρου).

- επινοητικότητα (μεταφορικός, με λογοπαίγνια, με σημεία στίξης).

Κείμενο 2

«Επαγγελματικού προσανατολισμού τρομοκρατία»

Ο επαγγελματικός προσανατολισμός επιχειρεί να κρίνει σήμερα τι θα είναι καλό για μας αύριο. Όλο αυτό το κατασκεύασμα, που εκμεταλλεύεται την αγωνία των μεγαλύτερων, τον φόβο των νεότερων και τις ανάγκες μιας κοινωνίας που ασχολείται περισσότερο με την πετυχημένη πορεία του συνόλου και σχεδόν καθόλου με την προσωπική ευτυχία του καθενός, στηρίζεται σε αυθαίρετα κριτήρια είτε αυτά έχουν σχέση με τους στόχους είτε με τα μέσα είτε με τα άτομα.

Στην πρώτη κατηγορία, αυτή των στόχων, προτάσσεται η σημασία της επιτυχίας, όπως αυτή γίνεται περιοριστικά αντιληπτή μέσα από τα ποσοτικά κριτήρια του χρήματος και της δημοσιότητας. Στη δεύτερη κατηγορία, αυτή των μέσων, όλοι μιλούν φανερά για αξίες, ποιότητες, εργασία και έργο και κανείς δεν ομολογεί, εξίσου φανερά, αυτό που κρυφά πιστεύει, ότι δηλαδή τα όπλα που η σημερινή κοινωνία σέβεται για την επίτευξη των στόχων που αυτή αναγνωρίζει, είναι κυρίως οι δημόσιες σχέσεις και η συναλλαγή. Στην τρίτη κατηγορία, αυτή των ατόμων, απαιτείται, και μάλιστα σε τρυφερή ηλικία, μια αυτογνωσία που συνήθως αποτελεί περιεχόμενο

Οφέλη
επαγγελματικού
προσανατολισμού

ζωής. Τις ικανότητές μας και τις επιθυμίες μας ήρθαμε στη ζωή για να τις ανακαλύψουμε και όχι για να τις προαποφασίσουμε αξιωματικά και πάνω τους να χτίσουμε αυθαιρέτως.

Όλο αυτό το οικοδόμημα του προσανατολισμού αγνοεί, τέλος, μερικά βασικά δικαιώματα. Το δικαίωμα στην αλλαγή, στην έκπληξη, στο λάθος. Να επιτρέπουμε, δηλαδή, στον εαυτό μας να αλλάζει, χωρίς αυτό να μας προσδίδει ελαφρότητα, και στη ζωή να μας εκπλήσσει, χωρίς αυτό να μας γεμίζει ανασφάλεια. Ίσως τελικά επιτυχία, και πιθανόν ευτυχία, να είναι να σηκώνεσαι το πρωί με περιέργεια και διάθεση για ανακάλυψη και δημιουργία, να είσαι ειλικρινής με τον εαυτό σου και τους άλλους, να επιλέγεις ελεύθερα με μόνα κριτήρια τις αξίες και απολαύσεις σου, να πιστεύεις μέχρι το τέλος πως όλα είναι πιθανά, άρα δυνατά και να πέφτεις το βράδυ να κοιμηθείς για να ξεκουραστείς και όχι για να ξεφύγεις. Για να τα πετύχεις όλα αυτά, ξεκίνα να δουλεύεις, και η ζωή θα σε προσανατολίσει σιγά-σιγά.

[Πηγή: Πλάτων Ριβέλλης, *Προσωπικό Ιστολόγιο*, 11/12/95 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Ποιο είναι το θέμα από το οποίο παίρνει αφορμή ο συντάκτης; Ποιος είναι ο προβληματισμός του; Παρατηρείς κάποια διαφορά σε σχέση με το Κείμενο 1;
2. Να καταγράψεις μεταφορές που παραπέμπουν σε λογοτεχνικό λόγο μέσα στο κείμενο.
3. Να μεταφέρεις τα ρηματικά πρόσωπα της τελευταίας παραγράφου του κειμένου σε γ' πληθυντικό πρόσωπο. Τι παρατηρείς με αυτή την αλλαγή; Αλλάζει κάτι στο περιεχόμενο ή στον τρόπο με τον οποίο αυτό προβάλλεται;

ΚΕΙΜΕΝΙΚΟ ΕΙΔΟΣ: ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΑ

Το παραπάνω άρθρο ονομάζεται **επιφυλλίδα**. Είναι ένα μεσαίας έκτασης δημοσιογραφικό κείμενο που δημοσιεύεται εβδομαδιαίως στις εφημερίδες, συνήθως στο κυριακάτικο φύλλο, και έχει συγκεκριμένη θέση στην εφημερίδα. Τα βασικά χαρακτηριστικά της επιφυλλίδας είναι:

- **Ο σκοπός** της/του επιφυλλιδογράφου είναι η μόρφωση και η καλλιέργεια αλλά και ο προβληματισμός του αναγνώστη/της αναγνώστριας.
- **Το ύφος** είναι επίσημο, σοβαρό και λογοτεχνικό.
- Κυριαρχεί η **κυριολεκτική** χρήση της **γλώσσας** με λεξιλόγιο ειδικό πάνω στο θέμα και λογοτεχνικές εκφράσεις.
- **Ο/Η επιφυλλιδογράφος** είναι διανοούμενος/-η ή ειδικός/-ή πάνω στο θέμα.
- **Η θεματολογία** αφορμάται από την επικαιρότητα, χωρίς όμως να την παρακολουθεί στενά.

Στοιχεία επιφυλλίδας

Χαρακτηριστικά επιφυλλίδας

Κείμενο 3

«Επαγγέλματα των αρχαίων Αθηναίων»

Μια εξέχουσα πόλη, όπως η Αθήνα του 5ου αι. π.Χ., ήταν εύλογο να παρουσιάζει αυξημένες ανάγκες για προϊόντα και υπηρεσίες. Τις ανάγκες αυτές κάλυπταν ποικίλες κατηγορίες επαγγελματιών, από τους οποίους άλλοι ήταν ελεύθεροι πολίτες και άλλοι μέτοικοι ή και δούλοι. Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί ελεύθερη διασκευή και μετάφραση από το πρωτότυπο κείμενο από το έργο του Ξενοφώντα, *Απομνημονεύματα* 2.7.6.

Οι Αθηναίοι, όπως και αυτοί που κατοικούν στις άλλες πόλεις, ασκούν πολλά επαγγέλματα στη ζωή τους, για να εξασφαλίζουν τα αναγκαία. Ο Ναυσικύδης, που ήταν πλοιοκτήτης, για τη συντήρηση του εαυτού του και των δικών του μεριμνούσε και το ίδιο ακριβώς έκαναν ο Ξένων, ο έμπορος, και ο Ξενοκλής, ο μικροπωλητής. Ο Πολύζηλος συντηρούσε τον εαυτό του και τους οικιακούς του δούλους με την παρασκευή κριθάλευρου και ακόμα, μερικές φορές, προσέφερε δημόσια υπηρεσία στην πόλη με δικά του χρήματα. Ο Γλαύκων από τον Χολαργό ήταν γεωργός και έτρεφε βόδια, ο Δημέας ζούσε από την τέχνη της κατασκευής χλαμύδων⁶ και οι περισσότεροι από τους Μεγαρείς από την τέχνη της κατασκευής εξωμίδων⁷. Αρκετοί από τους πολίτες μάθαιναν καλά κάποια τέχνη, όπως την τέχνη του μαρμαρά, του κεραμέα, του μαραγκού, του τσαγκάρη και εξασφάλιζαν πάρα πολλά αναγκαία αγαθά για τη ζωή τους.

[Πηγή: *Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο*]

Πήλινη λήκυθος
(αποδίδεται στον ζωγράφο Άμαση,
περ. 550-530 π.Χ.) [Πηγή: met museum]

Πήλινος αμφορέας
(αποδίδεται στον ζωγράφο του Πάνα,
περ. 470 π.Χ.) [Πηγή: met museum]

6. χλαμύδα: κοντός μανδύας που φορούσαν οι έφηβοι ιππείς.

7. εξωμίδα: ρούχο που είχε μόνο ένα πιάσιμο για τον αριστερό ώμο, αφήνοντας ακάλυπτο τον δεξιό ώμο.

Δραστηριότητες

1. Σε ποια επαγγέλματα δραστηριοποιούνταν οι αρχαίοι Αθηναίοι, σύμφωνα με το κείμενο;
2. Παρατήρησε τις εικόνες. Ποιες ήταν οι ασχολίες των γυναικών και των ανδρών στην αρχαία Αθήνα; Πώς συνδέονται με τη μορφή της εκπαίδευσης στην αρχαία Ελλάδα;
3. Γνωρίζεις αν υπάρχουν κάποια από τα αναφερόμενα επαγγέλματα που έχουν διατηρηθεί έως τις μέρες μας;
4. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να εργαστείτε πάνω στα επαγγέλματα των ανθρώπων στην αρχαιότητα. **Αναζητήστε [τα επαγγέλματα/ αρχαία Ελλάδα/Φωτόδεντρο]** και στη συνέχεια, να τα παρουσιάσετε στην ολομέλεια της τάξης, επιλέγοντας έναν από τους τρόπους από τον παρακάτω πίνακα:

Παλιά
επαγγέλματα

Ρόλος	Ακροατήριο	Μορφή	Θέμα
Ρήτορας της αρχαιότητας	Πολίτες της αγοράς	Ομιλία	«Πολιτικός: επάγγελμα ή λειτουργημα;»
Ιστορικός	Ευρύ κοινό	Επιφυλλίδα	«Αρχαία επαγγέλματα με σύγχρονη μορφή»
Δημοσιογράφοι	Ευρύ κοινό	Κολάζ σε περιοδικό	«Αρχαία επαγγέλματα»

A2. Τα «μυστικά συστατικά» των κειμένων

Δραστηριότητες

1. Σε ποιον όρο της περιόδου αναφέρονται οι προτάσεις με έντονα γράμματα; Ποια πιστεύεις ότι είναι η λειτουργία τους;

Η εικόνα των ανηλίκων **που ζητιανεύουν και καθαρίζουν παμπριζ αυτοκινήτων** επιβεβαιώνει το καλοστημένο κύκλωμα εκμετάλλευσης ανηλίκων.

Μαζί με αυτούς, **οι οποίοι μπορεί να είναι λίγο μεγαλύτεροι**, μικρά αγόρια και κορίτσια με κατάλληλη ενδυμασία, δηλαδή με λερωμένα ρούχα, αχτένιστα και βρώμικα ζητούν τον οβολό σας (Κείμενο 1).

2. Στις παρακάτω περιόδους λόγου τι πιστεύεις ότι δηλώνουν οι προτάσεις με έντονα γράμματα;

Η Νότια Ασία είναι μια χώρα **όπου 44 εκατομμύρια παιδιά δουλεύουν με διάφορους τρόπους** (Κείμενο 1).

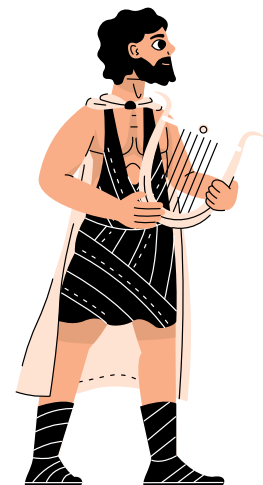
προτάσσεται η σημασία της επιτυχίας, **όπως αυτή γίνεται περιοριστικά αντιληπτή μέσα από τα ποσοτικά κριτήρια του χρήματος και της δημοσιότητας** (Κείμενο 2).

3. Οι προτάσεις με έντονα γράμματα θα μπορούσαν να παραλειφθούν; Γιατί;

Όλο αυτό το κατασκεύασμα **που εκμεταλλεύεται την αγωνία των μεγαλύτερων...** στηρίζεται (Κείμενο 2).

Οι Αθηναίοι, όπως και αυτοί **που κατοικούν στις άλλες πόλεις**, ασκούν πολλά επαγγέλματα στη ζωή τους, για να εξασφαλίζουν τα αναγκαία (Κείμενο 3).

Ο Ναυσικύδης **που ήταν πλοιοκτήτης**, για τη συντήρηση του εαυτού του και των δικών του μεριμνούσε (Κείμενο 3).

ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Πολύ συχνή χρήση στον λόγο έχουν οι αναφορικές προτάσεις. Διακρίνονται σε αναφορικές **ονοματικές**, οι οποίες εισάγονται με τις αναφορικές αντωνυμίες (*που, ο οποίος, όσο, ό,τι, οτιδήποτε...*) και σε αναφορικές **επιρρηματικές** που εισάγονται με αναφορικά επιρρήματα (*όπως, όπου, οπωσδήποτε, όποτε, οποτεδήποτε...*).

Με κριτήριο τον συντακτικό τους ρόλο διακρίνονται σε:

- **Επιθετικές:** αναφέρονται σε κάποιον συγκεκριμένο όρο της πρότασης και λειτουργούν ως επιθετικός προσδιορισμός.

Ο κύριος **που μας επισκέφτηκε χθες** ήταν φίλος του πατέρα μου.

- **Ονοματικές ελεύθερες:** λειτουργούν ως όρος της πρότασης στην οποία αναφέρονται (υποκείμενο, αντικείμενο ή κατηγορούμενο)

Μπορείς να επιλέξεις **ό,τι επιθυμείς**.

- **Ονοματικές επιρρηματικές:** δηλώνουν μια επιρρηματική σχέση (αιτία, σκοπό, συμπέρασμα, υπόθεση, εναντίωση, αναλογία, τόπο, χρόνο, τρόπο, ποσότητα).

Θα πάμε **όποτε θέλουμε** (δηλώνει χρόνο).

Οι επιθετικές αναφορικές χωρίζονται σε:

- **Προσθετικές/παραθετικές:** δεν αποτελούν απαραίτητο συμπλήρωμα του όρου στον οποίο αναφέρονται και χωρίζονται με κόμμα.

Γράφω ποίηση, που είναι η πιο δημιουργική ασχολία μου.

- **Προσδιοριστικές/περιοριστικές:** αποτελούν απαραίτητο συμπλήρωμα του όρου στον οποίο αναφέρονται και αν παραλειφθούν θα προκληθεί ασάφεια ή αμφισημία. Δε χωρίζονται με κόμμα.

Η Ελλάδα είναι η χώρα **που αγαπώ**.

Το Σύνταγμα είναι ο θεμελιώδης νόμος **που κατοχυρώνει τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα των πολιτών**.

Είδος αναφορικών προτάσεων

Δραστηριότητες

1. Να σημειώσεις Σ αν η περιγραφή της περιόδου λόγου είναι σωστή και Λ αν είναι λανθασμένη.

  - Πέταξα τα φρούτα που είχαν σαπίσει. (αναφορική **προσδιοριστική**)
  - Πέταξα τα φρούτα, που είχαν σαπίσει. (αναφορική **προσδιοριστική**)
  - Η Μαρία, που είναι φίλη μου από το νηπιαγωγείο, μου έκανε το πιο μεγάλο δώρο. (αναφορική **παραθετική**)
  - Οι άνθρωποι, που είναι φίλοι μας από το νηπιαγωγείο, πάντα αποτελούν το στήριγμα της ζωής μας. (αναφορική **παραθετική**)
2. Να αντικαταστήσεις τις υπογραμμισμένες φράσεις με αναφορικές προτάσεις και να δηλώσεις τον συντακτικό ρόλο που έχουν οι αναφορικές προτάσεις που δημιούργησες.

  - Δεν επέζησε κανείς **από τους ναυαγούς του Τιτανικού**.
  - Με **τρεμάμενη** φωνή δήλωσε την αθωότητά του.
  - Αύριο θα διαδηλώσουν **οι απολυμένοι** του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα.
3. Να υπογραμμίσεις τις αναφορικές επιρρηματικές προτάσεις και να δηλώσεις την επιρρηματική έννοια που δηλώνουν:

- Η γιαγιά μου πάντα μου έλεγε να φάω όσο θέλω και όσο αντέχει το στομάχι μου.
  - Όποτε έρθεις στην Αθήνα, θα κανονίσουμε να πάμε για φαγητό.
  - Θα γίνουν όλα όπως τα έχουμε συμφωνήσει και τίποτα δεν θα πάει στραβά.
  - Στο σημείο όπου θα δώσουμε ραντεβού θα έχω παρκάρει το αυτοκίνητό μου.
4. Στις παρακάτω περιόδους λόγου να προσθέσεις, όπου χρειάζεται, το κόμμα και να αναφέρεις τι αλλάζει στο νόημά της, όταν προσθέσεις κόμμα:
- Οι ξένες γλώσσες που έμαθα νωρίς με βοήθησαν στην καριέρα μου.
  - Το βιβλίο που μελετώ τον τελευταίο καιρό είναι ξεχωριστό.
  - Σε έναν κόσμο όπου «ο άνθρωπος είναι λύκος για τον άνθρωπο» είναι φυσικό να κυριαρχεί η ιδιοτέλεια.
  - Έκανε ό,τι μπορούσε.
  - Το παιδί που πέρασε πριν λίγο από μπροστά μας είναι το καμάρι μας.
  - Ο αδερφός μου που δεν γνωρίσατε ακόμη ζει στην Ξάνθη.
  - Οι βροντές που ακούγονταν από μακριά προηγούνταν καταιγίδα.

Συντακτικός ρόλος αναφορικών προτάσεων

ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΟΜΗ ΤΟΥΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Σε όλα τα κείμενα που προηγήθηκαν, τα μηνύματα εκπέμπονται κυρίως με τις προτάσεις. Οι προτάσεις, ανάλογα με τις πληροφορίες που μεταδίδουν, χωρίζονται σε: **απλές, ελλειπτικές, σύνθετες** και **επαυξημένες**.

Απλές είναι οι προτάσεις που αποτελούνται από τους κύριους όρους, περιλαμβάνουν δηλαδή τις απολύτως απαραίτητες πληροφορίες για να μεταδοθεί ένα μήνυμα. Κύριοι όροι της πρότασης θεωρούνται το ρήμα, το υποκείμενο και το αντικείμενο ή το κατηγορούμενο.

Ελλειπτικές είναι οι προτάσεις – κυρίως του προφορικού λόγου – στις οποίες απουσιάζει κάποιος κύριος όρος, καθώς εννοείται.

Σύνθετες είναι αυτές που περιλαμβάνουν κάποιον όρο (εκτός από το ρήμα) δύο ή περισσότερες φορές.

Επαυξημένες είναι οι προτάσεις που εκτός από τους βασικούς όρους έχουν και προσδιορισμούς.

Σκοπός της κάθε πρότασης είναι το μήνυμα, το οποίο μπορεί να είναι μια πράξη ή μια κατάσταση, όπως και τα πρόσωπα που συμμετέχουν σε αυτή. Για τον σχηματισμό της πρότασης απαιτείται τουλάχιστον ένα όρισμα, το **υποκείμενο**, που ενεργοποιεί τον πυρήνα – μήνυμα της πρότασης. Για τον σχηματισμό της πρότασης απαιτούνται και άλλα συμπληρώματα εκτός από το υποκείμενο. Τα συμπληρώματα αυτά που ορίζονται είτε από μια ονοματική φράση είτε από μια συμπληρωματική πρόταση και συνδέονται με το ρήμα είναι το **αντικείμενο**. Σε ορισμένες περιπτώσεις το αντικείμενο έχει με τον ρηματικό τύπο την ίδια σημασία, η οποία μπορεί να είναι και ετυμολογική. Το αντικείμενο αυτό λέγεται **σύστοιχο ή εσωτερικό αντικείμενο**.

- Χορεύει λεβέντικα **τον χορό** της περιοχής του.
- Έφαγε **το φαγητό του** με όρεξη.

Η λειτουργία του σύστοιχου αντικειμένου είναι πλεοναστική και για αυτό πολλές φορές – όταν προσδιορίζεται από ένα επίθετο – παραλείπεται ή αντικαθίσταται από μια αόριστη αντωνυμία, χωρίς να αλλοιώνεται η σημασία της πρότασης. Χρησιμοποιείται για να δώσει έμφαση στη σημασία του ρήματος.

- Χορεύει **τσάμικο**.
- Δεν είπες **κάτι**.

Όταν το συμπλήρωμα προσδίδει ιδιότητα στο υποκείμενο ονομάζεται **κατηγορούμενο**. Κάποιες φορές η ιδιότητα αυτή αποδίδεται στο αντικείμενο (**κατηγορούμενο** του **αντικειμένου**).

Δραστηριότητες

1. Να υπογραμμίσεις τα υποκείμενα των παρακάτω ρηματικών φράσεων. Με ποια δευτερεύουσα πρόταση θα μπορούσε να δηλωθεί αλλιώς το υποκείμενο; Το ρήμα της πρότασης που θα σχηματίσεις να έχει την ίδια ετυμολογική σχέση με το ουσιαστικό.

- Απαγορεύτηκε από το Λιμεναρχείο ο απόπλους των πλοίων.

.....

- Ανακοινώθηκε η έναρξη των διαπραγματεύσεων.

.....

- Δεν επιτρέπεται η ρίψη απορριμμάτων σε οποιονδήποτε χώρο.

.....

- Επιβάλλεται η άμεση κινητοποίηση όλων.

.....

2. Να κυκλώσεις τα αντικείμενα των παρακάτω ρημάτων. Με ποια δευτερεύουσα πρόταση θα μπορούσε να δηλωθεί αλλιώς το αντικείμενο; Το ρήμα της πρότασης που θα σχηματίσεις να έχει την ίδια ετυμολογική σχέση με το ουσιαστικό.

- Το Υπουργείο ανακοίνωσε το τέλος των περιοριστικών μέτρων.

.....

- Να προσέχεις τις κλοπές.

.....

- Αυτός ο άνθρωπος φοβάται πολύ τις αρρώστιες.

.....

- Οι συνθήκες που διαμορφώθηκαν επέτρεψαν την άρση των περιορισμών.

3. Ποιες λέξεις στις παρακάτω προτάσεις δεν είναι βασικοί όροι; Ποιον βασικό όρο προσδιορίζουν;

- Οι δημοσιογράφοι ανακήρυξαν τον αθλητή της τοπικής ομάδας, ως τον καλύτερο αθλητή της χρονιάς.

- Οι μαθητές θεωρούν τα μαθηματικά εξαιρετικά δύσκολα.

- Ο φούρνος διατηρεί το φαγητό πολύ ζεστό.

- Το συμβούλιο με όρισε ως νέο διοικητή.

- Εσένα καθιστώ ως τον υπεύθυνο της έντασης.

Η ΣΗΜΑΣΙΟΛΟΓΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ Ο ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΟΡΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Όλες οι ονοματικές φράσεις αλλά και κάθε συντακτική οντότητα που εμπλέκεται στη σημασιολογία του ρήματος έχουν έναν σημασιολογικό ρόλο (δράστης, αιτία, όργανο, ουδέτερος, τόπος, ευεργετούμενος, αποδέκτης, βιώνων, δέκτης). Πρέπει να τονιστεί ότι ο σημασιολογικός ρόλος που έχουν οι μετέχοντες δεν είναι πάντα ο ίδιος και είναι εντελώς ξένος με τη συντακτική λειτουργία τους. Για παράδειγμα, στην παρακάτω πρόταση:

Το εργοστάσιο μόλυνε την περιοχή με τους ρύπους.

Υποκινητής της ενέργειας είναι το εργοστάσιο (σημασιολογικός ρόλος: **δράστης** || συντακτικός ρόλος: **υποκείμενο**), όργανο που χρησιμοποιήθηκε είναι οι ρύποι (σημασιολογικός ρόλος: **όργανο** || συντακτικός ρόλος: **εμπρόθετος προσδιορισμός**) και το αντικείμενο που δέχτηκε την ενέργεια είναι η περιοχή (σημασιολογικός ρόλος: **δέκτης** || συντακτικός ρόλος: **αντικείμενο**).

Βασικό κριτήριο για να διαφοροποιηθούν οι σημασιολογικοί ρόλοι είναι η επίδραση. Άλλες ονοματικές φράσεις ασκούν επίδραση (προκαλούν, καθορίζουν, εκτελούν, όπως στην περίπτωση του δράστη) άλλες δεν ασκούν αλλά επηρεάζονται (όπως στην περίπτωση του ευεργετούμενου, του αποδέκτη) και άλλες δεν επηρεάζουν και δεν επηρεάζονται (ουδέτερος).

4. Στις παρακάτω περιόδους λόγου υπάρχουν λέξεις που είναι τονισμένες. Ποια είναι η συντακτική λειτουργία (υποκείμενο, αντικείμενο, προσδιορισμός); Ποιος είναι ο σημασιολογικός τους ρόλος (αιτία, όργανο, δέκτης, βιώνων, προϊόν, ευεργετούμενος, ουδέτερος, τόπος);

- Το **κλειδί** άνοιξε την πόρτα.

- Η **νεροποντή** ματαίωσε την έναρξη του πρωταθλήματος.

- Οι πολίτες δεν πρέπει να πέφτουν θύματα εκμετάλλευσης **από τους λαϊκιστές**.

- Το **χωράφι** μένει ακαλλιέργητο καιρό τώρα.

- Έχτισε ένα εντυπωσιακό **σπίτι**, **αλλά δεν μπόρεσε να κατοικήσει σε αυτό**.

- Δεν μπορείς να παρακάμψεις **τη σειρά σου**.

- **Για χάρη σου** θα ανεχθώ τις ιδιορρυθμίες των συγγενών σου.

Α3. Λεξιλόγιο

ΥΠΕΡΩΝΥΜΙΑ-ΥΠΩΝΥΜΙΑ

Στη γλωσσική έκφραση υπάρχει η σημασιολογική σχέση **υπερωνυμίας** και **υπωνυμίας**. Στην υπερωνυμία δηλώνεται ένας υπερτύπος στον οποίο και εντάσσεται η λέξη (π.χ. η **υπερωνυμία** της λέξης σκύλος είναι το ζώο). Η αντίθετη σχέση δηλώνεται με την υπωνυμία, ο υποτύπος δηλαδή στον οποίο – σημασιολογικά – περικλείονται άλλες λέξεις (π.χ. υπώνυμο της λέξης φρούτο είναι το μήλο).

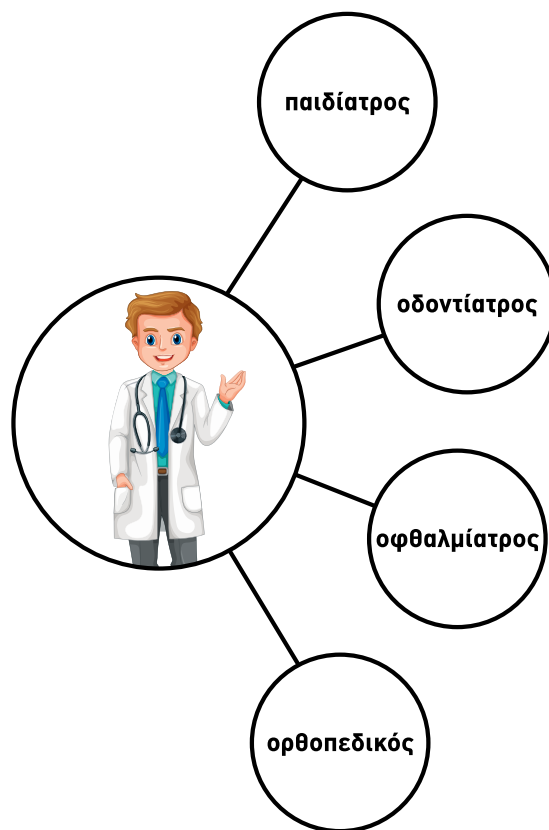
Λεξιλογικές ασκήσεις

1. Αφού περιηγηθείς στο ηλεκτρονικό Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής να καταγράψεις τη διαφορά στους όρους «εργασία» και «επάγγελμα».
2. Αφού μελετήσεις τη σύντομη θεωρία για τις έννοιες «υπερώνυμα» και «υπώνυμα», να δημιουργήσεις ένα σχεδιάγραμμα με τα υπώνυμα της λέξης «επάγγελμα».

Υπερώνυμα είναι λέξεις ή φράσεις που αποτελούν τη γενική έννοια και **υπώνυμα** είναι τα υποσύνολα, ειδικότερες κατηγορίες που εντάσσονται στην γενική έννοια, δημιουργώντας μια ομπρέλα.

3. Στο απόσπασμα «Υπάρχουν δύο κατηγορίες ... ασήμαντη γι' αυτόν βοήθεια», της 3ης παραγράφου του Κειμένου 1, να αντικαταστήσεις τις λέξεις που σε δυσκολεύουν με άλλες λέξεις πιο απλές, που να αποδίδουν το ίδιο νόημα.

4. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, **αναζητήστε** [έμφυλες/ανισότητες/εργασία/Διοτίμα]. Αφού διαβάσετε το διαδικτυακό άρθρο «Έμφυλες ανισότητες στην εργασία», να δημιουργήσετε έναν εννοιολογικό χάρτη (creately.com) με τη διάκριση των επαγγελματιών, στηριζόμενοι/-ες σε όποιο κριτήριο εσείς θέλετε (π.χ. παλαιά - σύγχρονα, χειρωνακτικά - πνευματικά κ.ά.). Εναλλακτικά, η δραστηριότητα μπορεί να γίνει στον πίνακα της τάξης ή στο τετράδιό σας.

A4. Σημειωτικοί τρόποι

Κείμενο 4

«Πες μου το φύλο σου να σου πω τι θα γίνεις»

Αναζήτησε [give me/your gender/to tell you/what you will become].

1. Παρακολούθησε το παραπάνω ολιγόλεπτο βίντεο και κατάγραψε τα συναισθήματα που σου προκαλεί.
2. Ρώτησε κάποιο πρόσωπο από το οικογενειακό σου περιβάλλον σχετικά με το θέμα της επιλογής επαγγέλματος ή της επαγγελματικής εξέλιξης. Έχει βιώσει κάποια εμπειρία ανάλογη με αυτή που περιγράφει το βίντεο; Πόσο το φύλο τους τους επηρέασε στην επιλογή επαγγέλματος; Να παρουσιάσεις την ιστορία που έχεις ακούσει σε αφηγηματικό λόγο ή σε ψηφιακή αφήγηση με παρουσίαση.

Κείμενο 5

«Δημόσιοι υπάλληλοι»

Αναζήτησε [Δημόσιοι υπάλληλοι/Βασίλης Παπακωνσταντίνου].

1. Άκουσε το ποίημα του Κώστα Καρυωτάκη «Δημόσιοι υπάλληλοι», μελοποιημένο από τον Μίκη Θεοδωράκη και απάντησε στα παρακάτω ερωτήματα:

α. Να παρουσιάσεις την καθημερινότητα μιας/ενός δημοσίου υπαλλήλου, όπως την περιγράφει ο Καρυωτάκης, μέσα από ένα παιχνίδι ρόλων.

β. Φαντάσου πως ασκείς το επάγγελμα της/του δημοσίου υπαλλήλου. Γράφεις μία φιλική επιστολή ή σε μία σελίδα του ημερολογίου σου και περιγράφεις μία ημέρα από την καθημερινότητά σου στην εργασία σου. Εναλλακτικά, μπορείς να την αφηγηθείς σε podcast.

B. Εμβαθύνοντας στα κείμενα

B1. Τύποι κειμένων μέσα στο πλαίσιό τους

Κείμενο 6

«Μαθητές και ελεύθερος χρόνος»

Όπως όλοι οι άνθρωποι, έτσι και οι μαθητές, αναζητούν περισσότερο ελεύθερο χρόνο στη ζωή τους. Όμως, προσπαθώντας να ανταποκριθούν στις αυξημένες σχολικές και μαθησιακές τους υποχρεώσεις, τις περισσότερες φορές, κάτι τέτοιο μοιάζει πολύ δύσκολο. Αυτό συμβαίνει διότι **στη σύγχρονη ανταγωνιστική κοινωνία** των αυξημένων βιοτικών και κοινωνικών αναγκών το καθημερινό άγχος και στρες, το οποίο χαρακτηρίζει τον σημερινό άνθρωπο όλων των ηλικιών, μειώνει τον ελεύθερο χρόνο είτε στρέφει το άτομο **στην αξιοποίησή** του με λανθασμένο τρόπο.

Απαιτητικό καθημερινό ωράριο, εργασίες, διάβασμα... Ακόμη, το άγχος των γονέων **για την αποτυχία του παιδιού** τους τους οδηγεί στο να υπερφορτώνουν και αυτοί με τη σειρά τους το πρόγραμμά του πιστεύοντας πως θα το εφοδιάσουν κατάλληλα, ώστε να εκμεταλλευτεί τις ευκαιρίες της ανταγωνιστικής κοινωνίας. Και ποιο είναι άραγε το αποτέλεσμα όλων των παραπάνω; Ολοένα και περισσότεροι νέοι επιλέγουν στον ελεύθερο χρόνο τους τη διασκέδαση, την εκτόνωση και λιγότερο ή καθόλου την ψυχαγωγία. Παράλληλα, παρατηρείται συχνά η τάση των ανθρώπων να τον αφήνουν επί της ουσίας αναξιοποίητο, εφόσον επιδιώκουν δραστηριότητες που δεν έχουν να τους προσφέρουν τίποτε περισσότερο πέρα από τη σπατάλη του χρόνου τους.

Υπάρχει, όμως, η δυνατότητα ο ελεύθερος χρόνος να αυξηθεί ποιοτικά και ποσοτικά; Φυσικά και υπάρχει... Χρειάζεται, βέβαια, η συντονισμένη παρέμβαση της πολιτείας **για τη χάραξη πολιτικής για τον ελεύθερο χρόνο** των παιδιών, ενισχύοντας με οικονομική και τεχνική βοήθεια όλες εκείνες τις δραστηριότητες που προτιμούν τα παιδιά και κυρίως τις πρώτες τους επιλογές, το παιχνίδι και τον αθλητισμό. Παράλληλα, να οργανωθούν και να εκσυγχρονιστούν τα εκπαιδευτικά προγράμματα με σκοπό να ανταποκρίνονται στις σύγχρονες επιστημονικές αντιλήψεις. Ταυτόχρονα, να ενισχυθεί κυρίως η περιφέρεια με την κατασκευή γυμναστηρίων, σταδίων, κολυμβητηρίων, κλειστών αιθουσών αθλοπαιδιών και γενικότερων κινητικών και πνευματικών παιχνιδιών, ώστε τα παιδιά και οι νέοι να έχουν τη δυνατότητα να ασχοληθούν περισσότερο με δραστηριότητες που εκείνοι επιλέγουν και θέλουν για τον δικό τους [ελεύθερο] χρόνο.

Μορφές
ψυχαγωγίας

Επιπρόσθετα, πρέπει να τονιστεί ότι το σχολείο, με τη σημερινή οργάνωσή του, τα μέσα που διαθέτει και τον τρόπο που επιδιώκει την επίτευξη του σκοπού της αγωγής, δεν προετοιμάζει τον αναπτυσσόμενο άνθρωπο **για την κοινωνία** του ελεύθερου χρόνου⁸ και **για την αντιμετώπιση** των προβλημάτων της.

[Πηγή: Δημήτρης Χρυσόπουλος, *Ταχυδρόμος*, 21/4/2019 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητα

1. Παρατήρησε τις φράσεις με έντονη γραφή του Κειμένου 6. Τι δηλώνουν ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί κατά τη γνώμη σας;

Φράση του κειμένου	Τι φανερώνει/δηλώνει
στη σύγχρονη ανταγωνιστική κοινωνία	
στην αξιοποίηση	
για την αποτυχία του παιδιού	
για τη χάραξη πολιτικής για τον ελεύθερο χρόνο	
για την κοινωνία	
για την αντιμετώπιση	

Μαθητές και
ελεύθερος
χρόνος

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΩΣ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ ΤΟΥ ΟΝΟΜΑΤΟΣ

Οι παραπάνω φράσεις δεν αποτελούν κύριους όρους, όπως το ρήμα, το υποκείμενο, το αντικείμενο και κατηγορούμενο. Είναι δευτερεύοντες όροι και ονομάζονται προσδιορισμοί. Διακρίνονται σε ονοματικούς και επιρρηματικούς.

Οι επιρρηματικοί προσδιορίζουν κυρίως το ρήμα (επί + ρήμα) αλλά και το ουσιαστικό, το επίθετο, το επίρρημα, αποδίδοντας ό,τι χρειάζεται για να συμπληρωθεί η έννοιά τους και να γίνει πιο σαφής και συγκεκριμένη.

Εδώ θα δούμε τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς που προσδιορίζουν ένα όνομα, δηλαδή ένα ουσιαστικό:

8. Κοινωνία του ελεύθερου χρόνου: Η αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου με ποιοτικές ενασχολήσεις, που σχετίζονται με την ισορροπία ανάπτυξη σώματος, πνεύματος και ψυχής, με στόχο τη διαμόρφωση ολοκληρωμένων προσωπικοτήτων, ώστε να αποτελέσουν χρήσιμους και ενεργούς πολίτες για την κοινωνία. Στον αντίποδα βρίσκεται η «βιομηχανία του ελεύθερου χρόνου» εξαιτίας της οποίας οι νέοι δέχονται παθητικά τις «απολαύσεις» που η καταναλωτική κοινωνία προβάλλει.

α. επιρρηματικός προσδιορισμός του σκοπού: π.χ. Η προσπάθεια της κυβέρνησης για την επίλυση του μεταναστευτικού ήταν επιτυχής.

β. επιρρηματικός προσδιορισμός του τόπου: π.χ. Η άφιξη του αεροπλάνου στη Λισαβόνα καθυστέρησε λόγω σφοδρής χιονόπτωσης.

γ. επιρρηματικός προσδιορισμός της προέλευσης: π.χ. Η καταγωγή του ήταν από οικογένεια καπεταναίων, γνωστών στο νησί.

δ. επιρρηματικός προσδιορισμός της εναντίωσης: π.χ. Η δυσαρέσκεια κατά των μεγάλων γαιοκτημόνων οδήγησε στην επανάσταση.

ε. επιρρηματικός προσδιορισμός της αναφοράς: π.χ. Τα αισθήματά του για την οικογένεια που τον μεγάλωσε ήταν αμοιβαία.

Δραστηριότητες

1. Αφού χωριστείτε σε ομάδες των τεσσάρων, επιλέξτε μία επιρρηματική σχέση και παρουσιάστε τη με την τεχνική των σκεπτόμενων καπέλων De Bono. Στη συνέχεια, διατυπώστε τις με διαφορετικό τρόπο.
2. Στο Κείμενο 6 καταγράφονται, ως επίλυση του προβλήματος της έλλειψης του ελεύθερου χρόνου, κάποιες προτάσεις από την πλευρά της πολιτείας. Αφού τις εντοπίσετε μέσα στο κείμενο, να τις καταγράψετε στον παρακάτω πίνακα. Στη συνέχεια, να προσθέσετε δικές σου προτάσεις από την πλευρά των γονέων, των μαθητών και του σχολείου.

Προτάσεις για την έλλειψη του ελεύθερου χρόνου

Από την πλευρά της Πολιτείας	Από την πλευρά του/της μαθητή/-τριας	Από την πλευρά των γονέων	Από την πλευρά του σχολείου

3. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να σκεφτείτε όσες περισσότερες λέξεις μπορείτε για τον ελεύθερο χρόνο. Αφού τις καταγράψετε, να δημιουργήσετε ένα συννεφόλεξο με το εργαλείο Wordart και να το παρουσιάσετε στην ολομέλεια της τάξης.

Κείμενο 7

Εκφραστική
ανάγνωση:
Εργαζόμενη
μητέρα -
ο σύγχρονος
δούλος

«Εργαζόμενη μητέρα: Ο σύγχρονος δούλος»

Το πρωί βιάζεται στον δρόμο, να πάει γρήγορα στη δουλειά της. Έτσι βιαστικά επιστρέφει σπίτι. Καθισμένη στο γραφείο βοηθάει το παιδί στα μαθήματα. Μιλάει στο τηλέφωνο με τον παιδίατρο, για να κλείσει ραντεβού. Βάζει ένα πλυντήριο και μαζεύει το σπίτι. Σκέφτεται πότε θα πάει το παιδί να αγοράσει ένα ρούχο που χρειάζεται. Κοιτάει το ρολόι, για να μην αργήσει να το πάρει από το φροντιστήριο, τώρα που σκοτεινιάζει και νωρίτερα. Πάνω από την κουζίνα ετοιμάζει το αυριανό φαγητό. Στην τηλεόραση βλέπει ένα σποτ που της τονίζει ότι δεν πρέπει να αμελήσει το εμβόλιο της κόρης της -είναι δική της ευθύνη, πατέρας δεν εμφανίζεται στο σποτ. Και το βράδυ, μισοκοιμισμένη, ακούει σε μια εκπομπή κάποιους να μιλούν για την «ισότητα των φύλων».

Οι εργαζόμενες μητέρες έγιναν ο κανόνας, αλλά οι σεξιστικές παραδόσεις παραμένουν τόσο στους χώρους εργασίας όσο και στις σχέσεις. Ο χρόνος που δαπανάται σε «απλήρωτη εργασία», δουλειές του σπιτιού, φροντίδα παιδιών και ηλικιωμένων, ψώνια αποκαλύπτει τεράστιο χάσμα ανάμεσα στα φύλα. Στο Μεξικό, οι γυναίκες ξοδεύουν για αυτές τις δουλειές 6 ώρες και 32 λεπτά την ημέρα, ενώ ένας άντρας 2 ώρες και 17 λεπτά. Στην Πορτογαλία, οι γυναίκες δαπανούν 5 ώρες και 28 λεπτά την ημέρα σε απλήρωτη εργασία και οι άντρες 1 ώρα και 36 λεπτά. Η Ελλάδα είναι μία από τις χώρες με τις χειρότερες επιδόσεις, με τις γυναίκες να κάνουν απλήρωτη εργασία που φτάνει τις 4 ώρες και 26 λεπτά τη μέρα και τους άντρες λίγο πάνω από μιάμιση ώρα. Την καλύτερη επίδοση στην Ευρώπη έχει η Δανία, με τις γυναίκες στις 4 ώρες και τους άντρες στις 3. Όμως, παντού παραμένει το χάσμα, αφού ο μέσος όρος των 28 χωρών του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, σε μελέτη του 2018 δείχνει ότι οι άντρες συνεισφέρουν κατά 50% σχεδόν λιγότερο χρόνο από τις γυναίκες στην απλήρωτη εργασία.

[Πηγή: Μάχη Μαργαρίτη, *EPT*, 11/1/2019 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Να συμπληρώσεις τον παρακάτω πίνακα, αφού σκεφτείς το είδος του κειμένου:

Είδος κειμένου	
Πομπός	
Δέκτης	
Σκοπός	
Θέμα	

2. Στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 7, περιγράφεται η τυπική ημέρα μιας εργαζόμενης μητέρας με μικροπερίοδο λόγο (= κοφτές, σύντομες προτάσεις, οι οποίες συχνά είναι απλές ή συνδέονται παρατακτικά ή με ασύνδετο σχήμα). Γιατί χρησιμοποιεί η συντάκτρια αυτόν τον τρόπο; Να γράψεις την παράγραφο σε μακροπερίοδο λόγο προσθέτοντας τις κατάλληλες συνδετικές λέξεις.
3. Σε μια παράγραφο, να αποτυπώσεις τις οικογενειακές υποχρεώσεις μιας εργαζόμενης μητέρας, όπου όλα θα παρουσιάζονται τελείως διαφορετικά απ' ότι στο κείμενο. Μπορείς να αφηγηθείς την ιστορία από την πλευρά του παιδιού ή του/της εργοδότη/-τριας της μητέρας ή της ίδιας της μητέρας. Μπορείς να αξιοποιήσεις το συννεφόμελο από την 3η δραστηριότητα του Κειμένου 6.

Εργαζόμενη γυναίκα:
Ο σύγχρονος δούλος

Γ. Αναζητώντας κρυμμένους θησαυρούς της γλώσσας

Γ1. Πρόσληψη κειμένων

Κείμενο 7

«Εργασία και χαρά...κίρι»

Αναζήτησε [εργασία/και/χαρά.../κίρι].

Ο τίτλος του podcast είναι «Εργασία και χαρά...κίρι». Πού σε παραπέμπει; Τι περιμένεις να ακούσεις; Μετά την ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων δώσε έναν άλλο τίτλο στο podcast (με βάση τα πρώτα 15 λεπτά).

Δραστηριότητες

1. Αφού ακούσεις τα πρώτα 15 λεπτά, να καταγράψεις τα επαγγέλματα που ονειρεύονταν οι καλεσμένοι/καλεσμένες να κάνουν. Στη συνέχεια, να αναφέρεις το επάγγελμα που εσύ είχες ονειρευτεί, όταν βρισκόσουν στην παιδική σου ηλικία. Τώρα που είσαι έφηβος ή έφηβη, είναι ίδια η επιλογή σου ή έχει αλλάξει;
2. Νιώθουν ικανοποιημένοι/-ες οι συμμετέχοντες/συμμετέχουσες με την επαγγελματική τους επιλογή;
3. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να κάνετε μια μικρή έρευνα στο οικογενειακό σας περιβάλλον και να καταγράψετε το επάγγελμα που οι συμμετέχοντες/συμμετέχουσες είχαν ονειρευτεί, το επάγγελμα που ακολούθησαν και τον βαθμό ικανοποίησης που νιώθουν από το επάγγελμα που κάνουν.

Γ2. Παραγωγή κειμένων

Δουλεύοντας σε ζεύγη ή μικρές ομάδες επιλέξτε τη δραστηριότητα με την οποία θα ασχοληθείτε από τον παρακάτω πίνακα. Λαμβάνοντας υπόψη σας τον ρόλο που θα επιλέξετε και το κοινό στο οποίο απευθύνεστε, να χρησιμοποιήσετε κατάλληλο λεξιλόγιο και ύφος, να οργανώσετε το κείμενό σας σωστά και να παρουσιάσετε το θέμα, ώστε να συμπεριλάβετε τις απαραίτητες πληροφορίες που ζητούνται.

ΡΟΛΟΣ	ΚΟΙΝΟ	ΜΟΡΦΗ	ΘΕΜΑ
Αρθρογράφος	Αναγνωστικό κοινό	Άρθρο στη σχολική εφημερίδα	Οι επιπτώσεις της παιδικής εργασίας στα παιδιά
Παρουσιάστης/-τρια	Ακροατές/-τριες	Podcast (5 λεπτά)	Το επάγγελμα των ονείρων σου
Μαθητής/-τρια σε ρόλο δημοσιογράφου	Συμμαθητές/-τριες και εκπαιδευτικοί	Συνέντευξη με 5-8 ερωτήσεις	Συνέντευξη από μια εργαζόμενη μητέρα ή έναν εργαζόμενο πατέρα

Κείμενο 8

«Οι δουλειές που δεν κινδυνεύουν από την Τεχνητή Νοημοσύνη... ακόμα»

Από την «αυγή» της βιομηχανικής επανάστασης, εκφράζονταν φόβοι ότι οι μηχανές –από τους αυτοματοποιημένους αργαλειούς μέχρι τα μικροτσίπ– θα «έκλεβαν» θέσεις εργασίας από ανθρώπους, καθιστώντας τους περιττούς. Προς το παρόν, οι άνθρωποι ως επί το πλείστον επικρατούν. Όμως, τώρα που η Τεχνητή Νοημοσύνη θα εξαπλωθεί σχεδόν σε όλους τους κλάδους, η απειλή γίνεται αντιληπτή, σύμφωνα με κάποιους ειδικούς: τα ρομπότ θα πάρουν στα αλήθεια κάποιες δουλειές.

Όμως, δεν είναι μόνο άσχημα τα νέα. Εμπειρογνώμονες εκτιμούν, με μια επιφύλαξη, πως υπάρχουν ακόμη πράγματα για τα οποία η τεχνητή νοημοσύνη δεν είναι ικανή - εργασίες που απαιτούν ανθρώπινες δεξιότητες, όπως συναισθηματική νοημοσύνη και σκέψη «έξω από το κουτί». Και η μετακίνηση σε ρόλους που εστιάζουν σε αυτές τις δεξιότητες, θα μπορούσε να βοηθήσει έναν εργαζόμενο να μειώσει τις πιθανότητες αντικατάστασής του από ένα σύστημα τεχνητής νοημοσύνης. Σύμφωνα με τον Φορντ, τρεις κατηγορίες επαγγελμάτων θα είναι σχετικά προστατευμένες στο άμεσο μέλλον.

Η πρώτη ασφαλής κατηγορία, αφορά δημιουργικά επαγγέλματα στην επιστήμη, στην ιατρική και στη νομική, γιατί η δουλειά των ανθρώπων αυτών είναι να επινοούν μια νέα νομική στρατηγική ή επιχειρηματική στρατηγική. Η δεύτερη «ασφαλής» κατηγορία είναι οι θέσεις εργασίας που απαιτούν εξελιγμένες διαπροσωπικές σχέσεις. Νοσηλευτές, σύμβουλοι επιχειρήσεων και δημοσιογράφοι – ερευνητές. Η τρίτη ασφαλής κατηγορία είναι οι θέσεις εργασίας που απαιτούν πολύ μεγάλη κινητικότητα, επιδεξιότητα και ικανότητα επίλυσης προβλημάτων σε απρόβλεπτα περιβάλλοντα. Πολλά τεχνικά επαγγέλματα – ηλεκτρολόγοι, υδραυλικοί, συγκολλητές – ανήκουν σε αυτή την κατηγορία.

Εν ολίγοις, η αναζήτηση μιας θέσης σε δυναμικά μεταβαλλόμενα περιβάλλοντα με απρόβλεπτες καταστάσεις είναι μια καλή προσέγγιση για να μη χάσει κανείς τη δουλειά του από ένα Α.Ι. Τουλάχιστον λίγο καιρό ακόμη.

[Πηγή: *Καθημερινή*, 8/5/2023 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Εργασία με ρομπότ

Οι δουλειές που δεν κινδυνεύουν από την τεχνητή νοημοσύνη

Δραστηριότητες

1. Να εντοπίσεις λέξεις ή φράσεις με μεταφορική σημασία. Θεωρείς ότι η επιλογή της μεταφορικής χρήσης της γλώσσας βοηθά τον συντάκτη στον σκοπό του;
2. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, επιλέξτε μια παράγραφο του κειμένου και ξαναγράψτε την σε πιο απλό ύφος, αλλάζοντας κάποιες λέξεις ή φράσεις με συνώνυμες. Στη συνέχεια, μπορείτε να διαβάσετε τις παραγράφους σας στην τάξη.

Αναστοχασμός - «Δελτίο εξόδου»

Στην αρχή της ενότητας, παρατήρησες τον πίνακα για την εργασία και το επάγγελμα. Τώρα που ολοκλήρωσες την Ενότητα, ήρθε η ώρα να αναστοχαστείς δημιουργικά.

- Ποια είναι η διαφορά ανάμεσα στην εργασία και στο επάγγελμα;
- Φτιάξε ένα αντίστοιχο σχεδιάγραμμα και εμπλούτισέ το με σύγχρονα επαγγέλματα. Βάλε τη φαντασία σου να δουλέψει και σκέψου επαγγέλματα του μέλλοντος. Ενσωμάτωσέ τα σε ένα συνεφόλεξο και ανάρτησέ το στο e-class με τη βοήθεια του/της εκπαιδευτικού της τάξης σου.

Ομαδική εργασία: Με τη συνδρομή του καθηγητή/της καθηγήτριας της Πληροφορικής, περιηγηθείτε στο διαδίκτυο αναζητώντας περιγραφές επαγγελμάτων. Δημιουργήστε ένα ηλεκτρονικό βιβλίο (e-book), επιλέγοντας επαγγέλματα από το παρελθόν και το παρόν και κάντε μια μικρή παρουσίαση για το καθένα.

- Να γίνετε καθηγητές και καθηγήτριες Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού. Φτιάξτε ένα σύντομο ερωτηματολόγιο για τους/τις συμμαθητές/-τριές σας. Μπορείτε να πάρετε πληροφορίες για το επάγγελμα που θέλουν να ακολουθήσουν και τα κριτήρια με τα οποία το έχουν επιλέξει. Στη συνέχεια, παρουσιάστε τα επαγγέλματα και τα χαρακτηριστικά τους στην ολομέλεια της τάξης.

«Ρατσιστής γίνεσαι...
δε γεννιέσαι»

03

Η εικόνα δημιουργήθηκε με το εργαλείο τεχνητής νοημοσύνης
imagine art

- ▶ Ποιες σκέψεις και ποια συναισθήματα σου γεννά η παραπάνω εικόνα;
- ▶ Ποιο είναι το μήνυμα που κρύβεται πίσω από την εικόνα;

Στην Ενότητα αυτή θα γνωρίσεις:

1. Θέματα σχετικά με τον **ρατσισμό**, τα **είδη** και τις **μορφές του**, τις **αιτίες** και τις **συνέπειές του** στο άτομο και στην **κοινωνία**.
2. Τον **δημοσιογραφικό γραπτό λόγο**.
3. Τύπους κειμένων, όπως: η **συνέντευξη**.
4. Τους **βαθμούς των ομαλών και ανωμαλών** επιθέτων και επιρρημάτων.
5. Τα **παραθετικά** που προέρχονται από άλλα μέρη του λόγου.
6. Τα **αριθμητικά** και τα είδη τους.
7. Τα **αριθμητικά ουσιαστικά**.
8. Τα **σημεία στίξης** και τον ρόλο του καθενός μέσα σε ένα κείμενο.

Φυλετικές
διακρίσεις -
στάσεις

Α. Ξεκλειδώνοντας τα κείμενα

Α1. Ο κόσμος των κειμένων

Κείμενο 1

Μορφές
ρατσισμού

«Ορατός και αόρατος ρατσισμός»

Η συγγραφέας και ομότιμη καθηγήτρια του ΕΚΠΑ, Άννα Φραγκουδάκη, ανήκει στις εμβληματικές μορφές του χώρου των κοινωνικών επιστημών στην Ελλάδα. Με το επιστημονικό της έργο και τις μεταρρυθμιστικές της παρεμβάσεις άνοιξε νέους ορίζοντες στον χώρο της εκπαίδευσης, αλλά και στο ακανθώδες πεδίο των διακρίσεων, του ρατσισμού και των ανισοτήτων στην κοινωνία μας.

— Τι είναι αυτό που τροφοδοτεί το μίσος απέναντι σε άλλους ανθρώπους;

Ας υπογραμμίσω ότι μόλις ορίσατε τον ρατσισμό ως μίσος απέναντι σε άλλους ανθρώπους, ορισμός που είναι πολύ χρήσιμος. Χρήσιμος για την κατανόηση του αντισημιτισμού⁹ στη σημερινή ελληνική κοινωνία, που δεν αναγνωρίζεται και θεωρείται «πολιτική κριτική» και μάλιστα «δίκαιη» προς τους ισχυρούς, καταπιεστές, συγχρόνως αλαζόνες και ρατσιστές.

— Πώς παράγεται ο ρατσισμός; Τι θα μας λέγατε;

Καταρχάς, υπάρχουν ερευνητικά δεδομένα από τα οποία διαπιστώνουμε ότι οι Έλληνες συχνά δεν κατανοούν τι είναι ρατσισμός. Μάλιστα, τον αντιλαμβάνονται ως τη δημόσια αναγνώριση μιας κατωτερότητας που συναντάμε αντικειμενικά. Αναπαράγουν δηλαδή το στερεότυπο του ρατσισμού που διαιρεί λαούς και πολιτισμούς σε ανώτερους και κατώτερους.

— Η ελληνική κοινωνία είναι ρατσιστική;

Όλες οι δυτικές κοινωνίες είναι ρατσιστικές. Ειδικότερα, τα σχολικά μας βιβλία αναπαράγουν άμεσα και έμμεσα το στερεότυπο που αποδίδει κατωτερότητα σε όλους τους λαούς και πολιτισμούς εκτός Ευρώπης. Αναφέρομαι και στον αόρατο ρατσισμό που αναπαράγουμε στα σχολεία, έχοντας ως εθνικό προσωπείο την ανιστόρητη αρχαιολατρία, η οποία όμως αποτελεί και μια αναγνώριση της υποτίμησης της Ελλάδας και του λαού της, βλάπτοντας παράλληλα την εθνική μας ταυτότητα. Μια ατελείωτη προγονολατρία που στέκεται εμπόδιο στην εθνική μας αυτογνωσία, δικαιώνοντας έναν κακώς εννοούμενο πατριωτισμό, ο οποίος παράγει φοβικά σύνδρομα, καλλιεργεί τον συντηρητισμό, ενώ παράλληλα εμποδίζει την αξιοποίηση της αρχαίας ελληνικής πολιτισμικής κληρονομιάς.

[Πηγή: Γιάννης Πανταζόπουλος, *LIFO*, 22/1/2023 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Ορατός και
αόρατος
ρατσισμός

9. αντισημιτισμός: η συστηματική αντίθεση προς την Εβραϊκή φυλή, καθώς και η προσπάθεια περιορισμού της έκφρασής της, φτάνοντας πολύ συχνά στην εκθρόνιση, αλλά και σε προσπάθειες ακόμη και εξόντωσής της.

Δραστηριότητες

1. Να συμπληρώσεις τον παρακάτω πίνακα, προσθέτοντας έναν πλαγιότιτλο για κάθε παράγραφο.

1η παράγραφος

2η παράγραφος

3η παράγραφος

2. Να εντοπίσεις τον τρόπο με τον οποίο αναπτύσσεται η πρώτη παράγραφος.
«Ας υπογραμμίσω ότι ... αλαζόνες και ρατσιστές».
3. Αφού διαβάσεις τη θεωρία που ακολουθεί, να τοποθετήσεις την παραπάνω συνέντευξη στο είδος που ταιριάζει, εξηγώντας την επιλογή σου.

ΕΞΗΓΗΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΚΕΙΜΕΝΩΝ: ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

Ένα κείμενο σαν αυτό που μόλις επεξεργαστήκαμε ονομάζεται «συνέντευξη». Δημοσιεύεται στον Τύπο (έντυπο ή ηλεκτρονικό) και έχει ποικίλη θεματογραφία.

Οι συνεντεύξεις χωρίζονται σε τρία είδη:

α) Η συνέντευξη του «μάρτυρα» = η συνέντευξη ενός/μιας αυτόπτη ή αυτήκοου μάρτυρα που είναι γνώστης/-στρια του γεγονότος ή του θέματος. Μπορεί να δώσει απαντήσεις σε όλες τις βασικές ερωτήσεις του ρεπορτάζ (ποιος, πού, πότε, πώς) καθώς και σημαντικές πληροφορίες, σχόλια και λεπτομέρειες.

β) Η συνέντευξη του ειδικού = η συνέντευξη ενός εξειδικευμένου γνώστη ή μιας εξειδικευμένης γνώστριας ενός αντικειμένου. Μπορεί να εξηγήσει ή να τεκμηριώσει επιστημονικά ένα γεγονός ή μια κατάσταση, ως ειδήμων πάνω στο θέμα.

γ) Η συνέντευξη «πορτρέτο» = η συνέντευξη που σκοπό έχει τη σκιαγράφιση μίας προσωπικότητας που, είτε για λόγους επικαιρότητας είτε για λόγους που σχετίζονται με τη ζωή και το έργο της, ενδιαφέρει το κοινό.

«21η Μαρτίου - Παγκόσμια Ημέρα για την εξάλειψη των φυλετικών διακρίσεων»

Η 21η Μαρτίου ανακηρύχθηκε και καθιερώθηκε ως «Παγκόσμια Ημέρα για την εξάλειψη των φυλετικών διακρίσεων», το 1966, από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών. Η ημέρα αυτή είναι μέρα αφύπνισης για τα ίσα δικαιώματα, ανεξαρτήτως φυλετικής καταγωγής. Το «Hope For Children» CRC Policy Center (HFC) τιμά κάθε χρόνο την ημέρα αυτή και βρίσκεται εμπράκτως δίπλα σε όλα τα παιδιά, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών που μεταναστεύουν για να ξεφύγουν από διακρίσεις και παραβιάσεις δικαιωμάτων που κυριαρχούν στις χώρες τους.

Αφορμή για την καθιέρωση της συγκεκριμένης ημέρας αποτέλεσε ένα τραγικό συμβάν που συγκλόνησε την παγκόσμια κοινή γνώμη. Συγκεκριμένα, στις 21 Μαρτίου 1960, η αστυνομία της Νοτίου Αφρικής σκότωσε εν ψυχρώ 70 άτομα κατά τη διάρκεια ειρηνικής διαδήλωσης κατά των νόμων του Απαρτχάιντ, που είχε επιβάλει το καθεστώς λευκής μειοψηφίας στη χώρα, εφαρμόζοντας έτσι τη θεωρία της ανισότητας ανάμεσα στις φυλές.

Τόσα χρόνια μετά και το φαινόμενο του φυλετικού ρατσισμού εξακολουθεί να υφίσταται. «Ρατσιστής δεν γεννιέσαι, γίνεσαι», λέει και η ρήση, ενισχύοντας το γεγονός ότι είναι ευθύνη του καθενός να δείχνει σεβασμό στη διαφορετικότητα. Δυστυχώς, οι φυλετικές διακρίσεις αποτελούν καθημερινότητα για πολλά παιδιά και εμφανίζονται είτε ως παρακώλυση της πρόσβασης σε βασικά δικαιώματά τους είτε ως λεκτικός και έμπρακτος εκφοβισμός τους.

[Πηγή: Hope for children, 21/3/2023 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

A black man
in a white
society

Δραστηριότητες

1. Ποια είναι η αφορμή σύνταξης του παραπάνω κειμένου; Για ποιον λόγο ο συντάκτης χρησιμοποιεί τη συγκεκριμένη ιστορική αναδρομή;
2. «Ρατσιστής δεν γεννιέσαι, γίνεσαι»: Να αναλύσεις τη ρήση του κειμένου σε μια παράγραφο, χρησιμοποιώντας έναν τρόπο ανάπτυξης (π.χ. αιτιολόγηση).
3. Είναι η Παγκόσμια Ημέρα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Αναζήτησε την Οικουμενική Διακήρυξη του ΟΗΕ για τα δικαιώματα και γίνε συντάκτης/-τρια. Αφού επιλέξεις όποιο σημείο της Διακήρυξης σου φαίνεται πιο ενδιαφέρον, γράψε ένα άρθρο -με βάση το σημείο αυτό- στο blog του σχολείου.

ΓΡΑΠΤΟΣ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

Το Κείμενο 2 ανήκει στον γραπτό δημοσιογραφικό λόγο. Στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, τόσο στο Ραδιόφωνο και στην Τηλεόραση, όσο και στα έντυπα (ή ηλεκτρονικά), εφημερίδες και περιοδικά, υπάρχουν τρεις κατηγορίες δημοσιογράφων:

1. Αυτές οι οποίες και αυτοί οι οποίοι βρίσκουν, συλλέγουν και γράφουν τις ειδήσεις: οι ρεπόρτερ.
2. Αυτές οι οποίες και αυτοί οι οποίοι τις σχολιάζουν, τις ερμηνεύουν και τους δίνουν βαθύτερο νόημα: οι σχολιαστές και οι σχολιάστριες.
3. Αυτές οι οποίες και αυτοί οι οποίοι τις επεξεργάζονται, τις διορθώνουν, τις τιτλοφορούν: οι συντάκτριες και οι συντάκτες.

Διαθεματική δραστηριότητα

1. **Αναζήτησε** [με την ποίηση *πολεμάμε το ρατσισμό/παιχνιδοκαμώματα*] και διάβασε το ποίημα ενός ανώνυμου παιδιού από την Αφρική που προτάθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη ως το καλύτερο ποίημα του 2006. Στη συνέχεια, απάντησε στα παρακάτω ερωτήματα:

- α. Πώς ορίζει ο μικρός «ποιητής» τον μαύρο και τον λευκό άνθρωπο;
- β. Στο ποίημα, το παιδί χρησιμοποιεί κάποια χρώματα. Ποια είναι αυτά τα χρώματα και σε ποια συναισθήματα του ανθρώπου τα αποδίδει; Ξέρεις τον συμβολισμό του κάθε χρώματος;
- γ. Ποιο είδος ρατσισμού αναφέρεται στο ποίημα; Ποιες άλλες κατηγορίες ρατσισμού γνωρίζεις; Να τις καταγράψεις σε ένα συννεφόλεξο.

A2. Τα «μυστικά συστατικά» των κειμένων

ΒΑΘΜΟΙ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

Στον λόγο, πολλές φορές, θέλουμε να συγκρίνουμε έννοιες, πρόσωπα ή καταστάσεις και να τους αποδώσουμε μια ιδιότητα σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό. Με βάση αυτή τη σύγκριση έχουμε τους εξής βαθμούς στα επίθετα:

1. **ΘΕΤΙΚΟΣ ΒΑΘΜΟΣ:** Στον θετικό βαθμό ο πομπός δηλώνει –με το επίθετο– απλώς την ιδιότητα που έχει ένα ουσιαστικό, π.χ. *το πέλαγος είναι βαθύ*.
2. **ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ ΒΑΘΜΟΣ:** Στον συγκριτικό βαθμό υπάρχει σύγκριση ανάμεσα σε δύο οντότητες και βγαίνει το συμπέρασμα –με τη βοήθεια του επιθέτου– ότι ένα ουσιαστικό έχει μια ιδιότητα σε μεγαλύτερο βαθμό από ένα άλλο, π.χ. *το Ιόνιο πέλαγος είναι βαθύτερο από το Αιγαίο*.

3. ΥΠΕΡΘΕΤΙΚΟΣ ΒΑΘΜΟΣ: Στον υπερθετικό βαθμό υπάρχει πάλι σύγκριση, καθώς μια οντότητα συγκρίνεται με μια άλλη. Όταν θέλουμε να δείξουμε ότι ένα ουσιαστικό έχει κάποια ιδιότητα στον μέγιστο βαθμό σε σύγκριση με όλα τα όμοιά του, χρησιμοποιούμε τον σχετικό υπερθετικό βαθμό, π.χ. *Ο Ειρηνικός ωκεανός είναι ο πιο **βαθύς/ο βαθύτερος** ωκεανός.* Η σύγκριση αυτή, σε σχέση με άλλα όμοια, είναι μεγαλύτερη (σχετικός υπερθετικός). Είναι δυνατόν, όμως, αυτή η ιδιότητα να αποδίδεται σε ένα ουσιαστικό χωρίς να υπάρχει σύγκριση (απόλυτη σύγκριση), π.χ. *Ο Ειρηνικός ωκεανός είναι **πολύ βαθύς (ή πάρα πολύ βαθύς ή βαθύτατος).***

Τρόποι σχηματισμού των παραθετικών

Ο συγκριτικός και ο υπερθετικός βαθμός είναι τα **παραθετικά** των επιθέτων και σχηματίζονται είτε **μονολεκτικά** είτε **περιφραστικά**.

Ο **συγκριτικός** βαθμός σχηματίζεται με δύο τρόπους (δεν είναι δυνατός ο πανομοιότυπος σχηματισμός του συγκριτικού σε όλα τα επίθετα):

α) **περιφραστικά:** Με το **πιο** και το **επίθετο** σε **θετικό βαθμό**. Είναι ο πιο συνηθισμένος τρόπος και χρησιμοποιείται και στον προφορικό και στον γραπτό λόγο. Μπορεί κάποιες φορές – όταν το ύφος είναι πιο τυπικό - να αντικατασταθεί το **πιο** με το **πλέον**, π.χ. *η συμπεριφορά σου είναι η **πιο κατάλληλη** ή η συμπεριφορά σου είναι η **πλέον κατάλληλη**.*

β) **μονολεκτικά:** Με την προσθήκη του επιθήματος **-ό(ύ)τερος, -η, -ο** και σπανιότερα του **-έστερος, -η, -ο** στο θέμα της λέξης, π.χ. *καλύτερος, ομορφότερος, πληρέστερος.*

γ) **μεικτός** σχηματισμός: ορισμένα επίθετα σχηματίζουν και μονολεκτικό και περιφραστικό τύπο, π.χ. *ομορφότερος και **πιο όμορφος***, άλλα επίθετα σχηματίζουν μόνο μονολεκτικό, π.χ. *κατώτερος*, και άλλα επίθετα έχουν μόνο περιφραστικό, π.χ. *πιο χαζός*.

Ο σχετικός υπερθετικός σχηματίζεται όπως και ο **συγκριτικός βαθμός** με την προσθήκη **του άρθρου**, π.χ. *το πιο ωραίο, το ωραιότερο.*

Ο **απόλυτος υπερθετικός:**

α) **Μονολεκτικά**, με την προσθήκη του επιθήματος **-ό(ύ)τατος, -η, -ο** ή **-έστατος, -η, -ο** στο θέμα της λέξης, π.χ. *σαφέστατος, γλυκύτατος, σοφώτατος*. Ο μονολεκτικός σχηματισμός του απόλυτου υπερθετικού συναντάται σπάνια και δεν σχηματίζεται σε όλα τα επίθετα. Χρησιμοποιείται συνήθως σε τυπικό ύφος.

β) **Περιφραστικά**, με την προσθήκη του επιρήματος **πολύ** ή **πάρα πολύ**, π.χ. *πολύ καλός*.

Πολλά επίθετα δε σχηματίζουν με ομαλό τρόπο τα παραθετικά τους ενώ άλλα παραθετικά προέρχονται από άλλα μέρη του λόγου (*επιρρήματα, προθέσεις, ρήματα*): *άνω: ανώτερος* || *προ: πρότερος* || *προτιμώ: προτιμότερος*.

ΑΝΩΜΑΛΑ ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΑ

θετικός	συγκριτικός	σχετικός υπερθετικός	απόλυτος υπερθετικός
απλός	απλούστερος	ο απλούστερος	απλούστατος
γέρος	γεροντότερος	ο γεροντότερος	
κακός	χειρότερος	ο χειρότερος	χείριστος κάκιστος
καλός	καλύτερος	ο καλύτερος	κάλλιστος άριστος
κοντός	κοντότερος	ο κοντότερος	κοντότατος
λίγος	λιγότερος	ο λιγότερος	ελάχιστος
μακρύς	μακρύτερος	ο μακρύτερος	μακρύτατος
μεγάλος	μεγαλύτερος	ο μεγαλύτερος	μέγιστος
μικρός	μικρότερος	ο μικρότερος	ελάχιστος
πολύς	περισσότερος	ο περισσότερος	πλείστος
πρώτος	πρωτότερος	ο πρωτότερος	πρώτιστος

Παραθετικά που προέρχονται από άλλα μέρη του λόγου			
θετικός	συγκριτικός	σχετικός υπερθετικός	απόλυτος υπερθετικός
(άνω)	ανώτερος	ο ανώτερος	ανώτατος
(κάτω)	κατώτερος	ο κατώτερος	κατώτατος
(άπω)	απώτερος	ο απώτερος	απώτατος
(ένδον)	ενδότερος	ο ενδότερος	ενδότατος
(έξω)	εξώτερος	ο εξώτερος	-
(έσω)	εσώτερος	ο εσώτερος	εσώτατος
(πλησίον)	πλησιέστερος	ο πλησιέστερος	πλησιέστατος
(προτιμώ)	προτιμότερος	ο προτιμότερος	-
(υπέρ)	υπέρτερος	ο υπέρτερος	υπέρτατος
(προ)	πρότερος	ο πρότερος	-

Δεν σχηματίζουν παραθετικά όσα επίθετα δηλώνουν: ύλη, καταγωγή, συγγένεια, τόπο, χρόνο, κατάσταση που δεν αλλάζει.

Δραστηριότητες

1. Αντιστοίχισε τις παρακάτω στήλες ώστε να σχηματιστούν σωστά τα παραθετικά των επιθέτων:

Στήλη Α΄	Στήλη Β΄
απλ	-ύτερος
γερ	-έστερος
κακ	-ούστερος
καλ	-ώτερος
κοντ	-ιστος
μακρ	-οντότερος
	-ότερος

2. Να ξαναγράψεις την τελευταία παράγραφο του πρώτου κειμένου αποδίδοντας στα ουσιαστικά που προσδιορίζονται από επίθετα ιδιότητα μεγαλύτερη σε σχέση με άλλα όμοια - όπου είναι εφικτό.
3. Στις πιο κάτω προτάσεις να τοποθετήσεις τα επίθετα και τα επιρρήματα στον βαθμό που δίνεται στην παρένθεση:
- α. Θεωρείται πολιτική ..... (δίκαιος, υπερθ., μονολ.) προς τους ισχυρούς καταπιεστές.
- β. Παράλληλα εμποδίζει την αξιοποίηση της ..... (αρχαίος, απόλ. υπερθ. μονολ.) ελληνικής πολιτισμικής κληρονομιάς.
- γ. Αφορμή για την καθιέρωση της συγκεκριμένης ημέρας αποτέλεσε το ..... (τραγικός, συγκρ., μονολ.) συμβάν που συγκλόνησε την παγκόσμια κοινή γνώμη.
- δ. Οι φυλετικές διακρίσεις εμφανίζονται ως παρακώλυση της πρόσβασης στα ..... (βασικός, συγκρ., μονολ.) δικαιώματά τους.
- ε. Η ατελείωτη προγονολατρία δαιωνίζει έναν ..... (κακώς, απόλ. υπερθ., μονολ.) εννοούμενο πατριωτισμό.

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ

Συχνά στον λόγο αναφερόμαστε σε αριθμούς για να δηλώσουμε:

- **ποσότητα**: τα αριθμητικά αυτά λέγονται **απόλυτα**: π.χ. ένα, δύο, τρία...
- **ποια σειρά έχει κάτι**, σε σχέση με άλλα όμοιά του: τα αριθμητικά αυτά λέγονται **τακτικά**: π.χ. πρώτος, δεύτερος, τρίτος...
- **από πόσα μέρη αποτελείται κάτι**: τα αριθμητικά αυτά λέγονται **πολλαπλασιαστικά**: π.χ. απλό, διπλό, τριπλό...
- **πόσες φορές μεγαλύτερο είναι κάτι**: τα αριθμητικά αυτά λέγονται **αναλογικά**: π.χ. διπλάσιο, τριπλάσιο...
- **τις μονάδες που αποτελούν σύνολο**: τα αριθμητικά αυτά λέγονται **περιληπτικά**: π.χ. δυάδα, τριάδα...

Δραστηριότητα

Στα κείμενα που διάβασες υπάρχουν πολλά σημεία στίξης. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να εντοπίσετε ένα από κάθε είδος και να αιτιολογήσετε τον ρόλο τους.

ΣΗΜΕΙΑ ΣΤΙΞΗΣ

Σημεία στίξης είναι τα σύμβολα-σημάδια που μπαίνουν ανάμεσα στις λέξεις και διευκολύνουν την ανάγνωση. Βοηθούν δηλαδή στον τρόπο που διαβάζεται ένα κείμενο (**επιτονισμός**), στο σημείο και τη διάρκεια της διακοπής, στο αίσθημα που εκφράζεται και στην πληρέστερη αποκωδικοποίηση του μηνύματος που θέλει να μεταδώσει ο πομπός στον δέκτη. Τα σημεία στίξης είναι τα εξής:

1. **Τελεία**. Μπαίνει στο τέλος μιας περιόδου λόγου που έχει ολοκληρωμένο νόημα για να σταματήσει η φωνή. Η τελεία χρησιμοποιείται και σε συντημήσεις λέξεων ή σε αρκτικόλεξα, ως διαχωριστικό σε αριθμούς, για τη διάκριση στις χιλιάδες, εκατοντάδες χιλιάδες κ.λπ.
2. **Άνω τελεία**. Χρησιμεύει για να χωρίσει μια περίοδο λόγου με στενό νοηματικό σύνδεσμο σε δύο μέρη, από τα οποία το δεύτερο επεξηγεί το πρώτο ή είναι αντίθετο με το πρώτο μέρος. Με την άνω τελεία ομαδοποιούνται ή διαφοροποιούνται οι πληροφορίες που λαμβάνει η αναγνώστρια ή ο αναγνώστης.
3. **Κόμμα**. Δείχνει το σημείο που πρέπει να γίνει μικρή παύση και βοηθά πολύ στην κατανόηση του κειμένου. Χρησιμοποιείται:
  - i. Για να διαχωρίσει όμοιους όρους υποκείμενα, κατηγορούμενα, επιθετικούς ή επιρρηματικούς προσδιορισμούς κ.λπ.: *ο Κώστας, ο Νίκος, ο Γιάννης μας επισκέφτηκαν σήμερα.*
  - ii. Στην επεξήγηση: *Ο ποταμός, ο Πηνειός, πλημμύρισε σήμερα* και στην παράθεση: *Το νέκταρ, η τροφή των θεών, είναι ουσία που δεν έχει σαφή σύσταση.*

Σημεία
στίξης

iii. Σε «μετοχικές προτάσεις», όταν τα συμπληρώματα της μετοχής είναι πολλά ή όταν πρέπει να διαχωριστούν από τα συμπληρώματα του ρήματος: *Ήρθε, απογοητευμένος από τη συμπεριφορά των συνεργατών του, σπίτι του.*

iv. Σε δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις, όταν έχουν χαλαρή νοηματική σύνδεση με την κύρια πρόταση, συνήθως όταν προηγούνται (*Επειδή δεν έχει αποφασίσει για τις μελλοντικές σου επιλογές, καλό είναι να συμβουλευτείς ειδικούς*). Στις δευτερεύουσες ονοματικές προτάσεις μπαίνει κόμμα, όταν αυτές λειτουργούν ως επεξήγηση (*Το φοβάμαι, μήπως δεν τα καταφέρω στις εξετάσεις*).

v. Στην κλητική προσφώνηση (*Κώστα, έλα από εδώ να σε δούμε*).

vi. Μετά από ένα μόριο ή ένα βεβαιωτικό (ή αρνητικό) επίρρημα στην αρχή της περιόδου, που χρησιμεύει για να τη συνδέσει με τα προηγούμενα (*Ναι, θα έρθω || Καλά, με έπεισες*).

vii. Στις παρένθετες προτάσεις (*Θα φύγω, όπως φαίνεται, από τη χώρα μου*).

viii. Στις προτάσεις που συνδέονται αντιθετικά (*Δεν θέλω να το αρνηθώ, αλλά αναγκάζομαι*).

ix. Στην αναφορική αντωνυμία *ότι*, που ονομάζεται υποδιαστολή.

x. Μετά από διαρθρωτικές λέξεις και φράσεις στην αρχή της πρότασης.

4. **Ερωτηματικό.** Μπαίνει στο τέλος μιας ερωτηματικής πρότασης. Τίθεται εντός παρενθέσεων, όταν δηλώνει την αβεβαιότητα του πομπού για την παρεχόμενη πληροφορία (*Ήρθε (:)* στην ώρα του). Σκοπός του ερωτηματικού είναι:

i. να εκφραστεί ο **προβληματισμός** για το τι πρέπει να γίνει,

ii. να εκφράσει ο πομπός την **επιθυμία να πληροφορηθεί** για κάτι που δεν γνωρίζει (εδώ δε λειτουργεί σχολιαστικά),

iii. να εκφράσει εντονότερα μια **προτροπή** ή μια **παράκληση**,

iv. για **έμφαση** στις ρητορικές ερωτήσεις,

v. για πρόκληση **συναισθημάτων**,

vi. για να προκαλέσει το **ενδιαφέρον**,

vii. για **παραστατικότητα**.

5. **Θαυμαστικό.** Τοποθετείται για να ενισχύσει οποιοδήποτε συναίσθημα θετικό ή αρνητικό (δηλώνει θαυμασμό, απογοήτευση, ειρωνεία, χαρά, λύπη, φόβο, υπερβολή, σαρκασμό, πόνο κ.λπ.).

6. **Διπλή τελεία** (ή «άνω και κάτω τελεία»). Μπαίνει όταν παρατίθενται τα λόγια κάποιου ή κάποιου κατά λέξη, όταν παρατίθενται παροιμίες ή γνωμικά, όταν απαριθμούνται πράγματα ή σε περιπτώσεις που επιθυμούμε να εξηγήσουμε κάτι.

7. **Παρένθεση.** Σημειώνεται για να επεξηγήσει μια λέξη ή φράση που όμως δεν είναι αναγκαία για την κατανόηση του κειμένου. Διαφοροποιούνται δηλαδή οι δευτερεύουσες από τις κύριες πληροφορίες.

8. **Αποσιωπητικά.** Χρησιμοποιούνται όταν θέλουμε να αποσιωπήσουμε κάτι ή να δηλώσουμε ότι το νόημα είναι ημιτελές. Ο αναγνώστης ή η αναγνώστρια πιο εύκολα εντάσσεται βιωματικά στο μήνυμα του/της συγγραφέα και η συνέχεια είναι πιο ηχηρή, καθώς και ο αναγνώστης ή η αναγνώστρια έχει κοινή «θέαση» με τον/την συγγραφέα.

9. **Παύλα.** Χρησιμοποιείται εντός διαλόγου, ώστε να φανεί ότι αλλάζει το πρόσωπο που διαλέγεται.

10. **Διπλή παύλα.** Χρησιμοποιείται όπως και η παρένθεση, αλλά σ' αυτή την περίπτωση η πληροφορία θεωρείται σημαντική και αναγκαία για την κατανόηση του κειμένου.

11. **Ενωτικό.** Δηλώνει την ένωση στοιχείων (*κοινωνικό – πολιτικό πρόβλημα*) ή το διάστημα μεταξύ δύο ορίων (*Μάρτιος – Απρίλιος*). Η χρήση του ενωτικού γίνεται επιπλέον για να προβάλλει φραστικά ονόματα (όνομα + όνομα: *παιδί – θαύμα* || *άνθρωπος – φάντασμα*).

12. **Αγκύλη.** Χρησιμοποιείται όταν πρέπει να υπάρξει μια δεύτερη παρένθεση στο κείμενο.

13. **Ειδική γραμμή/.** Η κάθετη γραμμή σε συνώνυμες λέξεις δίνει έμφαση, διευρύνει την έννοια (π.χ. *εμπορικό/οικονομικό*) και υπηρετεί την ανάγκη για περισσότερη σαφήνεια.

14. **Εισαγωγικά.** Χρησιμοποιούνται:

i) όταν επιθυμούμε να παραθέσουμε τα λόγια κάποιου τρίτης ή κάποιου τρίτου κατά λέξη,

ii) για τίτλους βιβλίων, ταινιών, εφημερίδων και περιοδικών ή για παροιμίες και γνωμικά,

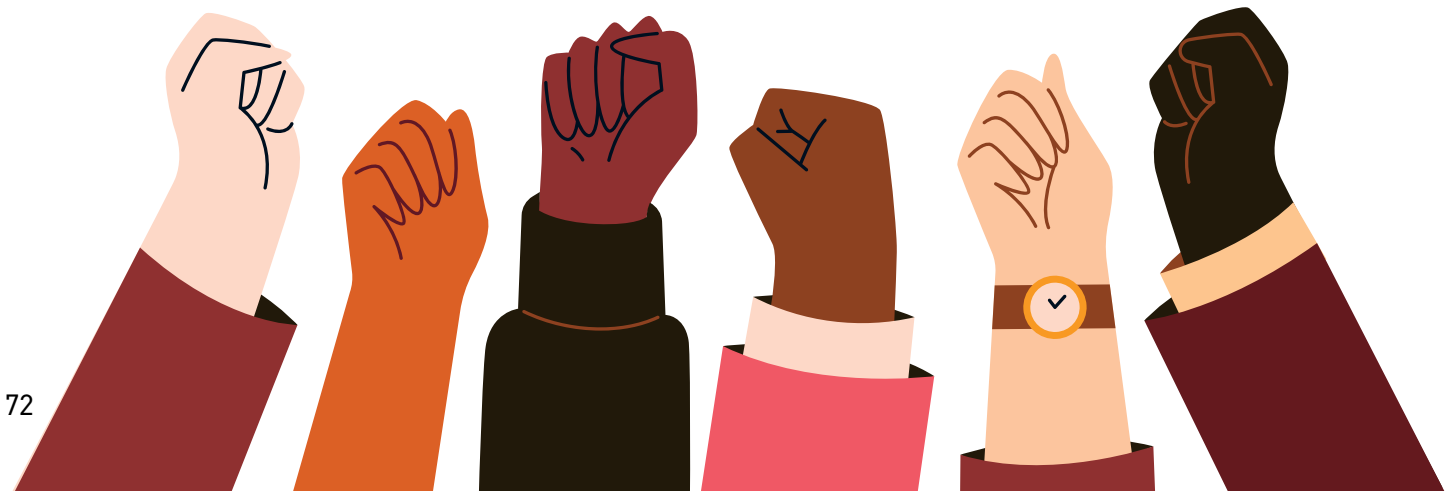
iii) για να δηλωθεί ειρωνεία, να αμφισβητηθεί ή να μειωθεί το κύρος μιας λέξης ή φράσης,

iv) για να δηλωθεί η μεταφορική σημασία μιας λέξης,

v) σε όρους επιστημονικούς,

vi) σε ονόματα φορέων (επιστημονικών, πολιτικών, κοινωνικών κ.ά.),

vii) για να εστιάσει την προσοχή της αναγνώστριας ή του αναγνώστη σε μια λέξη ή φράση που έχει άλλη σημασία από την καθιερωμένη (π.χ. είναι νεολογισμός).

A3. Λεξιλόγιο

Λεξιλογικές ασκήσεις

1. Στην περίοδο λόγου του Κειμένου 2 «Μια ατελείωτη προγονολατρία που στέκεται εμπόδιο στην εθνική μας αυτογνωσία» να απομονώσεις τη λέξη «προγονολατρία» και να δώσεις τον ορισμό της.
2. Αφού περιηγηθείς στο ηλεκτρονικό Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής να καταγράψεις πέντε σύνθετα με τα -λατρία ή -λάτρης.
3. Να συμπληρώσεις τον παρακάτω πίνακα:

Επιρρήματα	Επίθετα
ανεξαρτήτως	
εμπράκτως	
	λεκτικός
	δίκαιη
	πολιτική
	δημόσια
κακώς	

4. Στις ονοματικές φράσεις που σου δίνονται παρακάτω, να δώσεις όσα περισσότερα επίθετα ξέρεις που να ταιριάζουν στα ουσιαστικά.

παγκόσμια ημέρα	φυλετικές διακρίσεις	ίσα δικαιώματα
ελληνική κοινωνία		εθνική ταυτότητα

5. Στο παρακάτω απόσπασμα του Κειμένου 2, να αντικαταστήσεις τις υπογραμμισμένες λέξεις με τις αντώνυμές τους.

Όλες οι **δυτικές** κοινωνίες είναι ρατσιστικές. Ειδικότερα, τα σχολικά μας βιβλία αναπαράγουν άμεσα και έμμεσα το στερεότυπο που αποδίδει **κατωτερότητα** σε όλους τους λαούς και πολιτισμούς εκτός Ευρώπης. [...] Αναφέρομαι και στον **αόρατο** ρατσισμό που **αναπαράγουμε** στα σχολεία, έχοντας ως **εθνικό** προσωπείο την ανιστόρητη αρχαιολατρία, η οποία όμως αποτελεί και μια αναγνώριση της **υποτίμησης** της Ελλάδας και του λαού της, **βλάπτοντας** παράλληλα την εθνική μας ταυτότητα. Μια **ατελείωτη** προγονολατρία που στέκεται εμπόδιο στην εθνική μας αυτογνωσία, διαιωνίζοντας έναν κακώς εννοούμενο πατριωτισμό, ο οποίος παράγει φοβικά σύνδρομα, καλλιεργεί τον συντηρητισμό, ενώ παράλληλα εμποδίζει την αξιοποίηση της **αρχαίας** ελληνικής πολιτισμικής κληρονομιάς.

Α4. Σημειωτικοί τρόποι

Κείμενο 3

«Τα μπαλόνια του ρατσισμού»

Αναζήτησε [mpalonia/ratsismou] και κάνε τις παρακάτω δραστηριότητες:

1. Παρακολούθησε το παραπάνω ολιγόλεπτο βίντεο με τίτλο «Τα μπαλόνια του ρατσισμού» και εξήγησε τον τίτλο του.
2. Σε ποιο είδος ρατσισμού αναφέρεται το βίντεο;

3. Δραματοποίηση.

Χωριστείτε σε ομάδες: σεναριογράφοι, σκηνοθέτες, ηθοποιοί. Οι σεναριογράφοι να γράψουν ένα κείμενο 150-200 λέξεων με μια ιστορία, όπως του βίντεο που παρακολούθησατε, που εστιάζει σε όποιο είδος ρατσισμού επιθυμείτε (π.χ. στο σχολείο). Οι σκηνοθέτες αναλαμβάνουν να στήσουν μια σύντομη θεατρική απόδοση της ιστορίας και οι ηθοποιοί, αφού διανείμουν τους ρόλους, δραματοποιούν την ιστορία μπροστά στους συμμαθητές και στις συμμαθήτριάς τους.

Ρατσισμός -
Τύποι - Αιτίες -
Συνέπειες

Κείμενο 4

«Αερικά»

Αναζήτησε [αερικά/τραγούδι].

Αφού ακούσεις το τραγούδι «Αερικά», να κάνεις τις παρακάτω δραστηριότητες:

1. Το τραγούδι μιλά για κάποια είδη ρατσισμού και τη διαφορετικότητα. Αφού συνδέσεις τον ρατσισμό και τη διαφορετικότητα, να δημιουργήσεις το δικό σου σλόγκαν.
2. Είναι η Παγκόσμια Ημέρα κατά του Ρατσισμού. Χρησιμοποιώντας ένα ψηφιακό εργαλείο π.χ. postermywall ή canva, φτιάξε μια αφίσα με το σλόγκαν που δημιούργησες.
3. Η λέξη «διαφορετικός» επαναλαμβάνεται μέσα στους στίχους του τραγουδιού σε διάφορα γένη. Να τα καταγράψεις και να αιτιολογήσεις την επιλογή.
4. «Γέφυρες χτίζουμε, φράγματα γκρεμίζουμε». Ξεκινώντας με αυτή την περίοδο λόγου - σύνθημα, δημιούργησε το δικό σου τραγούδι σε μια στροφή.

Ποσοστά
έμφυλης βίας

Β. Εμβαθύνοντας στα κείμενα

Β1. Τύποι κειμένων μέσα στο πλαίσió τους

Κείμενο 5

«Η ιστορία του Μπίμπο»

Η ιστορία του Μπίμπο

Μια ιστορία ρατσιστικής βίας, που συνέβη σε γερμανικό σχολείο αρκετά χρόνια πριν, μας φέρνει αντιμέτωπους με τις διακρίσεις, τη σκληρότητά τους και τις απρόσμενες καταλήξεις τους. Ο λόγος για ένα δεκατριάχρονο αγόρι, που οι συμμαθητές του τον φώναζαν Μπίμπο, χλευάζοντας το χρώμα και το φύλο του. Η Gurdun Pauseweg, η δασκάλα της τάξης, έγραψε την ιστορία. Αφηγείται δε, με τρόπο εφηβικό, συμμετοχικό, ως συμμαθητής του δεκατριάχρονου.

Ναι, ήταν στην τάξη μας. Τρία χρόνια. Εάν είχε τίποτα το ξεχωριστό; Βασικά όχι. Εκτός του ότι ήταν μαύρος. Αφρικανός. Από το Σουδάν, απ' ό,τι ξέρω. Υιοθετημένος. Τι γλώσσα μιλούσε; Γερμανικά φυσικά, όπως κι εμείς. Αφού ήταν μωρό, όταν ήρθε από εκεί εδώ. Μου είπε κάποτε ότι από τότε, δεν ξαναπήγε στην Αφρική.

Μα ναι, ήταν ο μόνος μαύρος στο σχολείο μας. Έχουμε κι ένα σωρό Τούρκους και Πακιστανούς και Αφγανούς και Ρουμάνους, αλλά μόνο αυτός ήταν πραγματικά μαύρος. Το παρατσούκλι του; Ναι, είναι αλήθεια, τον φωνάζαμε Μπίμπο. Πού είναι το πρόβλημα να φωνάζεις κάποιον Μπίμπο; Ένα όνομα είναι, όπως όλα τα άλλα. Είναι κι άλλος ένας στην τάξη μας που έχει κι αυτός παρατσούκλι. Αυτιάς. Γιατί έχει πεταχτά αυτιά. Αυτός όμως δεν το παίρνει βαριά, μόνο γελάει όταν τ' ακούει.

Ο Μπίμπο, όμως, ήταν τόσο ευαίσθητος... Με το παραμικρό κατέβαζε τα μούτρα!

Εάν τον ξυλοκόπησαν; Ναι, είναι αλήθεια. Ήταν όμως μερικοί από την άλλη τάξη, όχι εμείς. Δεν έχουμε να κάνουμε τίποτα μ' αυτό, ούτε το παραμικρό. Είναι άσχημο αυτό που έγινε. Τον κακοποίησαν τόσο, ώστε χρειάστηκε να πάει στο νοσοκομείο για να τον επιδέσουν.

Ορίστε; Εάν του συμπαρασταθήκαμε; Α, όχι... Δεν θέλαμε ν' ανακατευτούμε. Αφού δεν μας αφορούσε. Εξάλλου, τα πάμε καλά μ' αυτούς που το κάνανε. Έπειτα, έγινε στο προαύλιο. Εκεί είναι αρμόδιοι οι δάσκαλοι. Αυτοί κοιτούσαν αρκετή ώρα αλλού, με την ελπίδα ότι τα πράγματα θα τακτοποιηθούν μόνα τους. Μόνο όταν μαζεύτηκαν όλοι γύρω γύρω και κοιτούσαν, παρενέβησαν.

Τι έγινε το προηγούμενο πρωί; Τίποτα. Όχι, τίποτα. Α, εννοείτε την παρατήρηση του Στέφεν; Σιγά, δεν ήταν παρά μόνο ένα αστείο... Ούτε αστεία δεν μπορούμε να κάνουμε δηλαδή; Τι είδους αστείο; Να, βλέπαμε ένα φιλμ για το Άουσβιτς. Το τι κάνανε οι Ναζί με τους Εβραίους. Όταν είδαμε έναν τέτοιο φούρνο, στον οποίο ρίχνανε τους θανατωμένους με το αέριο Εβραίους, συνέβη το εξής:

Ο Στέφεν σκούντηξε τον Μπίμπο και του ψιθύρισε –μα την αλήθεια μόνο για πλάκα– εάν είχε ακούσει ότι οι φούρνοι θα εξοπλιζονταν και θα ανακαινίζονταν για να υποδεχθούν τους μαύρους στη Γερμανία...

Εκφραστική ανάγνωση: Ιστορία του Μπίμπο

Το ότι κρεμάστηκε αυτό το απόγευμα δεν έχει να κάνει τίποτα με αυτό, εάν εκεί θέλετε να καταλήξετε. Δεν έχει να κάνει τίποτα απολύτως με την τάξη μας.

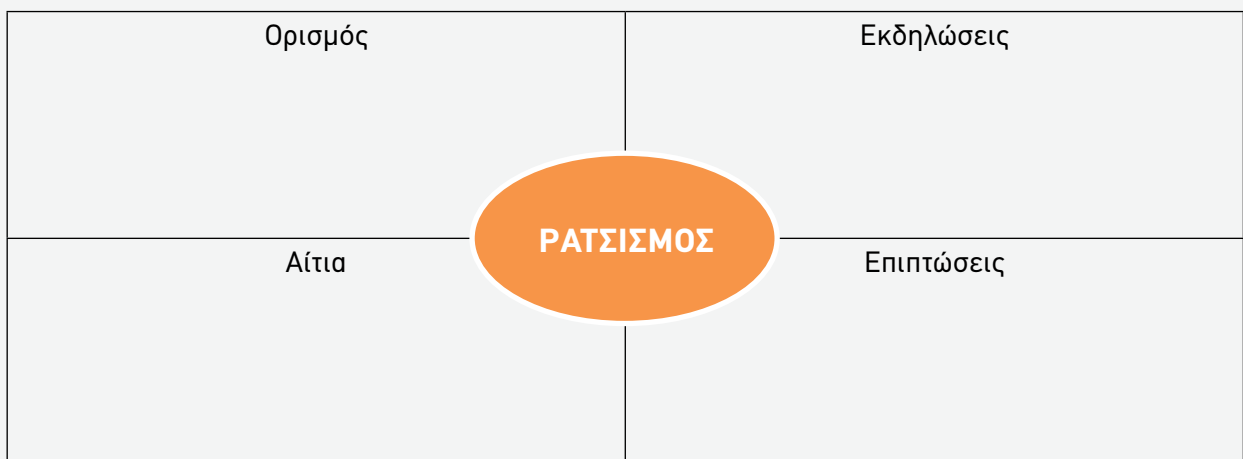
Ήταν στην τάξη μας, μάλιστα. Αυτό ήταν το μόνο. Δεν ευθυνόμαστε γι' αυτό!

Φυσικά, λυπηθήκαμε κι εμείς γι' αυτό που έγινε! Πράγματι! Αφού... μαζέψαμε λεφτά και αγοράσαμε ένα στεφάνι γι' αυτόν. Κι αυτό, κάτι δεν είναι;

[Πηγή: *symvstathmos wordpress*, 5/11/2012 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Στο κείμενο δίνεται η εντύπωση ότι ο αφηγητής-συμμαθητής του Μπίμπο δίνει απαντήσεις στο πλαίσιο μιας συνέντευξης σχετικά με την ιστορία του μαύρου συμμαθητή του. Να υποθέσεις ότι είσαι δημοσιογράφος και να καταγράψεις τα ερωτήματα που έθεσες/θα έθετες.
2. Το κείμενο έχει πολλά σημεία στίξης. Να εντοπίσεις αυτά που τονίζουν ένα συναίσθημα. Ποια συναισθήματα τονίζονται μέσα από αυτά;
3. Το κείμενο έχει μικρές και απλές προτάσεις. Να διαλέξεις τρεις από αυτές και να τις μετατρέψεις σε επαυξημένες. Πρόσθεσε όποια στοιχεία θεωρείς ότι ενισχύουν τα γεγονότα της ιστορίας.
4. Φαντάσου, με βάση και τις αναφορές του κειμένου, ποια περιστατικά ρατσιστικής συμπεριφοράς μπορεί να είχε δεχτεί ο Μπίμπο και γράψε τα σε μορφή ημερολογίου, όπως θα έκανε ο Μπίμπο. Στη συνέχεια, να τα δημοσιεύσεις μαζί με των συμμαθητών και συμμαθητριών σου στο blog του σχολείου, δημιουργώντας ένα ψηφιακό ημερολόγιο.
5. Αφού χωριστείτε σε ομάδες και αναλάβετε ρόλους (Μπίμπο, αφηγητής/-τρια, Στέφεν, μαθητές/-τριες, δάσκαλοι/-ες), να δραματοποιήσετε το κείμενο. Μπορείτε να βιντεοσκοπήσετε τη δραματοποίηση και να αναρτήσετε το βίντεο σε padlet ή σε τοίχο της e-me ή στην e-class με θέμα «Ρατσισμός».
6. Με βάση το κείμενο, να συμπληρώσεις το παρακάτω διάγραμμα με τα ζητούμενα στοιχεία:

Κείμενο 6

«Body shaming»: Ένα σύγχρονο φαινόμενο βίας»

Αρχικά, ο σύγχρονος όρος του «body shaming», σημαίνει την αρνητική κριτική, κακόβουλα σχόλια συχνά με τη μορφή λεκτικής βίας, προς κάποια άτομα με βάση το σωματικό βάρος τους, με αποτέλεσμα τα άτομα αυτά να αισθάνονται μειονεκτικά για την εικόνα τους. Η κριτική συνήθως αφορά άτομα υπέρβαρα ή υπερβολικά αδύνατα. Το φαινόμενο του body shaming λαμβάνει πολύ μεγάλες διαστάσεις στα social media, όπου κατακρίνονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ατόμων και η εικόνα του σώματος που δεν συνάδουν με τα διαδικτυακά μοντέλα και τη γενικότερη αισθητική που επικρατεί.

Ο αντίκτυπος του «body shaming» μπορεί να οδηγήσει το άτομο – θύμα που βρίσκεται στο στόχαστρο, σε σωματικές ή ψυχικές διαταραχές, όπως είναι η κατάθλιψη. **Συγκεκριμένα**, έφηβοι και παιδιά, που αισθάνονται μειονεκτικά για το σώμα τους, μπορεί να οδηγηθούν σε απομόνωση, λόγω αποδοκίμασής του περιγύρου, και να «βυθιστούν» στην κατάθλιψη. Η αρνητική αίσθηση για το σώμα μπορεί να επιφέρει χαμηλή αυτοεκτίμηση και έλλειψη αυτοσεβασμού, υποβιβάζοντας έτσι την ίδια την προσωπικότητα του ατόμου. **Επίσης**, η λεκτική βία και τα ρατσιστικά σχόλια ποτέ δεν βοηθούν πραγματικά το άτομο που πιθανότατα πάσχει από προβλήματα υγείας να βελτιωθεί και να ξεπεράσει το πρόβλημά του.

Συμπερασματικά, το σύγχρονο αυτό φαινόμενο απαιτεί την προσοχή ολόκληρης της κοινωνίας. Η αυτοαποδοχή και ο αυτοσεβασμός θα συμβάλουν στη μείωση του body shaming, γιατί θα θωρακίσουν το άτομο απέναντι στην αρνητική κριτική και τα κακόβουλα, για το βάρος του, σχόλια. Η αποδοχή της μοναδικότητας και της διαφορετικότητας, η ενδελχής εξέταση και το «φιλτράρισμα» των προτύπων που ακολουθούμε, καθώς και η ενσυναίσθηση θα επιφέρουν μείωση των προσβλητικών συμπεριφορών. Είναι επιτακτική ανάγκη η αλλαγή τρόπου σκέψης και η υιοθέτηση της αξίας του αλληλοσεβασμού, ώστε να αποφευχθεί η διαιώνιση του κοινωνικού αυτού φαινομένου.

[Πηγή: Αντιγόνη Κολιού, 1/7/2022 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Body
Shaming

Δραστηριότητες

1. Να συμπληρώσεις τον παρακάτω πίνακα, αφού σκεφτείς το είδος του κειμένου:

Δομή του κειμένου	
Τι αναφέρει στην πρώτη παράγραφο;	
Τι αναφέρει στη δεύτερη παράγραφο;	
Τι αναφέρει στον επίλογο;	
Ποιο είναι το κεντρικό θέμα του κειμένου;	

2. Στο κείμενο, η αρνητική κριτική και τα κακόβουλα σχόλια προς κάποια άτομα με βάση το σωματικό βάρος τους αποδίδονται με τον αγγλικό του όρο «body shaming». Για ποιο λόγο χρησιμοποιείται ο ξενικός αυτός όρος;
3. Στο κείμενο είναι υπογραμμισμένες κάποιες διαρθρωτικές λέξεις (Αρχικά, Συγκεκριμένα, Επίσης, Συμπερασματικά). Τι δηλώνουν;
4. Σε ένα ψηφιακό έγγραφο στον διαδραστικό πίνακα, να καταγράψεις πέντε φράσεις – συμβουλές σε έναν συμμαθητή ή σε μια συμμαθήτριά σου – θύμα του «body shaming», με τις οποίες πιστεύεις ότι θα του/της τόνωνες το ηθικό.

Γ1. Πρόσληψη κειμένων

Κείμενο 7

Ο ηλικιακός ρατσισμός είναι υπαρκτός, «δηλητηριώδης» και πονάει πολύ

Αναζήτησε [ηλικιακός/ρατσισμός/podcast]

Ρήσεις
για ρατσισμό

A. Πριν από την ακρόαση:

1. Συχνά ακούς περιστατικά ρατσιστικής συμπεριφοράς απέναντι σε ανθρώπους διαφορετικής ηλικίας. Τι σημαίνει κατά τη γνώμη σου «ηλικιακός ρατσισμός»;
2. Μπορείς να αναφέρεις παραδείγματα από την καθημερινή ζωή;

B. Κατά την ακρόαση:

1. Η πρώτη ομιλούσα, κ. Διάνα Βουτυράκου, εκπροσωπεί τη νέα γενιά και είναι καθηγήτρια ρομποτικής. Δραστηριοποιείται σε έναν επαγγελματικό χώρο που δεσπόζουν οι άντρες. Ποιο είδος ρατσισμού βιώνει στην εργασία σας;
2. Στο podcast αναδεικνύεται ο ηλικιακός ρατσισμός, τόσο στη νεαρή ηλικία όσο και στην τρίτη ηλικία. Με βάση το podcast, σε ποιους τομείς παρουσιάζονται περιορισμοί στα άτομα τρίτης ηλικίας;
3. Η δεύτερη ομιλούσα, κ. Αντιγόνη Λυμπεράκη, ανήκει στην τρίτη ηλικία και αναφέρει το φαινόμενο «ηλικιοφοβία των μεγαλύτερων». Σύμφωνα με αυτά που άκουσες, μπορείς να ορίσεις το παραπάνω φαινόμενο;

Γ. Μετά την ακρόαση:

1. Χωριστείτε σε ομάδες και ακούστε τα πρώτα 15 λεπτά. Σε ένα χαρτάκι, η κάθε ομάδα να καταγράψει και να προτείνει έναν τρόπο αντιμετώπισης του ηλικιακού ρατσισμού από την δική σας πλευρά, την πλευρά της νέας γενιάς.

Γ2. Παραγωγή κειμένων

Δουλεύοντας σε ζεύγη ή μικρές ομάδες επιλέξτε τη δραστηριότητα με την οποία θα ασχοληθείτε από τις παρακάτω. Λαμβάνοντας υπόψη σας τον ρόλο που θα επιλέξετε και το κοινό στο οποίο απευθύνεστε, να χρησιμοποιήσετε κατάλληλο λεξιλόγιο και ύφος, να οργανώσετε το κείμενό σας σωστά και να παρουσιάσετε το θέμα, ώστε να συμπεριλάβετε τις απαραίτητες πληροφορίες που ζητούνται.

1. Με αφορμή το podcast που ακούσατε στο Κείμενο 7, ως δημοσιογράφος, δημοσιεύετε ένα άρθρο 200 περίπου λέξεων στο blog του σχολείου με τίτλο «Τρόποι αντιμετώπισης του ηλικιακού ρατσισμού».
2. Διαβάσατε στο Κείμενο 5, την «Ιστορία του Μπίμπο». Σε μια σελίδα του ημερολογίου

σας, καταγράψτε ένα περιστατικό σχολικού εκφοβισμού που είτε συνέβη στο σχολικό σας περιβάλλον είτε διαβάσατε είτε ακούσατε ότι συνέβη σε άλλο σχολείο και τον τρόπο που αντιμετωπίστηκε από τους παράγοντες της σχολικής ζωής.

3. Στο πλαίσιο μιας καμπάνιας με τίτλο: «Αγαπήστε το σώμα σας», αναλαμβάνετε να εκφωνήσετε μία ομιλία στους συμμαθητές και τις συμμαθήτριές σας μέσα στην τάξη για το φαινόμενο του body shaming, με σκοπό να τους/τις πληροφορήσετε και να τους/τις ευαισθητοποιήσετε πάνω στο θέμα.
4. Με αφορμή τα κείμενα της ενότητας να καταγράψετε τις λέξεις – κλειδιά των κειμένων και να δημιουργήσετε ένα συννεφώλεξο.

Δ. Συζητώντας για τη γλώσσα

Κείμενο 8

«Όταν τα παιδιά «παίζουν» τους μεγάλους»

Ανάστατα συχνά πλέον τα σχολεία μας. Άσκηση βίας, κυριαρχία ατομικής δύναμης, περιθωριοποίηση, εκεί που θα 'πρεπε να χτίζεται το δημιουργικό «μαζί». Φαινόμενο γνώριμο. Κάθε γενιά επεδίωκε να ξεσηκώσει τις αντιδράσεις ή ακόμα και την οργή του κοινωνικού συνόλου. Άλλοτε η διαμαρτυρία είχε χρώμα πολιτικό ή ήχους μουσικής οργισμένης. Τώρα πια δεν είναι η διαμαρτυρία, αλλά η αδιαφορία, ο εκφοβισμός, ο εξευτελισμός ή η βουβή, τυφλή βία. Η «μαγκιά» στην σύγχρονη εκδοχή της. Εν δυνάμει βίαιη απάντηση - θα πουν πολλοί - στον απάνθρωπο, **περιχακωμένο** τρόπο ζωής που έχουμε επιβάλει στα παιδιά μας.

Η βία και η επιθετικότητα δεν είναι μεγέθη εύκολα μετρήσιμα. Δεν είναι ψυχροί αριθμοί. Είναι βλέμματα αγριεμένα, είναι λόγια θυμωμένα, είναι γροθιές που στοχεύουν. Τη βία και την πίεση που εισπράττουν οι έφηβοι την αποδίδουν στο **ακέραιο**. Οι σημερινοί νέοι αισθάνονται μόνοι μέσα σ' ένα αφιλόξενο περιβάλλον. Εξωστρεφής ή όχι, η επιθετικότητα βρίσκει συνεχώς θύματα και θύτες. Συχνά, την **πυροδοτούν** ρατσιστικά συνθήματα, αποτέλεσμα της άγνοιας, του φόβου, της **κατάρρευσης** των αξιών. Παράλληλα, η λατρεία της σωματικής δύναμης και της

Όταν τα παιδιά «παίζουν» τους μεγάλους

ατομικής λύσης θριαμβεύει. Η πολιτική αφήνει **παγερά** αδιάφορους τους εφήβους και η μόνη ορατή συλλογικότητα που αναπτύσσεται είναι εκείνη της αγέλης. Εμείς και οι άλλοι. Μεσ στην ομάδα το άτομο κρύβεται, χάνεται και συνάμα η δύναμη πολλαπλασιάζεται. Ότι δεν τολμάμε να κάνουμε μόνοι, το κάνουμε παρέα με άλλους.

Κι από την άλλη, εμείς. Που, συνήθως, δεν προσπαθούμε να καταλάβουμε τι σημαίνει η εφηβική πράξη, αλλά αντιδρούμε με τον ίδιο τρόπο. Των εφήβων. Κι αν σε μια βία αντιταχθεί μία άλλη βία, αυτό βεβαιώνει τον έφηβο ότι έχει δίκιο που πράττει βίαια, εφόσον η βία είναι η μέθοδος συναλλαγής στον κόσμο των ενηλίκων. Οι κοινωνίες προχωρούν μέσα από θέσεις ανατρεπτικές και αμφισβητήσεις. Το πιο δυναμικό κομμάτι που θα μπορούσε να τις εκφράσει, οι νέοι, μας γυρίζουν πλάτη. Απομακρύνονται, φτύνοντας απαξιωτικά. Όμως, από το θυμωμένο φτύσιμο στα πλακάκια του πεζοδρομίου μέχρι το εξευτελιστικό φτύσιμο στο πρόσωπο του ενοχλητικού συμμαθητή, η απόσταση πια είναι πολύ – πολύ μικρή.

[Πηγή: *symvstathmos wordpress*, 2/11/2012 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Λεξιλόγιο:
Διακρίσεις

Δραστηριότητες

1. Στο Κείμενο 8 υπάρχει έντονη η μεταφορική χρήση της γλώσσας. Να εντοπίσεις πέντε σημεία του κειμένου που αποδίδονται μεταφορικά. Γιατί επιλέγεται αυτή η λειτουργία της γλώσσας; Απάντησε, αφού διαβάσεις στους/στις συμμαθητές/-τριές σου το ίδιο απόσπασμα με αποκλειστική χρήση της κυριολεκτικής σημασίας.
2. Κάποιες υπογραμμισμένες λέξεις στις φράσεις που βρίσκονται αντανακλούν το λόγιο επίπεδο της γλώσσας. Να τις αντικαταστήσεις με λαϊκές λέξεις. Τι παρατηρείς μετά από την αλλαγή που έκανες;

Αναστοχασμός - «Δελτίο εξόδου»

Τώρα που ολοκλήρωσες την Ενότητα, ήρθε η ώρα να αναστοχαστείς δημιουργικά.

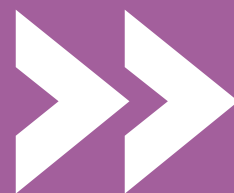
- Ποια είδη ρατσισμού αναφέρονται στα κείμενα που διάβασες;
- Φτιάξε το δικό σου συννεφόμετρο είτε με λέξεις μέσα από τα κείμενα είτε με λέξεις που σκέφτηκες για τον ρατσισμό.

4η Ενότητα (Επαναληπτική)

«Θυμόμαστε όσα μάθαμε»

04

Γιατρός συνομιλεί με αγόρι σε αναπηρικό καροτσάκι
[Πηγή: wikicommons]

Μετανάστρια με το μωρό της στην Αριζόνα
[Πηγή: rawpixel]

Αφού χωριστείτε σε ομάδες:

- ▶ Να εξηγήσετε πώς σχετίζονται οι εικόνες με τα θέματα των ενότητων 1-3 (επιστήμη και τεχνολογία, εργασία, ρατσισμός) και να δώσετε δικούς σας τίτλους σε αυτές.
- ▶ Να καταγράψετε 10 λέξεις που σχετίζονται με τα θέματα με τα οποία ασχοληθήκατε στις ενότητες 1-3. Στη συνέχεια, ενώστε τις απαντήσεις σας, καταγράψτε το σύνολο των λέξεων που αναφέρθηκαν από τους/τις συμμαθητές/-τριές σας κατά συχνότητα εμφάνισης και με τη βοήθεια του καθηγητή/της καθηγήτριάς σας δημιουργήστε ένα συννεφόλεξο χρησιμοποιώντας ένα από τα διαθέσιμα ανοιχτά ψηφιακά εργαλεία δημιουργίας word cloud, worditout, wordart, edwordle. Εναλλακτικά, μπορείτε να το κάνετε και στον πίνακα.

Στην ενότητα αυτή θα θυμηθείς:

1. Θέματα σχετικά με την **επιστήμη** και την **τεχνολογία**, την **εργασία**, τις **διακρίσεις** και τον **ρατσισμό**.
2. Είδη κειμένων, όπως: το **άρθρο**, την **επιφυλλίδα**, τη **συνέντευξη**, το **δοκίμιο**, και τύπους κειμένων, όπως: το **κείμενο οδηγίων**.
3. Τους **ομοιόπτωτους και ετερόπτωτους προσδιορισμούς**, τις **αναφορικές προτάσεις**, τα **είδη των προτάσεων ως προς τη δομή τους**.
4. Τη **συντακτική και σημασιολογική λειτουργία των βασικών όρων της πρότασης**.
5. Τον **επιρρηματικό προσδιορισμό** ως συμπλήρωμα του ονόματος.
6. Την **συμπλήρωση των ρηματικών φράσεων** με επιρρήματα και προθέσεις (**επαυξημένες προτάσεις**).
7. Ρήμα με **εμπρόθετη φράση ως αντικείμενο**.
8. Τους **βαθμούς των επιθέτων**, τα **παραθετικά επιθέτων**, τα **αριθμητικά**.
9. Τα **σημεία στίξης**.
10. Τα αξιώματα **ποσότητας και ποιότητας**.

Επαγγέλματα
του μέλλοντος

Α. Ξεκλειδώνοντας τα κείμενα

Α1. Ο κόσμος των κειμένων

Κείμενο 1

«Brain drain: Τα μυαλά δεν φεύγουν μόνο για τα χρήματα» Οι παράγοντες που οδήγησαν Έλληνες επιστήμονες να μεταναστεύσουν κατά τη διάρκεια της κρίσης και γιατί δεν επιστρέφουν

Αρκεί η αύξηση αμοιβών; Όχι, δεν είναι το μόνο κίνητρο για να επιστρέψει στην πατρίδα ένας Έλληνας επιστήμονας που μετανάστευσε κατά τη διάρκεια της οξύτατης οικονομικής κρίσης στη χώρα μας.

Την απόφασή του επηρεάζουν παράγοντες, όπως οι εργασιακές συνθήκες που θα βρει στην Ελλάδα, οι προοπτικές εξέλιξης στη δουλειά του, το κράτος πρόνοιας, το εκπαιδευτικό σύστημα, το σύστημα υγείας της χώρας μας. Στη θέση αυτή, η οποία επιβεβαιώνεται και από επιστημονικές μελέτες, συνέκλινε η πλειονότητα όσων μετείχαν στο διήμερο συνέδριο με τίτλο «Μένω; Φεύγω; Επιστρέφω; Κινητικότητα εξειδικευμένου επιστημονικού δυναμικού: προκλήσεις και ευκαιρίες για τα άτομα, την κοινωνία και την οικονομία» του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης και Ηλεκτρονικού Περιεχομένου.

Ειδικότερα, σύμφωνα με τα στοιχεία του ΣΕΒ την περίοδο 2008-2017, έφυγαν από την Ελλάδα 91.250 έως 123.289 επιστήμονες. Αυτό σημαίνει ότι ένα ποσοστό της τάξης του 5,9% με 8% των Ελλήνων πτυχιούχων αποχώρησε από τη χώρα την περίοδο 2008-2017 και παραμένει στο εξωτερικό.

Το ίδιο συμπέρασμα προκύπτει και από τις απαντήσεις επιστημόνων που μετανάστευσαν πρόσφατα. Χαρακτηριστικά, περίπου 40 Έλληνες που ζουν στο εξωτερικό, μετέχοντας σε έρευνα του Εργαστηρίου Μελέτης Απόδημου Επανησιακού Ελληνισμού του Τμήματος Ψηφιακών Μέσων και Επικοινωνίας του Ιονίου Πανεπιστημίου, απάντησαν ότι οι τέσσερις πιο σημαντικοί λόγοι του brain drain για εκείνους είναι οι καλύτερες προοπτικές εξέλιξης στο εξωτερικό (68%), η αδυναμία εύρεσης εργασίας στον τομέα τους και η έλλειψη αξιοκρατίας στην Ελλάδα (59%), όπως και οι υψηλότερες αποδοχές στο εξωτερικό (56%).

«Οι επιστήμονες που ζουν στο εξωτερικό θεωρούν τη μελλοντική προοπτική εξέλιξης πολύ πιο σημαντική από τις υψηλότερες αποδοχές μιας θέσης. Περίπου 3 στους 4 επιστήμονες θεωρούν απίθανο ή μάλλον απίθανο να επιστρέψουν στην Ελλάδα. Υπάρχει, όμως, ένα 27% που δεν το αποκλείει», σημειώνει στην «Κ» ο αναπληρωτής καθηγητής του Ιονίου Πανεπιστημίου, Αγησίλαος Κονιδάρης, ο οποίος επόπτευσε τη μελέτη.

«Η ζωή και η εργασία στο εξωτερικό για έναν επιστήμονα αποτελεί μια επένδυση που θα έχει θετικές επιπτώσεις, όχι μόνο για εκείνον αλλά και για την οικογένειά του και τον περίγυρό του. Ακόμη και εάν δεν επιστρέψει. Και εάν έρχεται μόνο για διακοπές. Σημασία δεν έχει η μετακίνησή του, αλλά η διεύρυνση των οριζόντων ενός επιστήμονα. Αυτό θα λειτουργήσει πολλαπλασιαστικά, προς όφελος της ελληνικής κοινωνίας και της χώρας. Από την άλλη, στην Ελλάδα δεν υπάρχει μεγάλη ζήτηση για μυαλά με περγαμηνές. Το βλέπουμε, καθώς οι θέσεις εργασίας που τους προσφέρονται είναι κατώτερες των προσόντων τους», παρατήρησε η κ. Αντιγόνη Λυμπεράκη, καθηγήτρια στο Πάντειο Πανεπιστήμιο.

[Πηγή: Απόστολος Λακασάς, *Καθημερινή*, 14/11/2023 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Ποιοι παράγοντες επηρεάζουν την απόφαση των νέων επιστημόνων να μεταναστεύσουν στο εξωτερικό, σύμφωνα με το κείμενο;
2. Πώς αντιλαμβάνεσαι τον όρο «brain drain»; Τι σημαίνει κυριολεκτικά και με ποια σημασία χρησιμοποιείται σε σχέση με τις επαγγελματικές επιλογές των νέων; Να δώσεις έναν αντίστοιχο ελληνικό όρο. Γιατί έχει επικρατήσει ο ξένος όρος;
3. Σκοπός του αρθρογράφου είναι:
  - α) Να συγκινήσει για τη μετανάστευση των επιστημόνων.
  - β) Να προτείνει λύσεις στο πρόβλημα της μετανάστευσης των επιστημόνων.
  - γ) Να κατακρίνει τους νέους επιστήμονες για την επιλογή τους να μεταναστεύσουν στο εξωτερικό.
  - δ) Να ενημερώσει για ένα θέμα της καθημερινότητας.Να επιλέξεις τη σωστή απάντηση δικαιολογώντας την επιλογή σου.
4. Ο αρθρογράφος, προκειμένου να πείσει, χρησιμοποιεί: α) στατιστικά στοιχεία, β) πορίσματα ερευνών, γ) απόψεις ειδικών, δ) γενικές αλήθειες. Δώσε ένα παράδειγμα ανά περίπτωση, το οποίο να επιβεβαιώνει την πρόθεση του συγγραφέα.

Κείμενο 2

«Υπάρχουν και επιστήμονες που ακολούθησαν αντίστροφη πορεία από το σημερινό brain drain!»

Το κείμενο που ακολουθεί είναι απόσπασμα συνέντευξης του γενικού χειρουργού, κ. Εμμανουήλ Ζαχαράκη, ο οποίος, αν και ήταν Επίκουρος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Imperial College του Λονδίνου, το 2013 αποφάσισε να επιστρέψει στη Θεσσαλονίκη, στην πόλη στην οποία γεννήθηκε, μεγάλωσε και σπούδασε.

Λεξιλόγιο για
επιστήμη, εργασία
και ρατσισμό

— Ποια είναι η άποψή σας για την τεράστια διαρροή επιστημόνων προς το εξωτερικό που παρατηρείται και κορυφώθηκε τα τελευταία χρόνια;

Στις δύσκολες μέρες που διανύουμε, ίσως για πολλούς νέους επιστήμονες, η επιλογή αυτή να είναι μονόδρομος που πηγάζει περισσότερο από ανάγκη απασχόλησης και επιβίωσης και λιγότερο από επιστημονικές ανησυχίες ή φιλοδοξίες. Αυτό το καθιστά οδυνηρό σε προσωπικό επίπεδο για τον καθένα που θα αναγκαστεί να ακολουθήσει τον συγκεκριμένο δύσκολο δρόμο και όταν μάλιστα η φυγή αυτή γίνεται μαζικά, όπως σήμερα, τότε είναι οδυνηρό και για ολόκληρη την κοινωνία. Προσωπικά, πιστεύω ότι το φαινόμενο της μαζικής μετανάστευσης των νέων επιστημόνων αλλοιώνει ποιοτικά το έμπυχο δυναμικό της χώρας μας σε μια χρονική στιγμή που το έχουμε απόλυτη ανάγκη.

Παρόλα αυτά, η αισιόδοξη πλευρά αυτής της «αναγκαστικής φυγής» είναι ότι τα επόμενα χρόνια μία ολόκληρη γενιά Ελλήνων επιστημόνων θα γαλουχηθεί, θα δοκιμαστεί, θα εκπαιδευτεί και θα αποκτήσει εμπειρίες σε χώρες και χώρους που βρίσκονται στην πρώτη γραμμή των διεθνών επιστημονικών εξελίξεων. Κάποιοι, μάλιστα, από αυτούς τους Έλληνες θα κατακτήσουν αξιοκρατικά πρωταγωνιστικούς ρόλους στο διεθνές επιστημονικό στερέωμα. Αυτό, κατά τη γνώμη μου, είναι η μεγάλη πρόκληση μακροπρόθεσμα, να δημιουργηθούν, δηλαδή, οι συνθήκες με τις οποίες η γενιά αυτή θα επανέλθει στη χώρα μας και θα αξιοποιηθεί, δίνοντας νέες προοπτικές και ανταγωνιστικότητα στην ελληνική επιστημονική σκέψη και εισάγοντας, ενδεχομένως, νέα ήθη στην κοινωνία μας.

— Τι πρέπει, όμως, να αλλάξει ώστε ο Έλληνας επιστήμονας να μένει και να μεγαλουργεί στη χώρα του;

Το ζητούμενο, κατά τη γνώμη μου, δεν είναι η παραγωγή επιστημόνων και εγκώριου ταλέντου που θα μείνει ανεκμετάλλευτο, ανενεργό ή απογοητευμένο για τις ευκαιρίες που δεν υπήρξαν ποτέ. Θα ήταν πολύ χρήσιμο, αν εγκαταλείπαμε την εσωστρέφεια και η όποια ανταγωνιστικότητα ξεπερνούσε τα στενά όρια του γραφείου, του ορόφου, του κτιρίου ή της πόλης που δραστηριοποιούμαστε. Πέρα από τα στενά όρια των συνόρων μας διαδραματίζεται ένας συνεχής, καθημερινός «παγκόσμιος πόλεμος» ιδεών, έρευνας, καινοτομίας και χρηματοδότησης, τον οποίο αν θέλουμε να κερδίσουμε, θα πρέπει να επιλέξουμε το καλύτερο δυναμικό που διαθέτουμε με αξιοκρατικά κριτήρια και μακριά από συναισθηματισμούς, για να γίνουμε ανταγωνιστικοί ως σύνολο κι όχι μόνο ως μονάδες. Με μια στροφή στη νοοτροπία και στον σχεδιασμό, πιστεύω ότι ο Έλληνας επιστήμονας όχι μόνο θα μένει και θα μεγαλουργήσει στη χώρα του, αλλά, πέρα από τουριστικός προορισμός, η χώρα μας θα μπορούσε να γίνει κάποια στιγμή και επιστημονικός προορισμός για νέους επιστήμονες άλλων χωρών, που θα θελήσουν να μας επισκεφτούν, σε μια αντίστροφη από τη σημερινή brain drain πορεία.

[Πηγή: *thestival* και προσωπικό ιστολόγιο Εμμανουήλ Ζαχαράκη, 3/7/2017].

Δραστηριότητες

1. Πώς «συνομιλούν» τα Κείμενα 1 και 2;
2. Το Κείμενο 1 είναι άρθρο και το Κείμενο 2 συνέντευξη. Ποιο από τα δύο θεωρείς ότι αποδίδει πληρέστερα το φαινόμενο του «Brain Drain» και γιατί;
3. Με ποιους τρόπους ο Εμ. Ζαχαράκης πιστεύει ότι θα αποφευχθεί η μετανάστευση των Ελλήνων επιστημόνων; Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να καταγράψετε τις απόψεις του σε μορφή «άστρου» τοποθετώντας στην κορυφή τον τρόπο που εσείς θεωρείτε πιο σημαντικό. Μπορείτε να αξιοποιήσετε κάποιο ψηφι-

ακό εργαλείο εννοιολογικής χαρτογράφησης (όπως το Cmap Tools) ή τον πίνακα της τάξης σας. Στην συνέχεια, να συμπεριλάβετε τις δικές σας προτάσεις για την αντιμετώπιση του «Brain Drain».

4. Να εντοπίσεις στο κείμενο σημεία στα οποία φαίνεται ότι ο Εμ. Ζαχαράκης παραθέτει την προσωπική του άποψη και όχι μια αντικειμενική γνώμη. Σε ένα από αυτά τα σημεία, να αλλάξεις τη διατύπωση, ώστε να εκφράζει αποστασιοποίηση και αντικειμενικότητα.

Διαθεματικές προσεγγίσεις

Κείμενο 3

«Draw-A-Scientist: Το τεστ απεικόνισης των έμφυλων στερεοτύπων στην επιστήμη κατά την παιδική ηλικία»

Μεταξύ του 1966 και του 1977, ο κοινωνικός επιστήμονας David Chambers ζήτησε από 4.807 μαθητές δημοτικού σχολείου, κυρίως από τον Καναδά και τις Ηνωμένες Πολιτείες, να σχεδιάσουν έναν επιστήμονα. Οι εικονογραφήσεις των παιδιών περιλάμβαναν, συχνά, λευκές ρόμπες, γυαλιά, εργαστηριακό εξοπλισμό και βιβλία.

Το συγκεκριμένο τεστ Draw-A-Scientist «ζωγραφίστε έναν επιστήμονα» αποτελεί μια κλασική μελέτη της κοινωνικής επιστήμης και έχει επαναληφθεί πολλές φορές κατά τη διάρκεια των δεκαετιών που μεσολάβησαν για την κατανόηση της αντίληψης των παιδιών για τους επιστήμονες. Από τα περίπου 5.000 σχέδια που δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο της μελέτης, μόνο τα 28 απεικόνιζαν μια επιστήμονισσα, με όλα εξ αυτών να έχουν σχεδιαστεί από τα κορίτσια. Κανένα αγόρι δεν ζωγράφισε μία γυναίκα-επιστήμονα.

Από τη δεκαετία του 1960, η γυναικεία εκπροσώπηση στην επιστήμη αυξήθηκε σημαντικά. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, τουλάχιστον, περισσότερες γυναίκες αποκτούν πτυχία στον τομέα των επιστημών. Οι επιστημόνισσες, όμως, που εξακολουθούν να είναι λιγότερες σε αριθμό από τους άντρες επιστήμονες, εμφανίζονται συχνότερα σε βιβλία, περιοδικά και τηλεοπτικές εκπομπές που απευθύνονται σε παιδιά.

«Τα έμφυλα στερεότυπα, στον τομέα της επιστήμης, δεν επηρεάζουν μόνο τις αντιλήψεις των κοριτσιών και των αγοριών για το ποιος είναι επιστήμονας, αλλά επηρεάζουν και τις αντιλήψεις τους για το ποιος μπορεί να γίνει επιστήμονας», αναφέρει η Jocelyn Steinke, από το Πανεπιστήμιο Western Michigan. Μπορούν να επηρεάσουν, εάν οι φοιτήτριες βλέπουν μια θέση για εκείνες στις επιστήμες και

εάν γενικά προσβλέπουν στη σταδιοδρομία στον τομέα των επιστημών. Μπορούν επίσης να επηρεάσουν τον τρόπο με τον οποίο οι άντρες φοιτητές βλέπουν τις γυναίκες συμφοιτήτριες ή αλληλεπιδρούν μαζί τους σε επαγγελματικά περιβάλλοντα αργότερα στη ζωή.

«Τα στερεότυπα μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στον περιορισμό των πεποιθήσεων των παιδιών για το τι μπορούν και δεν μπορούν να κάνουν», προσθέτει η Toni Schmader από το Πανεπιστήμιο British Columbia, που μελετά τα στερεότυπα και την κοινωνική ταυτότητα. «Αν μπορέσουμε να αλλάξουμε αυτές τις αναπαραστάσεις, τα νεαρά κορίτσια θα μπορούσαν πιο εύκολα να φανταστούν ένα μέλλον στην επιστήμη».

Οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι τα έμφυλα στερεότυπα, αναφορικά με τους επιστήμονες, είναι ισχυρότερα στα αγόρια απ' ό,τι στα κορίτσια. Τα κορίτσια ζωγράφισαν γυναίκες επιστήμονες σε ποσοστό περίπου 45%, ενώ τα αγόρια το έκαναν μόνο κατά 5%. Αυτό, όμως, δεν αποτελεί κάτι απροσδόκητο, διότι τα παιδιά συνήθως ζωγραφίζουν το δικό τους φύλο, ακόμη και όταν τους ζητείται να σχεδιάσουν ένα γενικό πρόσωπο, πόσο μάλλον έναν επιστήμονα.

Άλλοι ερευνητές δηλώνουν ότι οι μαθητές θα μπορούσαν να ζωγραφίζουν με βάση αυτό που πιστεύουν ότι πρέπει να είναι στερεοτυπικά ένας επιστήμονας και όχι αυτό που πραγματικά σκέφτονται για τον εαυτό τους. «Θεωρώ το Draw-a-Scientist μια έμμεση μέθοδο μέτρησης των παιδικών πεποιθήσεων για την επιστήμη», λέει η ερευνήτρια Alice Eagly. «Μακροπρόθεσμα, τα στερεότυπα αντανakλούν το τι παρατηρούν οι άνθρωποι στην καθημερινή ζωή. Δεν αποτελούν μύθους».

[Πηγή: *theatlantic*, απόδοση/επιμέλεια: Ελένη Τομπέα, 29/3/2018, από την ιστοσελίδα *socialpolicy* (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Στερεότυπα -
Χαρακτηριστικά -
Συνέπειες

Δραστηριότητες

1. Πώς τα έμφυλα στερεότυπα στον χώρο της επιστήμης επηρεάζουν την ψυχολογία των κοριτσιών και το επαγγελματικό τους μέλλον;
2. Το κείμενο προέρχεται από ιστοσελίδα Κοινωνικής Πολιτικής και Κοινωνικής Θεωρίας. Ποια στοιχεία του δικαιολογούν την ανάρτησή του σε μια τέτοια ιστοσελίδα;
3. Draw-A-Scientist: Να ζωγραφίσεις στο μπλοκ ζωγραφικής σου ή με τη βοήθεια κάποιου ψηφιακού εργαλείου (όπως το tuxpaint) έναν επιστήμονα. Μπορείς να ζητήσεις τη βοήθεια του/της καθηγητή/-τριας των Εικαστικών. Στη συνέχεια, να συζητήσετε στην τάξη την επιλογή του φύλου, και της εξωτερικής εμφάνισης που δώσατε στον/στην επιστήμονα.
4. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να αναζητήσετε στο διαδίκτυο πληροφορίες και εικόνες με γνωστές γυναίκες επιστήμονες. Στη συνέχεια, να δημιουργήσετε ένα κολάζ (μπορείτε να αξιοποιήσετε το ψηφιακό εργαλείο) ή μια παρουσίαση ή ένα συνεργατικό έγγραφο. Εναλλακτικά, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε χαρτόνι ή φύλλα τετραδίου.

A2. Τα «μυστικά συστατικά» των κειμένων

Στα κείμενα που διάβασες χρησιμοποιούνται διάφορα είδη προτάσεων ως προς τη δομή τους. Κάποιες από αυτές είναι «απλές».

ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΟΜΗ ΤΟΥΣ

Απλή είναι η πρόταση που μεταφέρει τις βασικές πληροφορίες ενός μηνύματος. Περιλαμβάνει δηλαδή αποκλειστικά τους βασικούς όρους της που είναι το ρήμα, το υποκείμενο, το αντικείμενο και το κατηγορούμενο.

Π.χ. *Το σχολείο περιμένει τους μαθητές.*

Σύνθετη είναι η πρόταση που περιλαμβάνει έναν από τους βασικούς όρους (εκτός του ρήματος) περισσότερο από μια φορά.

Π.χ. *Οι μαθητές και οι μαθήτριες θα παρακολουθήσουν την εκδήλωση.*

Επαυξημένη είναι η πρόταση στην οποία οι κύριοι όροι της (π. χ. υποκείμενα και ρήματα) **συμπληρώνονται** από δευτερεύοντες όρους που αποτελούν τους προσδιορισμούς τους (επίθετα, επιρρήματα). Π.χ. *Ήρθαν με μεγάλη χαρά.*

Η δομή της πρότασης μπορεί να τροποποιηθεί ανάλογα με τις ανάγκες του μηνύματος και να μετατραπεί από απλή σε σύνθετη και το αντίστροφο.

Ελλιπτική είναι η πρόταση στην οποία λείπουν ένα ή περισσότερα στοιχεία που είναι απαραίτητα για τη γραμματική ολοκλήρωσή της, αλλά το νόημα είναι κατανοητό από τα συμφραζόμενα.

Π.χ. *Πήγε στον γιατρό* (λείπει το υποκείμενο, π.χ. «Αυτός/Αυτή πήγε στον γιατρό»).

1. Αντιστοίχισε τις δύο στήλες:

Στήλη Α	Στήλη Β
<i>Αρκεί η αύξηση αμοιβών (Κείμενο 1);</i>	ΣΥΝΘΕΤΗ
<i>Και εάν έρχεται μόνο για διακοπές (Κείμενο 1).</i>	ΕΛΛΕΙΠΤΙΚΗ
<i>Αυτό, κατά τη γνώμη μου, είναι η μεγάλη πρόκληση μακροπρόθεσμα (Κείμενο 2).</i>	ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗ
<i>Οι εικονογραφήσεις των παιδιών περιλάμβαναν συχνά λευκές ρόμπες, γυαλιά, εργαστηριακό εξοπλισμό και βιβλία (Κείμενο 3).</i>	

4η Ενότητα •

2. Να μετατρέψεις μία πρόταση της άσκησης 1 που είναι σύνθετη σε απλή.
3. Να μετατρέψεις τις παρακάτω απλές προτάσεις σε σύνθετες:
  - ✓ Οι τραγουδιστές είναι καλλιτέχνες.
  - ✓ Η περιφέρεια βράβευσε δυο μαθητές.

Πολλά ρήματα στις προτάσεις των κειμένων που διάβασες έχουν αντικείμενο.

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Το αντικείμενο μπαίνει μόνο στις πλάγιες πτώσεις, δηλαδή στη γενική και στην αιτιατική. **Ποτέ δεν μπαίνει στην ονομαστική.** Συχνά, το αντικείμενο σε γενική αντικαθίσταται από εμπρόθετο αντικείμενο, π.χ. *πήρα του Κώστα ένα δώρο* = *Πήρα στον Κώστα ένα δώρο*.

1. Να υπογραμμίσεις τα αντικείμενα στις παρακάτω περιόδους λόγου:
  - α. Δώσε μου τον χρόνο και θα τα καταφέρω.
  - β. Σε σένα δίνω τις πιο πολλές ευκαιρίες αλλά δεν τις εκμεταλλεύεσαι.
  - γ. Θα σου χαρίσω ένα ωραίο δώρο.
2. Στα Κείμενα 1, 2 και 3 να επιλέξεις 5 προτάσεις και να σημειώσεις το αντικείμενο των ρημάτων τους.
3. Στις παρακάτω προτάσεις να κυκλώσεις και να χαρακτηρίσεις τους προσδιορισμούς που βρίσκονται στην ίδια πτώση με τον όρο που προσδιορίζουν και να υπογραμμίσεις και να χαρακτηρίσεις τους προσδιορισμούς που βρίσκονται σε διαφορετική:
  - α. Θα παίξουμε το έργο του Μπέρτολτ Μπρεχτ, «Ο κύκλος με την κιμωλία».
  - β. Βγήκαμε μια ωραία βόλτα στους έρημους δρόμους της πόλης.
  - γ. Ήταν αδικαιολόγητη η ανησυχία των γονιών σου.
  - δ. Αρκεί η αύξηση αμοιβών (Κείμενο 1);
  - ε. Κινητικότητα εξειδικευμένου επιστημονικού δυναμικού (Κείμενο 1).
  - στ. Πέρα από τα στενά όρια των συνόρων μας διαδραματίζεται ένας συνεχής, καθημερινός «παγκόσμιος πόλεμος» ιδεών, έρευνας, καινοτομίας και χρηματοδότησης (Κείμενο 2).
  - ζ. Οι εικονογραφήσεις των παιδιών περιλάμβαναν, συχνά, λευκές ρόμπες, γυαλιά, εργαστηριακό εξοπλισμό και βιβλία (Κείμενο 3).
  - η. Τα στερεότυπα μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στον περιορισμό των πεποιθήσεων των παιδιών (Κείμενο 3).

Αντικείμενο:
Πτώση και ρήμα
εξάρτησης

Μέρη του
λόγου και
αντικείμενο

Παράθεση -
Επεξήγηση

4. Φτιάξε έναν σύντομο διάλογο μεταξύ δύο φίλων, στον οποίο ο ένας προσπαθεί να πείσει τον φίλο του να μη φύγει για σπουδές στο εξωτερικό. Φρόντισε οι απαντήσεις αυτού που επιθυμεί να φύγει να μην είναι πλήρεις και να υπονοεί ότι δεν αλλάζει την απόφασή του.
5. Να χρησιμοποιήσεις τις αναφορικές αντωνυμίες *όποιος, όποια, όποιο και όσος, όση, όσο και οποιοσδήποτε, οποιαδήποτε, οποιοδήποτε*, να συντάξεις το συμβόλαιο της τάξης σου (μια συμφωνία που καθορίζει τους κανόνες και τις προσδοκίες για τη συμπεριφορά και τη συμμετοχή των μαθητών/-τριών μέσα στην τάξη), που θα αναρτηθεί στον πίνακα ανακοινώσεων.
6. Σημείωσε Λ για τη λανθασμένη απάντηση και Σ για τη σωστή:
- α. Το αξίωμα της ποιότητας δεν παραβιάζεται ποτέ.
  - β. Όλα τα ρήματα έχουν αντικείμενο.
  - γ. Το αντικείμενο δεν μπαίνει σε ονομαστική.
  - δ. Στο αξίωμα της ποσότητας ο πομπός δεν λέει ούτε λιγότερα ούτε περισσότερα από όσα πρέπει.
  - ε. Η σύνθετη πρόταση μπορεί να είναι και επαυξημένη.
  - ζ. Στην απλή πρόταση το υποκείμενο εννοείται από τα συμφραζόμενα.
  - στ. Ένα αντικείμενο μπορεί να έχει τη μορφή εμπρόθετου.
  - η. Τα απόλυτα αριθμητικά φανερώνουν ένα ορισμένο πλήθος από πρόσωπα, ζώα ή πράγματα.
  - θ. Το υπερθετικό που φανερώνει ότι ένα ον έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα σε πολύ μεγάλο βαθμό, απόλυτα, χωρίς να γίνεται σύγκριση προς άλλα, λέγεται υπερθετικό απόλυτο.

A3. Λεξιλόγιο

Λεξιλογικές ασκήσεις

1. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να επιλέξετε μια έννοια από τους χώρους της επιστήμης και της τεχνολογίας ή της εργασίας ή των στερεοτύπων ή του ρατσισμού. Στη συνέχεια, να γράψετε τη γενική έννοια που επιλέξατε (υπερώνυμο) και 4 ειδικότερες έννοιες (υπώνυμα) που εντάσσονται στη γενική έννοια. Μπορείτε να δώσετε τη μορφή εννοιολογικού χάρτη, άστρου ή ομπρέλας.
2. Η λέξη «διεύρυνση» στο Κείμενο 1 είναι αντώνυμη της λέξης:
- α. περιορισμός
  - β. επέκταση
  - γ. μεγέθυνση
  - δ. διόγκωση

Οι έννοιες:
Επιστήμη, εργασία
και ρατσισμός

Η λέξη «αλλοιώνει» στο Κείμενο 2 είναι συνώνυμη της λέξης:

- α. αλλοτριώνει
- β. παραποιεί
- γ. ανακατεύει
- δ. καταστρέφει

Η λέξη «επηρεάσουν» στο Κείμενο 3 έχει ως παράγωγη τη λέξη:

- α. επίδραση
- β. επιρροή
- γ. επιροή
- δ. έπαρση

3. Με το επίθετο που δίνεται, να γράψεις τρεις λέξεις, ώστε να φτιάξεις ονοματικά σύνολα που έχουν σχέση με τις θεματικές «Επιστήμη», «Εργασία», «Ρατσισμός».

αστρονομικός	α.
	β.
	γ.

επιστημονικός	α.
	β.
	γ.

επαγγελματικός	α.
	β.
	γ.

φυλετικός	α.
	β.
	γ.

4. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις των Κειμένων 1,2,3 της στήλης Α΄ με τις αντώνυμές τους της στήλης Β΄:

Στήλη Α	Στήλη Β
1. αύξηση	α. ευχάριστο
2. αποχωρώ	β. κατανάλωση
3. διεύρυνση	γ. κοινωνικότητα
4. οδυνηρό	δ. περιορισμός
5. παραγωγή	ε. διατηρώ
6. εσωστρέφεια	στ. επιστρέφω
7. αλλάζω	ζ. μείωση

5. Χωρισμένοι σε ομάδες, να καταγράψετε 10 λέξεις από τις ενότητες 1-4, τις οποίες δεν γνωρίζετε. Στη συνέχεια, να δημιουργήσετε ένα μικρό ηλεκτρονικό λεξικό με αυτές τις λέξεις. (Κάθε λήμμα θα πρέπει να περιλαμβάνει τη λέξη τη σημασία της και ένα παράδειγμα χρήσης της). Τέλος, αφού επιλέξετε κάποιες από αυτές, να δημιουργήσετε ένα ηλεκτρονικό μήνυμα σχετικό με τις θεματικές των ενοτήτων 1-3. Μπορείτε να στείλετε το μήνυμά σας σε κάποιο μέσο κοινωνικής δικτύωσης ή στο níber στην ομάδα της τάξης σας.

Α4. Σημειωτικοί τρόποι

Κείμενο 4

«El empleo»

Α. Πριν από την παρακολούθηση:

1. Αναζήτησε [El empleo], όπου θα παρακολουθήσεις την πολυβραβευμένη ταινία μικρού μήκους κινουμένων σχεδίων του Patricio Plaza σε σκηνοθεσία του Santiago Grasso. Τι περιμένεις να δεις σε ένα βίντεο που έχει τον τίτλο «El empleo» (Η εργασία);

Β. Κατά την παρακολούθηση:

2. Κράτησε σημειώσεις για τον ρόλο κάθε αντικειμένου στην ταινία.

Γ. Μετά την παρακολούθηση:

Αφού παρακολουθήσεις την ταινία, να απαντήσεις στις ερωτήσεις:

1. Ποια συναισθήματα σου προκάλεσε το βίντεο;
2. Τι υποκαθιστούν οι άνθρωποι στο βίντεο;
3. Πώς φαίνονται να νιώθουν οι άνθρωποι;
4. Ποια πιστεύεις ότι είναι η πρόθεση του δημιουργού;
5. Τι είναι αυτό που θα σε παρακινούσε να ξυπνήσεις το πρωί, για να πας στη δουλειά σου;
6. Δώσε παραδείγματα ανθρώπων που νιώθουν όπως οι άνθρωποι στο βίντεο από την καθημερινότητά σου.
7. Πώς αντιλαμβάνεσαι τον «άνθρωπο ως εργαλείο»; Να αναπτύξεις τις απόψεις σου σε μία παράγραφο 60-80 λέξεις, αντλώντας ιδέες και από το βίντεο.

Κείμενο 5

«Διεθνής Ημέρα Γυναικών και Κοριτσιών στην Επιστήμη»

Α. Πριν την παρακολούθηση:

1. Αναζήτησε [Διεθνής Ημέρα Γυναικών και Κοριτσιών - Επιστήμη], όπου θα παρακολουθήσεις βίντεο της Unicef για τη Διεθνή Ημέρα Γυναικών και Κοριτσιών στην Επιστήμη (11/2), στο οποίο γυναίκες μιλούν για τη δική τους πορεία στον χώρο της επιστήμης και της τεχνολογίας και δίνουν το δικό τους μήνυμα στα κορίτσια που θέλουν να ασχοληθούν με τον χώρο του STEM. Ποια πιστεύεις ότι είναι η άποψη των γυναικών για την αντιμετώπισή τους στον χώρο της επιστήμης;

Β. Κατά την παρακολούθηση:

1. Σημείωσε τους χώρους στους οποίους διακρίνονται και τους επιστημονικούς κλάδους με τους οποίους ασχολούνται οι γυναίκες του βίντεο.

Γ. Μετά την παρακολούθηση:

Αφού παρακολούθησες το βίντεο, απάντησε στις ερωτήσεις:

1. Ποιοι παράγοντες βοήθησαν τις πρωταγωνίστριες του βίντεο να καταρρίψουν τα έμφυλα στερεότυπα στον χώρο της επιστήμης και της εργασίας;
2. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να γράψετε το σενάριο για ένα παιχνίδι ρόλων, στο οποίο θα υποδύεστε έναν άνδρα ή μια γυναίκα που έχει βιώσει ή δεν έχει βιώσει στερεότυπα σε αυτούς τους χώρους. Μπορείτε να δημιουργήσετε ένα δικό σας βίντεο για τη Διεθνή Ημέρα Γυναικών και Κοριτσιών στην Επιστήμη.

Φεμινιστικό
κίνημα στην
Ελλάδα

Β. Εμβαθύνοντας στα κείμενα

Β1. Τύποι κειμένων μέσα στο πλαίσιό τους

Κείμενο 6

«Ανεργία: ο ελεύθερος χρόνος ως τραγικό δώρο»

Μπροστά στην αβεβαιότητα ως προς τη διάρκεια και την ένταση της υγειονομικής κρίσης¹⁰, μία από τις αναμενόμενες συνέπειες είναι η αύξηση του άνεργου πληθυσμού αλλά και των ανθρώπων που περιέρχονται σε καθεστώς αργίας. Καταλυτικό στοιχείο συνιστά για τους ανθρώπους χωρίς εργασία η παράμετρος του χρόνου, ο οποίος προκύπτει αρνητικά ως «ελεύθερος», ως απώλεια ζωτικής σημασίας αγαθού και όχι ως αποτέλεσμα μιας επιτυχούς διεκδίκησης.

Σε καθεστώς παρατεταμένης ανεργίας, ο χρόνος είναι μεν αρκετός αλλά αργός και προοδευτικά κενός διεργασιών, αναζήτησης νοήματος, προσανατολισμού και οργάνωσης των σκέψεων, καθώς και διάθεσης ανασχεδιασμού της ζωής. Στην ουσία, ο ελεύθερος χρόνος σταθμίζεται πάνω στην έννοια της εργασίας και με την απώλειά της εύκολα προσλαμβάνεται ως χρόνος απραξίας, όχι ως ελεύθερος χρόνος αλλά ως κενός χρόνος.

Συμπερασματικά, η μαζική και μακροχρόνια ανεργία καταγράφει διαχρονικά φαινόμενα μιας «κουρασμένης», παραιτημένης και καταθλιπτικής κοινωνίας· μιας κοινωνίας μαιωμένων προσδοκιών, άρνησης για πολιτική δράση και πολιτικής απάθειας.

Συχνά, η «κούραση» είναι κυριολεκτικά ευδιάκριτη ακόμα και στη φυσική παρουσία και στάση του σώματος των μακροχρόνια ανέργων (χαρακτηριστική είναι η εικόνα να περπατούν συνήθως αργά και με το κεφάλι σκυφτό), ως σιωπηλά και παθητικά υποκείμενα, θύματα αρνητικών επιπτώσεων. Οι ίδιοι δεν είναι σε θέση να γνωρίζουν τις ακριβείς αιτίες αλλά μόνο τις τραγικές συνέπειες που αυτές επιφέρουν στην ατομική και οικογενειακή τους ζωή.

10. Υγειονομική κρίση: αναφέρεται στην πανδημία COVID-19.

Η νέα κανονικότητα που προαναγγέλλεται για τη μετά την υγειονομική κρίση περίοδο δεν μπορεί παρά να αντιλαμβάνεται την ανάκαμψη της οικονομίας ως μια συνάρτηση μεγεθών αλλά και προοπτικής ζωής ανθρώπων, όπου ο ελεύθερος χρόνος που νοηματοδοτείται σε σχέση με την εργασία να μπορεί να είναι δημιουργικός και πολύτιμος. Αυτό απαιτεί να παρθούν εγκαίρως πολιτικά και οικονομικά μέτρα αντιμετώπισης μιας επερχόμενης εργασιακής πανδημίας και επισφάλειας.

[Πηγή: Νίκος Ναγόπουλος, καθηγητής Κοινωνιολογίας, κοσμήτορας Σχολής Κοινωνικών Επιστημών Πανεπιστημίου Αιγαίου, *Η Εφημερίδα των Συντακτών*, 25/5/2020 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Πώς δικαιολογείς τη χρήση του επιθέτου «τραγικό» που προσδιορίζει τη λέξη «δώρο» στο κείμενο; Στην απάντησή σου να λάβεις υπόψη το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο και τα υψηλά ποσοστά ανεργίας των νέων.
2. «Συμπερασματικά, η μαζική και μακροχρόνια ανεργία καταγράφει διαχρονικά φαινόμενα μιας «κουρασμένης», παραιτημένης και καταθλιπτικής κοινωνίας· μιας κοινωνίας μταιωμένων προσδοκιών, άρνησης για πολιτική δράση και πολιτικής απάθειας»: Εντόπισε ομοιόπτωτους προσδιορισμούς στο απόσπασμα του κειμένου. Αφού τους αφαιρέσεις, να ξαναγράψεις το απόσπασμα. Ποια διαφορά παρατηρείς στο επικοινωνιακό αποτέλεσμα; Ποια εκδοχή προτιμάς και γιατί;
3. Να εξηγήσεις τη λειτουργία των εισαγωγικών και της παρένθεσης στο κείμενο.
4. Να γράψεις 5 οδηγίες προς έναν άνεργο που «περπατά αργά και με το κεφάλι σκυφτό».
5. Ως έφηβος που διαμαρτύρεσαι καθημερινά για την έλλειψη ελεύθερου χρόνου, να γράψεις μία παράγραφο 60-80 λέξεων στο προσωπικό σου ημερολόγιο με τις σκέψεις σου, όπως αυτές επηρεάστηκαν μετά την ανάγνωση του κειμένου.

Κείμενο 7

«Είναι αναγκαία η εξειδίκευση;»

Πολλοί υποστηρίζουν πως οι ταχύτατα εξελισσόμενοι ρυθμοί ζωής, σε συνδυασμό με τη ραγδαία τεχνολογική και επιστημονική ανάπτυξη, έχουν καταστήσει αναγκαία την απόλυτη εξειδίκευση των επιστημόνων. Μόλις πριν λίγες δεκαετίες, η γνώση των ανθρώπων ήταν αρκετά περιορισμένη. Κατά συνέπεια, ήταν ευκολότερη η ενασχόληση με πολλά επιστημονικά πεδία. Ωστόσο, σήμερα ο καταγισμός πληροφοριών και οι συνεχείς ανακαλύψεις έχουν διευρύνει το γνωστικό μας επίπεδο σε τέτοιο βαθμό που η ειδίκευση σε έναν συγκεκριμένο κλάδο θεωρείται απαραίτητη.

Τρανό παράδειγμα αποτελεί η επιστήμη της ιατρικής. Με δεδομένο πως το εύρος γνώσεων σε αυτόν τον κλάδο είναι τόσο μεγάλο, κάθε γιατρός επιλέγει μια ειδίκευση. Εφόσον είναι αδύνατον να απορροφηθούν όλες αυτές οι γνώσεις και οι πρακτικές από έναν μόνο άνθρωπο, κάθε γιατρός εμβαθύνει σε έναν τομέα της ιατρικής επιστήμης. Άλλωστε, η διάγνωση και η θεραπεία μιας ασθένειας απαιτεί πλήθος γνώσεων που μόνο ένας εξειδικευμένος γιατρός διαθέτει.

Τόσο η περιορισμένη αγορά εργασίας όσο και η αύξηση του ανταγωνισμού για την απόκτηση μιας θέσης καταδεικνύουν τη σημασία και την αναγκαιότητα της εξειδίκευσης. Πράγματι, η επαγγελματική αποκατάσταση είναι συνυφασμένη με την εξειδίκευση. Αδιαμφισβήτητα, ένα πτυχίο αποτελεί σπουδαίο προσόν για τους νέους σήμερα. Παρόλα αυτά, πλέον δεν είναι αρκετό, καθώς οι προπτυχιακές σπουδές προσφέρουν περισσότερο γενικές παρά εξειδικευμένες γνώσεις. Η ελλιπής κατάρτιση και η μερική γνώση ενός αντικείμενου δεν ανταποκρίνονται στα ζητούμενα μιας σύγχρονης εταιρείας. Για να μπορούν οι εκάστοτε εργαζόμενοι να ανταπεξέλθουν στις προσδοκίες και τις ανάγκες της εταιρείας, θα πρέπει να διαθέτουν συγκεκριμένες γνώσεις και να ειδικεύονται πάνω στο αντικείμενο μελέτης τους. Η εξειδίκευση αυτή σαφώς ενισχύει την αποτελεσματικότητα τόσο του επιστήμονα όσο και της εταιρείας.

Πέρα από τα θετικά της εξειδίκευσης, όμως, υπάρχουν και τα αρνητικά. Παρόλο που το άτομο διαθέτει πολύπλευρες γνώσεις για το αντικείμενό του, μπορεί μέσω της συνεχούς εξειδίκευσης να οδηγηθεί στην πνευματική μονομέρεια. Κυρίως οι νέοι, οι οποίοι τείνουν να προσκολλώνται σε καθετί καινούριο που μαθαίνουν, είναι πιο επιρρεπείς στο να παραμερίσουν άλλες πνευματικές δραστηριότητες και να αφοσιωθούν μόνο σε μία. Η προσκόλληση αυτή σε ένα μόνο αντικείμενο είναι ικανή να απομακρύνει το άτομο από το κοινωνικό του περιβάλλον αλλά και από ζητήματα που αφορούν το κοινωνικό σύνολο. Επιπλέον, η καθημερινή ενασχόληση με ένα αντικείμενο μπορεί να προκαλέσει πλήξη στο άτομο. Είναι φανερό πως ένας εργαζόμενος είναι ευτυχισμένος όταν προσφέρει στο κοινωνικό σύνολο και ταυτόχρονα κάνει μια δουλειά αρκετά δημιουργική. Στην περίπτωση, όμως, που είναι τόσο ειδικευμένος σε ένα αντικείμενο, επαναλαμβάνοντας καθημερινά τις ίδιες διαδικασίες και πρακτικές, μην έχοντας περιθώρια αλλαγών στον εργασιακό του χώρο, η ειδίκευση μπορεί να είναι επιζήμια.

Θετικά
και αρνητικά
εξειδίκευσης

Δραστηριότητες

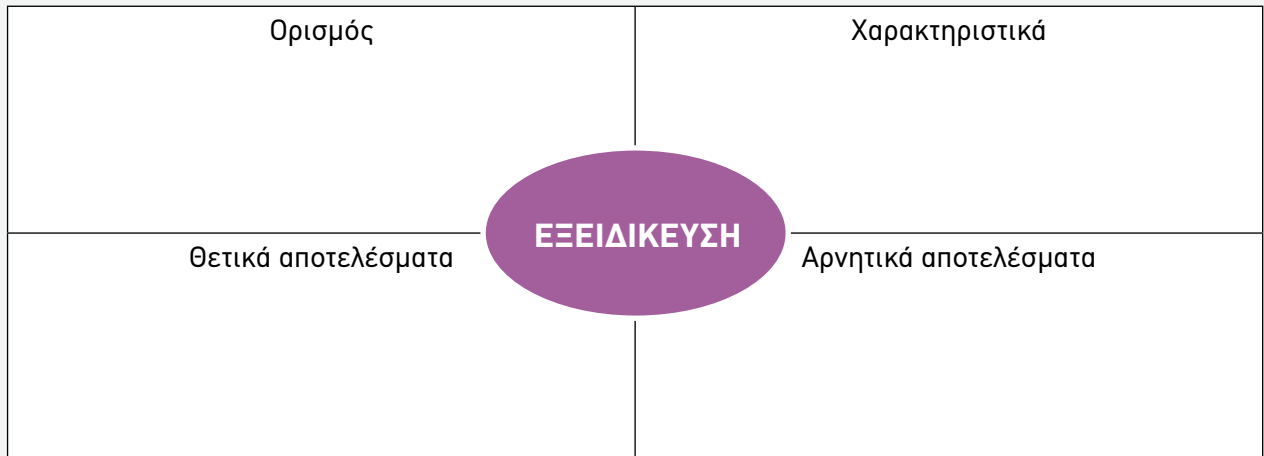

1. Να συμπληρώσεις τον παρακάτω πίνακα, αφού σκεφτείς το είδος του κειμένου:

Είδος κειμένου	
Πομπός	
Δέκτης	
Σκοπός	
Θέμα	
Θέση πομπού	

2. Να εντοπίσεις τα δομικά μέρη του κειμένου και να δώσεις πλαγιότιτλους στις παραγράφους του.
3. Στο κείμενο χρησιμοποιείται ένα παράδειγμα. Να σχολιάσεις τον ρόλο του.
4. Να εντοπίσεις και να αναγνωρίσεις την αναφορική πρόταση στο απόσπασμα του κειμένου: «*Κυρίως οι νέοι, οι οποίοι τείνουν να προσκολλώνται σε καθετί καινούριο που μαθαίνουν, είναι πιο επιρρεπείς στο να παραμερίσουν άλλες πνευματικές δραστηριότητες και να αφοσιωθούν μόνο σε μία*». Ποια πληροφορία δίνει; Είναι απαραίτητη για την κατανόηση του κειμένου; Μπορεί να αφαιρεθεί το σημείο στίξης πριν την αναφορική αντωνυμία;
5. Εντόπισε αποσπάσματα του Κειμένου 7, τα οποία είναι αντιπροσωπευτικά για τα ακόλουθα χαρακτηριστικά του άρθρου:
- Ασχολείται με ένα θέμα επίκαιρο.
  - Σκοπός του είναι να πληροφορήσει και να ενημερώσει.
  - Η γλώσσα του είναι κατανοητή.
  - Έχει ύφος επίσημο.

6. Με βάση το Κείμενο 7 που διάβασες, να συμπληρώσεις το παρακάτω διάγραμμα με τα ζητούμενα στοιχεία:

Γ. Αναζητώντας κρυμμένους θησαυρούς της γλώσσας

Γ1. Πρόσληψη κειμένων

Κείμενο 8

«Πώς μπορεί το Chat GPT να βοηθήσει ένα τυφλό άτομο»

A. Πριν από την ακρόαση:

1. **Αναζήτησε** [Chat GPT - τυφλό άτομο] και άκουσε στο podcast με θέμα «Πώς μπορεί το Chat GPT να βοηθήσει ένα τυφλό άτομο» τη συζήτηση του Νεκτάριου Μαλλά με τη Χρυσέλλα Λαγαρία και τον Θοδωρή Τσάτσο. Ποιες είναι οι σκέψεις σου για το θέμα;

B. Κατά την ακρόαση:

1. Κατά τη διάρκεια της ακρόασης να σημειώνεις τα σημεία που σου έκαναν εντύπωση.

Γ. Μετά την ακρόαση:

1. Με βάση το ακουστικό κείμενο να χαρακτηρίσεις τις ακόλουθες προτάσεις ως σωστές (Σ) ή λανθασμένες (Λ):
  - α. Ο Νεκτάριος Μαλλάς είναι μουσικός.
  - β. Ο Νεκτάριος Μαλλάς σπούδασε στην Ελλάδα.
  - γ. Τα εργαλεία Τεχνητής Νοημοσύνης μπορεί να κάνουν λάθη.
  - δ. Η «κοινότητα των τυφλών» δεν είναι έτοιμη να δεχτεί την Τεχνητή Νοημοσύνη.
2. Να εντοπίσεις στοιχεία ειρωνείας στα 3 πρώτα λεπτά του podcast. Ποιος ειρωνεύεται; Τι ειρωνεύεται; Πώς δικαιολογείς την ειρωνεία;
3. Πώς είναι ένας τυφλός να σπουδάζει στον χώρο της Πληροφορικής; (4.05' - 5.15')
4. Ποια στερεότυπα έχει βιώσει ο Νεκτάριος Μαλλάς; (5.38'-6.13')
5. Με ποιους τρόπους η Τεχνητή Νοημοσύνη μπορεί να βοηθήσει ένα τυφλό άτομο; (7.30'-9.11').
6. Πώς διευκολύνει την καθημερινότητα των τυφλών ατόμων το πρόγραμμα «Be my eyes»; (9.25'-15.40')
7. Υπάρχει κίνδυνος για τους εργαζόμενους από την είσοδο των ρομπότ στον χώρο της εργασίας; (24.00'-28.00')

Γλωσσάρι:
επιστήμη,
επάγγελμα,
ρατσισμός

Γ2. Παραγωγή κειμένων

Αφού χωριστείτε σε ομάδες, επιλέξτε τη δραστηριότητα με την οποία θα ασχοληθείτε από τον παρακάτω πίνακα. Λαμβάνοντας υπόψη σας τον ρόλο που θα επιλέξετε και το κοινό στο οποίο απευθύνεστε, να χρησιμοποιήσετε κατάλληλο λεξιλόγιο και ύφος, να οργανώσετε το κείμενό σας σωστά και να παρουσιάσετε το θέμα, ώστε να συμπεριλάβετε τις απαραίτητες πληροφορίες που ζητούνται.

Ρόλος	Κοινό	Μορφή	Θέμα
Άτομο με αναπηρία	Ο ίδιος/Η ίδια	Ημερολόγιο	Πώς η τεχνολογία διευκολύνει τη ζωή του/της
Επιστήμονας με αναπηρία	Ακροατές/-τριες	Podcast (5 λεπτά)	«Βλέπω τη ζωή με το ποτήρι μισογεμάτο»
Εργαζόμενος/-η	Διαδικτυακοί/-ές φίλοι/-ες	Ανάρτηση σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης	Τρόποι αποφυγής των αρνητικών συνεπειών της εξειδίκευσης
Μαθητής/-τρια σε ρόλο δημοσιογράφου	Συμμαθητές/-τριες και εκπαιδευτικοί	Συνέντευξη με 5 ερωτήσεις	Συνέντευξη από ένα άτομο - θύμα στερεοτυπικών αντιλήψεων στον εργασιακό χώρο

Αναστοχασμός - «Δελτίο εξόδου»

Συμπλήρωσε τον ακόλουθο πίνακα με βάση όσα διδάχθηκαν στις ενότητες 1-4:

ΓΡΑΨΤΕ	
3 πράγματα που έμαθες και τον τρόπο με τον οποίο σε επηρεάζουν στη ζωή σου	
3.	
2.	
1.	
2 πράγματα για τα οποία θα ήθελες να μάθεις περισσότερα	
2.	
1.	
1 πράγμα που σε δυσκόλεψε ή δεν σου άρεσε	
1.	

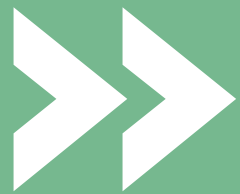

Γνωμικά
Αϊνστάιν

«Η βία έχει...
ενήλικους γονείς»

05

Νεαρή γυναίκα υποφέρει από σωματική βία [Πηγή: freerik]

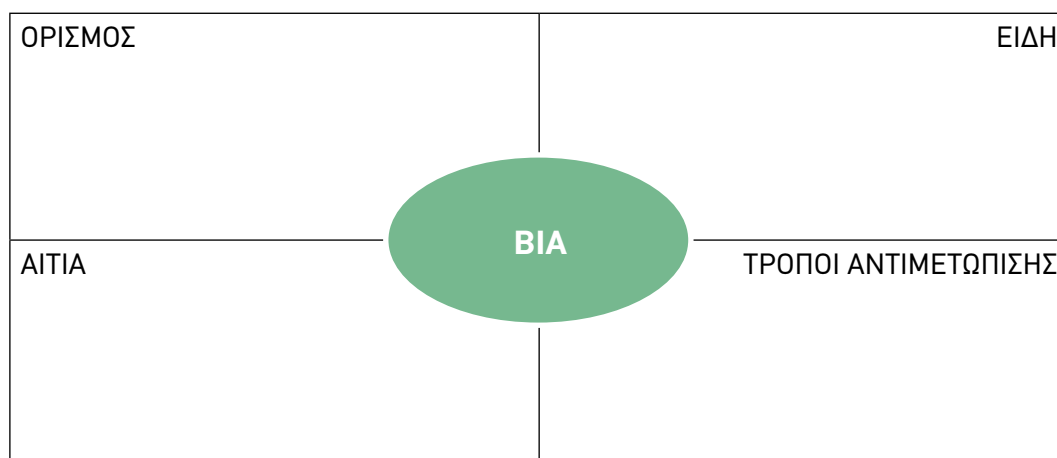
- ▶ Τι βλέπεις στην εικόνα; Τι νομίζεις ότι συμβαίνει;
- ▶ Ποια είναι τα συναισθήματα των ανθρώπων στην εικόνα και πώς αισθάνεσαι εσύ βλέποντας αυτήν την εικόνα;

Στην Ενότητα αυτή θα γνωρίσεις/θα επεκτείνεις τις γνώσεις σου/θα συζητήσεις για:

1. Θέματα σχετικά με τη **βία**, τις μορφές της, τις επιπτώσεις της στο άτομο, την απεικόνιση της βίας στην τέχνη, τα αίτια εξάπλωσής της, την πρόληψη και τρόπους αντιμετώπισης της βίας, τα είδη της, τη βία του πολέμου, την οπαδική βία, τη βία κατά των γυναικών, τη βία ανηλίκων και τη γλώσσα της βίας.
2. Εξαρτημένες/Δευτερεύουσες ονοματικές/συμπληρωματικές προτάσεις: **ειδικές, βουλευτικές, ενδοιαστικές, πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις.**
3. Την **ιστορική αφήγηση.**

Συμπλήρωσε το διάγραμμα σύμφωνα με ό,τι γνωρίζεις ή σκέφτεσαι για το φαινόμενο της βίας.

Α. Ξεκλειδώνοντας τα κείμενα

Α1. Ο κόσμος των κειμένων

Κείμενο 1

«Βία: τι είναι και με ποιες μορφές εμφανίζεται»

Το τελευταίο διάστημα στην επικαιρότητα βρίσκεται η βία για τον λόγο ότι, πολύ σοφά, τα θύματα ξεκίνησαν να σπάνε τη σιωπή τους. Πρόκειται για ένα διαχρονικό και πολυπρόσωπο φαινόμενο που στην πραγματικότητα δεν έπαψε ποτέ να είναι επίκαιρο. Μπορεί να συμβεί στον καθένα. Συμβαίνει μέσα σε όλες τις διαπροσωπικές σχέσεις. Οικογενειακές, επαγγελματικές, φιλικές και ερωτικές, αλλά μπορεί να διαπραχθεί και από ξένους και αφορά όλες τις ηλικίες και όλα τα κοινωνικά στρώματα.

Βία είναι κάθε συμπεριφορά που ως σκοπό έχει να εξαναγκάσει, να κυριαρχήσει, να πληγώσει και να απομονώσει ένα άτομο. Είναι κάθε μορφή εξουσίας που επιβάλλεται με σκοπό να διατηρήσει ο θύτης την κυριαρχία και τον έλεγχο, τόσο της σχέσης όσο και της συμπεριφοράς του θύματος.

Οι άμεσες αντιδράσεις του θύματος συχνά περιλαμβάνουν το σοκ, τον φόβο, τη δυσπιστία, την ενοχή και τη δυσφορία. Οι επιπτώσεις της βίας συχνά περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, το άγχος, τη θλίψη, την απομόνωση, την κατάθλιψη, το μετατραυματικό στρες, την ανασφάλεια και τη χαμηλή αυτοεκτίμηση. Επίσης, η βία μπορεί να επηρεάσει τραυματικά την προσωπικότητα του θύματος και τη συναισθηματική και ψυχοκοινωνική του ανάπτυξη και ωρίμανση. Συχνά, είναι πιθανό ως αποτέλεσμα του τραυματικού γεγονότος της βίας, οι γνωστικές λειτουργίες του θύματος να διαταράσσονται. Δηλαδή, μπορεί το άτομο να έχει αποδιοργανωμένη σκέψη και μνήμη και μειωμένη συγκέντρωση. Επιπλέον, τα άτομα που έχουν υποστεί κάποια μορφή βίας, συχνά αναφέρουν διαταραχές στον ύπνο και στις διατροφικές συνήθειες, καθώς και διάφορα σωματικά συμπτώματα, αφού φαίνεται να σωματοποιούν όλα τα έντονα συναισθήματα που βίωσαν. Μάλιστα, δεν είναι λίγες οι φορές που θύματα βίας στράφηκαν στην κατανάλωση αλκοόλ και ουσιών, έτσι ώστε να διαχειριστούν το ψυχικό βάρος ή κατέληξαν στην αυτοκτονία, ως έσχατη λύση, προκειμένου να ξεφύγουν από την κατάσταση και την ψυχική δυσφορία που βίωναν.

Οι αναγνωρισμένες μορφές βίας είναι η σωματική βία, η σεξουαλική βία, η λεκτική βία, η ψυχολογική βία, η πολιτιστική και πνευματική βία, η χρηματοοικονομική βία, η παραμέληση.

Συχνά, θεωρείται ότι η λεκτική βία συμβαίνει μόνο μεταξύ ερωτικών συντρόφων ή σε μια σχέση γονέα-παιδιού. Όμως, στην πραγματικότητα, μπορεί επίσης να συμβεί και σε άλλες οικογενειακές και διαπροσωπικές σχέσεις, καθώς επίσης και στην εργασία. Η λεκτική βία είναι η χρήση του προφορικού ή του γραπτού λόγου για την χειραγώγηση και τον έλεγχο ενός ατόμου. Υφίσταται, όταν κάποιος χρησιμοποιεί

Stop στη βία

λέξεις για να χειραγωγήσει, να υποτιμήσει, να τρομάξει, να προσβάλει, να υποτάξει, να ταπεινώσει, να γελοιοποιήσει ή να ελέγξει κάποιο άτομο.

Η ψυχολογική βία συνίσταται στη χρήση απειλής που έχει ως σκοπό την πρόκληση φόβου. Κύριος στόχος του θύτη που ασκεί ψυχολογική βία είναι η απόκτηση του ελέγχου του θύματος. Είναι μια ύπουλη μορφή βίας και γεμίζει το θύμα με ενοχές. Ως ψυχολογική βία μπορεί να θεωρηθεί η χειραγώγηση και η πίεση ενός ατόμου να κάνει κάτι που δεν θέλει. Πρόκειται επίσης για τη συστηματική υποτίμηση και ταπείνωση του ατόμου και της ψυχοσυναισθηματικής του κατάστασης. Στόχος του θύτη είναι να ελέγξει, να απαξιώσει, να εκφοβίσει, να απομονώσει και να τιμωρήσει το άτομο.

Η πολιτιστική και πνευματική βία αφορούν στον ψυχικό τραυματισμό που επέρχεται, ως αποτέλεσμα πρακτικών που αποτελούν μέρος του πολιτισμού, της κουλτούρας, της θρησκείας ή της παράδοσης του ατόμου. Συνδέονται με μορφές βίας, όπως ο ρατσισμός ή η καταπάτηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ως σκοπό έχουν τη χειραγώγηση, την εκμετάλλευση, τον έλεγχο και την κυριαρχία του ατόμου και συναντώνται καθημερινά στην κοινωνία. Σε αυτήν τη μορφή βίας, πτυχές του πολιτισμού, όπως η ιδεολογία, τα στερεότυπα και η γλώσσα μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να δικαιολογήσουν ή να νομιμοποιήσουν τη βία που ασκείται στο άτομο.

[Πηγή: Ειρήνη Κατωγυρίτη, *maxmag*, 21/3/2021 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

- α.** Πώς ορίζει τη βία στο κείμενο η συντάκτριά του;
β. Ποιες επιπτώσεις έχει η βία στο άτομο;
- Ποιο είναι το κύριο μήνυμα του κειμένου και ποιος ο δέκτης;
- Το κείμενο παρουσιάζει χαρακτηριστικά της επιστημονικής ή δημοσιογραφικής γραφής; Σε ποιο κειμενικό είδος θα το ενέτασες;
- Πώς θα χαρακτήριζες το ύφος του κειμένου
- και γιατί; Είναι ενιαίο και ομοιόμορφο σε όλη την έκταση του κειμένου;
- α.** Ποιους κειμενικούς τύπους μπορείς να εντοπίσεις στο κείμενο;
Α. εξήγηση **Β.** αφήγηση **Γ.** περιγραφή
Δ. επιχειρήματα **Ε.** οδηγίες
β. Ποια στοιχεία του κειμένου σε βοήθησαν να εντοπίσεις τους κειμενικούς τύπους;
- Δημιούργησε έναν πίνακα με διάφορες μορφές βίας.

Κείμενο 2

«Η βία του πολέμου στη Βοσνία»

Το παρακάτω κείμενο περιλαμβάνεται σε άρθρο του Γιάννη Αρμούρα με τίτλο «Το τέλος της Γιουγκοσλαβίας: Ο Πόλεμος στη Βοσνία».

Ο πόλεμος στη Βοσνία ήταν μια πολεμική σύγκρουση μεταξύ των τριών δυνάμεων της πρώην Γιουγκοσλαβίας, της Κροατίας, της Βοσνίας και της Σερβίας. Ήταν η τελευταία πράξη της διάλυσης της Γιουγκοσλαβίας, που, με το τέλος του πολέμου, η γνωστή «Σοσιαλιστική Ομοσπονδία της Γιουγκοσλαβίας» έπαψε να υπάρχει πλέον ως κράτος. Ας πάρουμε, όμως, τα γεγονότα από την αρχή.

Το πρώτο κεφάλαιο του Γιουγκοσλαβικού εμφυλίου ήταν ο πόλεμος της Κρο- 105

ατίας ο οποίος μάλιστα ήταν ο μεγαλύτερος πόλεμος του εν λόγω εμφυλίου. Περιληπτικά, αντιμαχόμενοι ήταν η Κροατία και η Βοσνία και από την άλλη μεριά η Σερβία, η Σερβική Δημοκρατία της Βοσνίας και η Σερβική Δημοκρατία της Κράινας. Το δεύτερο κεφάλαιο του Γιουγκοσλαβικού εμφυλίου ήταν ο πόλεμος της Σλοβενίας, ο οποίος διήρκησε μόλις 10 ημέρες και ως αποτέλεσμα είχε την ολοκληρωτική ανεξαρτησία της από τη Γιουγκοσλαβία. Το τρίτο και πιο αιματηρό κομμάτι του εμφυλίου ήταν ο πόλεμος της Βοσνίας.

Τα γεγονότα του πολέμου της Βοσνίας είναι πιο περίπλοκα σε σύγκριση με τους άλλους δύο πολέμους. Από αρκετούς ιστορικούς, μελετητές και αναλυτές πολέμου, ο πόλεμος της Βοσνίας θεωρείται όχι μόνο εμφύλιος, αλλά και διεθνής σύγκρουση, λόγω της εμπλοκής του NATO και της συμμετοχής ενός μεγάλου αριθμού ξένων εθελοντών (μεταξύ αυτών και Ελλήνων). Αυτό το έγκλημα σηματοδότησε την έναρξη του Αμυντικού-Πατριωτικού Πολέμου και, μέσα σε ένα πολύ μικρό χρονικό διάστημα, ανεγέρθηκαν οδοφράγματα σε ορισμένες γειτονιές του Σεράγεβου, ενώ υπήρχαν συχνοί πυροβολισμοί. Την ίδια ώρα, πραγματοποιήθηκαν πολυάριθμες αντιπολεμικές διαδηλώσεις.

Οι πιο μαύρες σελίδες του πολέμου ήταν φυσικά η πολιορκία του Σαράγεβου και η σφαγή στην πόλη της Σρεμπρένιτσας (το όνομα της πόλης σημαίνει μικρό ορυχείο). Η πολιορκία του Σαράγεβου ήταν η μεγαλύτερη και πιο μακροχρόνια πολιορκία στη σύγχρονη ιστορία. Κράτησε 1.425 ημέρες και η χειρότερη συνέπεια της πολιορκίας ήταν η καταμέτρηση 11.541 νεκρών, εκ των οποίων 1.601 παιδιά και 57.000 τραυματίες, εκ των οποίων 14.888 παιδιά, ανάμεσά τους 3.378 με βαριά τραύματα και 355 με μόνιμη αναπηρία, σε μια πόλη των τότε 360.000 κατοίκων. Επιπροσθέτως, αναφορά γίνεται στη σφαγή στη Σρεμπρένιτσα. Η σφαγή αυτή στην ανατολική Βοσνία ήταν η φονικότερη μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Από την αρχή του πολέμου, δεκάδες χιλιάδες Βόσνιοι Μουσουλμάνοι από τις γύρω περιοχές, εγκαταλείποντας τις πόλεις και τα χωριά τους από τις επιθέσεις των Σερβοβόσνιων δυνάμεων, βρήκαν καταφύγιο στη Σρεμπρένιτσα.

Οι συνθήκες διαβίωσης στην κατακλυσμένη από πρόσφυγες πόλη ήταν άθλιες. Οι άνθρωποι ζούσαν στα κλιμακοστάσια και στους διαδρόμους των κτιρίων, σε αυτοκίνητα, σε κτίρια δημόσιων ιδρυμάτων, όπως σχολεία και αθλητικά κέντρα, ενώ κάποιοι δεν είχαν καθόλου στέγη πάνω από το κεφάλι τους και κοιμούνταν έξω, όπου οι θερμοκρασίες τις νύχτες του χειμώνα έπεφταν στους -25 βαθμούς Κελσίου. Οι περισσότεροι από αυτούς που κατέφυγαν στη Σρεμπρένιτσα είχαν έλλειψη τροφής αφότου άφησαν τα χωριά τους και η μόνη πηγή νερού ήταν το ποτάμι, που ήταν εξαιρετικά μολυσμένο με απόβλητα, περιττώματα και λάδι. Λόγω της επιδείνωσης της ανθρωπιστικής κατάστασης, η πόλη κηρύχθηκε ως «προστατευόμενη ζώνη» από τον ΟΗΕ. Μονάδες Σέρβων από τη Βοσνία κατέλαβαν την πόλη της Σρεμπρένιτσας στις 11 Ιουλίου 1995. Σε λιγότερο από δύο εβδομάδες, οι δυνάμεις τους σκότωσαν συστηματικά περισσότερους από 8.000 Βόσνιους Μουσουλμάνους.

Οι δολοφονίες δεν σταμάτησαν για μέρες. Ελαφρά οπλισμένα ειρηνευτικά σώματα των Ηνωμένων Εθνών σε αυτήν την πόλη, που ανακηρύχθηκε «προστατευόμενη», δεν έκαναν τίποτα, ενώ η βία μαινόταν γύρω τους. Υπάρχουν μαρτυρίες που αναφέρουν ότι κάποιοι θάφτηκαν ζωντανοί, ενώ κάποιοι ενήλικες αναγκάστηκαν

να παρακολουθήσουν τα παιδιά τους να σκοτώνονται. Περισσότερα από 25 χρόνια μετά τη σφαγή, νέοι τάφοι και θύματα εξακολουθούν να ανακαλύπτονται. Τελικά, ο πόλεμος και τα εγκλήματα έληξαν με τη Συνθήκη του Ντέιτον, που υπογράφηκε στις 14 Δεκεμβρίου του 1995.

[Πηγή: Γιάννης Αρμύρας, *offline.post*, 19/10/2023 (ιστολόγιο, διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

- 1. α.** Ποιοι ήταν οι αντίπαλοι στον πόλεμο της Βοσνίας; **β.** Ποιες ήταν οι πιο μαύρες σελίδες του πολέμου; **γ.** Πότε έληξε ο πόλεμος και ποια ήταν η έκβασή του;
- 2. α.** Ποιον κειμενικό τύπο αναγνωρίζεις; **β.** Η αφήγηση των γεγονότων γίνεται κατά χρονολογική σειρά ή κατά θέματα; **γ.** Ποιος είναι ο σκοπός του κειμένου;
- 3.** Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να κάνετε έρευνα και να δημιουργήσετε μία σύντομη αφήγηση, στην οποία θα περιγράφονται μαρτυρίες ανθρώπων που έζησαν τη βία του πολέμου και να τις σχολιάσετε στην ολομέλεια.
- 4.** Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να καταγράψετε σε πίνακα τις συνέπειες του πολέμου και να προσθέσετε δικές σας απόψεις.
- 5.** Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να γράψετε μία επιστολή σε ένα πολιτικό πρόσωπο, εστιάζοντας στη βία και τις φρικαλεότητες του πολέμου, με σκοπό να το πείσετε να προτείνει ή να λάβει μέτρα για την πρόληψη παρόμοιων πολέμων στο μέλλον.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ

Στην ιστορική αφήγηση εξιστορούνται γεγονότα του παρελθόντος. Μέσα από την ιστορική αναπαράσταση παρουσιάζονται με δραματική πλοκή στιγμές της ιστορίας (αλληλοσυγκρουόμενες δυνάμεις, εντάσεις, πράξεις ιστορικών προσώπων). Καταγράφονται σε χρονολογική σειρά τα γεγονότα μιας ορισμένης χρονικής περιόδου. Στην ουσία γίνεται ανάκληση των εξελίξεων σε μια συγκεκριμένη ιστορική στιγμή. Καταγράφονται και αναδεικνύονται σημαντικές στιγμές του παρελθόντος, με σκοπό να μεταφερθεί η γνώση στις νεότερες γενιές και να διασωθούν αξιοθαύμαστα γεγονότα. Αναζητούνται και αναδεικνύονται οι αιτιώδεις σχέσεις και η συνάφεια μεταξύ των γεγονότων. Στην ιστορική αφήγηση δεν παρουσιάζεται μόνο **τι** και **πότε** έγινε κάτι, αλλά και το **πώς** και το **γιατί** έγινε. Πολλές φορές, υπάρχουν ευδιάκριτα και σχόλια ή αξιολογικές κρίσεις του/της συγγραφέα για τα γεγονότα που περιγράφει. Η γνώση όλων αυτών δημιουργεί το καθήκον της διάσωσης της ιστορικής μνήμης αλλά και της ευθύνης για επανάληψη των θετικών στιγμών του παρελθόντος και την αποφυγή των αρνητικών. Παράλληλα, οι νεότεροι, εμπνεόμενοι από το παρελθόν, αισθάνονται την ανάγκη για τη διαμόρφωση ενός σύγχρονου πολιτισμού που δεν θα επαναλαμβάνει τα λάθη και τις εσφαλμένες πρακτικές του παρελθόντος.

Χαρακτηριστικά της ιστορικής αφήγησης είναι:

- Η **αναφορική-δηλωτική λειτουργία** της γλώσσας
- Η χρήση **επίσημου λεξιλογίου** (με χρήση ειδικής ορολογίας)
- Η κυριαρχία των **τοπικών** και **χρονικών** προσδιορισμών
- Η χρήση **γ' προσώπου**
- Το **τυπικό, επιστημονικό** και **ουδέτερο ύφος**

Στοιχεία ιστορικής αφήγησης

Αυτό δεν είναι ακόμα ένα άρθρο που καταδικάζει τη βία στην τέχνη. Είναι ένα άρθρο που προσπαθεί να την εξηγήσει και να την κατανοήσει. Γιατί, λοιπόν, τόση βία στην τέχνη; Όπου κι αν κοιτάξεις –ή τουλάχιστον σε πολλά μέρη– βλέπεις βία. Στα βιβλία, ειδικά στα περιπετειώδη, υπάρχει βία. Στις κινηματογραφικές ταινίες υπάρχει βία. Πολλοί πίνακες ζωγραφικής δείχνουν βίαια ή άγρια πράγματα. Τα ηλεκτρονικά παιχνίδια είναι γεμάτα βία –ανθρώπους που σκοτώνουν ανθρώπους ή τέρατα ή ανατινάζουν οχήματα και οικοδομήματα. Γιατί τόση πολλή βία;

Από αφηγηματικής άποψης, μπορείς να πεις ότι μια ιστορία είναι πιο ενδιαφέρουσα όταν περιλαμβάνει βία. Ρίξε μέσα αρκετή βία και κυνηγητά και, κεντρίζοντας έτσι το ενδιαφέρον των θεατών, θα πουλήσεις.

Νομίζω, επίσης, πως το να παρακολουθούμε βίαια γεγονότα αποτελεί μια πρωταρχική ανάγκη του ανθρώπου. Μα πώς είναι δυνατόν, μπορείς να πεις. Είναι ο άνθρωπος εκ φύσεως βίαιος; Σίγουρα όχι! Ωστόσο, πάρε για παράδειγμα τις αρένες της Αρχαίας Ρώμης: χιλιάδες άνθρωποι συγκεντρώνονταν για να δουν άλλους ανθρώπους να σκοτώνονται αναμεταξύ τους ή να σκοτώνουν θηρία ή να τους σκοτώνουν θηρία. Και ζητωκραύγαζαν! Τους άρεσε!

Ήταν βάρβαροι, θα μου πεις: εμείς είμαστε πολιτισμένοι! Σαχλαμάρες πολιτισμένοι είμαστε. Απλώς φοράμε μια μάσκα πολιτισμού και έχουμε «εξευγενιστεί», όπως και ο εκπαιδευμένος σκύλος. Κατά βάθος, δεν είμαστε και τόσο πολιτισμένοι. Και σίγουρα υπάρχουν άγρια ένστικτα που απλώς κρατάμε κρυμμένα, ακόμα κι από τον ίδιο μας τον εαυτό. Μπορεί σήμερα να μην έχουμε αρένες όπου άνθρωποι και θηρία σκοτώνονται, αλλά έχουμε εικονικές αρένες μέσα σε ηλεκτρονικά παιχνίδια, όπου εικονικοί άνθρωποι σκοτώνουν εικονικούς ανθρώπους και εικονικά θηρία και τέρατα. Έχοντας, μάλιστα, στην περίπτωση των ηλεκτρονικών παιχνιδιών, την εντύπωση ότι συμμετέχουμε στα αιματοκυλίσματα, ότι είμαστε τρομεροί ήρωες, δεινοί εξερευνητές, ικανότατοι σκοπευτές. Και ο κινηματογράφος, εννοείται, είναι επίσης μια σύγχρονη ρωμαϊκή αρένα. Μπορεί να μη βλέπεις ανθρώπους να σκοτώνονται στην πραγματικότητα, αλλά όλα αυτά που βλέπεις μοιάζουν πραγματικά.

Δεν ξέρω μήπως, όμως, ο άνθρωπος αγριεύει με όλα αυτά που βλέπει στον κινηματογράφο ή που διαβάζει στα βιβλία ή που παίζει στα ηλεκτρονικά παιχνίδια. Βλέποντας όλα αυτά, μπορεί να ειπωθεί ότι ο άνθρωπος οδηγείται σε βίαιες πράξεις. Είναι εκείνο που συχνά ακούμε: Αν ο τάδε νεαρός δεν παρακολουθούσε άγριες ταινίες ή δεν έπαιζε άγρια παιχνίδια, δεν θα είχε πάρει το όπλο για να σκοτώσει την αδελφή του. Σωστά; Προσωπικά, είμαι διχασμένος. Αμφιβάλλω, αν το είχε σχεδιάσει. Ίσως ναι, ίσως όχι. Κανένας δεν μπορεί να μας πει με βεβαιότητα. Φόνοι γίνονταν και προτού οι νεαροί αρχίσουν να παίζουν βίαια ηλεκτρονικά παιχνίδια ή να βλέπουν βίαιες ταινίες. Δεν είναι σίγουρο ότι οδηγείται κάποιος εκεί από τη μίμηση.

Επιπλέον, υπάρχει και η άλλη όψη του νομίσματος: Κάποιος που βλέπει βίαιες ταινίες και παίζει βίαια παιχνίδια διοχετεύει τις βίαιες τάσεις του προς τα εκεί και όχι προς την πραγματική κοινωνία. «Σκοτώνει» εικονικούς εχθρούς, αντί για την κοπέλα που πάντα τον τσάντιζε. Η ψυχή δεν έχει την ικανότητα να ξεχωρίσει το εικονικό από το «πραγματικό». Δε νομίζω, λοιπόν, ότι είναι εύκολο να παρθεί μια απόφαση σχετικά με το αν η βίαιη τέχνη μάς κάνει πιο βίαιους ή μας βοηθά να αποφύγουμε τη βία.

Σε πολλές ταινίες, ο άλλος απλά πέφτει κάτω χωρίς κάποιες φανερές συνέπειες· μπορεί να δέχεται δεκάδες γροθιές και κλοτσιές, χωρίς ούτε να μελανιάσει! Στα ηλεκτρονικά παιχνίδια, ο αντίπαλος που χτυπάς συνήθως πέφτει και ξανασηκώνεται μέχρι να χάσει όλες του τις «ζωές» και να εξαφανιστεί από την οθόνη. Σε πολλά βιβλία, ο ήρωας δέχεται κάποια χτυπήματα που δεν φαίνεται να τον παρακλώσουν και πολύ.

Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, η βία είναι εξιδανικευμένη· δεν είναι πραγματική βία. Και όσο πιο «παιδικό» θεωρείται ένα έργο τέχνης, τόσο πιο εξιδανικευμένη είναι η βία. Ακόμα και «φιλικό προς όλη την οικογένεια» αν είναι, πάλι η βία είναι συνήθως εξιδανικευμένη. Για να μη βλέπεις κάτι που σε σοκάρει... Μα, πρέπει να δεις κάτι που σε σοκάρει. Μπορεί ο άνθρωπος να έχει ένα άγριο θηρίο μέσα του, το οποίο θέλει να βλέπει βία, αλλά ο ίδιος δεν είναι εξ ολοκλήρου άγριο θηρίο· από τη μία η βία τον συναρπάζει, από την άλλη τον τρομάζει. Όπως και θα έπρεπε. Δεν είναι ευχάριστη υπόθεση. Και δεν είναι καθόλου ωραίο να την ωραιοποιείς.

Αλλά, εάν δεν μπορούμε να αποφύγουμε τη βία, επειδή τη ζητά κάποιο αρχέγονο ανθρώπινο ένστικτο ή επειδή δημιουργεί περισσότερη ένταση μέσα σε μια αφήγηση, μήπως θα έπρεπε να την απαγορεύσουμε τελείως; Προβληματίσου εάν πρέπει να λογοκρίνουμε κάθε έργο τέχνης με βία. Να κυκλοφορούν μόνο έργα τέχνης με χαρούμενα λαγουδάκια και κήπους με λουλούδια και χαμογελαστά πρόσωπα; Αυτό, φυσικά, θα ήταν παντελώς ανόητο. Αν μη τι άλλο, επειδή θα ήταν λογοκρισία. Δεν είναι σωστό να απαγορεύεις σε κάποιον να εκφράζεται, μέσω της τέχνης, όπως αισθάνεται πως πρέπει να εκφραστεί. Και κατά δεύτερον, δεν καταφέρνεις τίποτα με το να προσπαθείς να καταπνίξεις ένα στοιχείο της πραγματικότητας. Και η βία δεν είναι τίποτα περισσότερο από αυτό. Δεν είμαι υπέρ της βίας στην πραγματική ζωή. Αλλά δεν είμαι εναντίον της βίας στην τέχνη. Πιστεύω ότι εξυπηρετεί έναν πολύ σημαντικό σκοπό, όπως και κάθε άλλο στοιχείο που παρουσιάζεται στην τέχνη.

[Πηγή: Κώστας Βουλαζέρης, *fractalart*, 07/10/2015 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. **α.** Ποια αφηγηματικά στοιχεία εντοπίζεις στο κείμενο; **β.** Πώς θα χαρακτήριζες το ύφος του κειμένου;
2. **α.** Ποιοι είναι οι λόγοι, σύμφωνα με το κείμενο, για τους οποίους υπάρχει τόσο πολλή βία στην τέχνη; **β.** Ποια είναι η σχέση μεταξύ της βίας στην τέχνη και της βίας στην πραγματική ζωή;
3. Συμφωνείς με την άποψη του συντάκτη ότι η βία στην τέχνη είναι μια πρωταρχική ανάγκη του ανθρώπου; Πρέπει να απαγορευτεί η βία στην τέχνη; Να εκθέσεις τις σκέψεις σου σε μία μεγάλη παράγραφο.
4. Με αφορμή το Κείμενο 2, τι είδους έργο τέχνης θα δημιουργούσες για να εκφράσεις τα συναισθήματά σου για τη βία του πολέμου και γιατί;
5. Αφού χωριστείτε σε δύο ομάδες, να παρουσιάσετε στην ολομέλεια της τάξης πώς θα μπορούσαμε να χρησιμοποιήσουμε τη βία στην τέχνη: **(α)** για την προβολή ενός θετικού μηνύματος και **(β)** για προβληματισμό για τη βία στην πραγματική ζωή. Για την παρουσίαση των σκέψεών σας, μπορείτε να επιλέξετε ανάμεσα σε μια σύντομη παρουσίαση σε power point, άρθρο στο blog του σχολείου, podcast, επιστολή κ.λπ.

ΟΔΗΓΙΕΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ 5

- α.** Υπάρχει σαφήνεια των επιχειρημάτων σας για το θέμα;
- β.** Είναι επαρκή τα επιχειρήματά σας;
- γ.** Η διατύπωσή σας είναι σαφής;
- δ.** Το κείμενό σας αποδίδει το επικοινωνιακό πλαίσιο;

Στατιστικά
στοιχεία βίας

A2. Τα «μυστικά συστατικά» των κειμένων

Παρατήρησε τις υπογραμμισμένες προτάσεις του Κειμένου 3. Ποιος είναι ο συντακτικός τους ρόλος; Πώς εισάγονται και από ποια ρήματα εξαρτώνται; Ποιο είναι το είδος τους;

ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΕΣ ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Οι προτάσεις που συμπληρώνουν την πρόταση από την οποία και εξαρτώνται ονομάζονται **ονοματικές** ή **συμπληρωματικές**. Είναι απόλυτα αναγκαίες για τον όρο τον οποίο προσδιορίζουν και λειτουργούν όπως οι ονοματικές φράσεις μέσα σε μια πρόταση ή σε μια φράση (για αυτό και λέγονται ονοματικές). Αυτό σημαίνει ότι έχουν τους ίδιους ρόλους με μια ονοματική φράση. Οι εξαρτημένες προτάσεις είναι οι:

- ✓ **Ειδικές**
- ✓ **Βουλητικές**
- ✓ **Ενδοιαστικές**
- ✓ **Πλάγιες ερωτηματικές**

Οι συντακτικοί ρόλοι είναι:

1. Υποκείμενο
2. Αντικείμενο
3. Κατηγορούμενο
4. Προσδιορισμός ονοματικής φράσης
5. Συμπλήρωμα προθετικής φράσης

ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Οι ειδικές προτάσεις εισάγονται με τους συνδέσμους: **ότι, που, πως, να** (όταν εκφράζουν αμφιβολία). Εξαρτώνται από ρήματα των οποίων το υποκείμενο εκφράζει μια **άποψη** (λέω, δηλώνω, υποστηρίζω κ.τ.λ.), αναφέρεται σε μια **γνωστική λειτουργία** (γνωρίζω, θυμάμαι, πιστεύω κ.τ.λ.) ή παρουσιάζει την **αίσθησή** του (βλέπω, ακούω, νομίζω, πιστεύω, καταλαβαίνω κ.τ.λ.) σχετικά με μια πράξη, ένα γεγονός. Παραδείγματα ειδικών συμπληρωματικών προτάσεων:

✓ Έμαθα **ότι αγόρασες αυτοκίνητο** (λειτουργεί ως αντικείμενο στο ρήμα: έμαθα). Η συγκεκριμένη συμπληρωματική πρόταση αντικαθιστά την προθετική φράση: για την αγορά του αυτοκινήτου σου.

✓ Είναι βέβαιο **ότι οι γλώσσες θα εξελίσσονταν** (λειτουργεί ως υποκείμενο στην απρόσωπη έκφραση: είναι βέβαιο). Ανάλογα, η ειδική πρόταση αντικαθιστά την ονοματική φράση: η εξέλιξη των γλωσσών.

✓ Θυμάσαι αυτό, **ότι φοβόμασταν το σκοτάδι**; (λειτουργεί ως επεξήγηση στο: αυτό). Η ονοματική φράση: τον φόβο μας στο σκοτάδι έχει την ίδια συντακτική λειτουργία με την ειδική πρόταση.

✓ Φαίνεται **πως είναι δύσκολα τα πράγματα** (λειτουργεί ως υποκείμενο στο ρήμα: φαίνεται). Ρόλο υποκειμένου έχει η ονοματική φράση: η δυσκολία των πραγμάτων που είναι ισοδύναμη νοηματικά και συντακτικά με την ειδική πρόταση.

✓ Ποιος διέδωσε το ψέμα. **ότι ο Γιάννης αρρώστησε**; (λειτουργεί ως προσδιορισμός στο «ψέμα»). Η ειδική πρόταση μπορεί να αντικατασταθεί από την προθετική φράση: για την αρρώστια του Γιάννη.

ΒΟΥΛΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Οι βουλητικές προτάσεις εισάγονται με τον σύνδεσμο **να**. Εξαρτώνται και συνδυάζονται με ρήματα των οποίων το υποκείμενο εκφράζει **επιθυμία, ευχή, πρόθεση** (επιθυμώ, σκοπεύω, εύχομαι, σχεδιάζω κ.λπ.) και γενικότερα τη **βούληση** να επιτευχθεί ένα αποτέλεσμα ή ένας στόχος (θέλω, έχω τη διάθεση κ.λπ.). Παραδείγματα βουλητικών προτάσεων:

✓ Ξαφνικά ένιωσε **να θυμάται όλα τα γεγονότα του παρελθόντος** (λειτουργεί ως αντικείμενο στο ρήμα: ένιωσε). Αυτή η βουλητική πρόταση μπορεί να αντικατασταθεί από την ονομαστική φράση: *τη θύμηση όλων των γεγονότων του παρελθόντος*.

✓ Έτυχε **να αναφερθούν σε σένα πολλοί άνθρωποι** (λειτουργεί ως υποκείμενο στο ρήμα: έτυχε). Ρόλο υποκειμένου έχει και η ονομαστική φράση: *η αναφορά πολλών ανθρώπων σε σένα*, η οποία είναι ισοδύναμη με τη βουλητική πρόταση.

✓ Εμένα με νοιάζει ένα πράγμα, **να πετύχω στο πανεπιστήμιο** (λειτουργεί ως επεξήγηση στο: πράγμα). Η βουλητική πρόταση μπορεί να αντικατασταθεί από την ονομαστική φράση: *η επιτυχία μου στο πανεπιστήμιο*.

✓ Έχω τη διάθεση **να βοηθήσω**, αλλά δεν μπορώ (λειτουργεί ως προσδιορισμός στο «διάθεση»). Η συγκεκριμένη συμπληρωματική πρόταση αντικαθιστά την προθετική φράση για βοήθεια.

ΕΝΔΟΙΑΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Οι ενδοιαστικές προτάσεις εισάγονται με τους συνδέσμους: **μη(ν), μήπως**. Εξαρτώνται και συνδυάζονται με ρήματα των οποίων το υποκείμενο δηλώνει **φόβο, ανησυχία, αγωνία, αβεβαιότητα** (φοβάμαι, ανησυχώ, προσέχω κ.λπ.). Η ενδοιαστική πρόταση που εισάγεται με τον σύνδεσμο **ότι** δείχνει ότι το πρόσωπο που την εκφωνεί θεωρεί σχεδόν βέβαιο το γεγονός που περιγράφει η πρόταση (Φοβάμαι **ότι** θα χιονίσει: **είναι σίγουρο** ότι θα χιονίσει). Αντίθετα, με τον σύνδεσμο **μήπως** το πρόσωπο που την εκφωνεί δείχνει ότι οι πιθανότητες να συμβεί αυτό το γεγονός είναι λιγότερες (φοβάμαι **μήπως** χιονίσει: **μάλλον** θα χιονίσει, **δεν είναι σίγουρο**). Παραδείγματα ενδοιαστικών προτάσεων:

✓ Πρόσεξε **μη ντροπιαστείς** (λειτουργεί ως αντικείμενο του ρήματος: πρόσεξε). Μπορεί να αντικατασταθεί από την ονομαστική φράση: *την ντροπή σου*.

✓ Δεν είχε καμία ανησυχία **μήπως δεν νικήσει** (λειτουργεί ως αντικείμενο της περίφρασης: είχε ανησυχία). Η προθετική φράση: *για τη μη νίκη του* μπορεί να αντικαταστήσει την ενδοιαστική πρόταση.

✓ Δεν το φοβάσαι, **μήπως αρρωστήσεις**; (λειτουργεί ως επεξήγηση στην αντωνυμία: το). Η ενδοιαστική πρόταση μπορεί να αντικαταστήσει την ονομαστική φράση: *την αρρώστια σου*.

✓ Υπάρχει φόβος **μήπως όλα ανατραπούν** (λειτουργεί ως επεξήγηση στο: φόβος). Η προθετική φράση: *για την ανατροπή όλων* μπορεί να είναι ισοδύναμη με την ενδοιαστική πρόταση.

ΠΛΑΓΙΕΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις συνδυάζονται με ρήματα που δηλώνουν **απορία, ερώτηση** (ερρωτώ, προβληματίζομαι, αμφιβάλλω κ.λπ.) ή **γνωστική κατάσταση** (μαθαίνω, καταλαβαίνω, σκέφτομαι κ.λπ.). Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις εισάγονται κατά κανόνα με τους συνδέσμους **αν** και **μήπως** ή με **ερωτηματικές αντωνυμίες** και **ερωτηματικά επιρρήματα**. Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις, όπως και οι ευθείες ερωτήσεις, εκφράζουν **ολική** ή **μερι-**

κή άγνοια. Στις ερωτήσεις ολικής άγνοιας η απάντηση είναι ένα **ναι** ή ένα **όχι**, μια άλλη βεβαιωτική ή **αρνητική** λέξη/φράση, ένα **ρήμα** ή και τα **δύο** μαζί. Οι ερωτήσεις μερικής άγνοιας ζητούν πληροφορίες σχετικά με κάποιο στοιχείο της πρότασης, έχουν δηλαδή ανάγκη να απαντήσουν στο περιεχόμενο της πρότασης, το οποίο εκφράζεται με την κατάλληλη ερωτηματική αντωνυμία (*ποιος, τι, πόσος*) ή ερωτηματικό επίρρημα (*πώς, πού, πότε, γιατί, πόσο*). Μπορούν να κατηγοριοποιηθούν και σε **ανοιχτές**, στις οποίες η απάντηση είναι συνεχής λόγος και σε **κλειστές**, στις οποίες η απάντηση είναι μονολεκτική.

Αν κατηγοριοποιηθούν ως προς τη σκοπιμότητα της ομιλήτριας/του ομιλητή μπορούμε να τις διακρίνουμε σε:

✓ **Γνήσιες** ερωτήσεις: είναι οι ερωτήσεις οι οποίες γίνονται για την αναζήτηση πληροφοριών, π.χ. *Σε ρωτώ με ποιο πεδίο έρευνας σκοπεύεις να ασχοληθείς.*

✓ **Ρητορικές** ερωτήσεις: είναι οι ερωτήσεις στις οποίες η απάντηση είναι αυτονόητη και ο πομπός εντάσσει τον δέκτη στη σκέψη του έμμεσα χωρίς να την επιβάλλει άμεσα, π.χ. *προβληματίζομαι για το πόσο έντονα είναι τα φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας στη σύγχρονη εποχή.*

✓ Ερωτήσεις **προσταγής**: είναι οι ερωτήσεις που διατυπώνουν με ευγένεια κάποια προσταγή ή παράκληση, π.χ. *αναρωτιέμαι αν θα μας δώσεις λίγο σημασία = δώσε μας λίγο σημασία!*

Παραδείγματα πλάγιων ερωτηματικών προτάσεων:

- Με ρώτησε **αν τους επιθυμώ** (λειτουργεί ως έμμεσο αντικείμενο του ρήματος: ρώτησε. Η πλάγια ερωτηματική πρόταση μπορεί να αντικατασταθεί από την προθετική φράση: *για την επιθυμία αυτών.*
- Το κοριτσάκι ρώτησε **ποιες είναι οι συνέπειες του ρατσισμού** (λειτουργεί ως αντικείμενο του ρήματος: ρώτησε). Και αυτή η πλάγια ερωτηματική πρόταση μπορεί να αντικατασταθεί από την προθετική φράση: *για τις συνέπειες του ρατσισμού.*

Δραστηριότητες

1. Συμπλήρωσε Υ στην περίπτωση που το **αν** εισάγει υποθετικές προτάσεις και Π στην περίπτωση που το **αν** εισάγει πλάγιες ερωτηματικές:
  1. *Αμφιβάλλω αν το είχε σχεδιάσει.*
  2. *Αναρωτιόμουν αν θα πήγαινες εκδρομή.*
  3. *Αν είχες σχεδιάσει καλύτερα την επιχείρηση δεν θα είχαμε απώλειες.*
2. Ποιες από τις παρακάτω δευτερεύουσες προτάσεις που εισάγονται με το **να** είναι βουλητικές και ποιες ειδικές;
  1. *Η βία μπορεί να επηρεάσει τραυματικά την προσωπικότητα του θύματος.*
  2. *Φαίνεται να σωματοποιούν όλα τα έντονα συναισθήματα που βίωσαν.*
  3. *Μπορεί να επιστρέψω απόψε το βράδυ.*

3. Να βάλεις τον κατάλληλο σύνδεσμο ή ερωτηματική λέξη για να συμπληρώσεις τις ονοματικές προτάσεις ώστε να προκύπτει ολοκληρωμένο νόημα και κατόπιν να προσδιορίσεις τον συντακτικό τους ρόλο:
- α. Η αιτία του πολέμου ήταν _____ επιχείρησαν να επεκτείνουν τα εδάφη τους.
  - β. Οι μάρτυρες κατέθεσαν _____ είδαν τους στρατιώτες να σκοτώνουν αδιακρίτως.
  - γ. Οι άμαχοι πολίτες φοβόντουσαν _____ σκοτωθούν ή τραυματιστούν.
  - ε. Οι ειρηνευτικές δυνάμεις επεδίωξαν _____ σταματήσουν αμέσως οι εχθροπραξίες.
  - ζ. Η απόφαση του ΟΗΕ _____ παρέμβει στον πόλεμο ήταν για να προστατεύσει τους πολίτες από τη βία.
  - στ. Είναι αβέβαιο _____ ξαναξεσπάσει πόλεμος.
  - η. Το ερώτημα που απασχολούσε όλους ήταν _____ θα γίνει τώρα με τους πρόσφυγες.
  - θ. Η απάντηση που έδωσαν οι πολιτικοί ήταν _____ θα προσπαθήσουν να τους βοηθήσουν.
4. Να κατασκευάσεις ένα σχεδιάγραμμα με όλα τα είδη των εξαρτημένων/δευτερευουσών ονοματικών προτάσεων που έμαθες, χρησιμοποιώντας και ένα παράδειγμα. Εναλλακτικά, μπορείς να συνδεθείς στην e-me edu και να φτιάξεις τον πίνακά σου.

A3. Λεξιλόγιο

Λεξιλογικές ασκήσεις

1. Αφού αναζητήσεις τη λέξη **βία** στο Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής:
  - α) να καταγράψεις τις βασικές σημασίες της λέξης σε έναν πίνακα που θα φτιάξεις,
  - β) να δημιουργήσεις παράγωγες και σύνθετες λέξεις,
  - γ) να σχηματίσεις ενδεικτικά κάποιες προτάσεις που να αναδεικνύουν τη σημασία των λέξεων που χρησιμοποίησες.
2. Με βάση το Κείμενο 1, δώσε κάποια υπώνυμα στην υπερώνυμη εννοιολογική κατηγορία *βία*.

3. Εντόπισε τα συνώνυμα για τις παρακάτω λέξεις: διαπραχθεί, κυριαρχία, έλεγχο, ανισορροπία, θλίψη, αυτοεκτίμηση, επηρεάσει, αποτέλεσμα, διαταράσσονται, αποδιοργανωμένη, μειωμένη, υποστεί, επομένως, αποσκοπεί, δημιουργώντας, εκφράζεται, παραβίαση, συγκατάθεση, υποτιμήσει, τρομάξει, ταπεινώσει, ποικιλόμορφη, κακοποίηση, διαμόρφωση (Κείμενο 1)

- _____ εξέταση, επιθεώρηση, παρακολούθηση
- _____ τελεστεί, συμβεί, γίνει, λάβει χώρα, υλοποιηθεί, πραγματοποιηθεί
- _____ αυτοπεποίθηση, αυτοσεβασμός, αίσθημα αξίας
- _____ φτιάχνοντας, κατασκευάζοντας, παράγοντας, διαμορφώνοντας
- _____ εξουσία, ηγεμονία, υπεροχή, επικράτηση
- _____ αστάθεια, ανισότητα, δυσαρμονία
- _____ λύπη, θρήνος, πίκρα, μελαγχολία, κατήφεια, απογοήτευση
- _____ επιδράσει, καθορίσει, διαμορφώσει, τροποποιήσει, μεταβάλλει
- _____ επακόλουθο, συνέπεια, κατάληξη, προϊόν
- _____ τaráζονται, αναστατώνονται, επηρεάζονται, αποδιοργανώνονται
- _____ ελαττωμένη, περιορισμένη, συρρικνωμένη
- _____ άτακτη, ακατάστατη, χαοτική, ανοργάνωτη, ασυντόνιστη
- _____ υπομείνει, ανεχτεί, βιώσει, πάθει
- _____ άρα, συνεπώς, λοιπόν, κατά συνέπεια
- _____ στοχεύει, επιδιώκει, αποβλέπει, σκοπεύει, έχει ως στόχο
- _____ έγκριση, συναίνεση, συγκατάβαση
- _____ εξωτερικεύεται, εκδηλώνεται
- _____ καταπάτηση, αθέτηση, παράβαση, αγνόηση
- _____ εξευτελίσει, μειώσει, προσβάλει, θίξει, καταρρακώσει
- _____ μειώσει, απαξιώσει, αγνοήσει, υποβαθμίσει
- _____ φοβίσει, εκφοβίσει, τρομοκρατήσει
- _____ σχηματισμός, δημιουργία
- _____ πολυποίκιλη, πολύμορφη
- _____ κακομεταχείριση, βία, εκμετάλλευση

4. Να βρεις ζεύγη αντωνύμων από τον παρακάτω πίνακα:

Επιδείνωση	Μόνιμη	Υποδούλωση	Ολιγάριθμες
Θύμα	Πολιτισμένοι	Κρυμμένα	Βελτίωση
Φροντίδα	Χειραφέτηση	Ανεξαρτησία	Αδιαφορία
Ελλιπής	Εφήμερο	Προσωρινή	Απλά
Απουσία	Εκπαιδευμένος	Θύτης	Μερική
Διαχρονικό	Δεινός	Παρουσία	Ολοκληρωτική
Χειραγώγηση	Περίπλοκα	Πλήρης	Πολυάριθμες
Φανερά	Ρεαλιστική	Δυσάρεστη	Απολίτιστοι
Αποφεύγω	Ανίκανος	Μερικώς	Απαίδευτος
Εξολοκλήρου	Ευχάριστη	Εξιδανικευμένη	Επιδιώκω

Αφού διαβάσεις τα Κείμενα 1, 2 και 3, να δημιουργήσεις με τη βοήθεια κάποιου ψηφιακού εργαλείου (π.χ. wordart) ένα συννεφόλεξο με λέξεις (ρήματα, ουσιαστικά, επίθετα, ονοματικές φράσεις, ρηματικές φράσεις) που αναφέρονται στη βία.

A4. Σημειωτικοί τρόποι

Κείμενο 4

«Εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών»

Βία κατά των γυναικών

Η πρόταση της ΕΕ για τον τερματισμό της βίας κατά των γυναικών

Με τους νέους κανόνες θα ποινικοποιηθούν διάφορα αδικήματα, όπως ο ακρωτηριασμός των γυναικείων γεννητικών οργάνων και η βία στον κυβερνοχώρο.

Η οδηγία θα εξασφαλίζει επίσης στα θύματα:

- πρόσβαση στη δικαιοσύνη
- δικαίωμα αποζημίωσης
- πρόσβαση σε δωρεάν τηλεφωνικές γραμμές βοήθειας και κέντρα υποστήριξης θυμάτων βιασμού

Αν γινόταν δειγματοληπτική έρευνα σε 10 έως 20 γυναίκες στην ΕΕ

Από την ανάλυση των στατιστικών θα προέκυπταν τα εξής:

Τουλάχιστον 2 γυναίκες δολοφονούνται **καθημερινά** στην ΕΕ από ερωτικό σύντροφο ή μέλος της οικογένειας

Η εμπειρία μιας Ευρωπαίας

Πάνω από το

80%

όσων έχουν υποστεί βία δεν αναζητούν επαγγελματική βοήθεια

44%

έχει υποστεί ψυχολογική βία από σύντροφο στη διάρκεια της ζωής του

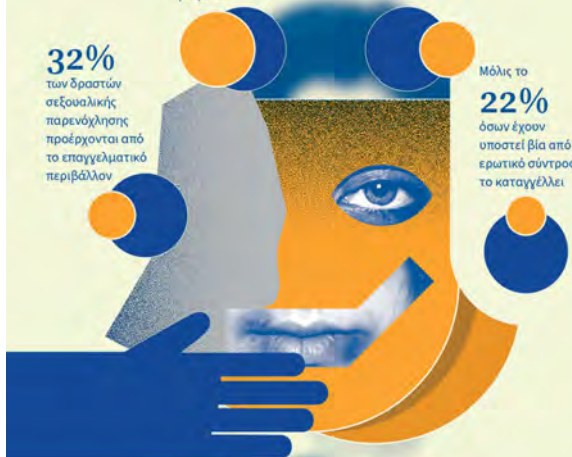
32%

των δραστών σεξουαλικής παρενόχλησης προέρχονται από το επαγγελματικό περιβάλλον

Μόλις το

22%

όσων έχουν υποστεί βία από ερωτικό σύντροφο το καταγγέλλει

[Πηγή: consilium.europa.eu]

Δραστηριότητες

1. Ποιες πληροφορίες μαθαίνεις από τα στατιστικά στοιχεία; Σε ποια συμπεράσματα καταλήγεις; Πώς αλλιώς θα μπορούσαν τα στατιστικά δεδομένα να είχαν απεικονιστεί;
2. Εστίασε στις εικόνες. Ποια συναισθήματα ή αντίδραση προκαλούν στον δέκτη; Γιατί η γυναίκα στις εικόνες μπορεί να βιώνει βία;
3. Να συζητήσεις στην τάξη τι μπορείς να κάνεις για να βοηθήσεις αν βιώσεις ή δεις κάποιο περιστατικό βίας προς μια γυναίκα.
4. Να συντάξεις έναν πίνακα που να απαριθμεί μέτρα για την πρόληψη της βίας κατά των γυναικών. Παρουσίασε τις πληροφορίες σε ένα ενημερωτικό γράφημα που θα το αναρτήσεις στο ιστολόγιο του σχολείου σου με αφορμή τη Διεθνή Ημέρα για την Εξάλειψη της Βίας κατά των Γυναικών. Σκέψου ποιους σημειωτικούς τρόπους θα επιλέξεις για την παρουσίαση των πληροφοριών.

Κείμενο 5

«Στοπ στη βία κατά των γυναικών»

Αναζήτηση [Στοπ - βία κατά των γυναικών - μίλα τώρα].

Αφού παρακολουθήσεις το βίντεο, να απαντήσεις στις ερωτήσεις:

1. Από ποια οπτική παρουσιάζεται το περιεχόμενο του βίντεο;
2. Ποιους διαφορετικούς σημειωτικούς τρόπους μπορείς να διακρίνεις; Πώς συνεργάζονται για τη δημιουργία νοήματος;
3. **α.** Πώς το χρώμα επηρεάζει την αντίληψή σου για το βίντεο;
β. Να εντοπίσεις συγκεκριμένα παραδείγματα της γλώσσας που χρησιμοποιείται στο βίντεο για να δημιουργήσει ένταση ή συναισθήματα.
γ. Πώς η κίνηση και η γλώσσα του σώματος των γυναικών συμβάλλει στο μήνυμά του βίντεο;
4. Ποια είναι η θέση των δημιουργών του βίντεο;
5. Να δημιουργήσεις μία λίστα με τα καίρια σημεία του. Συζήτησε με την ολομέλεια της τάξης εάν το βίντεο είναι αποτελεσματικό ως προς τη μετάδοση του μηνύματός του.
6. Χωριστείτε σε ομάδες και γίνετε δημιουργοί ενός αντίστοιχου βίντεο για τη βία (ενδοοικογενειακή, οπαδική, φυλετική κ.λπ.). Να καταγράψετε ποιο θα είναι το περιεχόμενό του, λαμβάνοντας υπόψη το κοινό-στόχο, το μήνυμα, τους σημειωτικούς τρόπους και την όλη αξιοποίησή τους.

Β. Εμβαθύνοντας στα κείμενα

Β1. Τύποι κειμένων μέσα στο πλαίσιό τους

Κείμενο 6

«Ένα αγόρι που έγινε σύμβολο πολεμικής βίας»

Το παρακάτω αποτελεί διασκευή του άρθρου με τίτλο «Έτσι είναι σήμερα το αγοράκι που έγινε σύμβολο του πολέμου στη Συρία -Ήταν μέσα στα αίματα, με το βλέμμα χαμένο».

Εκφραστική
ανάγνωση:
Ένα αγόρι που
έγινε σύμβολο
πολεμικής βίας

Μπορεί να έχουν τραβηχτεί πολλές φωτογραφίες που να δείχνουν την ανθρώπινη κτηνωδία στη Συρία, αλλά η εικόνα-γροθιά στο στομάχι για όλη την υφήλιο ήταν αυτή με τον τραυματισμένο Ομράν στο κάθισμα του ασθενοφόρου. Συγκεκριμένα, ο Ομράν είχε διασωθεί από τα χαλάσματα και είχε μεταφερθεί σε κατάσταση σοκ στο ασθενοφόρο. Έχοντας αίματα στο κεφάλι και μαύρα ρούχα από τα χαλάσματα, ο Ομράν, τότε, είχε ένα απλανές βλέμμα, λες και κοιτούσε στο κενό.

Ένα χρόνο μετά, το CNN αποφάσισε να αναζητήσει ξανά τον μικρό, για να μάθει τι απέγινε και πώς είναι η ζωή του σήμερα. Σήμερα, ο Ομράν ζει ακόμη στο Χαλέπι με την οικογένειά του σε ένα καινούριο σπίτι που τους έχει παραχωρήσει η κυβέρνηση. Ο Ομράν έχασε τον αδελφό του από την αεροπορική επιδρομή, κατά την οποία είχε βγει η φωτογραφία, ενώ τώρα που ρωτήθηκε για το τι θυμάται από εκείνη την νύχτα, ο ίδιος απάντησε: «Το παλιό σπίτι είχε πέσει πάνω μας». Πλέον, η ζωή του Ομράν αρχίζει να επανέρχεται στον φυσιολογικό ρυθμό της. Περνά την ώρα του παίζοντας παιχνίδια, βλέποντας κινούμενα σχέδια, όπως δηλαδή θα έπρεπε να κάνει κάθε παιδί στην ηλικία του.

Ο πατέρας, βέβαια, του 4χρονου δεν έκρυψε πως αυτή η φωτογραφία μόνο κακό έκανε στον ίδιο και στην οικογένειά του, καθώς θεωρεί πως ο γιος του χρησιμοποιήθηκε ως πολιτικό πιόνι. Λέγοντας πως η φωτογραφία του παιδιού του θεωρήθηκε ως ψεύτικη από τον Άσαντ, ο ίδιος αποφάσισε να αλλάξει την ταυτότητα του παιδιού του, να του αλλάξει το όνομα και να του ξυρίσει το κεφάλι, καθώς οι αντάρτες κατέχουν ακόμη ένα μέρος του Χαλεπίου.

Βία Παιδική

Η φωτογραφία έφτασε στα χέρια του δημοσιογράφου της Telegraph, Ραφ Σάντσες, από τον γιατρό, στα χέρια του οποίου βρέθηκε ο μικρός και ο οποίος θέλησε να κρατήσει την ανωνυμία του. Ο Ομράν τραυματίστηκε στον βομβαρδισμό μαζί με άλλα τέσσερα παιδιά, μία γυναίκα και δύο άντρες, ενώ στο βίντεο φαίνεται ο απεγκλωβισμός του από τα σωστικά συνεργεία. Δεν κλαίει, δεν αντιδρά, ζει όμως τον απόλυτο βουβό πόνο... Ο γιατρός, που παρείχε τις πρώτες βοήθειες στο 4χρονο αγοράκι, είχε αναφέρει: «Όταν ήρθε στο νοσοκομείο ήταν σε κατάσταση σοκ. Ήταν φοβισμένος και σοκαρισμένος. Πριν από λίγα λεπτά καθόταν στο σπίτι, ίσως και να κοιμόταν. Και ξαφνικά το σπίτι έπεσε στο κεφάλι του. Όταν τον φροντίζαμε, δεν έκλαιγε, δεν ούρλιαζε, ήταν απλά σε κατάσταση σοκ».

[Πηγή: *iefimerida*, 07/09/2017 (δισκευή)]

Δραστηριότητες

1. Πώς επιλέγει ο πομπός να παρουσιάσει το θέμα του κειμένου;
2. Σε ποιο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο εντάσσεται το κείμενο; Ποια είναι η σημασία της φωτογραφίας του Ομράν σε αυτό το πλαίσιο;
3. Ποιους κειμενικούς τύπους εντοπίζετε στο κείμενο;

B2. Γραμματική του κειμένου

Κείμενο 7

«Τι γεννά την οπαδική βία»

Το παρακάτω κείμενο αποτελεί διασκευή του άρθρου που αναρτήθηκε στο ιστολόγιο της Ναυτεμπορικής, αφότου η καθηγήτρια Εγκληματολογίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, Έφη Λαμπροπούλου, μίλησε για το φαινόμενο του χουλιγκανισμού στο κανάλι της Ναυτεμπορικής, στον απόηχο της δολοφονικής επιδρομής των χούλιγκαν στη Νέα Φιλαδέλφεια.

Ποιοτικές και ποσοτικές διαφοροποιήσεις σε σύγκριση με προηγούμενες δεκαετίες σε ό,τι αφορά την οπαδική βία διακρίνει η καθηγήτρια. Σύμφωνα με την κ. Λαμπροπούλου, οι διαφοροποιήσεις αυτές δεν αφορούν μόνο την Ελλάδα. Τόνισε ότι ο χουλιγκανισμός είναι κοινωνικό φαινόμενο αλλά όχι παγκόσμιο φαινόμενο και πρόσθεσε ότι λαμβάνει χαρακτηριστικά ανάλογα με την κοινωνία στην οποία εξελίσσεται.

Η καθηγήτρια Εγκληματολογίας υπογράμμισε ότι δεν είναι μόνο το ομαδικό ή οπαδικό στοιχείο, δεν είναι μόνο ότι μια ομάδα ανθρώπων γίνεται συμμορία, δεν είναι μόνο ότι κάνεις ό,τι και άλλοι σε μια ομάδα, δεν είναι μόνο ότι χάνουν την αυτογνωσία και τις αναστολές τους οι άνθρωποι σε τέτοιες ομάδες, αλλά είναι και η πιθανότητα να εμφιλοχωρήσουν¹¹ και πολιτικά στοιχεία στη χρήση της βίας. Η καθηγήτρια ανέφερε ότι νέα άτομα αποκτούν ταυτότητα, η οποία ενισχύεται μέσω της ομάδας τους, υπογραμμίζοντας ότι έτσι αποκτούν υπόσταση.

«Ξέρουμε αν ο κουλιγκανισμός είναι φαινόμενο της Ευρώπης και της Λατινικής Αμερικής; Πράγματι είναι». Ανέφερε, επίσης, ότι στη Λατινική Αμερική οπαδοί καθοδηγούνται και πολιτικά, με την κατάσταση να είναι χειρότερη στην Αργεντινή και στο Περού. Συμβαίνει να καταγράφονται δολοφονίες κάθε τρεις μήνες. Ως προς την Ευρώπη, είπε ότι υπάρχει έλεγχος της βίας μέσα στα γήπεδα με την τεχνολογία. Ωστόσο, τυχαίνει η βία να έχει μετατεθεί είτε πριν είτε μετά τους αγώνες.

Περιγράφοντας τις αιτίες του κουλιγκανισμού, είπε ότι, σύμφωνα με μία άποψη, το ποδόσφαιρο είναι άθλημα της εργατικής τάξης. Η διεθνοποίηση και η εμπορευματοποίηση στέρησε από αυτά τα κοινωνικά στρώματα την ταύτιση με την ομάδα. Έκανε δε λόγο για «μορφή αντίδρασης στην εμπορευματοποίηση».

Εξήγησε ότι μία άλλη άποψη μιλά για «μετα-οπαδούς», οι οποίοι κάνουν χρήση της εικόνας που φτιάχνουν τα ΜΜΕ για τους οπαδούς. Η κ. Λαμπροπούλου εξέφρασε τον φόβο ότι, αν πολιτικοποιηθούν, τα πράγματα θα είναι πολύ άσχημα.

Κανείς δεν αμφιβάλλει ότι, εκτός από τις αιτίες, σημαντικές είναι και οι ευκαιρίες. Φαίνεται πως το έγκλημα τελέστηκε, γιατί υπάρχει ένας στόχος που βρίσκεται στην κατάλληλη ώρα και στον κατάλληλο τόπο χωρίς προστασία. Είναι βέβαιο πως αυτό είναι μια ιδανική σύμπτωση για την τέλεση του εγκλήματος, συνέχισε.

Σύμφωνα με την κ. Λαμπροπούλου, έρευνες της δεκαετίας του 1990 έδειχναν ότι, ως προς τα χαρακτηριστικά τους, οι άνθρωποι που συμμετείχαν στη βία ήταν παιδιά από χαμηλά κοινωνικά στρώματα χωρίς επαγγελματική κατάρτιση. Ωστόσο, νεότερες έρευνες στην Ευρώπη φανερώνουν ότι οι κούλιγκαν προέρχονται πλέον από όλα τα κοινωνικά στρώματα. Για παράδειγμα, διασαφήνισε ότι στην Ιταλία γίνεται διάκριση βορρά-νότου. Σημείωσε ότι στον βορρά οι κούλιγκαν είναι από μεσαία, ακόμα και ανώτερα στρώματα και πρόσθεσε ότι στη Γερμανία και στην Ισπανία είναι από όλα τα στρώματα. Μάλιστα, διευκρίνισε ότι έχουμε και την εξέλιξη του οπαδού.

Πώς θα μπορούσε να μειωθεί το φαινόμενο; Τόνισε την ανάγκη για καλύτερο συντονισμό της ΕΛ.ΑΣ., καλύτερη εκπαίδευση της αστυνομίας, σωστή αξιοποίηση της πληροφορίας και περιορισμό των εμπλεκόμενων υπηρεσιών στις υποθέσεις οπαδικής βίας.

[Πηγή: *naftemporiki*, 11/08/2023 (διασκευή)]

Πρόληψη
βίας από
οικογένεια και
σχολείο

Δραστηριότητες

1. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να σημειώσετε τις λέξεις του κειμένου που σας δυσκολεύουν ή δεν γνωρίζετε και να αναζητήσετε τη σημασία τους στο «Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής» της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα ή σε κάποιο έντυπο λεξικό. Μπορείτε να καταγράψετε τις λέξεις στο τετράδιό σας ή σε συνεργατικό έγγραφο.
2. Υπάρχουν στο κείμενο λέξεις ή φράσεις που χρησιμοποιούνται στον επιστημονικό λόγο; Γιατί γίνεται αυτή η επιλογή;
3. Ποιες είναι οι αιτίες του χουλιγκανισμού και της οπαδικής βίας σύμφωνα με το κείμενο; Ποιες άλλες αιτίες μπορείς να σκεφτείς;
4. Ποιες είναι οι προτάσεις της καθηγήτριας για τον περιορισμό της οπαδικής βίας; Να προτείνεις κι άλλες λύσεις και να τις συγκρίνεις με αυτές που προτάθηκαν στο κείμενο.
5. Ας υποθέσουμε ότι είσαι ένας/μία οπαδός μιας ομάδας που νιώθει την ανάγκη να τοποθετηθεί για αυτό το ζήτημα. Γράψε μία παράγραφο που θα την αναρτήσεις σε προσωπικό σου λογαριασμό σε ένα μέσο κοινωνικής δικτύωσης όπου θα αναφέρεις τη θέση και τις ιδέες των οπαδών και φιλάθλων που επιθυμούν να εξασφαλιστεί ένα υγιές πλαίσιο υποστήριξης της ομάδας τους, ενθαρρύνοντας τη συνεργασία, τον σεβασμό και την ανοχή προς τους οπαδούς αντίπαλων ομάδων.
6. Να συντάξεις ένα άρθρο που να θίγει τις τραγικές συνέπειες του φαινομένου και να προωθεί την ειρήνη και τη συναδέλφωση μεταξύ των οπαδών. Το άρθρο σου θα δημοσιευθεί στην επίσημη ιστοσελίδα φιλάθλων της ομάδας σου.

Λεξιλόγιο: Συμφιλίωση

Γ1. Πρόσληψη κειμένων

Κείμενο 8

«Βία ανηλίκων: μία σύγχρονη μάστιγα»

A. Πριν από την ακρόαση:

1. Τι γνωρίζεις για τη βία ανηλίκων;
2. Πιστεύεις ότι είναι ένα αυξανόμενο φαινόμενο;
3. Ποιοι πιστεύεις ότι είναι οι παράγοντες που συμβάλλουν στην αύξηση της βίας ανηλίκων;

Αναζήτησε [Βία ανηλίκων – σύγχρονη μάστιγα].

B. Κατά την ακρόαση:

Άκουσε το podcast με τη Βασιλική Αρτινοπούλου, καθηγήτρια Εγκληματολογίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, και τον Δρ. Τριαντάφυλλο Καρατράντο, ερευνητή σε ζητήματα Ριζοσπαστικοποίησης, Τρομοκρατίας, Μοντέλα Αστυνόμευσης, Ασφάλειας και Εξωτερικής Πολιτικής ΕΛΙΑΜΕΠ, να συζητούν με την Οντίν Λιναρδάτου, υπεύθυνη επικοινωνίας ΕΛΙΑΜΕΠ για το φαινόμενο της βίας ανηλίκων και απάντησε στις ερωτήσεις.

Άκουσε τα 5 πρώτα λεπτά:

1. Ποια στοιχεία δίνονται για την αύξηση της βίας σε περιστατικά από ανήλικους;
2. Ποιο στοιχείο από το 2021 αναφέρεται;

Άκουσε τα λεπτά 5.45'-10.10':

3. Ποια στοιχεία έχουμε για το ποια παιδιά γίνονται θύτες; Πού παράγεται η βία σε πρώτο επίπεδο;
4. Ποια ανάγκη των ανηλίκων μπορεί να οδηγήσει σε παραβατική συμπεριφορά;
5. Ποιες ομάδες έχουν μεγαλύτερη εμπλοκή με την παραβατικότητα;
6. Πώς χαρακτηρίζει η καθηγήτρια το φαινόμενο;

Γ. Μετά την ακρόαση

Συζήτησε στην τάξη τις προτάσεις της συνηγόρου.

1. Συμφωνείς με τις απόψεις των δύο ειδικών;
2. Πιστεύεις ότι οι προτάσεις των δύο ειδικών είναι εφικτές;
3. Ποιες άλλες αιτίες της βίας ανηλίκων μπορείς να σκεφτείς; Σε έναν πίνακα παρουσίασε τις αιτίες του φαινομένου και τα μέτρα αντιμετώπισης με βάση το κείμενο αλλά και τη δική σου προσωπική θέση επάνω στο ζήτημα. Έπειτα, μπορείς να παρουσιάσεις τον πίνακά σου προφορικά στην τάξη.

Κείμενο 9

«Σπείρες ανηλίκων: Η συμμορία έχει κανόνες που η οικογένεια και το σχολείο αδυνατούν να βάλουν»

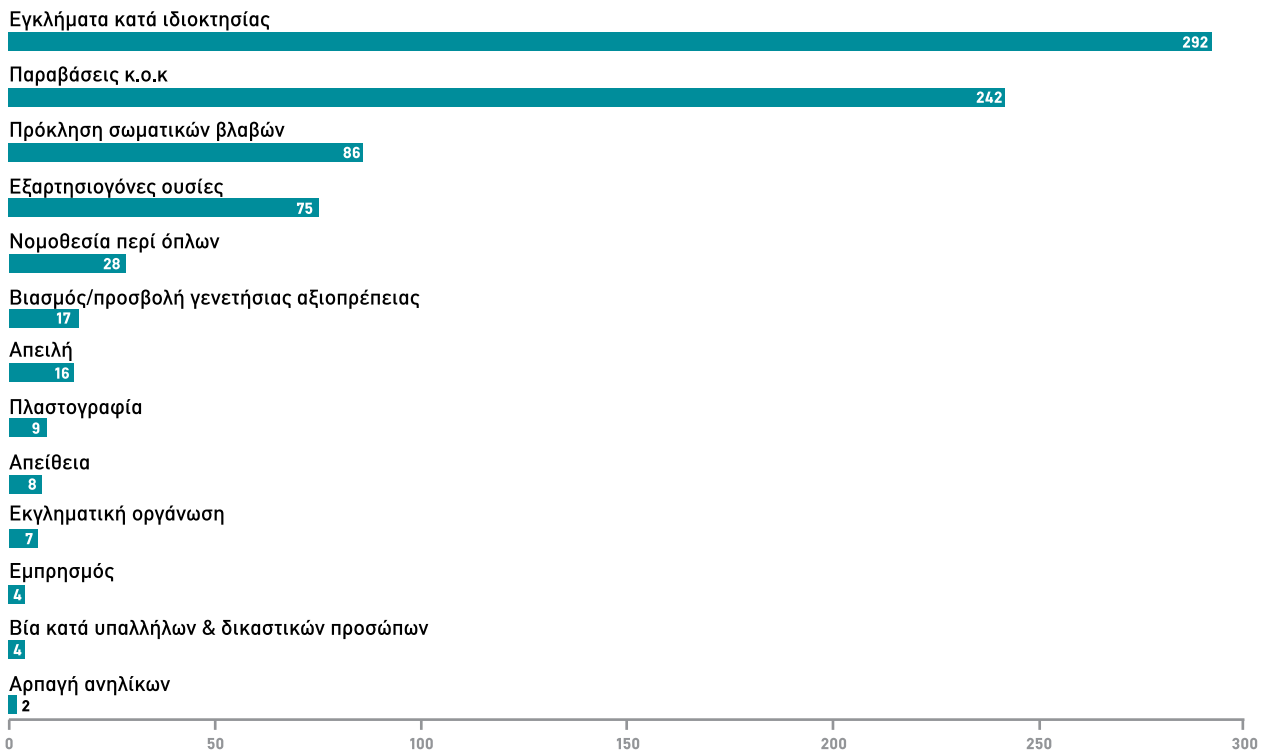
Ολοένα και αυξανόμενες είναι οι υποθέσεις παραβατικότητας ανηλίκων που έρχονται στο φως το τελευταίο διάστημα, με τα τελευταία στοιχεία που έδωσε στη δημοσιότητα η ΕΛ.ΑΣ να είναι άκρως ανησυχητικά. Συνολικά, 1.353 ανήλικοι συνελήφθησαν σε όλη τη χώρα τον Σεπτέμβριο για διάφορα αδικήματα, ενώ σχηματίστηκαν και 1.201 δικογραφίες για ισάριθμες υποθέσεις.

Το τελευταίο συμβάν που είδε το φως της δημοσιότητας σημειώθηκε το βράδυ του Σαββάτου στην Κηφισιά, όταν μια ομάδα κοριτσιών προσέγγισε δύο ανήλικα κορίτσια και, αφού χτύπησαν με γροθιές και κλωτσιές τη μία εξ αυτών, της αφαιρέσαν χρηματικό ποσό και διέφυγαν. Για το περιστατικό συνελήφθησαν μία 16χρονη και μία 15χρονη.

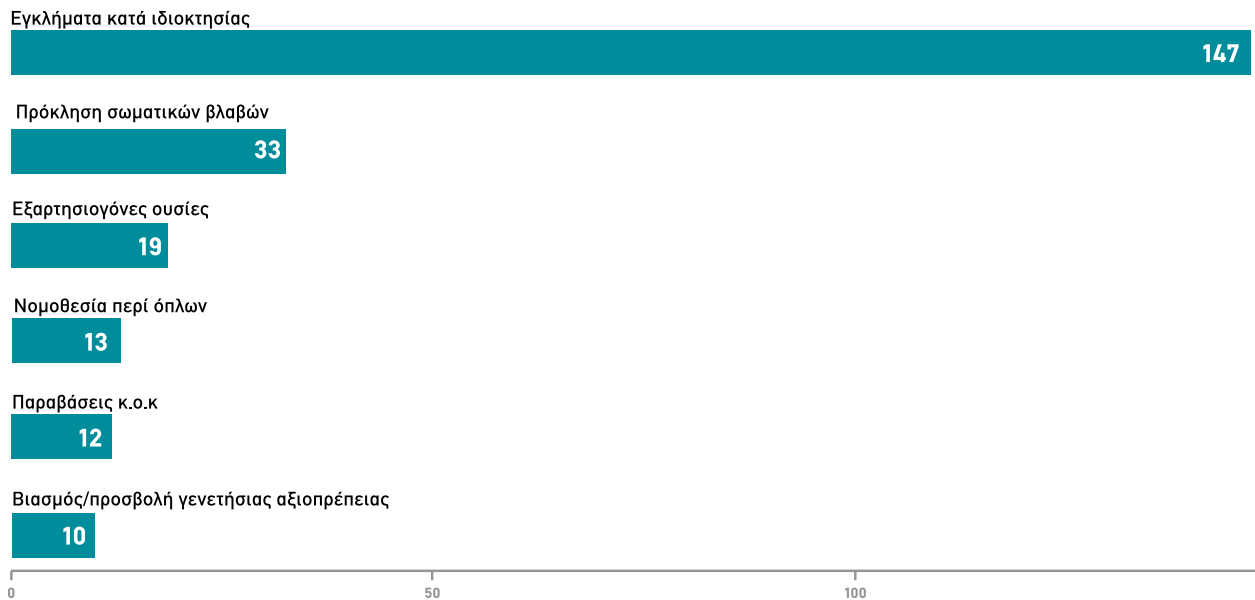
Στην περιοχή της Κηφισιάς, μία από τις περιοχές όπου καταγράφονται ολοένα και συχνότερα περιστατικά βίαιης συμπεριφοράς από ανήλικους, γονείς κάνουν βόλτες και «περιπολίες» για την αποτροπή του φαινομένου. Ο Κύρος Ασφής, είναι ιδρυτής της πρωτοβουλίας Kifissia Watch και πατέρας δύο ανηλίκων αγοριών. Ο κ. Ασφής εξηγεί το σκεπτικό πίσω από την απόφαση αυτή των γονέων της περιοχής. «Δεν είμαστε ομάδα που επεμβαίνει, κάνουμε μία επιτήρηση τις ημέρες που παρατηρείται υψηλή συγκέντρωση ανηλίκων σε συγκεκριμένα σημεία της Κηφισιάς, που έχουμε εντοπίσει ότι υπάρχει αυξημένη παραβατικότητα, όπως ξυλοδαρμοί και κλοπές.»

Η Ελένη Καραγιάννη, παιδοψυχίατρος και ψυχοθεραπεύτρια, περιγράφει όλα αυτά τα περιστατικά βίας ανηλίκων ως «απελπισμένες φωνές που κραυγάζουν για βοήθεια». Κάνει λόγο για την ανάγκη άσκησης εξουσίας, ενώ τέτοια περιστατικά υποκρύπτουν, όπως λέει, αδυναμία και χαμηλή αυτοεκτίμηση. Απέραντη μοναξιά χωρίς ελπίδα. Έλλειψη νοήματος, σκοπού, προοπτικής. Κρίση παιδείας, κρίση αξιών».

Συλλήψεις ανηλίκων τον Σεπτέμβριο στο σύνολο της επικρατείας

Συλλήψεις ανηλίκων τον Σεπτέμβριο στην Αττική

[Πηγή: Ελληνική Αστυνομία]

Μορφές βίας

Σύμφωνα με την παιδοψυχίατρο, η μορφή της παραβατικότητας πλέον «έχει φτάσει στα όρια του αναίτιου και μοιάζει με επανάσταση χωρίς αιτία». Κατά την ίδια, η «συμμορία» προσφέρει τη δυνατότητα στον έφηβο να ανήκει. Έχει κανόνες και οι έφηβοι έχουν ανάγκη τους κανόνες, τους οποίους η οικογένεια και το σχολείο αδυνατούν να βάλουν. «Σε έναν έφηβο που έχει κενά στη διαμόρφωση ταυτότητας, του δίνει την ευκαιρία να αναγνωρίζεται ως σημαντικός όταν ασκεί βία. Πρόκειται για μια ψευδαίσθηση παντοδυναμίας», εξηγεί.

Η επιδημία, κατά την κ. Καραγιάννη, λειτούργησε ως εκλυτικός¹² παράγοντας περισσότερο, παρά ως αιτιολογικός. «Σίγουρα έπαιξε ρόλο η απομόνωση, η έλλειψη ουσιαστικής επικοινωνίας, η καταφυγή στο διαδίκτυο και η αλλοτρίωση όταν συγκρίνεται ο έφηβος με πρότυπα που κυριαρχεί μόνο το φαίνεσθαι», σημειώνει. Αναφερόμενη στους λόγους που οι νέοι εκφράζονται με αυτόν τον βίαιο τρόπο, η κ. Καραγιάννη περιλαμβάνει σε αυτούς και το γεγονός ότι «οι νέοι πλημμυρίζουν από ενέργεια που ζητά να εκφραστεί δημιουργικά, ενώ όταν αυτή αδυνατεί να εκφραστεί με προσωπικό δημιουργικό τρόπο, τότε ξοδεύεται σε βία. Όπως λέει μάλιστα, «στόχος δεν είναι να ευνουχίσουμε τους νέους, αλλά να ελευθερώσουμε τη δημιουργικότητά τους. Για παράδειγμα το σχολείο, που δίνει ευκαιρίες να αναδειχθεί όχι μόνο ο μελετηρός μαθητής, αλλά και ο καλός αθλητής και ο καλλιτέχνης και ο κοινωνικός, επιτρέπει στους εφήβους να εκφράζονται και να αναγνωρίζονται. Όταν ενισχύονται οι ομάδες αλληλεγγύης, δεν χρειάζεται να μονοπωλούν οι συμμορίες το προνόμιο του «ανήκειν». Επίσης, με την καθοδήγηση ενός εμπνευσμένου καθηγητή, πόσο αληθινά υποστηρικτικοί μπορεί να γίνουν. Λαχταρούν πρότυπα να τους εμπνεύσουν και τότε μεταμορφώνονται. Διψούν για αληθινή επικοινωνία με γονείς και δασκάλους, έστω και αν φορούν μια μάσκα αδιαφορίας, καθώς δεν τολμούν να δείξουν πόσο ευάλωτοι είναι».

Κλείνοντας, προσθέτει πως, κατά τη γνώμη της, οι συμμορίες υπάρχουν παντού. «Η κρίση αξιών αφορά πλούσιους και φτωχούς, η αποξένωση εφήβων και ενηλίκων αφορά όλα τα κοινωνικά στρώματα και παντού υπάρχει η ανάγκη του εφήβου να αντιδρά και να αποκαλύπτει τις κοινωνικές ελλείψεις».

[Πηγή: Αναστασία Σταματοπούλου, *Καθημερινή*, 16/10/2023 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Ποια είναι τα βασικά γεγονότα που παρουσιάζονται στο κείμενο;
2. Ποιες πληροφορίες δίνουν τα ραβδογράμματα; Πώς εμπλουτίζουν το κείμενο;
3. Πώς η παιδοψυχίατρος ερμηνεύει αυτήν την βία; Πώς η άποψη της παιδοψυχιάτρου μπορεί να επηρεάσει τις απόψεις του κοινού;
4. Αφού χωριστείτε σε ζεύγη ή σε ομάδες, να συζητήσετε και να εκφράσετε την άποψή σας: (α) για την απόδοση των αιτιών της βίας ανηλίκων στο κείμενο και (β) τις προτεινόμενες λύσεις.
5. Με βάση τη συζήτηση, να δημιουργήσετε ένα ενημερωτικό γράφημα-αφίσα που προάγει την ανάγκη εξάλειψης περιστατικών βίας ανηλίκων.

Γ2. Παραγωγή κειμένων

Εργαζόμενοι/-ες σε ζεύγη ή μικρές ομάδες επιλέξτε τη δραστηριότητα με την οποία θα ασχοληθείτε από τον παρακάτω πίνακα. Λαμβάνοντας υπόψη σας τον ρόλο που θα επιλέξετε και το κοινό στο οποίο απευθύνεστε, να χρησιμοποιήσετε κατάλληλο λεξιλόγιο και ύφος, να οργανώσετε το κείμενό σας σωστά και να παρουσιάσετε το θέμα, ώστε να συμπεριλάβετε τις απαραίτητες πληροφορίες που ζητούνται.

ΟΔΗΓΙΕΣ

Μπορεί ο/η εκπαιδευτικός ή ο/η επιμελητής/-τρια της τάξης ή όποιος/-α μαθητής/-τρια θέλει, να φτιάξει ένα ζάρι που στις τέσσερις πλευρές θα γράψει αυτές τις δραστηριότητες. Κάθε ομάδα θα αναλάβει τη δραστηριότητα που θα της «ορίσει» το ζάρι.

Ρόλος	Κοινό	Μορφή	Θέμα
Δημοσιογράφος	Αναγνώστες/-τριες	Άρθρο σε εφημερίδα	Η έξαρση της βίας γύρω μας: Αίτια και μέτρα εξάλειψης του φαινομένου
Παρουσιαστής/-τρια - Δημοσιογράφος	Ακροατές/-τριες	Podcast (ηχητικό αρχείο) (διάρκειας 5 λεπτών)	Ποιος είναι ο αποδέκτης της βίας; Διερευνώντας τα είδη της βίας και τα πιθανά της θύματα (έμφυλη, ενδοοικογενειακή, κ.λπ.)
Μαθητές/-τριες σε ρόλο «δημοσιογράφων» και «θυμάτων πολεμικής βίας»	Μέλη της τοπικής κοινότητας	Δραματοποίηση συνέντευξης (με προετοιμασία 5-8 ερωτήσεων)	Συνέντευξη από θύματα βίας πολέμου για τις φρικαλεότητες του πολέμου (σε εκδήλωση για την Παγκόσμια Ημέρα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων)
Ακτιβιστής/-τρια	Τοπική κοινωνία	Αφίσα (έντυπη/ ψηφιακή/ διαδραστική ή φυλλάδιο ψηφιακό)	Βία: ο εχθρός του ανθρώπου (μορφές βίας και ο αντίκτυπός της στο άτομο και στην κοινωνία)

Δ. Συζητώντας για τη γλώσσα

Κείμενο 10

«Η βία της γλώσσας και η γλώσσα της βίας»

Ένα λεξιλόγιο βγαλμένο από τα πιο σκοτεινά ένστικτα εκφέρεται χωρίς αιδώ το τελευταίο διάστημα από διάφορους πολίτες, πολιτευτές και δημοσιογράφους. Βάση του αποτελεί η απαξίωση της ανθρώπινης ιδιότητας σε τέτοιο βαθμό που να επικυρώνει την προσβολή και την αφαίρεση της ζωής. Η τυφλή άσκηση βίας θεωρείται κάτι φυσικό, αφού «δεν τρέχει και τίποτα, αν χυθεί και λίγο αιματάκι», ενώ ο χλευασμός του διαφορετικού νομιμοποιείται ως χιούμορ και ιδιορρυθμία του λόγου.

Ένα κοινό, διαπαιδαγωγημένο με το μίσος σε κάθε τι που υπερβαίνει τον μικρόκοσμό του, επικροτεί όλα τα παραπάνω. Περιορισμένο στο να κοιτάει μόνο την επιφάνεια, να μη βλέπει την ουσία και την αιτία των πραγμάτων, χαίρεται και συμφωνεί με την συνεχώς εξαπλούμενη καταπάτηση στοιχειωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Μοιάζει να επιλέγει μια κοινωνία που να λειτουργεί με τους κανόνες των στρατοπέδων συγκέντρωσης: τάξη και πειθαρχία που στηρίζεται στην εξόντωση του ασθενέστερου, του διαφορετικού· εξάλειψη όποιου θεωρεί ότι απειλεί την επιβίωσή του.

Μια κοινωνία που χαρακτηρίζεται ταυτοχρόνως από μια κουλτούρα εκδικητικότητας απέναντι σε κάθε συλλογικό όραμα, σε κάθε ιδέα που υποστηρίζει την κοινωνική δικαιοσύνη, σε κάθε πράξη που τη διεκδικεί. Λέξεις χαραγμένες από τη βία, όπως «τσακίζουμε», «τερματίζουμε», «καθαρίζουμε», «συντρίβουμε», «συνθλίβουμε», «εξαφανίζουμε», διανθίζουν τον λόγο πολλών ανθρώπων.

Ο τρόπος που σκεφτόμαστε, η παιδεία μας, η κοινωνική μας εμπειρία, τα συναισθήματά μας και οι απόψεις μας για τον κόσμο, η λογική μας εξωτερικεύονται μέσω της γλωσσικής μας έκφρασης. Δεν είναι και λίγες οι μελέτες ούτε και οι εμπειρικές διαπιστώσεις που αποκαλύπτουν το ήθος και τις αξίες ενός ανθρώπου, από τον τρόπο με τον οποίο εκφράζεται, από το εύρος των αναφορών του, από τον πλούτο και την ποικιλία του λόγου του.

Όταν σε μια κοινωνία ο λόγος των κυρίαρχων σφραγίζεται από το μίσος και τη βία και αναπαράγεται με ελαφρότητα, με όλους τους τρόπους και από όλο και περισσότερους ανθρώπους, είναι εύκολο να αντιληφθούμε το μέλλον που προδιαγράφεται. Η βίαιη και μισάνθρωπη γλώσσα, ως αντανάκλαση ανάλογης σκέψης και τρόπου ζωής, γίνεται ενδημικό¹³ στοιχείο της κοινωνίας μας.

Το έδαφος για να ευδοκιμήσει καλλιεργείται χρόνια τώρα. Οι καρποί που παράγει έχουν μέσα τους τον τρόμο, όσο και αν το περίβλημά τους φαντάζει ελκυστικό και φανταχτερό μέσα από την ανάλογη προβολή τους από τα κυρίαρχα ΜΜΕ και τα απόνερά τους. Είναι ο τρόμος που προκαλεί η μισαλλοδοξία, η ματαιοδοξία, το ατομικό βόλεμα, η επικράτηση της κοινωνικής ανισότητας και της αδικίας ως μοναδικού και αναγκαίου μέλλοντος της ανθρωπότητας.

Στο «1984» του Όργουελ παρουσιάζεται μια κοινωνία της οποίας τα μέλη δεν ξέρουν τις λέξεις δημοκρατία, ελευθερία, αγάπη, δικαιοσύνη, δικαιώματα. Δεν υπάρχουν στην καθημερινότητά τους και γι' αυτό δεν υπάρχουν οι λέξεις για να τις δηλώσουν. Στη σύγχρονη πραγματικότητα, οι λέξεις αυτές χρησιμοποιούνται από πολλούς για να διακωμωδηθούν και να συνδεθούν με κάτι απαρχαιωμένο και καταστρεπτικό. Όμως, στο ίδιο βιβλίο υπάρχει καταγεγραμμένος κι ένας φόβος του βασανιστή-εκπροσώπου του Μεγάλου Αδελφού: «Δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα σε όποιον μας αντιστέκεται. Πρώτα θα τον κάνουμε έναν από μας κι έπειτα θα τον εξαφανίσουμε». Μονόδρομος, λοιπόν, η αντίσταση.

[Πηγή: Αιμιλία Καραλή, *prin.gr*, 09/09/2019 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

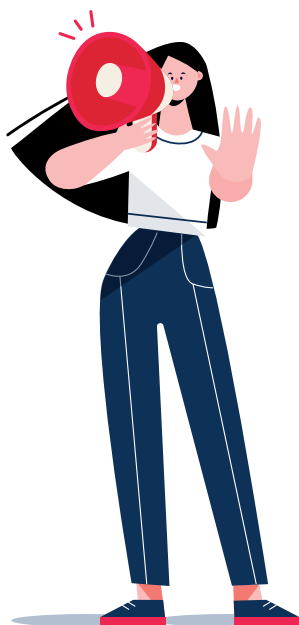
Δραστηριότητες

1. Να διαμορφώσετε μία συζήτηση με βάση τις ακόλουθες ερωτήσεις:
  - α) Πώς η γλώσσα αντανakλά τη βία;
  - β) Πώς μπορεί να επηρεάσει η βίαιη γλώσσα τις στάσεις των ανθρώπων απέναντι σε συγκεκριμένες ομάδες ή κοινωνικά στρώματα;
  - γ) Πώς μπορεί να εξηγηθεί η εξάπλωση της βίαιης γλώσσας σε μια κοινωνία;
  - δ) Πώς μπορεί να αντιμετωπιστεί η ρατσιστική και ξενοφοβική γλώσσα;
2. Με βάση τα όσα συζητήσατε στην τάξη, να αναπτύξετε τη θέση σας για το:
  - α) πώς μπορεί να διαχωριστεί η βίαιη γλώσσα από την ελεύθερη έκφραση και τα όρια της ελευθερίας του λόγου και
  - β) πώς μπορεί να διαμορφωθεί μια κοινωνία χωρίς ρατσισμό και ξενοφοβία μέσα από τις γλωσσικές μας επιλογές.
3. Να δημιουργήσετε ένα κολάζ, ομαδοποιώντας τις ιδέες σας. Μπορείτε να δώσετε στο κολάζ σας έναν ευφάνταστο τίτλο.

Λεξιλόγιο:
Κακοποίηση

Αναστοχασμός - «Δελτίο εξόδου»

Στην αρχή της ενότητας συμπλήρωσε έναν πίνακα με τις γνώσεις σου σχετικά με το φαινόμενο της βίας. Τώρα που ολοκλήρωσες την Ενότητα, ήρθε η ώρα να αναστοχαστείς κριτικά.

► Τι έμαθες για τη βία;

είδη	μορφές	επιπτώσεις	αίτια	πρόληψη	αντιμετώπιση

- Γράψε κάτι που πιστεύεις ότι είναι σημαντικό για την αποδόμηση της κουλτούρας της βίας στη σύγχρονη κοινωνία. Να συζητήσετε κάποιες απαντήσεις ενδεικτικά προσπαθώντας να εμβαθύνετε στο θέμα.
- Με βάση τις απαντήσεις σας, να δημιουργήσετε ένα σχέδιο δράσης για την πρόληψη ή την αντιμετώπιση της βίας.

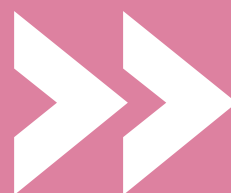

Χωρισμένοι σε ομάδες, να προετοιμάσετε μια διαδραστική παρουσίαση για το τι αποκομίσατε από την ενότητα, εστιάζοντας στο πώς θα εφαρμόσετε όσα μάθατε στη ζωή σας και τι μπορείτε να κάνετε για να βοηθήσετε στην καταπολέμηση περιστατικών βίας, ατομικά και συλλογικά, στην κοινωνία μας.

«Το ταξίδι της ιστορικής
μνήμης»

06

Αρχαίος ναός

Η εικόνα δημιουργήθηκε με το εργαλείο τεχνητής νοημοσύνης imagine art

- ▶ Ποιες σκέψεις κάνεις βλέποντας την παραπάνω εικόνα;
- ▶ Πόσο σημαντική είναι η ιστορική μνήμη για έναν λαό;
- ▶ Πώς συνδέεται η ιστορική μνήμη ενός λαού με τα μνημεία του;

Στην Ενότητα αυτή θα γνωρίσεις/θα επεκτείνεις τις γνώσεις σου/θα συζητήσεις για:

- Θέματα σχετικά με την **ιστορία** και την **ιστορική μνήμη**, τα **ταξίδια** και τον **τουρισμό**, τα **μνημεία** και την **πολιτισμική δημιουργία**, τις **τέχνες**.
- Τύπους κειμένων, όπως: τα **περιγραφικά κείμενα**.
- Είδη προτάσεων, όπως: τη **σύνθετη** και την **επαυξημένη πρόταση**, τις **αναφορικές προτάσεις** και τα είδη τους (επιθετικές, περιοριστικές, ελεύθερες).
- Τον συντακτικό ρόλο των προτάσεων, όπως: των **αναφορικών προτάσεων**.
- Τα χαρακτηριστικά του **προφορικού λόγου**.

Α1. Ο κόσμος των κειμένων

Κείμενο 1

«Τι είναι πολιτισμός; Οι νέοι απαντούν!»

Το παρακάτω κείμενο αντανακλά τις απόψεις τεσσάρων νέων για το τι είναι πολιτισμός, σύμφωνα με την απάντηση που έδωσε εργαλείο τεχνητής νοημοσύνης.

Τέσσερα νέα παιδιά δίνουν τη δική τους απάντηση για τον πολιτισμό, μέσα από την προσωπική τους ανάγκη για δημιουργία, εξέλιξη και πρόοδο, καθώς και από την προσπάθειά τους, σε μια τόσο αβέβαιη εποχή, να αναδείξουν την πραγματική αξία του πολιτισμού.

Γεωργία, 22 χρονών:

«Πολιτισμός, κατά την άποψή μου, είναι τα χαρακτηριστικά αποκτήματα ενός λαού, στο πέρασμα του χρόνου! Είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με την κουλτούρα του λαού, την οποία προσδιορίζει». Συνεπώς, έχουμε αναρωτηθεί ποτέ, τι διακατέχει άραγε την ελληνική κουλτούρα; Που συνάμα παίζει ρόλο στη διαμόρφωσή της η πολιτισμική κληρονομιά. Εγώ θεωρώ ότι έχει πάμπολλα διδάγματα να προσφέρει το αξιοθαύμαστο αλλά και απέραντο μεγαλείο του...».

Γιάννης, 24 χρονών:

«Μου αρέσει πολύ να ταξιδεύω και το αγαπημένο μου πράγμα στα ταξίδια είναι να γνωρίζω καλύτερα τον πολιτισμό μιας νέας χώρας ή ενός αγνώστου προορισμού. Τι είναι, όμως, ακριβώς αυτό το οποίο ψάχνω στις εκδρομές μου, όταν αναζητώ τον «πολιτισμό» ενός τόπου; Από τη μία, είναι αυτό που λέμε «κληρονομιά»: μου αρέσει να έρχομαι σε επαφή με τα έργα τέχνης -πίνακες ζωγραφικής, γλυπτά, μουσικά κομμάτια, ταινίες, θεατρικές παραστάσεις, μωσαϊκά, κεραμικά και δείγματα λαϊκής τέχνης. Από την άλλη, αναζητώ τον πολιτισμό στις «συμπεριφορές» των ανθρώπων. Σε μία πρόταση, λοιπόν, πολιτισμός για εμένα είναι τα αποτελέσματα των ανθρώπων του παρελθόντος και του παρόντος και οι συμπεριφορές των ανθρώπων στο παρόν, που σχηματίζουν το μέλλον».

Θεοδώρα, 24 χρονών:

«Πολιτισμός για εμένα είναι ό,τι μπορεί να δώσει νόημα σε κάτι που χωρίς πολιτισμό θα ήταν βαρετό... Ένα τραγούδι, μία θεατρική παράσταση, μία ταινία, μία σειρά, ένα κείμενο ή ποίημα, νιώθεις πως μπορεί να σου αλλάξει τη ζωή... Ίσως όχι τη ζωή όντως, αλλά το πώς την βλέπεις. Τέλος, ο πολιτισμός για εμένα μπορεί να ενώσει... Χώρες, ηλικίες, φύλα, προσανατολισμούς».

Χριστίνα, 24 χρονών

«Ίσως, θα προβώ αυθαίρετα σε έναν διαχωρισμό μεταξύ προσωπικού και κοινωνικού πολιτισμού. Προσωπικά, πολιτισμό θα όριζα τα βιώματα του κάθε ατόμου, τον

τρόπο που ορίζεται, εξελίσσεται και εμπνέεται. Ως κοινωνικό πολιτισμό θα όριζα τον πολιτισμό του κάθε λαού που αναδύεται μέσα από τις δημιουργίες που αποτυπώνονται με ποικίλους τρόπους. Αυτές οι δύο μορφές, στα δικά μου μάτια, μπορούν να βιώνονται και να αλληλεπιδρούν.».

[Πηγή: chat openai]

Δραστηριότητες

1. Ποιος είναι ο κυρίαρχος τρόπος ανάπτυξης της δεύτερης παραγράφου του Κειμένου 1; Συνδέεται με τον τίτλο του κειμένου;
2. Ποιο είναι, κατά τη γνώμη σου, το είδος του παραπάνω κειμένου;
  - α. συνέντευξη
  - β. άρθρο σε περιοδικό
  - γ. επιστολή
  - δ. ομιλία
3. Μπορείς να δώσεις έναν μεταφορικό τίτλο στο κείμενο;
4. Διάλεξε την απάντηση που σου άρεσε περισσότερο, από αυτές που έδωσαν οι νέοι, αιτιολογώντας την απάντησή σου.

Πολιτισμός
και
εκδηλώσεις

Κείμενο 2

«Το ανάκτορο της Κνωσού»

Το ανάκτορο της Κνωσού χωρίζεται σε διάφορα τμήματα, καθένα από τα οποία έχει ξεχωριστή χρήση. Ήταν πολυώροφο, χτισμένο με πελεκητούς δόμους και διακοσμημένο με θαυμάσιες τοιχογραφίες που απεικόνιζαν πιθανόν θρησκευτικές τελετές. Η πρόσβαση γινόταν από τρεις εισόδους που βρίσκονταν στη βόρεια, τη δυτική και τη νότια πλευρά του.

Το ανάκτορο της Κνωσού.

Η εικόνα δημιουργήθηκε με το εργαλείο τεχνητής νοημοσύνης imagine art

Γύρω από την κεντρική αυλή αναπτύσσονται τέσσερις πτέρυγες. Έτσι, στη δυτική πλευρά του ανακτόρου υπάρχουν συγκεντρωμένες οι αίθουσες των τελετών στους επάνω ορόφους, οι δημόσιες αποθήκες (18 μακρόστενα δωμάτια) με τα μεγάλα πιθάρια, τα ιερά, τα θησαυροφυλάκια, καθώς και η αίθουσα του θρόνου που αποτελείται από τον προθάλαμο και τον κυρίως χώρο του θρόνου. Στο νοτιοδυτικό τμήμα του ανακτόρου βρίσκεται η Δυτική Αυλή και η Δυτική Είσοδος η οποία οδηγεί στον Διάδρομο Πομπής, που ήταν διακοσμημένος με τοιχογραφίες («Πρίγκιπας με τα κρίνα»). Στην αριστερή πλευρά του διαδρόμου βρίσκονται τα Προπύλαια και τα περίφημα Διπλά Κέρατα, ένα από τα ιερά σύμβολα της μινωικής θρησκείας.

Στην ανατολική πλευρά του αναπτύσσονταν τα βασιλικά διαμερίσματα, στα οποία οδηγούσε ένα μεγάλο κλιμακοστάσιο, τα δωμάτια του προσωπικού και ένα ιερό. Από τα σημαντικότερα δωμάτια είναι η αίθουσα των Διπλών Πελέκεων και το Διαμέρισμα της Βασίλισσας με την τοιχογραφία των δελφινιών. Στα βόρεια και ανατολικά του διαμερίσματος της βασίλισσας βρίσκονται οι βασικές αποθήκες, καθώς επίσης και ο Διάδρομος του Ζατρκίου (ένα είδος σκακιού). Ανατολικότερα κατασκευάστηκαν τα διάφορα εργαστήρια και οι βασιλικές αποθήκες. Στη βόρεια πτέρυγα κυριαρχεί το λεγόμενο «Τελωνείο», μία δεξαμενή καθαρμών και ένα λιθόκτιστο θέατρο. Από το θέατρο ξεκινάει Πλακόστρωτος Δρόμος που οδηγούσε στο μικρό ανάκτορο. Τέλος, στη νότια πτέρυγα υπήρχε το μεγαλοπρεπές νότιο Πρόπυλο.

[Πηγή: *Οδυσσεύς*, Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Το παλάτι
της Κνωσού

Δραστηριότητες

1. Να συμπληρώσεις τα κενά του παρακάτω πίνακα:

Ποιο είναι το κεντρικό θέμα του Κειμένου 2;	
Ποιες βασικές πληροφορίες λαμβάνουμε από το κείμενο 2;	
Ποιος είναι ο άξονας στον οποίον κινείται το Κείμενο 2; α. ο χρόνος β. ο χώρος	

Τι κυριαρχεί μέσα στο κείμενο; α. τα ουσιαστικά β. τα ρήματα	
Σε ποιον ρηματικό χρόνο βρίσκονται τα περισσότερα ρήματα του Κειμένου 2;	
Πώς περιγράφεται το ανάκτορο του Κειμένου 2; α. από έξω προς τα μέσα β. από μέσα προς τα έξω	
Ποιος είναι ο σκοπός του συντάκτη του Κειμένου 2;	

Ο ΚΕΙΜΕΝΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ

Το παραπάνω κείμενο ανήκει στον κειμενικό τύπο της **ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ**.

Με τον όρο **περιγραφή** αναφερόμαστε στη διαδικασία με την οποία αναπαριστούμε γλωσσικά τα κύρια χαρακτηριστικά και τις ιδιότητες ενός ατόμου, ενός μέρους, ενός αντικειμένου, ενός φαινομένου ή, ευρύτερα, μιας πτυχής της αντικειμενικής πραγματικότητας ή μιας φανταστικής απεικόνισής της.

Είδη περιγραφής: η **αφηγηματική** περιγραφή και η **μη αφηγηματική** περιγραφή. Η πρώτη αφορά στην παρουσίαση των χαρακτήρων, του χρόνου και του χώρου της ιστορίας. Η δεύτερη έχει ως κύριο χαρακτηριστικό την κειμενική οργάνωση σύμφωνα με το αντικείμενο που περιγράφεται.

Γλώσσα της περιγραφής: οι **ονοματικές φράσεις**, που συμπυκνώνουν πληροφορίες, ενώ τα **επίθετα** που χρησιμοποιούνται αξιολογούν με άμεσο ή έμμεσο τρόπο αυτό που θεωρεί σημαντικό και αξιοπρόσεκτο η/ο δημιουργός του κειμένου. Ο τυπικός χρόνος των περιγραφών είναι ο **ενεστώτας**.

[Πηγή: Λεξικό Κοινής Νεοελληνικής]

Η ιστορία της
Κνωσού

Διαθεματική δραστηριότητα

1. **Αναζήτησε** [Αννα/του/Κλήδονα/audio] για να ακούσεις το διήγημα του Διαμαντή Αξιώτη «Η Άννα του Κλήδονα» και να απαντήσεις στα παρακάτω ερωτήματα:

- α. Ποια γεγονότα, γύρω από το έθιμο του Κλήδονα, αναφέρονται στο διήγημα;
- β. Αφού διαβάσεις το ποίημα «Φωτιές του Αϊ-Γιάννη» του Γιώργου Σεφέρη από την Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα, να εντοπίσεις τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζεται το έθιμο στο ποίημα του Σεφέρη και στο διήγημα του Αξιώτη.
- γ. Αφού συλλέξεις πληροφορίες για κάποιο έθιμο, είτε από το διαδίκτυο είτε από κάποιο πρόσωπο του κοντινού σου περιβάλλοντος, να το παρουσιάσεις σε ένα σύντομο podcast και στη συνέχεια να το ανεβάσεις στο blog του σχολείου.

A2. Τα «μυστικά συστατικά» των κειμένων

ΣΥΝΘΕΤΗ ΚΑΙ ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

Είναι εύκολο να διακρίνουμε ότι οι προτάσεις δεν είναι ίδιες και δεν αποτελούνται από τα ίδια συστατικά. Όταν η πρόταση περιλαμβάνει έναν ή περισσότερους όρους της περισσότερο από μία φορά λέγεται **σύνθετη**. Για παράδειγμα στην πρόταση: **Οι μαθητές** και **οι μαθήτριες** συνεργάζονται αρμονικά υπάρχουν 2 υποκείμενα και στην πρόταση: **οι σύγχρονες αντιλήψεις** και **επιλογές** είναι **τεχνοκρατικές** και **υλιστικές** υπάρχουν 2 υποκείμενα και 2 κατηγορούμενα. Κάθε πρόταση μπορεί να μετατραπεί από απλή σε σύνθετη (βάζοντας περισσότερα υποκείμενα ή αντικείμενα ή κατηγορούμενα) ή από σύνθετη σε απλή (αφαιρώντας κάποιον από τους όρους της πρότασης). Η σύνθετη πρόταση μπορεί να έχει και άλλα στοιχεία που τη διακρίνουν ως προς τα συστατικά της, π.χ. να είναι και **επαυξημένη**.

Δραστηριότητες

1. Στην τελευταία παράγραφο του Κειμένου 2 να εντοπίσεις τις σύνθετες προτάσεις.
2. Να σημειώσεις **Σ** αν η πρόταση είναι **σύνθετη**, **Α** αν είναι **απλή** και **Ε** αν είναι **επαυξημένη**.
  - α. Μου αρέσουν τα ταξίδια.
  - β. Ο πολιτισμός είναι το παρελθόν.
  - γ. Ο πολιτισμός ενώνει χώρες.
  - δ. Πολιτισμό θα όριζα τα βιώματα.
  - ε. Οι μορφές αλληλεπιδρούν.

Απλή, επαυξημένη, σύνθετη, ελλειπτική πρόταση

Ο ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΑΝΑΦΟΡΙΚΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

Όπως μάθαμε, **αναφορικές** είναι οι προτάσεις που εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες (όποιος, όποια, όποιο, όσος, όση, όσο, οποιοσδήποτε, οποιαδήποτε, οποιοδήποτε, οσοσδήποτε, οσηδήποτε, οσοδήποτε, οτιδήποτε, ό,τι) ή αναφορικά επιρρήματα (όπου, όποτε, όπως, όσο, οπουδήποτε, οποτεδήποτε, σαν). Ανάλογα με τη χρήση τους χωρίζονται σε:

Αναφορικές **επιθετικές**:

Είναι αυτές οι προτάσεις που εισάγονται με τις αναφορικές αντωνυμίες:

α) **ο οποίος, η οποία, το οποίο β) που**

και λειτουργούν ως **επιθετικός προσδιορισμός** ενός ουσιαστικού, το οποίο προσδιορίζουν, π.χ.

Είναι υλοκρατική η κοινωνία **που ζούμε**.

Είναι υλοκρατική η κοινωνία **στην οποία ζούμε**

Αναφορικές **προσδιοριστικές**:

Είναι οι προτάσεις που δίνουν μια πληροφορία που είναι απαραίτητη στον δέκτη για την κατανόηση του μηνύματος. Συνήθως δεν έχουν κόμμα πριν την αναφορική αντωνυμία. Όταν η πληροφορία που δίνουν δεν είναι απαραίτητη λέγονται **παραθετικές**. Για παράδειγμα:

Οι μαθητές **που πήραν πάνω από τη βάση** προάγονται (περιοριστική καθώς είναι αναγκαία πληροφορία προς το δέκτη).

Είδα έναν συμμαθητή μου, **που πηγαίναμε στο ίδιο σχολείο 5 χρόνια** (μη περιοριστική, καθώς η πληροφορία δεν είναι απαραίτητη για την πρόσληψη του μηνύματος).

Αναφορικές **ελεύθερες**: είναι οι προτάσεις που εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες και λειτουργούν ως:

1. **Υποκείμενο**: Όποιος θέλει ας με ακολουθήσει.
2. **Αντικείμενο**: Πάρε ό,τι θέλεις.
3. **Κατηγορούμενο**: Είσαι ό,τι καλύτερο έχω γνωρίσει.
4. **Προσδιορισμός**: Πάρε μαζί σου τα υλικά, που θέλεις.
5. **Γενική υποκειμενική/κτητική**: Να ακούς τις οδηγίες όποιου είναι ανώτερός σου.

Ρόλος αναφορικών
προτάσεων

1. Να ξαναγράψεις τις απόψεις της Γεωργίας που διατυπώνονται στο Κείμενο 1, ώστε να υπάρχουν 3 αναφορικές επιθετικές προτάσεις.
2. Να βρεις ποιες από τις παρακάτω προτάσεις είναι προσδιοριστικές και ποιες παραθετικές. Σημείωσε, όπου χρειάζεται, το κόμμα.
  - α. Από το θέατρο ξεκινάει δρόμος που οδηγούσε στο μικρό ανάκτορο.
  - β. Το ανάκτορο χωρίζεται σε διάφορα τμήματα καθένα από τα οποία έχει ξεχωριστή χρήση.
  - γ. Ήταν διακοσμημένο με θαυμάσιες τοιχογραφίες που απεικόνιζαν θρησκευτικές τελετές.

A3. Λεξιλόγιο

Λεξιλογικές ασκήσεις

1. Αφού περιηγηθείς στο ηλεκτρονικό Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής να ορίσεις και να γράψεις στον διαδραστικό πίνακα τον ορισμό των εννοιών «πολιτισμός» και «κουλτούρα» του Κειμένου 1. Στη συνέχεια, να γράψεις άλλες συναφείς έννοιες.
2. Να συμπληρώσεις τα κενά με τις παρακάτω ονοματικές φράσεις:

αρχαιολογικό
εύρημα

της συλλογικής μας
συνείδησης

άγνωστες πτυχές
του παρελθόντος

μελέτη του
πολιτισμού

ραγδαίων αλλαγών

θεματοφύλακας
του παρελθόντος

Σε μια εποχή _____ και ρευστότητας, η αναζήτηση της ταυτότητας και η σύνδεση με το παρελθόν γίνεται ολοένα και πιο επιτακτική. Η ιστορική μνήμη, ως _____, διαδραματίζει καίριο ρόλο στη διαμόρφωση _____ και στην κατανόηση του παρόντος.

Στο πλαίσιο αυτό, η _____, με τις ποικίλες εκφάνσεις του, αποτελεί θεμελιώδη άξονα. Μέσα από τα μνημεία, τα έργα τέχνης, τα ήθη και τα έθιμα, έρχεσαι σε επαφή με την ψυχή ενός λαού, με τις αξίες και τις πεποιθήσεις του, με την κοσμοθεωρία του.

Καθώς εξερευνούμε τα ιστορικά μονοπάτια, ατενίζουμε τα ίχνη που άφησαν οι πρόγονοί μας. Κάθε μνημείο, κάθε _____ αφηγείται μια ιστορία, μαρτυρά μια εποχή, φέρνει στο φως _____.

3. Να δώσεις τη σημασία της λέξης «παράδοση» σε κάθε μία από τις προτάσεις που ακολουθούν:
- α. Η **παράδοση** των εμπορευμάτων έγινε αυθημερόν στη διεύθυνση του παραλήπτη.
  - β. Η **παράδοση** του ληστή στις αστυνομικές αρχές ακολούθησε τη νόμιμη διαδικασία.
  - γ. Παρακολούθησε όλες τις **παραδόσεις** του καθηγητή του στη σχολή και κράτησε σημειώσεις.
  - δ. Προτίμησαν τον ηρωικό θάνατο παρά την **παράδοση** της πόλης τους στον εχθρό.
  - ε. Παρά τη μετανάστευση, οι Έλληνες κράτησαν ζωντανές τις **παραδόσεις** τους.
  - στ. Τα δημοτικά τραγούδια έχουν μεταφερθεί από γενιά σε γενιά με την προφορική **παράδοση**.
4. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να βρείτε την ερμηνευτική διαφορά ανάμεσα στη λέξη «πολιτισμικός» και «πολιτιστικός», που παράγονται από τη λέξη «πολιτισμός» του Κειμένου 1, προσπαθώντας να εντοπίσετε το νόημά τους μέσα από τις παρακάτω προτάσεις: (μπορείτε να επισκεφτείτε και τον ιστότοπο της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα).
- α. Η Ελευσίνα ανακηρύχθηκε για το 2023 η **πολιτιστική** πρωτεύουσα της Ευρώπης.
  - β. Το πρώτο διάστημα στη Νορβηγία βίωσε **πολιτισμικό** σοκ, καθώς έκανε πολύ καιρό να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα.

A4. Σημειωτικοί τρόποι

Κείμενο 3

«Μην αφήσεις την ιστορία να ξεθωριάσει»

Αναζήτησε [1940/μην/αφήσεις/την/ιστορία/να/ξεθωριάσει].

1. Παρακολούθησε το ολιγόλεπτο βίντεο με τίτλο «Μην αφήσεις την ιστορία να ξεθωριάσει» και ανέφερε τα πρώτα συναισθήματα που σου δημιούργησε.
2. Το παραπάνω βίντεο δημιουργήθηκε με αφορμή την επέτειο των 80 χρόνων από το Έπος του '40 από την Ομάδα Αναβίωσης Ελληνικού Στρατού 1940. Να συζητήσετε ποιο είναι το μήνυμα που θέλει να περάσει.
3. Να δημιουργήσεις ένα σύντομο βίντεο και να το ανεβάσεις στην e-class ή στην e-me. Σε αυτό το βίντεο, εσύ και οι συμμαθητές και οι συμμαθήτριές σου να αναφέρετε στα υπόλοιπα μέλη της τάξης σας τις αξίες που προβάλλονται στο βίντεο που παρακολουθήσατε και να τα προτρέψετε να το παρακολουθήσουν.

Λεξιλόγιο:
Πολιτιστική
κληρονομιά

Κείμενο 4

«Για την Ελλάδα»

Αναζήτησε [Μάλαμας/Για/την/Ελλάδα].

Αφού επισκεφτείς τον παραπάνω ιστότοπο και ακούσεις το τραγούδι «Για την Ελλάδα» του Σωκράτη Μάλαμα, να κάνεις τις παρακάτω δραστηριότητες:

1. Ποια στοιχεία της Ελλάδας προβάλλονται στους στίχους του τραγουδιού;
2. Μπορείς να δώσεις έναν άλλο τίτλο στο τραγούδι;
3. «αμπέλια», «ελιές», «αρχαία προτομή», «χρώματα», «δέντρα», «ευρωπαϊά». Με κάποιες από τις παραπάνω λέξεις του τραγουδιού, να γράψεις και εσύ ένα χαϊκί ή ένα ποίημα για την Ελλάδα. (Μπορείς να μελοποιήσεις τις δημιουργίες σου).

B. Εμβαθύνοντας στα κείμενα

B1. Τύποι κειμένων μέσα στο πλαίσιό τους

Κείμενο 5

«Ελευθερώστε τα γλυπτά του Παρθενώνα»

Ο Παρθενώνας
Πηγή: [wikimedia commons/pd](https://commons.wikimedia.org/)

Ελευθερώστε
τα γλυπτά του
Παρθενώνα

Το παρακάτω κείμενο αποτελεί μια ανοιχτή επιστολή ενός Έλληνα πολιτη προς τον Άγγλο πρωθυπουργό.

Κύριε Πρωθυπουργέ,

Όπως γνωρίζετε, πριν από χρόνια, η αείμνηστη Υπουργός Πολιτισμού Μελίνα Μερκούρη υπέβαλε αίτηση στο αρμόδιο υπουργείο και μουσείο της χώρας σας, ζητώντας την επιστροφή των Γλυπτών του Παρθενώνα στην Ελλάδα. Τα Μάρμαρα αυτά βρίσκονται σε μουσείο της Αγγλίας από το 1816, αφότου δηλαδή ο Έλγιν τα αφαίρεσε από τον «φυσικό» τους χώρο (Παρθενώνα). Η Ελλάδα τότε ήταν υποδουλωμένη και δεν υφίστατο ως ελεύθερο και αυτοδιοικούμενο κράτος.

Η αδιαφορία των Τούρκων απέναντι στην ελληνική παράδοση (αρχαίοι ναοί), η άγνοια των υποδουλωμένων Ελλήνων σε θέματα αρχιτεκτονικής και η υποκριτική «ευαισθησία» του συμπατριώτη σας σε θέματα αρχαίας τέχνης στέρησαν από τη χώρα μας ένα λαμπρό κομμάτι από τον περίτεχνο ναό του Παρθενώνα. Η ενέργεια αυτή του Έλγιν από τους Έλληνες χαρακτηρίζεται ως «κλοπή» και από τους συμπατριώτες σας ως «νόμιμη» πράξη.

Επειδή, όμως, κύριε πρωθυπουργέ, η αντιπαράθεση γύρω από τους χαρακτηρισμούς μιας πράξης του παρελθόντος δεν λύνει προβλήματα, αλλά δημιουργεί εντάσεις, έκρινα απαραίτητο, ως Έλληνας πολίτης, να σας εκθέσω τους λόγους για τους οποίους επιβάλλεται να επιστραφούν στη χώρα μας τα γλυπτά του Παρθενώνα.

Πρωτίστως, η επιστροφή συνιστά μια πράξη σεβασμού στις αρχές του διεθνούς δικαίου. Η επιχειρηματολογία ότι τα μάρμαρα τα κατέχει «νόμιμα» το αγγλικό κράτος, αφού η ενέργεια του Έλγιν έγινε κατόπιν συμφώνου γνώμης και της Οθωμανικής κυβέρνησης, δεν ευσταθεί· αφενός μεν, γιατί δεν υπάρχουν τα απαραίτητα αποδεικτικά στοιχεία (σχετικά έγγραφα) και αφετέρου δε, επειδή η αφαίρεση έγινε σε μια εποχή δύσκολη και με έναν τρόπο που περισσότερο προσεγγίζει την «κλοπή» και λιγότερο μια πράξη «εμπορική» - «αγοραπωλησία».

Σε ένα δεύτερο επίπεδο, η επιχειρηματολογία ότι τα Γλυπτά του Παρθενώνα, ευρισκόμενα στο Μουσείο της χώρας σας, συνιστούν μια διαφήμιση της Ελλάδας στο εξωτερικό είναι διάτρητη. Η χώρα μας διαφημίζεται αποτελεσματικότερα, αν τα αρχαιολογικά της ευρήματα βρίσκονται στην πατρίδα τους. Κάθε καλλιτεχνικό - ιστορικό δημιούργημα φωτίζεται καλύτερα στον χώρο που γεννήθηκε και ανάλογα λαμπρύνει αυτόν.

Τα επιχειρήματα, επίσης, των υπεύθυνων του μουσείου όπου βρίσκονται τα γλυπτά του Παρθενώνα περί κινδύνων καταστροφής λόγω της ρύπανσης της ατμόσφαιρας δεν ευσταθούν, γιατί είναι υπερβολικοί οι φόβοι για τη «μολυσμένη» ατμόσφαιρα της Αθήνας. Αν η δυσπιστία των Άγγλων αρχαιολόγων για την ασφαλή φύλαξη ήταν δικαιολογημένη κατά το παρελθόν, σήμερα είναι χωρίς περιεχόμενο, γιατί ήδη στη χώρα μας λειτουργεί το μουσείο της Ακρόπολης, όπου εκτίθενται προστατευμένα όλα τα αρχαιολογικά ευρήματα του Ιερού Βράχου.

Πέρα, όμως, από όλους τους παραπάνω λόγους, κ. Πρωθυπουργέ, που επιχειρηματολογούν υπέρ της επιστροφής των «Γλυπτών του Παρθενώνα», υπάρχει κι ένας άλλος που συνθέτει όλους αυτούς. Για τους σύγχρονους Έλληνες τα γλυπτά αυτά αποτελούν κομμάτι της εθνικής μας παράδοσης και με την έννοια αυτή η αξία τους είναι καταλυτική στη διαμόρφωση της εθνικής μας ταυτότητας, μέσα από τη διατήρηση της ιστορικής μας μνήμης. Η ατομική και εθνική μας αυτογνωσία προϋποθέτει -χωρίς αυτό να συνιστά εθνικιστική συμπεριφορά- τη συνεχή επαφή με έργα τέχνης που σημάδεψαν ανεξίτηλα τον πνευματικό μας πολιτισμό. Η παρουσία των γλυπτών του Παρθενώνα σε ελληνικό μουσείο προβάλλει την ιστορική συνέχεια του Ελληνισμού, σε μια εποχή που διάφοροι εχθροί απεργάζονται την παραχάραξη της ιστορίας μας.

Κ. Πρωθυπουργέ, η αίτησή μας για επιστροφή των γλυπτών του Παρθενώνα δεν ηγγάζει, λοιπόν, από έναν άκαιρο ελληνικό εθνικισμό ή από μια ανομολόγητη επι-

θυμία να «ξεχωρίσουμε» από τα άλλα έθνη, αλλά από την αταλάντευτη απόφασή μας να εξακολουθήσουμε να υπάρχουμε στο νέο παγκόσμιο τοπίο, μαζί με τους άλλους, χωρίς να χάσουμε το «πρόσωπό» μας. Δεν είναι λόγοι μιας «τραγικής» εθνικής υπεροψίας, αλλά η θέληση ενός μικρού και ειρηνικού λαού να έχει ταυτότητα σε έναν απρόσωπο ομογενοποιημένο κόσμο. Ως ηγέτης ενός ιστορικού λαού, με ευαισθησία σε θέματα εθνικής παράδοσης, μπορείτε να βοηθήσετε στην επιστροφή των γλυπτών του Παρθενώνα στην Ελλάδα. Μια τέτοια απόφαση θα τιμήσει τη χώρα σας και θα αναδείξει τον σεβασμό σας προς το διεθνές δίκαιο και την ηθική.

[Πηγή: Ηλίας Γιαννακόπουλος, *huffingtonpost*, 12/1/2023 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Στο παραπάνω κείμενο, ένας Έλληνας πολίτης παρουσιάζει τα επιχειρήματά του υπέρ της επιστροφής των γλυπτών του Παρθενώνα στην Ελλάδα. Ποια είναι αυτά τα επιχειρήματα;
2. Ένας/Μία Έλληνας/-ίδα και ένας/μία Άγγλος/-ίδα μαθητής/-τρια παραθέτουν τα επιχειρήματά τους για το θέμα της επιστροφής ή μη των γλυπτών του Παρθενώνα. Να καταγράψεις έναν σύντομο διάλόγό τους.
3. Να συμπληρώσεις τον παρακάτω πίνακα με βάση το Κείμενο 5:

Είδος κειμένου	
Πομπός	
Δέκτης	
Σκοπός	
Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά	

4. Στο Κείμενο 5, χρησιμοποιείται το β' πληθυντικό πρόσωπο, αν και είναι ένας ο παραλήπτης του. Μπορείτε να εξηγήσετε αυτή την επιλογή;
5. Να προσθέσεις λέξεις ή φράσεις στην τελευταία παράγραφο του κειμένου, ώστε να δηλώνεται έντονα: **α)** αγανάκτηση, **β)** απορία, **γ)** έκπληξη, **δ)** αγωνία. Μπορείς να το διαβάσεις στην τάξη ώστε αυτά τα συναισθήματα να φαίνονται και στην ομιλία σου;

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

Η **πρόταση** είναι ένα σύνολο λέξεων που περιέχει ως απαραίτητα στοιχεία ένα **υποκείμενο** και ένα **κατηγορήμα**. Στον προφορικό λόγο, ο ένας από τους δύο όρους μπορεί να μην υπάρχει στον λόγο, αλλά να εννοείται. Η παρουσία των ομιλητών/ομιλητριών στον ίδιο χώρο δίνει τη δυνατότητα στην αξιοποίηση εξωγλωσσικών στοιχείων (*εκφράσεις του προσώπου, κινήσεις και στάση του σώματος, κινήσεις των χεριών κ.λπ.*), αλλά και παραγλωσσικών στοιχείων και προσωδιακών χαρακτηριστικών, όπως ο **επιτονισμός**, ο **ρυθμός**, η **ένταση** και η **χροιά** της φωνής, οι **παύσεις**, τα οποία αποτελούν υποστηρικτικά στοιχεία του λόγου των ομιλητών/ομιλητριών. Στον προφορικό λόγο κυριαρχούν:

- μόρια απόκρισης σε ερώτηση (*ναι, όχι, δεν κ.ά.*),
- λέξεις που δηλώνουν χαιρετισμό, ευχαριστίες, αιτήματα συγγνώμης,
- επιφωνήματα έκπληξης, δυσαρέσκειας κ.λπ.,
- οι προσφωνήσεις, τα αξιολογικά σχόλια και οι συμπληρώσεις ή επεξηγήσεις προηγούμενων φράσεων,
- συχνή χρήση του *να*,
- χρήση των διαρθρωτικών λέξεων: *τώρα, αλλά, εντάξει, δηλαδή, έτσι και κ.ά.*,
- συχνή εμφάνιση των ρημάτων *ξέρω και λέω*,
- οι δευτερεύουσες προτάσεις προτάσσονται αντί να ακολουθούν την κύρια πρόταση,
- υπάρχουν δευτερεύουσες που στέκουν αυτόνομα στον λόγο (χωρίς να εξαρτώνται από κύρια πρόταση).

B2. Εμβαθύνοντας στη Γραμματική του κειμένου

Κείμενο 6

«Μνημεία και εκπαίδευση: μια σχέση αμφίδρομη»

Το παρακάτω κείμενο αποτελεί διασκευασμένο απόσπασμα από το άρθρο του αρχαιολόγου Μπίλη Βέμη που δημοσιεύτηκε στο Περιοδικό «Αρχαιολογία».

Αν θέλουμε να αλλάξει κάτι, να υπάρξει ένα αντίβαρο στην παθητικότητα, την αδιαφορία και την εχθρότητα των πολιτών, αν θέλουμε μια πολιτική ανάδειξης, προστασίας και αξιοποίησης των μνημείων, δεν φτάνουν τα λόγια, χρειάζονται βιώματα, χρειάζεται η κατάλληλη παιδεία. Και η παιδεία θέλει χρόνο και πρέπει να αρχίζει νωρίς.

Όπως όλοι γνωρίζουμε, η παιδεία είναι συνάρτηση τόσο της οικογένειας και του περιβάλλοντος, όσο και της εκπαίδευσης. Μόνον η εκπαίδευση από την πρώτη σχολική ηλικία, μπορεί να εθίσει τα παιδιά στη συναναστροφή με τα μνημεία, να

Μνημεία και εκπαίδευση

τα εκθέσει στην επίδρασή τους, να τους επιτρέψει να χτίσουν μια βιωματική σχέση με το παρελθόν και να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις **ώστε**, ως αυριανοί πολίτες, να χαίρονται την παρουσία τους στο περιβάλλον, να την επιζητούν **αντί** να την αποφεύγουν και να μπορούν να συνεργαστούν –στο μέτρο των δυνατοτήτων τους– με τους υπεύθυνους φορείς του κράτους για την προστασία τους και την αξιοποίησή τους.

Πρέπει να τονιστεί ότι δεν προτείνεται εδώ ένα ακόμα μάθημα με εξετάσεις και βαθμούς. Τα μνημεία μπορούν να συνδεθούν με πλήθος μαθημάτων που ήδη διδάσκονται στο δημοτικό σχολείο, **όπως** Ιστορία, Γεωγραφία, Θρησκευτικά, Μελέτη Περιβάλλοντος. Αναφέρομαι **κυρίως** στην ανάγκη παροχής βιωμάτων στα παιδιά, με άξονα την επίσκεψη κάποιων μνημείων που βρίσκονται στο άμεσο περιβάλλον τους. Μια επίσκεψη με λίγη προετοιμασία από τον δάσκαλο αλλά και τα ίδια τα παιδιά, με κάποιο βοηθητικό φυλλάδιο, που **ίσως** μπορεί να ετοιμάζεται από ειδικούς στο θέμα, σε συνεργασία με τον σχολικό σύμβουλο της περιοχής και να αφορά τα επισκέψιμα μνημεία της συγκεκριμένης περιφέρειας.

Υπάρχουν τρία σημεία παιδαγωγικού ενδιαφέροντος που θέλω να επισημάνω: **πρώτον**, την ευκαιρία που δίνουν τα μνημεία για τη γνωριμία των παιδιών με έργα τέχνης και την άμεση επαφή μαζί τους. Στην Ελλάδα δεν υπάρχουν πολλές πινακοθήκες και τοπικά μουσεία ώστε να μνηθούν τα παιδιά στην τέχνη. Αντίθετα, αρχαιολογικούς χώρους και ιστορικά μνημεία, έστω και του πιο πρόσφατου παρελθόντος, κάθε τόπος έχει να επιδείξει. **Δεύτερον**, ο θαυμασμός και το δέος που μπορούν να προκαλέσουν τα μνημεία στα παιδιά είναι συναισθήματα, μέσα από τα οποία μπορεί να αναπτυχθεί μια γνώση που να υπερβαίνει τα όρια της καθημερινότητας. **Επιπλέον**, ο θαυμασμός για τα έργα των ανθρώπων στρέφεται, τελικά, και στον ίδιο μας τον εαυτό. Αυτό το συναίσθημα της αυτοεκτίμησης και της εμπιστοσύνης στις δυνατότητες του ανθρώπου είναι ένα πολύτιμο συναίσθημα για την ψυχική συγκρότηση των παιδιών.

[Πηγή: Μπίλης Βέμης, Περιοδικό «Αρχαιολογία» διασκευασμένο απόσπασμα]

Δραστηριότητες

1. Ποια σημασία προσθέτουν οι υπογραμμισμένες λέξεις στην περίοδο λόγου στην οποία εντάσσονται; Να βρεις συνώνυμες λέξεις σε 4 από αυτές. Στη συνέχεια, να γράψεις μια σύντομη παράγραφο με θέμα «μνημεία και εκπαίδευση», στην οποία θα κάνεις χρήση των συνώνυμων λέξεων.
2. Ποια είναι η δομή της τελευταίας παραγράφου;
3. Το κείμενο αυτό προέρχεται από ένα επιστημονικό περιοδικό με τον τίτλο «Αρχαιολογία». Μπορείς να εντοπίσεις όρους που επιβεβαιώνουν αυτό το στοιχείο;

Γ. Αναζητώντας κρυμμένους θησαυρούς της γλώσσας

Γ1. Πρόσληψη κειμένων

Πορτραίτο της Φρίντα Κάλο
από τον Guillermo Kahlo 3 (1932)
[Πηγή: wikicommons]

Ιστορική
μνήμη

- ▶ Τι επάγγελμα θεωρείς ότι έκανε αυτή η γυναίκα;
- ▶ Η Φρίντα Κάλο ήταν μια γυναίκα ασυμβίβαστη με τα κοινωνικά στερεότυπα της εποχής της. Γνωρίζεις άλλες προσωπικότητες που έσπασαν κοινωνικά στερεότυπα;

Κείμενο 7

Γυναίκες επαναστάτριες της τέχνης

A. Πριν από την ακρόαση:

- ▶ **Αναζήτησε** [\[art/podcast/15\]](#) και άκουσε τα πρώτα 15' σχετικά με γυναίκες επαναστάτριες στην τέχνη. Μπορείς να αναφέρεις παραδείγματα τέτοιων γυναικών;

B. Κατά την ακρόαση:

1. Πιστεύεις ότι ένα τέτοιο podcast ενδιαφέρει τους αναγνώστες και τους ακροατές αρσενικού γένους και γιατί;
2. Μπορείς να εξηγήσεις γιατί οι γυναίκες που αναφέρονται στο podcast αποκαλούνται «επαναστάτριες»; Να καταγράψεις τους λόγους στον διαδραστικό πίνακα της τάξης.
3. Ποιες τέχνες αναφέρονται στο ακουστικό κείμενο; Ποιες από τις γυναίκες επαναστάτριες γνωρίζεις;

Γ. Μετά την ακρόαση:

1. Να περιηγηθείτε στο διαδίκτυο και να αναζητήσετε άντρες επαναστάτες που ασχολήθηκαν με την τέχνη. Στη συνέχεια, να δημιουργήσετε ένα σύντομο podcast με τα βιογραφικά στοιχεία δύο-τριών από αυτούς.

Γ2. Παραγωγή κειμένων

Δουλεύοντας σε ζεύγη ή μικρές ομάδες επιλέξτε τη δραστηριότητα με την οποία θα ασχοληθείτε από τις παρακάτω. Λαμβάνοντας υπόψη σας τον ρόλο που θα επιλέξετε και το κοινό στο οποίο απευθύνεστε, να χρησιμοποιήσετε κατάλληλο λεξιλόγιο και ύφος, να οργανώσετε το κείμενό σας σωστά και να παρουσιάσετε το θέμα, ώστε να συμπεριλάβετε τις απαραίτητες πληροφορίες που ζητούνται.

1. Με αφορμή το podcast που ακούσατε (Κείμενο 7), ως δημοσιογράφος, φανταστείτε πως παίρνετε μια συνέντευξη διάρκειας 10 λεπτών από κάποια από τις επαναστάτριες γυναίκες. Καταγράψτε τις ερωτήσεις σας, τις οποίες στη συνέχεια θα παρουσιάσετε στην ολομέλεια της τάξης.
2. Να στείλετε ένα email προς την καλλιτέχνη, εκφράζοντας τον θαυμασμό σας προς αυτήν και ζητώντας της την άδεια να της κάνετε ένα μικρό αφιέρωμα που θα το ανεβάσετε στο tik tok.
3. Διαβάσατε το Κείμενο 6 και αποφασίζετε να γράψετε ένα άρθρο, το οποίο θα δημοσιεύσετε στην εφημερίδα του σχολείου. Σε αυτό θα προτείνετε τρόπους με τους οποίους το σχολείο μπορεί να φέρει σε επαφή το παιδί με την τέχνη.
4. Στο πλαίσιο μιας καμπάνιας με τίτλο «Θέλουμε πίσω τα γλυπτά του Παρθενώνα», αναλαμβάνετε να καταγράψετε τις σκέψεις της Καρυάτιδας που είναι μόνη της στο Βρετανικό Μουσείο.

5. Να συγκρίνετε τις δύο εικόνες. Πώς φαντάζεστε μία καρυάτιδα; Να τη ζωγραφίσετε.

Καρυάτις από το Ερέχθειο, Μουσείο Ακρόπολης, Γύρω στο 416 π.Χ. [Πηγή: Γεωργία Κοκκορού-Αλευρά, Η Τέχνη της Αρχαίας Ελλάδας, σύντομη ιστορία (1050 - 50 π.Χ.), εκδ. Καρδαμίτσα, Αθήνα 19953, σ. 240]

Η εικόνα δημιουργήθηκε με το εργαλείο τεχνητής νοημοσύνης im2go

Δ. Συζητώντας για τη γλώσσα

Κείμενο 8

«Λίγες σκέψεις για την Τοπική Ιστορία»

Τοπική
ιστορία

Θέλω να **δημοσιοποιήσω** κάποιες σκέψεις μου για την Τοπική Ιστορία, με αφορμή ένα περιστατικό από την εποχή που δίδασκα Τοπική Ιστορία στην τάξη. Όταν, κατά τη διάρκεια του μαθήματος, έδειξα στην τάξη μια φωτογραφία ενός παραδοσιακού κτιρίου, που είχε χτιστεί ως οθωμανικό σχολείο και χρησιμοποιηθεί στη συνέχεια ως Γραφείο Περιθάλψεως Προσφύγων, μια μαθήτρια εξέφρασε την έκπληξή της: «Μα κύριε, εγώ μένω απέναντι από το κτίριο αυτό και κανείς δεν μου είπε ποτέ τι ήταν».

Εύκολα, θα μπορούσε να θεωρήσει κανείς υπεύθυνη για την άγνοια την ίδια τη μαθήτρια ή το συγγενικό της περιβάλλον που δεν την ενημέρωσε ποτέ. Αναρωτηθήκαμε, όμως, όλοι μας, ως κοινωνικός περίγυρος, τι κίνητρα δώσαμε στα παιδιά μας, για να ενδιαφερθούν για αυτό που ονομάζουμε Τοπική Ιστορία; Αν **αναλογιστούμε** ποια είναι τα πρότυπα που προβάλλονται καθημερινά στα ΜΜΕ, στο διαδίκτυο, τότε ίσως μπορούμε να δικαιολογήσουμε τα παιδιά, που δεν δείχνουν κανένα ενδιαφέρον σε ζητήματα που, κατά τη γνώμη μας, έπρεπε να δείχνουν.

Ως γονιός και εκπαιδευτικός θεωρώ ότι ο καλύτερος δάσκαλος για τα παιδιά είμαστε εμείς οι μεγαλύτεροι ή τουλάχιστον οφείλουμε να είμαστε, διδάσκοντάς τα άτυπα με το παράδειγμά μας. Αλλά και το σχολείο παράλληλα, οι επαγγελματίες δάσκαλοι, οφείλουν πάνω από όλα να εμπνέουν τους μαθητές τους, όχι μόνο με τις γνώσεις τους, αλλά και με τον τρόπο που τους **προσεγγίζουν**. Αναρωτιέμαι πολλές φορές πόσοι από αυτούς προτάσσουν, αντί για τη δημοσιοϋπαλληλική νοοτροπία, το λειτούργημα του εκπαιδευτικού-παιδαγωγού; Αυτοί είναι που πρωτίστως οφείλουν να μεταλαμπαδεύσουν την αγάπη για την πατρίδα μας γενικά και ειδικότερα για τον τόπο όπου ζουν οι ίδιοι και οι μαθητές τους. Γιατί σήμερα ζούμε σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία, όπου **αναπόφευκτα** ο πολιτισμός μας, οι ιδέες μας και ο ανθρωπισμός μας δοκιμάζονται, αφού αντιδιαστέλλονται, για να μην πω πως έρχονται σε σύγκρουση μερικές φορές με ακραίες ιδεολογίες και πρακτικές.

[Πηγή: Κώστας Στοφόρος, *Δρόμος της Αριστεράς*, 17/12/2020 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Εκφραστική
ανάγνωση:
Λίγες σκέψεις
για την τοπική
ιστορία

Δραστηριότητες

1. Στο Κείμενο 8 υπάρχουν στοιχεία προφορικού λόγου και το ύφος του κειμένου είναι απλό. Να εντοπίσεις πέντε σημεία του κειμένου που το αποδεικνύουν.
2. Ποιο είναι το είδος του Κειμένου 8 και ποια στοιχεία του σε οδήγησαν σε αυτήν την απάντηση;
3. Άλλαξε τις υπογραμμισμένες λέξεις με συνώνυμες, φροντίζοντας να μην αλλάξει το νόημα του κειμένου.

Στοιχεία
προφορικού
λόγου

Αναστοχασμός - «Δελτίο εξόδου»

Τώρα που ολοκλήρωσες την Ενότητα, ήρθε η ώρα να αναστοχαστείς δημιουργικά.

- Ποια στοιχεία της ευρύτερης περιοχής σου θεωρείς ότι είναι ιστορικά μνημεία και γι' αυτό γίνονται εκεί επετειακές εκδηλώσεις;
- Να φτιάξεις το δικό σου συννεφόλεξο είτε με λέξεις μέσα από τα κείμενα είτε με λέξεις που σκέφτηκες για την ιστορία και την ιστορική μνήμη.
- Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να δημιουργήσετε έναν εννοιολογικό χάρτη για τις έννοιες *ιστορική μνήμη* και *πολιτισμός*.

«Ανθρώπινα δικαιώματα: θεωρία και πράξη»

07

«Η Ελλάς ευγνωμονούσα»
Θ. Βρυζάκης (1858)

[Πηγή: wiki commons]

► Ποιες λέξεις/φράσεις έρχονται στο μυαλό σου βλέποντας αυτή την εικόνα και διαβάζοντας τον τίτλο;

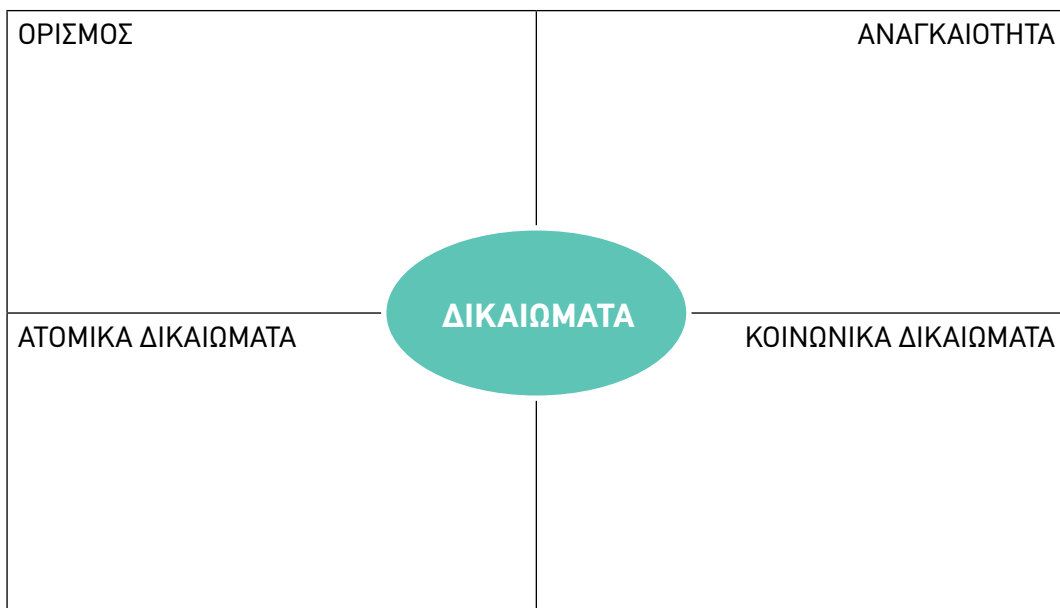
Να καταγραφούν οι πρώτες σκέψεις στον πίνακα της τάξης.

Στην Ενότητα αυτή θα γνωρίσεις/θα επεκτείνεις τις γνώσεις σου/θα συζητήσεις για:

1. Θέματα σχετικά με τα **ανθρώπινα δικαιώματα**, την ισότητα των φύλων και διαφόρων κοινωνικών ομάδων, την κοινωνική δικαιοσύνη, την προστασία των δικαιωμάτων, τις εκπαιδευτικές ανισότητες, τον ακτιβισμό, τα δικαιώματα του παιδιού, τη σημασία της εκπαίδευσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη σεξουαλική παρενόχληση, το φαινόμενο της «γυάλινης οροφής».
2. Τη **μετοχή** στην ενεργητική και στην παθητική φωνή, την επιθετική και την επιρρηματική μετοχή, τις συντακτικές λειτουργίες και τους σημασιολογικούς της ρόλους.
3. Την **περίληψη** και τα στάδια συγγραφής της.

Συμπλήρωσε τον πίνακα σύμφωνα με όσα γνωρίζεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

«Οικουμενική Διακήρυξη για τα ανθρώπινα δικαιώματα»

Επειδή η αναγνώριση της αξιοπρέπειας, που είναι σύμφυτη¹⁴ σε όλα τα μέλη της ανθρώπινης οικογένειας, καθώς και των ίσων και αναπαλλοτριώτων¹⁵ δικαιωμάτων τους αποτελεί το θεμέλιο της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης στον κόσμο. Επειδή η περιφρόνηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου οδήγησαν σε πράξεις βαρβαρότητας και η προοπτική ενός κόσμου όπου οι άνθρωποι θα είναι ελεύθεροι να μιλούν και να πιστεύουν, λυτρωμένοι από τον τρόμο και την αθλιότητα, έχει διακηρυχθεί ως η πιο υψηλή επιδίωξη του ανθρώπου. Η Γενική Συνέλευση διακηρύσσει ότι η παρούσα Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αποτελεί το κοινό ιδανικό στο οποίο πρέπει να κατατείνουν όλοι οι λαοί και όλα τα έθνη, έτσι ώστε κάθε άτομο και κάθε όργανο της κοινωνίας να καταβάλλει, με τη διδασκαλία και την παιδεία, κάθε προσπάθεια για να αναπτυχθεί ο σεβασμός των δικαιωμάτων και των ελευθεριών αυτών, εξασφαλίζοντας προοδευτικά την παγκόσμια και αποτελεσματική εφαρμογή τους.

ΑΡΘΡΟ 1: Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα. Είναι προικισμένοι με λογική και συνείδηση και οφείλουν να συμπεριφέρονται μεταξύ τους με πνεύμα αδελφότητας.

ΑΡΘΡΟ 2: Κάθε άνθρωπος δικαιούται να επικαλείται όλα τα δικαιώματα και όλες τις ελευθερίες που προκηρύσσει η παρούσα Διακήρυξη, χωρίς καμία απολύτως διάκριση, ειδικότερα ως προς τη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τις θρησκείες, τις πολιτικές ή οποιεσδήποτε άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την περιουσία, τη γέννηση ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση.

ΑΡΘΡΟ 3: Κάθε άτομο έχει δικαίωμα στη ζωή, την ελευθερία και την προσωπική του ασφάλεια.

ΑΡΘΡΟ 4: Η δουλεία και το δουλεμπόριο, υπό οποιαδήποτε μορφή, απαγορεύονται.

ΑΡΘΡΟ 21: Καθένας έχει το δικαίωμα να συμμετέχει στη διακυβέρνηση της χώρας του, άμεσα ή έμμεσα.

ΑΡΘΡΟ 23: Καθένας έχει το δικαίωμα να εργάζεται, να έχει δίκαιες και ικανοποιητικές συνθήκες δουλειάς και δικαίωμα ίσης αμοιβής για ίση εργασία.

Δικαιώματα:
Άρθρα οικουμενικής
διακήρυξης

14. Σύμφυτος/-η/-ο: α. που υπάρχει ή δημιουργείται μαζί με κάτι άλλο β. που υπάρχει εκ φύσεως, έμφυτος

15. Αναπαλλοτριώτος/-η/-ο: (μτφ.) αναφαίρετος

ΑΡΘΡΟ 26: Καθένας έχει δικαίωμα στην εκπαίδευση. Η εκπαίδευση πρέπει να παρέχεται δωρεάν, τουλάχιστον στη στοιχειώδη και βασική βαθμίδα της.

[Πηγή: *Ηνωμένα Έθνη*, 10/12/1948 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Ποιο είναι το κύριο μήνυμα του κειμένου και σε ποιους απευθύνεται;
2. Τι είδους κείμενο είναι το παραπάνω; Το είδος του επιτρέπει την οικειότητα/απλότητα στην έκφραση ή υπάρχει απρόσωπο και επίσημο ύφος και γιατί;
3. Ποια άρθρα ξεχωρίζεις ως ιδιαίτερα σημαντικά και για ποιον λόγο;
4.
  - α. Ποιες αξίες και ιδανικά υποστηρίζονται στο κείμενο;
  - β. Πώς συνδέονται με την καθημερινότητά σου;
5. **Αναζήτησε** [Διεθνής Αμνηστία - Ελληνικό Τμήμα - «Ανθρώπινα Δικαιώματα»]. Αφού παρακολουθήσεις το βίντεο που δημοσίευσε το Ελληνικό Τμήμα της Διεθνούς Αμνηστίας για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, να βρεις τα σχήματα λόγου που χρησιμοποιεί ο ομιλητής. Τι εξυπηρετούν οι συγκεκριμένες εκφραστικές επιλογές.

Κείμενο 2

«Η ανισότητα των φύλων είναι η μεγαλύτερη ανθρωπιστική πρόκληση που αντιμετωπίζουμε»

Οι γυναίκες βρίσκονται παντού σε χειρότερη θέση από τους άντρες, μόνο και μόνο επειδή είναι γυναίκες. Η πραγματικότητα είναι ακόμα χειρότερη για τις γυναίκες που ανήκουν σε μειονότητες, για τις ηλικιωμένες, για τις γυναίκες με αναπηρία, για τις γυναίκες μετανάστριες και πρόσφυγες.

Οι γυναίκες είναι ακόμα αποκλεισμένες από τις κορυφαίες θέσεις, από τις κυβερνήσεις και τα διοικητικά συμβούλια των εταιρειών μέχρι τις υψηλού κύρους τελετές απονομής βραβείων. Οι γυναίκες, που είναι ηγέτες ή δημόσια πρόσωπα, δέχονται παρενοχλήσεις, απειλές και κακοποιήσεις, εντός και εκτός του διαδικτύου. Το μισθολογικό χάσμα μεταξύ των φύλων είναι απλώς ένα σύμπτωμα του χάσματος ισχύος μεταξύ τους.

Οι γυναίκες και τα κορίτσια βρίσκονται, επίσης, αντιμέτωπες με τον μισογυνισμό και την ακύρωση των επιτευγμάτων τους. Γελοιοποιούνται ως υστερικές ή ως καθοδηγούμενες από τις ορμόνες τους. Κρίνονται συστηματικά με βάση την εμφάνισή τους, υποβαλλόμενες σε ατελείωτους μύθους και ταμπού για τις φυσικές σωματικές τους λειτουργίες, βρίσκονται αντιμέτωπες με τον καθημερινό σεξισμό, την πατερναλιστική¹⁶ συμπεριφορά και την ενοχοποίηση.

Η ψηφιακή τεχνολογία είναι ακόμα μία χαρακτηριστική περίπτωση. Η έλλειψη ισορροπίας των φύλων στα πανεπιστήμια, στις νεοφυείς επιχειρήσεις και στις... Σίλικον Βάλει¹⁷ του κόσμου μας είναι βαθύτατα ανησυχητική. Αυτοί οι κόμβοι τεχνολογίας διαμορφώνουν τις κοινωνίες και τις οικονομίες του μέλλοντος· δεν μπορούμε να τους επιτρέψουμε να εδραιώσουν και να ενισχύσουν μια ανδρική κυριαρχία.

Τέλος, η πολιτική εκπροσώπηση είναι η πιο ξεκάθαρη ένδειξη του χάσματος ισχύος μεταξύ των φύλων. Οι άντρες υπερέχουν αριθμητικά, καθώς είναι κατά μέσο όρο τριπλάσιοι στα κοινοβούλια σε όλο τον κόσμο. Ωστόσο, η παρουσία γυναικών είναι στενά συνδεδεμένη με την καινοτομία και την επένδυση στην υγεία και την εκπαίδευση. Δεν αποτελεί σύμπτωση ότι οι κυβερνήσεις που αναθεωρούν την οικονομική επιτυχία, ώστε να συμπεριλάβουν την ευημερία και τη βιωσιμότητα, έχουν επικεφαλής γυναίκες.

[Πηγή: Αντόνιο Γκουτέρες, Γενικός Γραμματέας ΟΗΕ, *Εφημερίδα των Συντακτών*, 8/3/2020 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Καμπάνια -
Destination
unknown

Δραστηριότητες

- 1. α.** Ποιο είναι το θέμα που προβληματίζει τον συγγραφέα και τον οδήγησε να συντάξει το συγκεκριμένο κείμενο; **β.** Γιατί ο συντάκτης του κειμένου επέλεξε το συγκεκριμένο κειμενικό είδος για να επιτύχει τον στόχο του;
- 2.** Ποιες είναι οι κύριες προκλήσεις που αναφέρονται όσον αφορά την ισότητα των φύλων;
- 3.** Πώς μπορεί η άνιση ποσοτικά παρουσία ανδρών και γυναικών στις ανώτατες σχολές και στις τεχνικές υπηρεσίες να επηρεάσει την κοινωνία;
- 4.** Γιατί ο συντάκτης του κειμένου χρησιμοποιεί παραδείγματα και στοιχεία; Πείθουν το αναγνωστικό κοινό;

Τα στάδια συγγραφής της περίληψης

Στάδιο 1ο: Διαβάζουμε το κείμενο με μεγάλη προσοχή και εντοπίζουμε το νοηματικό του κέντρο (Προσπαθούμε να κατανοήσουμε το κείμενο και τις άγνωστες λέξεις με βάση τα συμφραζόμενα, δηλαδή τις λέξεις ή φράσεις που προηγούνται ή έπονται).

Στάδιο 2ο: Επισημαίνουμε τα κύρια συστατικά κάθε παραγράφου (θεματική περίοδο, λεπτομέρειες, κατακλείδα).

Στάδιο 3ο: Υπογραμμίζουμε τα βασικά σημεία (λέξεις-κλειδιά) του κειμένου.

17. Σίλικον Βάλει: Περιοχή της Β. Καλιφόρνιας που θεωρείται η κοιτίδα της βιομηχανίας της υψηλής τεχνολογίας

Στάδιο 4ο: Δημιουργούμε έναν πλαγιότιτλο για κάθε παράγραφο.

Στάδιο 5ο: Καταγράφουμε τις σημαντικότερες λεπτομέρειες κάθε παραγράφου.

Στάδιο 6ο: Συνοψίζουμε το κείμενο με δικά μας λόγια, χρησιμοποιώντας λέξεις συνώνυμες (χωρίς όμως να κάνουμε κατάχρηση συνωνύμων, γιατί μπορεί να αλλοιωθεί το νόημα του κειμένου).

Στάδιο 7ο: Κατά τη συγγραφή της περίληψης χρησιμοποιούμε συνδετικές λέξεις και άλλες λέξεις ή φράσεις που βοηθούν στην οργάνωση και συνοχή του λόγου.

- Εφαρμόζουμε τεχνικές πύκνωσης του λόγου.
- Παραλείπουμε περιττές πληροφορίες.
- Αποφεύγουμε τη χρήση λέξεων του κειμένου, τον σχολιασμό των ιδεών του κειμένου, τη χρήση αρκτικόλεξων και απαριθμήσεων.

► Είναι η Παγκόσμια Ημέρα Γυναικών (8 Μαρτίου). Υπόθεσε ότι σκοπεύεις να αναρτήσεις την περίληψη του κειμένου στο blog του σχολείου σου. Να γράψεις μία περίληψη 80 λέξεων με βάση τον παραπάνω πίνακα. Εναλλακτικά, μπορείς να δημιουργήσεις ένα βίντεο με την περίληψή σου και να το ανεβάσεις στην e-class ή στην e-me για να προβληματίσεις τους/τις συνομηλίκους/-ές σου.

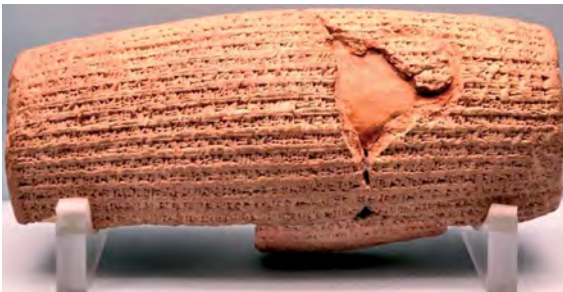

Διαθεματικές προσεγγίσεις

Κείμενο 3

«Μια σύντομη ιστορία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων»

Ο Κύλινδρος του Κύρου.

Τα διατάγματα του Κύρου που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα ήταν χαραγμένα στην ακκαδική γλώσσα, σε κύλινδρο από ψημένο πηλό.

Ο Κύρος ο Μέγας, ο πρώτος βασιλιάς της Περσίας, απελευθέρωσε τους σκλάβους της Βαβυλώνας το 539 π.Χ.

Ο Κύλινδρος του Κύρου (539 π.Χ.)

Το 539 π.Χ., τα στρατεύματα του Κύρου του Μέγα, του πρώτου βασιλιά της αρχαίας Περσίας, κατέκτησαν την πόλη της Βαβυλώνας. Οι ενέργειες, όμως, που έκανε στη συνέχεια ήταν αυτές που σήμαναν σημαντική πρόοδο για την ανθρωπότητα. Απελευθερώνοντας τους σκλάβους, διακήρυξε ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν το δικαίωμα να επιλέγουν τη θρησκεία τους και εδραίωσε φυλετική ισότητα. Αυτές και άλλες αποφάσεις καταγράφηκαν σε έναν κύλινδρο από ψημένο πηλό, στην ακκαδική γλώσσα, με σφηνοειδή γραφή.

Η αρχαία αυτή καταγραφή, που είναι γνωστή σήμερα ως ο Κύλινδρος του Κύρου, θεωρείται ο πρώτος καταστατικός χάρτης ανθρωπίνων δικαιωμάτων στον κόσμο. Έχει μεταφραστεί και στις έξι επίσημες γλώσσες του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών και οι διατάξεις του προσομοιάζουν με τα τέσσερα πρώτα άρθρα της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Η Εξάπλωση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Από τη Βαβυλώνα, η ιδέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εξαπλώθηκε ταχύτατα στην Ινδία, στην Ελλάδα και τελικά στη Ρώμη. Εκεί, προέκυψε η έννοια του «φυσικού νόμου», αφού παρατηρήθηκε το γεγονός ότι οι άνθρωποι τείνουν να ακολουθούν **συγκεκριμένους** άγραφους νόμους στην πορεία της ζωής τους, και το Ρωμαϊκό δίκαιο βασιζόταν σε ορθολογικές ιδέες που προέκυπταν από τη φύση των πραγμάτων.

Έγγραφα που αποδεικνύουν τα δικαιώματα του ατόμου, όπως η Μάγκνα Κάρτα (1215), η Έκκληση για Δικαίωμα (1628), το Σύνταγμα των ΗΠΑ (1787), η Γαλλική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη (1789) και η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Πολίτη στις ΗΠΑ (1791) είναι οι γραπτοί πρόδρομοι πολλών από τα σημερινά έγγραφα σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα.

[Πηγή: *Ενωμένοι για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα* (ιστολόγιο)]

Φαινόμενα καταπάτησης δικαιωμάτων παιδιού

Δραστηριότητες

1. Ποιες ενέργειες του Κύρου σήμαναν σημαντική πρόοδο για την ανθρωπότητα;
2. Ποια άλλα ιστορικά έγγραφα που σχετίζονται με τα ανθρώπινα δικαιώματα αναφέρονται στο κείμενο;
3. Ποια ήταν τα κύρια χαρακτηριστικά του Κυλίνδρου του Κύρου και πώς αντικατοπτρίζονται στη σύγχρονη Οικουμενική Διακήρυξη;
4. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να παρουσιάσετε στην ολομέλεια της τάξης τους ιστορικούς σταθμούς για την κατοχύρωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Πώς τα ιστορικά γεγονότα συμβάλλουν στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σήμερα; Για την παρουσίαση των σκέψεών σας να επιλέξετε έναν από τους ακόλουθους τρόπους (π.χ. σύντομη παρουσίαση, άρθρο στο blog του σχολείου, podcast, επιστολή στον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ).

A2. Τα «μυστικά συστατικά» των κειμένων

- Να παρατηρήσεις τις υπογραμμισμένες λέξεις των Κειμένων 1, 2 και 3.
Ποιες είναι άκλιτες και ποιες κλιτές;

ΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ: ΜΕΤΟΧΗ

Η μετοχή είναι τύπος του ρήματος που έχει ρηματικές ιδιότητες:

1. δείχνει τον τρόπο με τον οποίο γίνεται αυτό που περιγράφει το ρήμα:

π.χ. ήρθε **χοροπηδώντας** στο άκουσμα της είδησης

2. δίνει μια ιδιότητα σε ένα ονοματικό σύνολο:

π.χ. ο Γιώργος είναι πολύ **ευτυχισμένος**

Στη Νέα Ελληνική Γλώσσα έχουμε:

- την **επιρρηματική μετοχή** που είναι άκλιτη και σχηματίζεται **με βάση τον ενεστώτα ενεργητικής φωνής και την κατάληξη: -ώντας / οντας** ανάλογα αν τονίζεται ή όχι (π.χ. παίζοντας, τραγουδώντας). Η λειτουργία της είναι η δήλωση των επιρρηματικών προσδιορισμών (χρόνου, τρόπου, αιτίας, υπόθεσης, εναντίωσης).
- τους **περιφραστικούς** τύπους του **παρακειμένου** της **ενεργητικής** και της **παθητικής** φωνής, οι οποίοι σχηματίζονται με την επιρρηματική μετοχή ενεστώτα του ρήματος έχω (έχοντας) και το **απαρέμφατο** της αντίστοιχης φωνής, π.χ. **έχοντας δει**, **έχοντας αποφασίσει**.
- την παθητική **μετοχή** που είναι κλιτή και σχηματίζεται με το **γραμματικό μόρφημα -μένος, -η, -ο** (π.χ. **τρεμάμενος, -η, -ο, εργαζόμενος, -η, -ο, καθοδηγούμενος, -η, -ο, περιπλανώμενος, -η, -ο, αδικημένος, -η, -ο**). Η μετοχή αυτή συγκεντρώνει τις ονοματικές ιδιότητες του επιθέτου (αριθμό, πτώση, γένος) και λειτουργεί ως επιθετικός ή επιρρηματικός προσδιορισμός (π.χ. **Ήρθε βασταζόμενος**: επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου, **Η τρεμάμενη φωνή του πρόδωσε το άγχος του**: επιθετικός προσδιορισμός).

Στον γραπτό και στον επιστημονικό λόγο αλλά και σε στερεότυπες εκφράσεις χρησιμοποιούνται τύποι των μετοχών της αρχαίας ελληνικής ως επίθετα. Τέτοιες μετοχές είναι:

1. με κατάληξη **-ων, -ουσα, -ον** (π.χ. ο **υπογράφων** δηλώνω ότι αποδέχομαι τους όρους του συμβολαίου),
2. με κατάλοιπα των μετοχών του **εἶμι** και του **εἶμι** (π.χ. είναι πάντα **απὼν** από τη διαδικασία, πήρε την **κατιούσα**),
3. με κατάληξη **-ών, -ούσα, -ούν** (π.χ. οι **δηλούντες** επιθυμούμε την άρση των περιοριστικών μέτρων),
4. με κατάληξη **-ών, -ώσα, -ών** (π.χ. υπάρχει ένας **δρων** οργανισμός),

5. με κατάληξη **-ας, -άσα, -αν** (π.χ. το θέμα θεωρείται **λήξαν**),
6. με κατάληξη **-είς, -είσα, -έν** (π.χ. οι **διασωθέντες** ευχαρίστησαν τους διασώστες τους),
7. με κατάληξη **-ώς, -υία, -ός**: (π.χ. **κατά τα ειωθότα** είχαμε τη συνάντησή μας στο συγκεκριμένο μέρος και ώρα), **καθεστηκυία** (τάξη) > καθεστώς
8. με καταλήξεις **-μένος, -μένη, -μένο** με αναδιπλασιασμό (π.χ. έχει **βεβαρημένο** ιστορικό αυτός ο ασθενής).

Η χρήστρια ή ο χρήστης χρησιμοποιεί πολλές φορές αυτές τις μετοχές για να δώσει στο κείμενό της/του πιο συμπυκνωμένη μορφή (π.χ. οι **τραυματισθέντες** αντί *αυτοί που τραυματίστηκαν*) και να αποφύγει τη συχνή επανάληψη προτάσεων με το που και το ο οποίος. Ένας μικρός αριθμός μετοχών αυτής της κατηγορίας μεταπλάστηκε και προσαρμόστηκε στις καταλήξεις των πρωτοκλίτων ουσιαστικών (π.χ. *άρχοντας, μέλλοντα, μεσάζοντα, ορίζοντα* κ.ά.).

1. Να προσέξεις τις εξής μετοχές: *βαμμένος, μαγεμένος, αγαπημένος, σκαμμένος*. Από ποια ρήματα προέρχονται; Τι παρατηρείς στα ρήματα από τα οποία προέρχονται οι μετοχές με διπλό «μμ»; (Στην απάντησή σου να λάβεις υπόψη σου και τη μετοχή με έντονη γραφή του Κειμένου 3).
2. Να διορθώσεις όσες μετοχές έχουν κάποιο ορθογραφικό λάθος: *βαμμένος, βάφωντας, χαρούμενος, βασιλευόμενος, φαγομένος, αθροίζοντας, πιομμένος, αγαπημένος, μαγεμένος, κλαμμένος, χτυπώντας, δακρυζμένος, διαλυμμένος, ξαγρυπισμένος*
3. Αντιστοίχισε τις πιο κάτω στήλες, ώστε η μετοχή να δηλώνει τη σωστή επιρρηματική έννοια:

Στήλη Α	Στήλη Β
<i>Ξημερώνοντας Χριστούγεννα μπήκαμε στην Κορυτσά.</i>	ΧΡΟΝΟΣ
<i>Ήρθε τρέχοντας.</i>	ΤΡΟΠΟΣ
<i>Πηγαίνοντας στην εργασία μου, συνάντησα μια πρωτότυπη εικόνα.</i>	ΥΠΟΘΕΣΗ
<i>Αφήνοντας την επιχείρησή σου, κάποια μέρα θα το μετανιώσεις.</i>	ΑΙΤΙΑ
<i>Θαρρώντας πως είχε δίκιο, άρχισε να φωνασκεί έντονα.</i>	

4. Να αντικαταστήσεις τις υπογραμμισμένες φράσεις/προτάσεις με μετοχές:

- Τα έκανε αυτά, επειδή νόμιζε πως τον χλεύαζαν.
- Κατέβαινε από το βουνό με γέλια και χαρές.
- Οι μέρες που πέρασαν, μένουν πίσω μια γλυκιά ανάμνηση των διακοπών...
- Την ώρα που ερχόταν στην εργασία του, βλέπει ξαφνικά μπροστά του την προϊστάμενό του.
- Επειδή δεν μπορούσαμε να καταλάβουμε τι έγινε, απευθυνθήκαμε στον διευθυντή.
- Θα έρθεις μαζί μου είτε θέλεις είτε δε θέλεις.

Επιθετικές – επιρρηματικές μετοχές

√ Η μετοχή ενεστώτα σε **-οντας/-ώντας** είναι πάντα επιρρηματική και ανάλογα με τη σημασία της μπορεί να αναλυθεί σε **χρονική** πρόταση (π.χ. **μπαίνοντας** είδε τους γονείς της), **αιτιολογική** (π.χ. **γνωρίζοντας** τις συνέπειες της πράξης του, δεν είπε τίποτε), **υποθετική** (π.χ. οι μαθητές **μελετώντας** δεν θα έχουν πρόβλημα στις εξετάσεις), **εναντιωματική** (π.χ. για άπειρα χρόνια **προσπαθώντας** να λύσει το πρόβλημα, δεν το κατάφερε), **τροπική** (π.χ. ήρθε στη δουλειά **περπατώντας**). Όταν έχει το ίδιο υποκείμενο με το ρήμα ονομάζεται **συνημμένη** (π.χ. εργάζομαι **κρατώντας** πάντα τις αρχές μου) και όταν προσδιορίζει το περιεχόμενο της πρότασης στην οποία ανήκει, έχει δικό της υποκείμενο και λέγεται **απόλυτη** (π.χ. **Ξημερώνοντας Πρωτοχρονιά**, μπήκε στο λιμάνι το πρώτο κρουαζιερόπλοιο της χρονιάς).

√ Η παθητική μετοχή λειτουργεί ως επιθετικός προσδιορισμός (π.χ. οι **εργαζόμενοι** φοιτητές είναι πάντα αξιέπαινοι) ή κατηγορηματικός προσδιορισμός (π.χ. ήρθε ένας φοιτητής **νευρισμένος**) ή κατηγορούμενο (π.χ. τα προϊόντα αυτά είναι **εισαγόμενα**).

Ορθογραφία
μετοχών

► Ποιος είναι ο συντακτικός ρόλος των μετοχών του Κειμένου 2;

1. Οι γυναίκες είναι ακόμα **αποκλεισμένες** από τις κορυφαίες θέσεις, από τις κυβερνήσεις και τα διοικητικά συμβούλια των εταιρειών μέχρι τις υψηλού κύρους τελετές απονομής βραβείων.
2. Γελοιοποιούνται ως υστερικές ή ως **καθοδηγούμενες** από τις ορμόνες τους. Κρίνονται συστηματικά με βάση την εμφάνισή τους, **υποβαλλόμενες** σε ατελείωτους μύθους και ταμπού για τις φυσικές σωματικές τους λειτουργίες, βρίσκονται αντιμέτωπες με τον καθημερινό σεξισμό, την πατερναλιστική συμπεριφορά και την ενοχοποίηση.
3. Ωστόσο, η παρουσία γυναικών είναι στενά **συνδεδεμένη** με την καινοτομία και την επένδυση στην υγεία και την εκπαίδευση.

► Να υπογραμμίσεις τις μετοχές και να αναφέρεις ποια λέξη προσδιορίζουν και ποιο συντακτικό ρόλο έχουν:

1. *Οι εργαζόμενοι είναι πάντα θύματα των ισχυρών.*
2. *Είναι δύσκολο να συμπαρασταθείς σε ένα δυστυχισμένο άνθρωπο αν δεν έχεις βιώσει ανάλογες δυσκολίες.*
3. *Καθώς τον παρατηρούσα, μου φαινόταν πολύ γερασμένος.*
4. *Περασμένα μεγαλεία και διηγώντας τα να κλαις.*
5. *Μας κοιτούσε θλιμμένος.*
6. *Μας μιλούσε με τα μάτια ταλαιπωρημένα από τις κακουχίες.*
7. *Ρώτα τους καλεσμένους μας τι θέλουν να πιουν.*

► Να κατασκευάσεις ένα σχεδιάγραμμα με όλα τα είδη των μετοχών που έμαθες, χρησιμοποιώντας και ένα παράδειγμα. Εναλλακτικά, μπορείς να συνδεθείς στην e-me edu και να φτιάξεις τον πίνακά σου.

A3. Λεξιλόγιο

Λεξιλογικές ασκήσεις

1. Αφού αναζητήσεις τη λέξη **διακήρυξη** στο Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής
α) να βρεις από ποιο ρήμα προέρχεται
β) να καταγράψεις τις βασικές σημασίες της λέξης σε έναν πίνακα που θα φτιάξεις
γ) να αναζητήσεις έξι ομόρριζες λέξεις (απλές και σύνθετες) και να σχηματίσεις δικές σου προτάσεις με αυτές.
2. Αφού αναζητήσεις σε ηλεκτρονικά λεξικά σημασίες της λέξης «δικαίωμα», να γράψεις τέσσερις προτάσεις ή περιόδους λόγου, δίνοντας κάθε φορά στη λέξη διαφορετική σημασία.
1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
3. Με βάση το Κείμενο 1, να δώσεις κάποια υπώνυμα στην υπερώνυμη εννοιολογική κατηγορία *ανθρώπινα δικαιώματα*.

7η Ενότητα •

4. Αξιοποιώντας το εργαλείο neurolingo.lexiscope, να εντοπίσεις συνώνυμα και αντώνυμα (όπου υπάρχουν) για τις παρακάτω λέξεις: *ισότητα, δικαιοσύνη, ελευθερία, σεβασμός, εκπροσώπηση, κυριαρχία, εξουσία, ισχύς.*
5. Να συμπληρώσεις το παρακάτω κείμενο με τις εξής λέξεις/ φράσεις: *η αλληλεγγύη, αναδεικνύεται, ανεξαρτήτως, στενή σύνδεση.*

Σε έναν κόσμο γεμάτο αλλαγές και προκλήσεις, η ύπαρξη και η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελούν _____ για την ειρηνική και δίκαιη συνύπαρξη. Τα ανθρώπινα δικαιώματα ορίζονται ως θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες που κατέχουν όλοι οι άνθρωποι, _____ φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, φύλου, σεξουαλικού προσανατολισμού ή οποιασδήποτε άλλης διάκρισης. Στο επίκεντρο της φιλοσοφίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων βρίσκονται βασικές αρχές, όπως η καθολικότητα, η αδιαπραγμάτευτη φύση τους, η αλληλεξάρτηση και _____. Η καθολικότητα διακηρύσσει ότι τα δικαιώματα αυτά ανήκουν σε όλους τους ανθρώπους, παντού στον κόσμο _____. Ο αδιαπραγμάτευτος χαρακτήρας τους υπογραμμίζει ότι δεν μπορούν να αφαιρεθούν ή να περιοριστούν αυθαίρετα, ενώ η αλληλεξάρτηση τονίζει τη _____ που υπάρχει μεταξύ τους, καθώς η υλοποίηση του ενός επηρεάζει την υλοποίηση των υπολοίπων. Τέλος, η αλληλεγγύη _____ ως θεμέλιος λίθος, καθώς η υπεράσπιση των δικαιωμάτων του ενός ατόμου συνδέεται άμεσα με την προστασία των δικαιωμάτων όλων.

6. Αφού διαβάσεις τα Κείμενα 1 και 2, να δημιουργήσεις με τη βοήθεια κάποιου ψηφιακού εργαλείου (π.χ. wordart) ένα συννεφάλεξο με λέξεις (ρήματα, ουσιαστικά, επίθετα, φράσεις) που αναφέρονται στα ανθρώπινα δικαιώματα.

A4. Σημειωτικοί τρόποι

Κείμενο 4

«Ανθρώπινα δικαιώματα και ακτιβισμός»

Αναζήτηση [[Διεθνής Αμνηστία - Ελληνικό Τμήμα «Ανθρώπινα Δικαιώματα» | amnestygreece](http://amnestygreece)] το βίντεο που δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του Εκπαιδευτικού Προγράμματος «Εγώ & Εσύ Μαζί: Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα» που υλοποιεί ο τομέας Εκπαίδευσης του Ελληνικού Τμήματος της Διεθνούς Αμνηστίας, όπου ο ηθοποιός Λευτέρης Ελευθερίου μιλά για το θέμα του ακτιβισμού στη σχολική τάξη, στην οικογένεια και στο φιλικό μας περιβάλλον.

1. Ποια είναι η δύναμη του ακτιβισμού;
2. Με ποιους τρόπους, σύμφωνα με το βίντεο, μπορεί η φωνή σου να ακουστεί; Να παρουσιάσεις σε ένα σύντομο προφορικό κείμενο στην τάξη και άλλους αντίστοιχους τρόπους και παραδείγματα για να «ακουστούμε».

Λεξιλόγιο:
Ελευθερίες

Αναζήτησε [365 Ποιήματα | Να σκέφτεσαι τους άλλους - Μαχμούντ Νταρουίς #196 | Μικρός Αναγνώστης] το βίντεο, άκουσε το ποίημα του Παλαιστίνιου ποιητή Μαχμούντ Νταρουίς και απάντησε στις ακόλουθες ερωτήσεις:

1. Μπορείς να εντοπίσεις στο ποίημα στοιχεία του πεζού λόγου; Πώς επηρεάζουν το ύφος του ποιήματος;
2. Ποια συναισθήματα προκαλεί η επανάληψη της πρότασης «να σκέφτεσαι τους άλλους»;
3. Ποια στάση ζωής προτείνει ο ποιητής στον αναγνώστη-αποδέκτη; Ποιο είναι το βασικότερο μήνυμα του ποιήματος και πώς συνδέεται με τα ανθρώπινα δικαιώματα;
4. Με αφορμή το ποίημα, δουλεύοντας ομαδοσυνεργατικά, να αποτυπώσετε τις σκέψεις σας παρουσιάζοντας ένα podcast με τίτλο «Αχ και να ήμουν ένα κερί στο σκοτάδι». Στο podcast να δώσετε οδηγίες στο ακροατήριό σας σχετικά με το ποια στάση πρέπει να κρατήσει στη ζωή του.

ΟΔΗΓΙΕΣ

Στόχοι: (α) Να μοιραστείτε με το ακροατήριο τις σκέψεις σας. (β) Να το προτρέψετε να υιοθετήσει μια στάση αλληλεγγύης και ανθρωπιάς. (γ) Να το βοηθήσετε να απολαύσει τη ζωή με ουσιαστικό τρόπο. **Περιεχόμενο:** α. Εισαγωγή: Σύντομη παρουσίαση του ποιήματος για αφόρμηση. β. Ανάλυση: Σύντομη εξήγηση του νοήματος και των μηνυμάτων του ποιήματος. γ. Σύνδεση με την επικαιρότητα: Παραδείγματα από την καθημερινή ζωή που αντανακλούν τα μηνύματα του ποιήματος. δ. Προτάσεις για τη ζωή: Τρόποι με τους οποίους μπορούμε να υιοθετήσουμε μια στάση αλληλεγγύης και ανθρωπιάς. ε. Κλείσιμο: Αισιόδοξο μήνυμα, υπενθύμιση της πρότασης «να σκέφτεσαι τους άλλους» και σύνδεση με τον τίτλο του podcast «Αχ και να ήμουν ένα κερί στο σκοτάδι». **Γλώσσα:** Χρήση απλής και κατανοητής γλώσσας, προσιτής στο ευρύ κοινό. **Διάρκεια:** 5-7 λεπτά. **Συμβουλές:** Δημιουργία ζεστής και φιλικής ατμόσφαιρας που προτρέπει την ακρόαση. Εμπλουτισμός με αναφορές, ηχητικά εφέ και μουσικές επιλογές που ταιριάζουν στο θέμα.

Β. Εμβαθύνοντας στα κείμενα

Β1. Τύποι κειμένων μέσα στο πλαίσιο τους

Κείμενο 6

«Οι εκπαιδευτικές ανισότητες»

Η δωρεάν παιδεία δεν επαρκεί για να υπάρξει λιγότερη ανισότητα στον χώρο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Χρειάζονται νέες, ριζικές στρατηγικές σε δύο επίπεδα. Μακροπρόθεσμα, οι εκπαιδευτικές ανισότητες μπορούν να αμβλυνθούν σημαντικά, αν οι πόροι για την εκπαίδευση διανέμονται κατά τέτοιο τρόπο που οι περιοχές με χαμηλό δείκτη ανάπτυξης καθώς και τα σχολεία που βρίσκονται σε λαϊκές συνοικίες ενισχύονται πολύ περισσότερο -με καλύτερες υποδομές, ικανότερους δασκάλους, περισσότερο βοηθητικό προσωπικό κ.τ.λ. Σήμερα, ως γνωστόν, συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο.

Ένας δεύτερος, πιο άμεσος τρόπος αμβλυνσης των εκπαιδευτικών ανισοτήτων είναι, πέραν της δωρεάν παιδείας, η παροχή υποτροφιών που θα καλύπτει τα έξοδα διατροφής και διαμονής των φοιτητριών και φοιτητών που προέρχονται από οικονομικά ασθενείς οικογένειες.

Αυτό το μέτρο θα δώσει νέες ευκαιρίες σε νέους και νέες που σήμερα δεν μπορούν να σπουδάσουν γιατί οι γονείς δεν έχουν δυνατότητα να καλύψουν τα αυξανόμενα έξοδα μιας ανώτατης παιδείας, που κάθε άλλο παρά δωρεάν είναι. Το σύστημα των υποτροφιών μπορεί επίσης να βοηθήσει στη λύση του προβλήματος της λεγόμενης «αιώνιας φοίτησης». Στον βαθμό που μέρος του προβλήματος έγκειται στο ότι πολλοί φοιτητές και φοιτήτριες αναγκάζονται να εργάζονται για να εξοικονομήσουν τα μέσα που θα τους επιτρέψουν να συνεχίσουν τις σπουδές τους, η κατάργηση του συστήματος της αιώνιας φοίτησης θα ήταν εφικτή και δίκαιη μόνο όταν ένα επιλεκτικό σύστημα υποτροφιών συμπληρώνει τη δωρεάν παιδεία για όλους.

Συμπερασματικά, η αναπαραγωγή των κοινωνικών διακρίσεων και ανισοτήτων μέσω μιας υποτιθέμενης δωρεάν παιδείας θα αμβλυνθεί μόνο όταν βρεθούν και υλοποιηθούν οι κατάλληλοι μηχανισμοί που θα ανατρέψουν το ισχύον καθεστώς, όπου οι κρατικοί πόροι για την παιδεία κατανέμονται κατά τέτοιο τρόπο που εντείνουν αντί να αμβλύνουν τις κοινωνικές ανισότητες.

[Πηγή: Νίκος Μουζέλης, ομότιμος καθηγητής Κοινωνιολογίας στο London School of Economics, *Το Βήμα*, 24/11/2008 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Γλωσσάρι:
Προνόμια και
παραβιάσεις

1. Δουλεύοντας σε ομάδες, να σημειώσετε τις λέξεις του κειμένου που σας δυσκολεύουν ή δεν γνωρίζετε. Αναζητήστε τη σημασία τους στο «Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής» της «Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα» ή σε κάποιο έντυπο λεξικό και καταγράψτε την.
2. Να αντικαταστήσεις τις υπογραμμισμένες λέξεις ή φράσεις χωρίς να αλλάξει το νόημα του κειμένου.
3. Να επιλέξεις ένα επιχείρημα από το κείμενο που συνηγορεί υπέρ της άποψης του συγγραφέα σχετικά με τις εκπαιδευτικές ανισότητες. Στη συνέχεια, να τεκμηριώσεις γιατί οι απόψεις του συντάκτη είναι ορθές.
4. Αφού προτείνεις κι άλλες λύσεις, να συγκρίνεις τις προτεινόμενες λύσεις του συντάκτη με τις προτάσεις που εκφράστηκαν στην τάξη για την αντιμετώπιση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων.
5. Αν ήσουν καθηγητής/-τρια, ποιες αλλαγές θα ήθελες να γίνονταν στην εκπαίδευση; Να γράψεις μία σελίδα στο ημερολόγιό σου που θα αναφέρεις τι και για ποιον λόγο πρέπει να αλλάξει.

ΑΡΧΕΣ ΣΤΗΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Η επικοινωνία βασίζεται στην αντίληψη και προϋποθέτει τη σκόπιμη ή μη σκόπιμη μετάδοση πληροφοριών που έχουν σκοπό να ενημερώσουν ή να επηρεάσουν το άτομο ή την ομάδα που τις δέχεται. Η ανθρώπινη επικοινωνία αξιοποιεί πολλούς κώδικες επικοινωνίας (χειρονομίες, εικόνες, λόγος κ.ά.). Η λεκτική ή γλωσσική επικοινωνία χρησιμοποιεί το γλωσσικό μήνυμα και πραγματοποιείται είτε μέσω του προφορικού είτε μέσω του γραπτού λόγου. Όταν η επικοινωνία αξιοποιεί ως μέσο τη γλώσσα, δεν χρησιμοποιεί φθόγγους ή λέξεις αλλά συνδυασμό αυτών για να σχηματίσει προτάσεις και, μέσω αυτών, το κείμενο. Κριτήρια για τον χαρακτηρισμό ενός κειμένου είναι:

- **τα σαφή όρια:** οποιοδήποτε κείμενο οφείλει να έχει αρχή, μέση και τέλος που παρουσιάζονται σαφώς και αναγνωρίζονται από τις συνομιλήτριες και τους συνομιλητές.
- **η συνοχή:** το κείμενο πρέπει να αναφέρεται σε κάποια εξωγλωσσική πραγματικότητα και να αποτελεί μια ολότητα, η ερμηνεία δηλαδή ενός κειμενικού στοιχείου στον λόγο να εξαρτάται και να προϋποτίθεται από ένα άλλο. Με αυτό τον τρόπο θα είναι σαφής η αποκωδικοποίηση του μηνύματος.
- **η σύνδεση με την πράξη επικοινωνίας:** κάθε μήνυμα συνδέεται με συγκεκριμένες συνθήκες επικοινωνίας. Κάθε φορά που παράγουμε ή ερμηνεύουμε ένα γλωσσικό μήνυμα, λαμβάνουμε υπόψη μας τις συνθήκες μέσα στις οποίες το παράγουμε ή το ερμηνεύουμε. Διαφορετικά, η απλή εκφώνησή του δε συνιστά κείμενο.
- **Το νόημα:** τα νοήματα που περιέχει το μήνυμα δεν πρέπει να περιορίζονται μόνο στην αφηρημένη σημασία, στη σημασία ή στις σημασίες της λέξης στο λεξικό, αλλά στη συμφραστική σημασία, τη σημασία δηλαδή που έχει η λέξη ή η φράση στο συγκεκριμένο γλωσσικό περιβάλλον.

Αγώνας για τα δικαιώματα

Στοιχεία Βιογραφικού σημειώματος

Με βάση αυτές τις προϋποθέσεις ορίζεται το κείμενο και διαφοροποιείται βάσει των στόχων, του ύφους, της δομής, της έκτασης και του μέσου δημοσίευσής του. Υιοθετώντας αυτά τα δεδομένα σχετικά με το κείμενο, καταλαβαίνουμε ότι μπορούμε να αναφερόμαστε σε διάφορα κειμενικά είδη. Υπάρχει πληθώρα κειμενικών ειδών και ανάμεσα σε όσα συναντούμε καθημερινά αξίζει να αναφερθούν: το άρθρο, η επιστολή, το δοκίμιο, η ηλεκτρονική αλληλογραφία (e-mail), το ιστολόγιο (blog), το ημερολόγιο, το βιογραφικό σημείωμα, η αυτοβιογραφία, η ομιλία, τα κείμενα σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης, το κήρυγμα, το ανέκδοτο, το υπόμνημα, το διήγημα, το μάθημα σε μια σχολική ή ακαδημαϊκή τάξη, οι οδηγίες χρήσης ενός εργαλείου, μια συνταγή μαγειρικής, ένα κείμενο ενός διδακτικού σχολικού εγχειριδίου κ.λπ.

► Ποιο είναι το κειμενικό είδος του Κειμένου 6;

B2. Εμβαθύνοντας στη Γραμματική του κειμένου

Κείμενο 7

«Οι αλλαγές δεν συμβαίνουν με το πάτημα ενός διακόπτη. Πώς λειτουργεί το φαινόμενο της «γυάλινης οροφής¹⁸» στη σημερινή Ελλάδα;»

Το παρακάτω κείμενο παρουσιάζει την ιστορία της Ελένης Καραντζόλα, Καθηγήτριας Γλωσσολογίας στο Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αιγαίου, για τη «Γυάλινη Οροφή».

Τι ενώνει γυναίκες με διαφορετικά επαγγέλματα, όπως μια δικηγόρο, μια χημικό, μια καθηγήτρια στο πανεπιστήμιο, μια διευθύντρια και μια υπεύθυνη μάρκετινγκ; Οι ιστορίες τους. Ιστορίες που μιλούν για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες όταν θέλουν να εξελιχθούν επαγγελματικά, να διεκδικήσουν την αμοιβή που τους αξίζει, να ενισχύσουν τη δημόσια παρουσία τους, να μπουν σε ένα διοικητικό συμβούλιο, να προωθηθούν στην πολιτική ή να υπάρξουν σύμφωνα με τις επιθυμίες τους. Οι ιστορίες αυτές, αληθινές και ειπωμένες με τα δικά τους λόγια, δείχνουν πώς λειτουργεί το φαινόμενο της «γυάλινης οροφής» στη σημερινή Ελλάδα. Υπερβαίνοντας τις έρευνες, τις στατιστικές και τα απρόσωπα ποσοστά που συνήθως χρησιμοποιούμε για να μιλήσουμε για δυσκολίες και αποκλεισμούς, οι προσωπικές μαρτυρίες μιλούν απευθείας στην καρδιά. Ας δούμε την ιστορία της Ελένης Καραντζόλα, Καθηγήτριας Γλωσσολογίας στο Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αιγαίου, για τη «Γυάλινη Οροφή».

Η συνεδρίαση του εκλεκτορικού σώματος¹⁹ του Πανεπιστημίου πλησίαζε στο τέλος της. Προέδρευε ο Πρύτανης. Εγώ, ως νεαρή Επίκουρος, συμμετείχα στην

18. Γυάλινη οροφή: το αόρατο χέρι-τροχοπέδη που εμποδίζει τις γυναίκες και γενικότερα τις μειονοτικές ομάδες να ανελιχθούν στον τομέα της εργασίας τους, να κατακτήσουν ηγετικές θέσεις ή θέσεις ευθύνης και να λάβουν προαγωγές και μισθολογικές αυξήσεις.

19. Εκλεκτορικό σώμα: η ομάδα που εκλέγει/επιλέγει καθηγητές στο Πανεπιστήμιο

εκλογή νέου λέκτορα συναφούς γνωστικού αντικειμένου. Με την ολοκλήρωση της διαδικασίας, ξεκίνησε μια άτυπη συζήτηση για τις επόμενες θέσεις που επρόκειτο να προκηρυχτούν στο τμήμα. Ανίδη για το τι θα ακολουθήσει, ξεκίνησα να επιχειρηματολογώ. Αυτό που άκουσα ως απάντηση με σόκαρε. «Γλωσσολόγο εκλέξαμε, όχι γλωσσοκόπανα», είπαν, κι αυτό επειδή τόλμησα να εκφράσω τη γνώμη μου. Ούτε η γενική κατάρτισή μου ούτε το ότι ήμουν η πιο σχετική με το θέμα που συζητούσαμε έπαιξαν ρόλο εκείνη τη στιγμή. Τέτοιου είδους αντιμετώπιση δεν την είχα συνηθίσει. Με τους φοιτητές και τις φοιτήτριες αλλά και με τους/τις συναδέλφους, καλλιεργείται τις περισσότερες φορές μια θετική, ισότιμη σχέση.

Αντιλήφθηκα, σχετικά αργά, ότι θα αντιμετωπίσω υποτιμητικά σχόλια και συμπεριφορές στην επαγγελματική μου πορεία λόγω του φύλου μου. Οι οικείοι μου, και ειδικότερα ο πατέρας μου, ήταν πάντα ενθαρρυντικοί και υποστηρικτικοί και χάρη σε αυτούς είχα την αισιοδοξία ότι με τα σωστά εκπαιδευτικά εφόδια θα μπορούσα να κάνω τα πάντα. Ήδη, από την πρώτη μου δουλειά, ωστόσο, κάτι μου τράβηξε την προσοχή. Στο ερευνητικό κέντρο όπου εργαζόμουν, το Διοικητικό Συμβούλιο είχε μόνον άντρες. Οι ερευνήτριες, από την άλλη, που ήταν αποκλειστικά γυναίκες και έκαναν πρακτικά όλη τη δουλειά, είχαν το μεγαλύτερο φορτίο. Τις αποφάσεις, όμως, τις έπαιρναν οι άντρες. Εκείνοι είχαν πάντα τον τελευταίο λόγο και εκείνοι μόνον αναλάμβαναν τους κομβικούς ρόλους. Δεν ήταν αυτό που θα περίμενε κανείς από έναν προοδευτικό φορέα, όμως τους φαινόταν φυσιολογικό. Δεν αναρωτιόταν κανείς αν θα έπρεπε να υπάρχει γυναικεία εκπροσώπηση. Το φαινόμενο της γυάλινης οροφής δεν είναι πάντα φανερό. Μπορεί μια γυναίκα να έχει προχωρήσει, να έχει εξελιχθεί και να αισθάνεται ότι της έχει δοθεί βήμα. Όμως, αυτό που συνειδητοποίησα είναι ότι σε όλες τις περιπτώσεις κλήθηκα να αποδείξω περισσότερα πράγματα από όσα οι άντρες που διεκδικούσαν την ίδια θέση.

Η γυναίκα καλείται να απαντήσει σε ερωτήματα που στους άντρες δεν τίθενται καν. Για παράδειγμα, η μητρότητα και η οικογενειακή κατάσταση είναι θέματα για τα οποία θα ερωτηθεί μια γυναίκα σε μια συνέντευξη.

[Πηγή: Αγγελική Κοσμοπούλου, *Athens Voice*, 21/6/2022 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Πώς καταλαβαίνεις το φαινόμενο της «γυάλινης οροφής»; Να ξεκινήσεις μια συζήτηση σχετικά με το φαινόμενο της «γυάλινης οροφής», παραθέτοντας τις απόψεις σου.
2. Εργαζόμενοι/-ες ομαδοσυνεργατικά, να δημιουργήσετε μια μικρή δραματική παράσταση που να αναπαριστά μια σκηνή από το κείμενο, ενισχύοντας τους ρόλους των χαρακτήρων.
3. Χωρισμένοι/-ες σε ομάδες να δημιουργήσετε μια ψηφιακή ιστορία τριών σκηνών με τη βοήθεια του ψηφιακού εργαλείου [storyboardthat](#), στην οποία να παρουσιάζεται το φαινόμενο της «γυάλινης οροφής». Εναλλακτικά, μπορείτε να δημιουργήσετε την οπτικοποιημένη ιστορία σας στο μπλοκ ζωγραφικής σας.

Γ. Αναζητώντας κρυμμένους θησαυρούς της γλώσσας

Γ1. Πρόσληψη κειμένων

Κείμενο 8

«Τα δικαιώματα των παιδιών έχουν συνήγορο»

Αναζήτησε [Τα δικαιώματα των παιδιών έχουν συνήγορο | EPT A.E.] το βίντεο, όπου η συνήγορος για το Παιδί, Θεώνη Κουφονικολάκου, συζητά στην εκπομπή της EPT1 «Άλλη Διάσταση» για τα δικαιώματα του παιδιού.

A. Πριν από την ακρόαση:

- Τι περιμένεις να ακούσεις στο ηχητικό αρχείο, λαμβάνοντας υπόψη τον τίτλο;
  - Τι θα ήθελες να ακούσεις για το θέμα;
- Πώς αντιλαμβάνεσαι τη ρηματική φράση «έχουν συνήγορο» του τίτλου;

B. Κατά την ακρόαση:

▶ Άκουσε τα 3 πρώτα λεπτά. Μετά την πρώτη ακρόαση, να απαντήσεις στις ακόλουθες ερωτήσεις:

- Ποιο είναι το θέμα ή τα θέματα του ηχητικού αρχείου; Ποιος-α/ποιοι-ες μιλά/μιλούν;
- Ποια αναφέρουν τα παιδιά ως δικαιώματά τους;
- Ποιοι καταπατούν τα δικαιώματα των παιδιών και τι κάνουμε αν παρατηρήσουμε αυτό το φαινόμενο;
- Από 3.38' έως 5.06': Με ποιους τρόπους παρεμβαίνει ο συνήγορος του παιδιού;
- Μετά το 5.20'-5.53': Ποια δικαιώματα αναφέρει η συνήγορος;
- Πού εντοπίζεται η ανεπάρκεια του συστήματος (6.15'-6.49');

▶ Μπορείς να ξανακούσεις προσεκτικά ολόκληρο το βίντεο σε προσωπικό σου χρόνο στο σπίτι και να απαντήσεις:

- Τι είναι η σχολική διαμεσολάβηση (7.43'-8.38');
- Πώς θα μπορούσε να υλοποιηθεί; Γράψε μία παράγραφο από την οπτική του/της Διευθυντή/-τριας, των γονέων, του παιδιού, του/της διαμεσολαβητή/-τριας ή της/του εκπροσώπου του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας.

Είδος
δευτερευουσών
προτάσεων

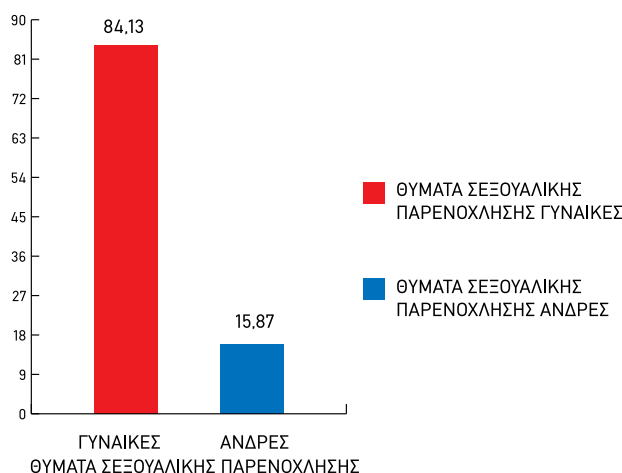
Γ. Μετά την ακρόαση:

1. Ποια σημεία της συνέντευξης σας εντυπωσίασαν και γιατί;
2. Να συζητήσετε στην τάξη τις προτάσεις της συνηγόρου. Πώς κρίνετε τις προτάσεις της συνηγόρου; Είναι εφικτές, ρεαλιστικές και επιτεύξιμες;
3. Δώσε έναν δικό σου τίτλο στο ηχητικό αυτό αρχείο.

Κείμενο 9

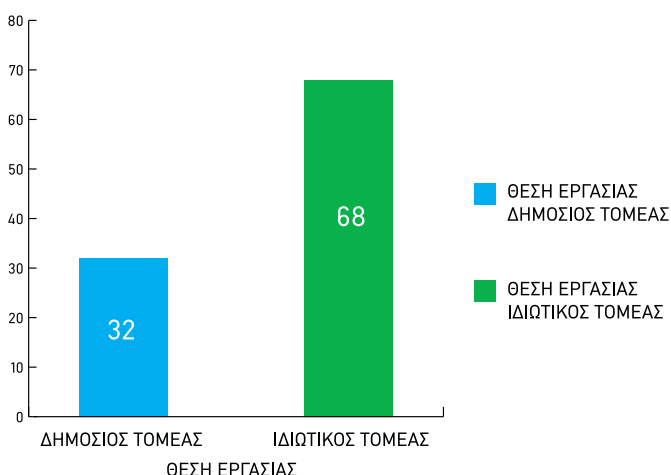
«Έρευνα: Ένας στους δύο εργαζόμενους έχει υποστεί σεξουαλική παρενόχληση»

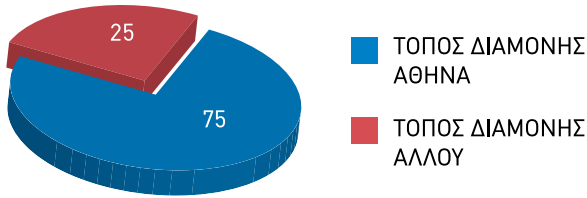

Περισσότεροι/-ες από τους/τις μισούς/-ές εργαζόμενους/-ες που συμμετείχαν σε έρευνα, έχουν βιώσει σεξουαλική παρενόχληση κατά τη διάρκεια της επαγγελματικής τους ζωής. Ωστόσο, σχεδόν το 40% αυτών δεν γνωρίζει τις διαδικασίες που πρέπει να ακολουθήσει το θύμα για να προστατευτεί. Πρόκειται για έρευνα που διεξήγαγε στην Ελλάδα το

Κέντρο Κοινωνικής Δράσης και Καινοτομίας-ΚΜΟΠ.

Το 84,13% των εργαζόμενων ήταν γυναίκες, το 68% δουλεύει στον ιδιωτικό τομέα και το 75% διαμένει στην Αθήνα. Από την πλευρά των εργοδοτών συμμετείχαν ανώτερα διευθυντικά στελέχη και υπεύθυνοι ανθρώπινου δυναμικού, από τους οποίους το 70,37% ήταν γυναίκες και το 81,48% εργάζεται σε ιδιωτικές επιχειρήσεις. Περισσότεροι από τους μισούς εργαζόμενους (52,38%) παραδέχθηκαν

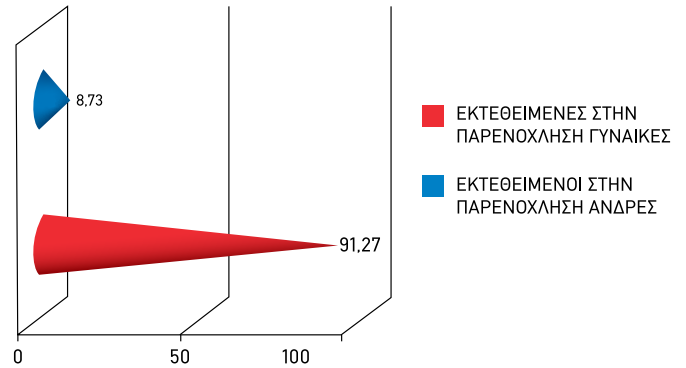

ότι έχουν υποστεί σεξουαλική παρενόχληση κατά τη διάρκεια της επαγγελματικής τους ζωής. Επίσης, το 42,86% των ερωτηθέντων εργαζόμενων δήλωσε ότι έχει υπάρξει μάρτυρας κάποιας μορφής σεξουαλικής παρενόχλησης, κατά συναδέλφων, στον χώρο εργασίας. Η συντριπτική πλειοψηφία του δείγματος (91,27%) διαπίστωσε ότι οι γυναίκες είναι περισσότερο εκτεθειμένες στη σεξουαλική παρενόχληση.

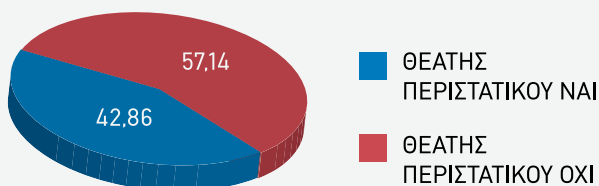
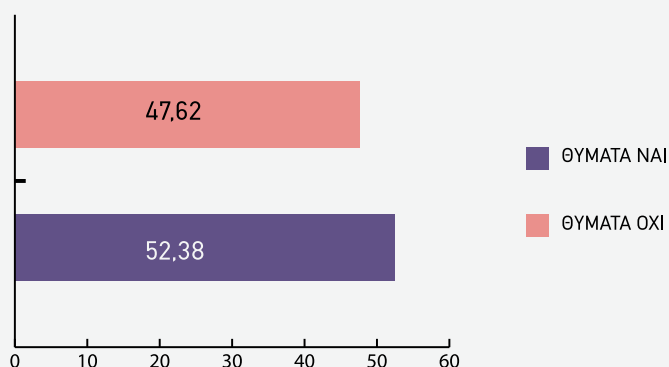
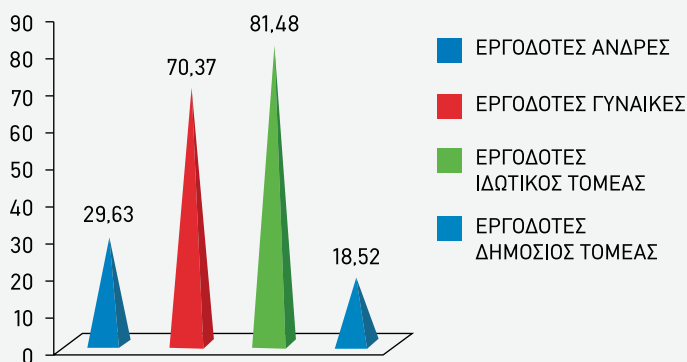
Όπως διαπιστώνεται στην έρευνα του ΚΜΟΠ, το φαινόμενο της σεξουαλικής παρενόχλησης στο εργασιακό περιβάλλον είναι ευρέως διαδεδομένο,

αλλά τα καταγεγραμμένα περιστατικά σεξουαλικής παρενόχλησης είναι λιγότερα από τον πραγματικό αριθμό. Τα περισσότερα από τα θύματα αποφεύγουν να καταγγείλουν το περιστατικό, επειδή φοβούνται το κοινωνικό στίγμα, την απώλεια της θέσης εργασίας τους ή πιθανές πράξεις αντεκδίκησης από τον δράστη. Εκπρόσωπος της Γ.Σ.Ε.Ε. συμφώνησε ότι στον ιδιωτικό τομέα το θύμα είναι πιθανό να δείξει μεγαλύτερη απροθυμία να καταγγείλει το περιστατικό, από φόβο μήπως χάσει τη δουλειά του. Δεν παρέλειψε, όμως, να αναφέρει ότι ο ιδιωτικός τομέας είναι καλύτερα οργανωμένος όσον αφορά τη διεκπεραίωση υποθέσεων σεξουαλικής παρενόχλησης, ενώ αντιθέτως, στον δημόσιο τομέα, οι σχετικοί μηχανισμοί είναι λιγότερο ευέλικτοι και αποτελεσματικοί.

[Πηγή: Καθημερινή, 4/2/2021 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

Α. Πριν από την ανάγνωση

1. Να εξετάσεις μαζί με τον τίτλο του Κειμένου 9 και τα ενημερωτικά γραφήματα με τα στατιστικά στοιχεία και να παρουσιάσεις στην τάξη τις απόψεις σου για το θέμα αυτό.

Β. Κατά την ανάγνωση

1. Να καταγράψεις τα βασικά στοιχεία του κειμένου, όπως ποιος διεξήγαγε την έρευνα, τους συμμετέχοντες στην έρευνα και τα δύο κύρια πορίσματα.

2. Με βάση τα στατιστικά στοιχεία, σε ποια συμπεράσματα καταλήγεις για τα χαρακτηριστικά των εργαζομένων που συμμετείχαν στην έρευνα.

Γ. Μετά την ανάγνωση

1. Αφού χωριστείτε σε ομάδες: **α.** Να συζητήσετε τις πιθανές αιτίες και συνέπειες του φαινομένου αυτού. **β.** Να σκεφτείτε πιθανές προτάσεις και μέτρα για την προστασία των εργαζομένων από τη σεξουαλική παρενόχληση.

2. Να δημιουργήσετε μια αφίσα που να προωθεί την ευαισθητοποίηση για τη σεξουαλική παρενόχληση στον εργασιακό χώρο.

Στοιχεία επιρρηματικής και επιθετικής μετοχής

Γ2. Παραγωγή κειμένων

Εργαζόμενοι/-ες σε ζεύγη ή μικρές ομάδες επιλέξτε τη δραστηριότητα με την οποία θα ασχοληθείτε από τον παρακάτω πίνακα. Λαμβάνοντας υπόψη σας τον ρόλο που θα επιλέξετε και το κοινό στο οποίο απευθύνεστε, να χρησιμοποιήσετε κατάλληλο λεξιλόγιο και ύφος, να οργανώσετε το κείμενό σας σωστά και να παρουσιάσετε το θέμα, ώστε να συμπεριλάβετε τις απαραίτητες πληροφορίες που ζητούνται.

Ρόλος	Κοινό	Μορφή	Θέμα
Δημοσιογράφος	Αναγνωστικό κοινό	Άρθρο σε εφημερίδα	Περιπτώσεις καταπάτησης ανθρωπίνων δικαιωμάτων γύρω μας.
Παρουσιάστης/-τρια - Δημοσιογράφος	Ακροατές/-τριες	Podcast (ηχητικό αρχείο) (διάρκειας 5 λεπτών)	Με ποιους τρόπους προστατεύουμε τα δικαιώματα του παιδιού.
Μαθητές/-τριες σε ρόλο «δημοσιογράφων» και «Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ»	Μέλη της εκπαιδευτικής και τοπικής κοινότητας	Δραματοποίηση συνέντευξης (με προετοιμασία 5-8 ερωτήσεων)	Συνέντευξη από τον Γενικό γραμματέα του ΟΗΕ για κάποια μορφή κοινωνικής ανισότητας (σε εκδήλωση για την Ημέρα των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου).
Μέλος περιβαλλοντικής ομάδας/ ακτιβιστής/-τρια	Τοπική κοινωνία	Αφίσα (έντυπη/ ψηφιακή/ διαδραστική) ή φυλλάδιο ψηφιακό	Πώς με τις καθημερινές μας συνήθειες, πράξεις και στάση ζωής μπορούμε να γίνουμε ακτιβιστές/-τριες για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων!

Γλωσσάρι:
Προνόμια και δικαιώματα

Θεμελίωση
δικαιωμάτων
στην κόσμο

«Κοινωνικές ανισότητες και γλωσσικές ανισότητες»

Συνέντευξη των Ελλήνων γλωσσολόγων, Ελένης Καραντζόλα και Βαγγέλη Ιντζίδη.

Ε.Κ.: Η γλώσσα είναι κοινωνικό φαινόμενο, αποτυπώνει κοινωνικές σχέσεις. Οι κοινωνικές σχέσεις είναι πάντοτε σχέσεις ισοτιμίας; Είναι σχέσεις ανισότητας, εκμετάλλευσης, ιεραρχίας. Ο κόσμος στον οποίο ζούμε, οι κοινωνίες, έχουν τα χαρακτηριστικά της άνισης κατανομής ισχύος κι αυτό κωδικοποιείται στις περισσότερες γλώσσες του κόσμου. Κάτι που σήμερα μας φαίνεται μη αποδεκτό ενδεχομένως παλιότερα να ήταν. Θα χρησιμοποιούσατε τη λέξη «νέγρος»; Υπάρχουν λέξεις που είναι περισσότερο στιγματισμένες από άλλες, που φέρουν μεγαλύτερο κοινωνικό φορτίο. Αν λοιπόν κάποιος, ως χρήστης της γλώσσας, δεν θέλει να έχει αυτές τις αρνητικές παραδηλώσεις, τότε δεν θα τις χρησιμοποιήσει, καθώς έχουν χρησιμοποιηθεί μέσα στις κοινωνίες με συγκεκριμένο τρόπο, γι' αυτό και έχουν κοινωνικό βάρος. Ως γλωσσολόγος αλλά και ως πολίτης, θεωρώ ότι είναι στη σωστή κατεύθυνση το να μη χρησιμοποιούμε το «νέγρος», γιατί για μια ολόκληρη εποχή, την περίοδο του δουλεμπορίου, έδειχνε τη συνολική αντίληψη των κοινωνιών αυτών. Άρα εγώ, ως χρήστης της γλώσσας, δεν επιθυμώ να εκφραστώ για έναν συνάνθρωπό μου με αυτό τον τρόπο. Αυτό είναι ένα από τα βασικά νοήματα της πολιτικής ορθότητας.

Ε.Κ.: Θεωρούμε ότι είναι σημαντικό, μέσω της εκπαίδευσης, να ασκούνται οι μαθητές στο τι σημαίνει η επιλογή των λέξεων σε διαφορετικά επικοινωνιακά περιβάλλοντα.

Β.Ι.: Ο Όργουελ μιλάει για το πώς η γλώσσα μπορεί να επηρεάσει τον τρόπο που βλέπεις την πραγματικότητα και άρα ενισχύει αυτό που σας λέμε. Ότι αν δεν μιλάς με τα θηλυκά στα επαγγέλματα, για παράδειγμα η «προεδρίνα», τότε δεν πρόκειται να δεις αυτό που υπάρχει, δηλαδή τη γυναίκα. Ο Όργουελ σας το λέει αυτό και από την ανάποδη. Όταν ακούτε την πρόταση «WAR IS PEACE», ο πόλεμος είναι ειρήνη, μπορείτε να αντιστρέψετε τα νοήματα. Ένα παιχνίδι, ώστε να βλέπεις τη βόμβα σαν μια ειρηνική πράξη. Πράγμα που συμβαίνει στις μέρες μας. Με ποιον τρόπο η Δύση εξάγει ανθρώπινα δικαιώματα στη Μέση Ανατολή; Έχετε ξαναδεί στην ιστορία ανθρώπινα δικαιώματα μέσω ρίψης βομβών στο Ιράκ; Όχι. Βλέπετε ότι η γλώσσα παίζει. Είναι αυτό που λέει η γλωσσολογία, ότι η γλώσσα διαπραγματεύεται νοήματα και πρέπει να έχουμε στον νου μας πως μέσα από τη γλώσσα κάνουμε κατασκευή και διαπραγμάτευση των νοημάτων.

[Πηγή: Χρήστος Παρίδης, *Lifo*, 27/12/2018 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Να διαμορφώσετε μια συζήτηση σε ομάδες με βάση τις ακόλουθες ερωτήσεις: (α) Πώς η γλώσσα αντανάκλα τις κοινωνικές σχέσεις; (β) Ποιες λέξεις φέρουν κοινωνικό φορτίο και γιατί; (γ) Πώς η πολιτική ορθότητα επηρεάζει τη γλώσσα και τις κοινωνικές ανισότητες;
2. Διατηρώντας τον χωρισμό σε ομάδες, να πάρετε συνέντευξη από έναν/μία φίλο/η, συγγενή ή γείτονα/-ισσα προερχόμενο/η από διαφορετικό πολιτισμικό ή κοινωνικό υπόβαθρο. Στη συνέντευξη να φαίνεται με ποιον τρόπο και αν η χρήση συγκεκριμένων γλωσσικών επιλογών προς το πρόσωπό τους αντικατοπτρίζει κοινωνικές ανισότητες. Στη συνέχεια, να φτιάξετε ένα κολάζ ομαδοποιώντας τις απαντήσεις που πήρατε.

Αναστοχασμός - «Δελτίο εξόδου»

Στην αρχή της ενότητας συμπλήρωσε έναν πίνακα με τις γνώσεις σου σχετικά με το θέμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τώρα που ολοκλήρωσε την Ενότητα, ήρθε η ώρα να αναστοχαστείς κριτικά.

► Τι έμαθες για τα ανθρώπινα δικαιώματα;

- Γράψε κάτι που πιστεύεις ότι είναι σημαντικό για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη σύγχρονη κοινωνία. Συζήτησε με τους συμμαθητές/-τριές σου κάποιες απαντήσεις, ενδεικτικά, προσπαθώντας να εμβαθύνετε στο θέμα.
- Παρουσίασε τις σκέψεις σου στον τοίχο της e-me για το θέμα των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Συμπλήρωσε τη φράση «Δικαίωμα για μένα σημαίνει...». Εναλλακτικά, μπορείς να αναρτήσεις χαρτάκια post it στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης σου.

Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να προετοιμάσετε μια διαδραστική παρουσίαση σχετικά με κάποιο θέμα που σχετίζεται με τη θεματική της ενότητας. Αυτή μπορεί να περιλαμβάνει στοιχεία από τα κείμενα, παραδείγματα και κριτική αξιολόγηση καταστάσεων, με βάση το τι αποκομίσατε.

Διατηρώντας τον χωρισμό σε ομάδες, να δημιουργήσετε μια αφίσα για την Παγκόσμια Ημέρα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (10 Δεκεμβρίου) με τη βοήθεια κάποιου ψηφιακού εργαλείου (Canva ή PosterMyWall ή Glogster). Εναλλακτικά, δημιουργήστε την αφίσα στο πλαίσιο του μαθήματος των Εικαστικών.

Λεξιλόγιο:
Θεμελίωση
δικαιωμάτων

8η Ενότητα (Επαναληπτική)

«Θυμόμαστε όσα μάθαμε»

08

Γελοιογραφία
Soloup

Σκίτσο του Soloup με θέμα τον πόλεμο
Από το περιοδικό δρόμου «Σχεδία»

[Πηγή: Soloup | Facebook]

▶ Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να καταγράψετε τις σκέψεις και τα συναισθήματά σας από το σκίτσο.

▶ Παίξτε το παιχνίδι «Human Tetris»: Αναγράψτε σε καρτέλες διαφορετικών χρωμάτων αφενός έννοιες σχετιζόμενες με τα θέματα των ενότητων 5-7 και αφετέρου τους ορισμούς αυτών. Στη συνέχεια, χωριστείτε σε δύο ομάδες. Η/Ο εκπαιδευτικός μοιράζει τυχαία τις καρτέλες. Στόχος σας είναι να δημιουργήσετε ζευγάρια «έννοιας-ορισμού». Τέλος, κάθε ζευγάρι μπορεί να κάνει μια συνοπτική παρουσίαση της έννοιας που «αντιπροσωπεύει».

Στην ενότητα αυτή θα θυμηθείς:

1. Θέματα σχετικά με τη **βία** και τον **εκφοβισμό**, την **ιστορική μνήμη** και τον **τουρισμό**, τη **μετανάστευση**.
2. Τύπους κειμένων, όπως: την **ιστορική αφήγηση**, την **περιγραφή**, την **περίληψη**.
3. Τις **δευτερεύουσες ονοματικές προτάσεις**, τις **σύνθετες προτάσεις**, τα **είδη των αναφορικών προτάσεων**.
4. Τις **μετοχές**.

Α1. Ο κόσμος των κειμένων

Κείμενο 1

«Τα κρυφά σχολειά του καλοκαιριού»

Την επιστροφή του ευαίσθητου Έλληνα από τις διακοπές του καλοκαιριού συνοδεύει -εκτός κι αν στάθηκε τυχερός- η πικρή γεύση από την έκπτωση του τοπίου και του τόπου. Ίσως το λαμπρό, ανελέητο φως που κυριαρχεί καθιστά την εικόνα οδυνηρότερη. Τραυματισμένες από την «αξιοποίηση» παραλίες και λόφοι του Αιγαίου, η γύμνια ενός βουνού από το δάσος που κάηκε, εκείνες οι θάλασσες που, ενώ τις ύμνησαν οι αιώνες, σήμερα κουβαλούν πετρέλαια και ρύπους.

Ο Έλληνας επισκέπτης του καλοκαιριού, αν έχει ακόμα την ψυχή και τα μάτια ανοικτά, επιστρέφει -πού, άραγε;- με τη μνήμη μιας εκθαμβωτικής ομορφιάς και την οδύνη από την καθημερινή της αλλοίωση. Αν η αλλοίωση αυτή έχει τη μορφή επιδερμικού τουρισμού, αισθητικής ευτέλειας ή εκείνου του όρμου που φέτος γέμισε τσιμέντο και σκουπίδια, δεν έχει πολλή σημασία. Σημασία έχει ότι ο χειμώνας που επέρχεται -και από ό,τι φαίνεται θα είναι βαρύς- πρέπει να βρει αυτόν τον Έλληνα, που κινδυνεύει να γίνει επισκέπτης στον τόπο του, με τη συνείδηση για το μέγιστο του θέματος. Διότι είναι καιρός, όταν οι μεν μέμφονται τους δε ότι υπονομεύουν την Ελλάδα, να αναλογισθεί ο Έλληνας με τις μνήμες του καλοκαιριού για ποια Ελλάδα πρόκειται· και, ακόμα, να αναλογισθεί ότι ο εθνικός πλούτος είναι κάτι βαθύτερο και σοβαρότερο απ' ό,τι οι πολιτικοί υπόσχονται να προστατεύσουν.

Προς αυτήν, την άλλη άλλωστε κατεύθυνση λειτουργούν και τα κρυφά σχολειά του καλοκαιριού. Ο ρόλος τους, όπως και κάθε κρυφού σχολείου, είναι να διασώσουν -επειδή στα έθνη δεν πρέπει να απολείπει η ελπίδα- το κριτήριο και το δίδαγμα. Κριτήριο για το πώς έπρεπε να είναι η ψυχή και η φύση της χώρας· και δίδαγμα, μήπως και υπάρξουν γενιές καλύτερες από τις δικές μας, που θα περιορίσουν στα φυσιολογικά όρια τη μικρόνοια και το συμφέρον.

Τα κρυφά σχολειά του καλοκαιριού λειτουργούν, εννοείται, μόνον εκεί που ο χώρος επιτρέπει στις μυστικές φωνές να αναδυθούν. Λειτουργούν σε μια παραλία που θυμίζει στοιχεία από την Ομηρική Εποχή, είτε λόγω της μοναδικής αισθητικής ενός αρχαίου ή παραδοσιακού κτίσματος είτε εξαιτίας της έκφρασης της ανθρωπίνης μορφής και μιας χαρακτηριστικής κίνησης. Είθε ο αναγνώστης της επιφυλλίδας -που, καλοσύνη του, δείχνει γι' αυτήν ενδιαφέρον και προσδοκία- να έζησε πολλά παρόμοια σχολειά αυτό το καλοκαίρι και να 'χει να διηγηθεί.

[Πηγή: Γιώργος Γραμματικάκης, *Κοσμογραφήματα*, εκδ. Πόλις, Αθήνα 1997, σσ. 143 και 145-146 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Εικόνες περιηγητών
και αφίσες του ΕΟΤ

Δραστηριότητες

1. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να εντοπίσετε το κεντρικό θέμα του κειμένου και τα δευτερεύοντα. Στη συνέχεια, δημιουργήστε έναν εννοιολογικό χάρτη. Μπορείτε να αξιοποιήσετε κάποιο ψηφιακό εργαλείο εννοιολογικής χαρτογράφησης (όπως το *smar tools* ή κάποιο εργαλείο της *e-me*) ή τον πίνακα της τάξης σας.
2. Ποια είναι η σημασία του όρου «κρυφό σχολειό» στο κείμενο; Να δώσεις έναν άλλο τίτλο που να αποδίδει το περιεχόμενο του κειμένου.
3.
  - α. Να εντοπίσεις τα σημεία στίξης που χρησιμοποιούνται στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου και να δικαιολογήσεις τη χρήση τους.
  - β. Αφού επιλέξεις ένα απόσπασμα του κειμένου στο οποίο χρησιμοποιείται σημείο στίξης, να το αντικαταστήσεις με άλλο σημείο στίξης. Ποια διαφορά παρατηρείς στο ύφος ή ακόμα και στο μήνυμα που μεταδίδεται;
4. Χαρακτηριστικά της επιφυλλίδας είναι:
  - α. Το θέμα αφορμάται από την επικαιρότητα, χωρίς να την παρακολουθεί στενά.
  - β. Στόχος του επιφυλλιδογράφου είναι η καλλιέργεια αλλά και ο προβληματισμός του αναγνωστικού κοινού.
  - γ. Το ύφος είναι γενικά επίσημο και σοβαρό.
  - δ. Στο κείμενο παρατηρούνται στοιχεία λογοτεχνικού ύφους.

Να εντοπίσεις τα παραπάνω χαρακτηριστικά στο Κείμενο 1 (υπογράμμισέ τα και ανάφερε τα αντίστοιχα παραδείγματα).

Κείμενο 2

«Η αξία της προφορικής ιστορίας»

Οι απαρχές της προφορικής ιστορίας, ως μεθόδου άντλησης της ιστορικής αλήθειας, εντοπίζονται στο αρχαίο παρελθόν. Ήθη και έθιμα, αξιομνημόνευτα γεγονότα και σκέψεις πέρασαν στην ιστορία των λαών από στόμα σε στόμα, πριν καν ακόμη ανακαλυφθεί η γραφή. Τα ομηρικά έπη, μέσω της προφορικής παράδοσης, ρίζωσαν για πολλούς αιώνες στη συνείδηση του ελληνισμού. Αλλά και οι πρωτεργάτες της ιστορικής σκέψης, εκείνοι που τη θεμελίωσαν, δεν παρέμειναν στην απλή αφήγηση και καταγραφή των γεγονότων σε γ' ενικό, αλλά, διακόπτοντας την αφήγηση, παρέθεταν λόγους των ίδιων των πρωταγωνιστών, σαν να ήταν οι ίδιοι παρόντες στα τεκταινόμενα.

Η σύγχρονη μέθοδος, βέβαια, διαφέρει από εκείνη της αρχαιότητας. Ο σύγχρονος επιστήμονας τοποθετεί στο κέντρο της έρευνας τους ίδιους τους πρωταγωνιστές, τους απλούς καθημερινούς ανθρώπους που βίωσαν από πρώτο χέρι τα γεγονότα ως αυτόπτες μάρτυρες. Η σύγχρονη αυτή προσέγγιση θέτει στο κέντρο την εξομολόγηση, όχι του πολιτικού ή του στρατιωτικού -πολλές φορές προστατευμένου από το μένος των γεγονότων- αλλά του στρατιώτη, του πρόσφυγα, της μάνας, ανθρώπων λαϊκών που βίωσαν τα δεινά και που η ιστορία άφησε επάνω τους ανεξίτηλο το σημάδι της.

Η νέα αυτή επιστημονική προσέγγιση γεννήθηκε στα μέσα περίπου του 20ού αιώνα. Η παραδοσιακή αφήγηση που επικρατούσε μέχρι τότε ήταν αδύναμη να αποδώσει και να αποτυπώσει τις λεπτές αποχρώσεις των δύο παγκοσμίων πολέμων και των ταραγμένων δεκαετιών 1920-1960. Επίσης, ένας ακόμη παράγοντας είναι η εξέλιξη της τεχνολογίας. Ο ιστορικός έχει στη διάθεσή του το μαγνητόφωνο και τη βιντεοκάμερα. Του δίνεται η δυνατότητα να καταγράψει τη φωνή των πρωταγωνιστών, να αποτυπώσει το βλέμμα και τη γλώσσα του σώματος, να ανιχνεύσει την αγωνία, τη συγκίνηση, τον πόνο. Τρίτον, διότι τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται διάθεση των ίδιων των πρωταγωνιστών να εξομολογηθούν τα βιώματά τους και να εξωτερικεύσουν τις εμπειρίες τους, απαλλαγμένοι ίσως από τον φόβο του στιγματισμού, της καταγγελίας ή της δίωξης.

Πολλοί είναι εκείνοι που αμφισβητούν την προφορική ιστορία, με βασικό επιχείρημα την έλλειψη αντικειμενικότητας. Θεωρούν πως, ακριβώς επειδή πρόκειται για μαρτυρία και κυριαρχεί ο υποκειμενικός χαρακτήρας, ο αφηγητής μπορεί να αποκρύψει βιώματα και εμπειρίες, να κατευθύνεται από πολιτικές ιδεολογίες ή λόγω της περασμένης ηλικίας να έχει ξεχάσει σημαντικά γεγονότα. Με αυτόν τον τρόπο, υποστηρίζουν, συσκοτίζεται η αλήθεια και υποσκάπτεται η ιστορική έρευνα. Από την άλλη πλευρά, όμως, αυτή είναι και η γοητεία της ιστορίας. Να μπορεί κανείς, μέσα από την προσωπική αφήγηση, να διακρίνει την αλήθεια, να εξάγει από το βίωμα την αντικειμενική πραγματικότητα, από το ειδικό να μεταβαίνει στο καθολικό. Άλλωστε, για να εξαχθούν συμπεράσματα, δεν αρκεί μια συνέντευξη, αλλά επίπονη προσπάθεια χρόνων και μελέτης.

Στην Ελλάδα, στη συλλογική μνήμη, έχουν χαραχθεί οι τραγικές εμπειρίες της μικρασιατικής καταστροφής, του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και του Εμφυλίου. Όσο υπάρχουν ακόμη επιζώντες, η προφορική ιστορία μπορεί να ανθίσει και να καλύψει τα κενά των επίσημων αρχείων, να αποκαταστήσει χαμένες αλήθειες, αποδίδοντας σεβασμό στους αφανείς ήρωες του παρελθόντος.

[Πηγή: Ρία Ροροπούλου, *freeminds*, 7/5/2019 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Η αξία της προφορικής ιστορίας

Δραστηριότητες

1. Ποιος είναι ο ρόλος του ανθρώπου απέναντι στον τουρισμό, στον πολιτισμό και στην ιστορία του τόπου του, σύμφωνα με τα Κείμενα 1 και 2;
2. Με ποιους τρόπους προσπαθεί η αρθρογράφος να πείσει για τη σημασία της προφορικής ιστορίας;
3. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να καταγράψετε τα πλεονεκτήματα της προφορικής ιστορίας σύμφωνα με το κείμενο και τις δικές σας απόψεις σε μια παρουσίαση ή σε συνεργατικό έγγραφο. Εναλλακτικά, να χρησιμοποιήσετε χαρτόνι ή το τετράδιό σας και να αναρτήσετε τις εργασίες σας στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης σας.
4. Οργανωθείτε σε ομάδες προφορικής ιστορίας. Επισκεφθείτε την ιστοσελίδα των Ομάδων Προφορικής Ιστορίας oralhistorygroups για να ενημερωθείτε για το έργο τους. Στη συνέχεια, να επιλέξετε ένα πρόσωπο από το οποίο θα θέλατε να πάρετε συνέντευξη και δικαιολογήστε την επιλογή σας. Να καταγράψετε 10 ερωτήματα που θα θέλατε να του θέσετε.

Διαθεματικές προσεγγίσεις

Κείμενο 3

«Άγαλμα κόρης του 6^{ου} αι. π. Χ.»

Όταν γίνεται λόγος για τον τύπο της κόρης, έρχεται στον νου μία ορθή γυναικεία μορφή ντυμένη με μακρύ λεπτό χιτώνα και λοξό ιωνικό ιμάτιο, με μία προσφορά (πιτηνό, άνθος, καρπό) στο ένα χέρι, ενώ με το άλλο ανασηκώνει τον χιτώνα. Το χέρι με την προσφορά άλλοτε ακουμπά λυγισμένο μπροστά στο στήθος, άλλοτε φέρεται μπροστά λυγισμένο στον αγκώνα. Οι κόρες είναι γεμάτες κοσμήματα –περιδέραια, διαδήματα, ενώτια, ψέλλια²⁰– και έχουν εξεζητημένα χτενισμένα τα μαλλιά.

Το λοξό ιωνικό ιμάτιο είναι κοντό και κανονικά φοριέται πάνω στον δεξιό ώμο και κάτω από την αριστερή μασχάλη. Ωστόσο, καμιά φορά, οι κόρες φορούν μεγάλο ιμάτιο που μοιάζει με το ανδρικό ή κοντό που φοριέται πάνω και από τους δύο ώμους. Άλλοτε, πάλι, το ιμάτιο απουσιάζει εντελώς. Τη μεγάλη εξαίρεση, ως προς την ενδυμασία, αποτελεί η «Πεπλοφόρος» της Ακρόπολης που φορεί τον αρχαιοπρεπή, για τον 6ο αι. π.Χ., πέπλο και γι' αυτό θεωρήθηκε άγαλμα ιέρειας ή θεάς.

Ο τύπος αντικατοπτρίζει πιθανότατα την εμφάνιση σε δημόσιες εκδηλώσεις των ευγενών κορών των αρχαϊκών χρόνων, που θα αποτελούσαν ασφαλώς το κοινωνικό πρότυπο της εποχής τους.

Το «αρχαϊκό μειδίαμα» που ζωντανεύει την έκφραση όλων σχεδόν των ανθρωπινων αρχαϊκών μορφών διαπιστώνεται, κατεξοχήν, στις κόρες. Το μειδίαμα αυτό θα σβήσει με το πέρασμα στον 5ο αι. π.Χ. Χαρακτηριστικό δείγμα υστεροαρχαϊκής κόρης είναι η κόρη του Ευθυδίκου από την Ακρόπολη της Αθήνας, γνωστή ως «μουτρωμένη», ακριβώς επειδή η έκφρασή της είναι σοβαρή, σχεδόν σκυθρωπή.

[Πηγή: Γεωργία Κοκκορού–Αλευρά, *Η Τέχνη της Αρχαίας Ελλάδας*, σύντομη ιστορία (1050–50 π.Χ.), εκδ. Καρδαμίτσα, Αθήνα 1995, σσ. 86-87, (διασκευασμένο απόσπασμα)]

20. Ψέλλι: κόσμημα το οποίο φοριέται γύρω από τον καρπό ή τον βραχίονα.

Κόρη αρ. 675, Μουσείο Ακρόπολης,
γύρω στο 525 π.Χ.

Πελοφόρος,
Μουσείο Ακρόπολης,
γύρω στο 530 π.Χ.

Κόρη Ευθυδίκου, Μουσείο Ακρόπολης,
γύρω στο 490 π.Χ.

[Πηγή: Γεωργία Κοκκορού-Αλευρά, *Η Τέχνη της Αρχαίας Ελλάδας*, σύντομη ιστορία (1050-50 π.Χ.), εκδ. Καρδαμίτσα, Αθήνα 1995, σσ. 140-141]

Δραστηριότητες

1. α. Σε ποιον κειμενικό τύπο εντάσσεται το Κείμενο 3;

ι. Εξηγητικό ii. Αφηγηματικό iii. Περιγραφικό iv. Επιχειρηματικό v. Οδηγιών

β. Ποια στοιχεία του σε βοήθησαν να εντοπίσεις τον κειμενικό τύπο;

2. Με βάση τις πληροφορίες του Κειμένου 3, να δώσεις έναν τίτλο στις εικόνες.

3. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να αναζητήσετε στο διαδίκτυο εικόνες από έργα τέχνης και να τα περιγράψετε. Μπορείτε να επισκεφθείτε ένα μουσείο της περιοχής σας και να συγκεντρώσετε υλικό. Στη συνέχεια, να δημιουργήσετε ένα κολάζ (μπορείτε να αξιοποιήσετε το ψηφιακό εργαλείο canva) ή μια παρουσίαση ή ένα συνεργατικό έγγραφο. Εναλλακτικά, να χρησιμοποιήσετε χαρτόνι. (Μπορείτε με το υλικό που θα συγκεντρώσετε να δημιουργήσετε ένα ψηφιακό μουσείο με τη βοήθεια της καθηγήτριας ή του καθηγητή της Πληροφορικής σας και το εργαλείο artsteps).

A2. Τα «μυστικά συστατικά» των κειμένων

1. Να αναγνωρίσεις το είδος των ακόλουθων δευτερευουσών ονοματικών προτάσεων των κειμένων και να προσδιορίσεις τον συντακτικό τους ρόλο:
  - Σημασία έχει ότι ο χειμώνας... πρέπει να βρει αυτόν τον Έλληνα. (Κείμενο 1)
  - Είναι καιρός... να αναλογισθεί ο Έλληνας με τις μνήμες του καλοκαιριού για ποια Ελλάδα πρόκειται. (Κείμενο 1)
  - Ο αφηγητής μπορεί να αποκρύψει βιώματα και εμπειρίες, να κατευθύνεται από πολιτικές ιδεολογίες ή, λόγω της περασμένης ηλικίας, να έχει ξεχάσει σημαντικά γεγονότα. (Κείμενο 2)
2. Να αναγνωρίσεις το είδος των αναφορικών προτάσεων των κειμένων γράφοντας Χ στο κατάλληλο πεδίο.

ΠΡΟΤΑΣΗ	ΑΝΑΦΟΡΙΚΗ ΕΠΙΘΕΤΙΚΗ	ΑΝΑΦΟΡΙΚΗ ΠΕΡΙΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΑΝΑΦΟΡΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΗ
Ίσως το λαμπρό, ανελέητο φως που κυριαρχεί καθιστά την εικόνα οδυνηρότερη. (Κείμενο 1)			
εκείνοι που τη θεμελίωσαν. (Κείμενο 2)			
Η παραδοσιακή αφήγηση που επικρατούσε μέχρι τότε ήταν αδύναμη [...] (Κείμενο 2)			
Ο τύπος αντικατοπτρίζει πιθανότατα την εμφάνιση σε δημόσιες εκδηλώσεις των ευγενών κορών των αρχαϊκών χρόνων, που θα αποτελούσαν ασφαλώς το κοινωνικό πρότυπο της εποχής τους. (Κείμενο 3)			
Το «αρχαϊκό μείδιμα», που ζωντανεύει την έκφραση όλων σχεδόν των ανθρώπινων αρχαϊκών μορφών, διαπιστώνεται κατεξοχήν στις κόρες. (Κείμενο 3)			

Αναφορικές
ελεύθερες
- Επιθετικές -
Περιοριστικές

3. Να αντικαταστήσεις το «που» με την αναφορική αντωνυμία «οποίος, οποία, οποίο»:
- Σημασία έχει ότι ο χειμώνας που επέρχεται -και από ό,τι φαίνεται θα είναι βαρύς- πρέπει να βρει αυτόν τον Έλληνα, που κινδυνεύει να γίνει επισκέπτης στον τόπο του. (Κείμενο 1)
  - Ο σύγχρονος επιστήμονας τοποθετεί στο κέντρο της έρευνας τους ίδιους τους πρωταγωνιστές, τους απλούς καθημερινούς ανθρώπους που βίωσαν, από πρώτο χέρι, τα γεγονότα ως αυτόπτες μάρτυρες. (Κείμενο 2)
  - Ωστόσο, καμιά φορά, οι κόρες φορούν μεγάλο ιμάτιο που μοιάζει με το ανδρικό ή κοντό που φοριέται πάνω και από τους δύο ώμους. (Κείμενο 3)
4. Να αναγνωρίσεις συντακτικά τις ακόλουθες μετοχές των κειμένων:
- Τραυματισμένες από την «αξιοποίηση» παραλίες και λόφοι του Αιγαίου. (Κείμενο 1)
  - σαν να ήταν οι ίδιοι παρόντες στα τεκταινόμενα. (Κείμενο 2)
  - αποδίδοντας σεβασμό στους αφανείς ήρωες του παρελθόντος. (Κείμενο 2)
  - Το χέρι με την προσφορά άλλοτε ακουμπά λυγισμένο μπροστά στο στήθος, άλλοτε φέρεται μπροστά λυγισμένο στον αγκώνα. (Κείμενο 3)

Α3. Λεξιλόγιο

Λεξιλογικές ασκήσεις

1. Να αναλύσεις ετυμολογικά τη λέξη «ιστορία» του Κειμένου 2 και να δώσεις πέντε παράγωγες ή σύνθετες λέξεις.
2. **i.** Η λέξη «μέμφονται» στο Κείμενο 1 είναι συνώνυμη της λέξης:
  - α. κατηγορούν
  - β. παραδέχονται
  - γ. συμφωνούν
  - δ. σκέφτονται**ii.** Η λέξη «εξέλιξη» στο Κείμενο 2 είναι αντώνυμη της λέξης:
  - α. πρόοδος
  - β. οπισθοδρόμηση
  - γ. ανάπτυξη
  - δ. στασιμότητα**iii.** Η λέξη «πεπλοφόρος» στο Κείμενο 3 έχει ως ομόρριζη τη λέξη:
  - α. φάσμα
  - β. φαρέτρα
  - γ. φαινόμενο
  - δ. αφέλεια

επέρχομαι

μέμφομαι

υπονομεύω

παραμένω

καταγράφω

αντικατοπτρίζω

- 3.** Να συμπληρώσεις τα κενά των παρακάτω προτάσεων, επιλέγοντας ένα ρήμα των Κειμένων 1, 2 και 3 από τα συννεφάκια. Είναι απαραίτητο να τα προσαρμόσεις στον σωστό αριθμό, πρόσωπο και χρόνο.
- α.** ..... ρήξη στη σχέση τους εξαιτίας των έντονων διαφωνιών που είχαν.
- β.** Πολλοί άνθρωποι ..... την τεχνολογία για το πρόβλημα της ανεργίας που αντιμετωπίζουν.
- γ.** Ο συνάδελφός της της κάνει τον φίλο, όμως την ..... στην εργασία της.
- δ.** Είναι αδύνατο μία φωτογραφία να ..... τα συναισθήματα χαράς που ένιωσε.
- ε.** Με παρακάλεσε να ..... φίλοι παρά την απόσταση που μας χωρίζει.
- στ.** Για να λύσετε την άσκηση, πρώτα ..... όλα τα στοιχεία από τον πίνακα.
- 4.** «Όταν γίνεται λόγος για τον τύπο της κόρης, έρχεται στο νου μία ορθή γυναικεία μορφή ντυμένη με μακρύ λεπτό χιτώνα και λοξό ιωνικό ιμάτιο, με μία προσφορά (πιτηνό, άνθος, καρπό) στο ένα χέρι, ενώ με το άλλο ανασηκώνει τον χιτώνα. Το χέρι με την προσφορά άλλοτε ακουμπά λυγισμένο μπροστά στο στήθος, άλλοτε φέρεται μπροστά λυγισμένο στον αγκώνα. Οι κόρες είναι γεμάτες κοσμήματα – περιδέραια, διαδήματα, ενώτια, ψέλλια – και έχουν εξεζητημένα χτενισμένα τα μαλλιά». Επισκέφθηκες το μουσείο και είδες το άγαλμα της κόρης που παρουσιάζεται στο Κείμενο 3. Αφού αντικαταστήσεις τις επίσημες λέξεις με πιο απλές, να στείλεις ένα μήνυμα με το κινητό σου σε φίλο/φίλη σου για να του/της περιγράψεις το άγαλμα.

A4. Σημειωτικοί τρόποι

Κείμενο 4

«Έχω ένα όνειρο»

A. Πριν από την παρακολούθηση:

1. Αναζήτησε [Μάρτιν Λούθερ Κινγκ/ομιλία που άλλαξε τον κόσμο/έχω ένα όνειρο/ελληνικοί υπότιτλοι]. Να παρατηρήσεις την εικόνα με τον Μάρτιν Λούθερ Κινγκ (1929-1968), Αμερικανό ποιμένα του δόγματος των Βαπτιστών, ειρηνιστή και ηγέτη του κινήματος για τα πολιτικά δικαιώματα των έγχρωμων ανθρώπων. Ποιο νομίζεις ότι είναι το όνειρο του Μάρτιν Λούθερ Κινγκ;

Μάρτιν Λούθερ Κινγκ

Ο Μάρτιν Λούθερ Κινγκ στο Μνημείο Λίνκολν

Οι δύο εικόνες δημιουργήθηκαν με το εργαλείο τεχνητής νοημοσύνης im2go.

B. Κατά την παρακολούθηση:

1. Να καταγράψεις τα σημεία της ομιλίας που σου έκαναν εντύπωση.

Γ. Μετά την παρακολούθηση:

Αφού παρακολουθήσεις την ομιλία, απάντησε στις ερωτήσεις:

1. Ποια συναισθήματα σου προκάλεσε το βίντεο;
2. Τι σου έκανε εντύπωση στο βίντεο;
3. Ποιο είναι το μήνυμα του βίντεο; Ποια, κατά τη γνώμη σου, είναι η κεντρική ιδέα του βίντεο; Ποια άλλα θέματα θίγονται στο βίντεο;
4. Στο βίντεο παρακολούθησες απόσπασμα ομιλίας του Μάρτιν Λούθερ Κινγκ σε πλήθος που συγκεντρώθηκε κατά τη διάρκεια πορείας στην Ουάσιγκτον το 1963. Ποια χαρακτηριστικά του κειμενικού είδους εντόπισες;
5. Πώς ο τόνος της φωνής και οι επαναλήψεις επηρεάζουν τη μετάδοση του μηνύματος;
6. Αφού καταγράψεις λέξεις-κλειδιά από το βίντεο, να γράψεις μία παράγραφο 60-80 λέξεων ξεκινώντας με τη φράση «Έχω ένα όνειρο...» και με θεματικό κέντρο σχετικό με τα θέματα με τα οποία ασχολήθηκες στις ενότητες 5-8.

Λεξιλόγιο
για Βία
Ιστορία και
Δικαιώματα

Κείμενο 5 «Ημέρα του Παιδιού: Η βία που δέχονται τα παιδιά παγκοσμίως»

[Πηγή: cnn, 20/11/2017]

Δραστηριότητες

1. Αφού εξετάσεις τον τίτλο και το ενημερωτικό γράφημα με τα στατιστικά στοιχεία, να παρουσιάσεις στους/στις συμμαθητές/-τριές σου τις απόψεις σου για το θέμα αυτό.
2. Πώς η κεντρική εικόνα, τα εικονίδια, τα χρώματα και το μέγεθος της γραμματοσειράς επηρεάζουν τη μετάδοση του μηνύματος;
3. Ποια διαφοροποίηση παρατηρείς στη μορφή και στα ποσοστά παραβιάσεων των δικαιωμάτων των παιδιών, ανάλογα με το φύλο, την ηλικία και την καταγωγή;
4. Ποιο είναι το πιο ανησυχητικό φαινόμενο, κατά τη γνώμη σου, από αυτά που παρουσιάζονται στο ινφογράφημα; Να αιτιολογήσεις την άποψή σου σε μία παράγραφο 60-80 λέξεων.
5. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να δημιουργήσετε μια αφίσα επιλέγοντας τους κατάλληλους σημειωτικούς τρόπους (όπως εικόνες, σκίτσα, χρώματα, συνθήματα) για την εξάλειψη της παιδικής κακοποίησης. Μπορείτε να αξιοποιήσετε το ψηφιακό εργαλείο canva ή poster my wall. Εναλλακτικά, να χρησιμοποιήσετε χαρτόνι ή φύλλα τετραδίου.

Β. Εμβαθύνοντας στα κείμενα

Β1. Τύποι κειμένων μέσα στο πλαίσιό τους

Β2. Εμβαθύνοντας στη Γραμματική του κειμένου

Κείμενο 6

«Η παθολογία του πολέμου»

Το κείμενο που ακολουθεί είναι απόσπασμα από το 3ο Βιβλίο των Ιστοριών του Θουκυδίδη, το οποίο αναφέρεται στις συνέπειες του εμφυλίου πολέμου και συγκεκριμένα του Πελοποννησιακού Πολέμου, που συγκλόνησε τον αρχαίο ελληνικό κόσμο για εικοσιεπτά χρόνια (431–404 π.Χ.).

Σ' αυτές τις ακρότητες έφτασε ο εμφύλιος πόλεμος και προκάλεσε μεγάλη εντύπωση, γιατί ήταν ο πρώτος που έγινε. Οι εμφύλιες συγκρούσεις έφεραν μεγάλες κι αμέτρητες συμφορές στις πολιτείες, συμφορές που γίνονται και θα γίνονται πάντα, όσο δεν αλλάζει η φύση του ανθρώπου, συμφορές που μπορεί να είναι βαρύτερες ή ελαφρότερες κι έχουν διαφορετική μορφή, ανάλογα με τις περιστάσεις. Σε καιρό ειρήνης και όταν ευημερεί ο κόσμος και οι πολιτείες, οι άνθρωποι είναι ήρεμοι γιατί δεν τους πιέζουν ανάγκες φοβερές. Αλλ' όταν έρθει ο πόλεμος, που φέρνει στους ανθρώπους την καθημερινή στέρηση, γίνεται δάσκαλος της βίας κι ερεθίζει τα πνεύματα του πλήθους, σύμφωνα με τις καταστάσεις που δημιουργεί.

Για να δικαιολογούν τις πράξεις τους άλλαζαν ακόμα και την σημασία των λέξεων. Η παράλογη τόλμη θεωρήθηκε ανδρεία και αφοσίωση στο κόμμα, η προσωπική διστακτικότητα θεωρήθηκε δειλία που κρύβεται πίσω από εύλογες προφάσεις και η σωφροσύνη προσωπίδα της ανανδρίας. Η παραφορά θεωρήθηκε ανδρική αρετή, ενώ η τάση να εξετάζονται προσεκτικά όλες οι όψεις ενός ζητήματος θεωρήθηκε πρόφαση για υπεκφυγή.

Όποιος ήταν έξαλλος γινόταν ακουστός, ενώ όποιος έφερνε αντιρρήσεις γινόταν ύποπτος. Όποιον επινοούσε κανένα τέχνασμα και πετύχαινε, τον θεωρούσαν σπουδαίο, κι όποιον υποψιαζόταν σύγκαира και φανέρωνε τα σχέδια του αντιπάλου, τον θεωρούσαν ακόμα πιο σπουδαίο. Ενώ όποιος ήταν αρκετά προνοητικός, ώστε να μη χρειαστούν τέτοια μέσα, θεωρούσαν ότι διαλύει το κόμμα και ότι είναι τρομοκρατημένος από την αντίπαλη παράταξη. Με μια λέξη, όποιος πρόφτανε να κάνει κακό πριν από άλλον ήταν άξιος επαίνου, καθώς κι εκείνος που παρακινούσε στο κακό όποιον δεν είχε σκεφτεί να το κάνει.

Αλλά και η συγγένεια θεωρήθηκε χαλαρότερος δεσμός από την κομματική αλληλεγγύη, γιατί οι ομοιδεάτες ήσαν έτοιμοι να επιχειρήσουν οτιδήποτε, χωρίς δισταγμό, και τούτο επειδή τα κόμματα δεν σχηματίστηκαν για να επιδιώξουν κοινή ωφέλεια με νόμιμα μέσα, αλλά, αντίθετα, για να ικανοποιήσουν την πλεονεξία τους, παρανομώντας. Και η μεταξύ τους αλληλεγγύη βασιζόταν περισσότερο στη συνενόχη τους παρά στους όρκους τους στους θεούς.

[Πηγή: Θουκυδίδη, *Ιστορία*, Γ. 82.1-6, μτφρ. Α. Βλάχος, Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα (απόσπασμα)]

Η μήνη της ιστορίας

Δραστηριότητες

1. Ποιο είναι το θέμα του κειμένου; Θεωρείς αναμενόμενο το θέμα του στο συγκεκριμένο ιστορικό και κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο;
2. Ποιος μιλάει στο κείμενο, σε ποιον απευθύνεται και ποια είναι η θέση του;
3. Βασικά χαρακτηριστικά της ιστορικής αφήγησης, όπως τα διδάχθηκες στην ενότητα 5, είναι:
  - α. Η αναφορική-δηλωτική λειτουργία της γλώσσας
  - β. Η χρήση επίσημου λεξιλογίου (με χρήση ειδικής ορολογίας)
  - γ. Η κυριαρχία των τοπικών και χρονικών προσδιορισμών
  - δ. Η χρήση γ' προσώπου
  - ε. Το ύφος είναι τυπικό, επιστημονικό και ουδέτερο.

Ποια από τα παραπάνω χαρακτηριστικά εντόπισες στο Κείμενο 6; Σε τι διαφοροποιείται από μια τυπική ιστορική αφήγηση;

4. Το κείμενο βασίζεται στις αντιθέσεις. Αφού εντοπίσεις 5 από αυτές, να εξηγήσεις ποια πρόθεση του συγγραφέα εξυπηρετούν.
5. Στο απόσπασμα του Κειμένου 6 «Η παράλογη τόλμη θεωρήθηκε ανδρεία και αφοσίωση στο κόμμα, η προσωπική διστακτικότητα θεωρήθηκε δειλία που κρύβεται πίσω από εύλογες προφάσεις και η σωφροσύνη προσωπίδα της ανανδρίας. Η παραφορά θεωρήθηκε ανδρική αρετή, ενώ η τάση να εξετάζονται προσεκτικά όλες οι όψεις ενός ζητήματος θεωρήθηκε πρόφαση για υπεκφυγή»:
  - α. Να αναγνωρίσεις το είδος των προτάσεων ως προς τη δομή τους.
  - β. Να εντοπίσεις τους βασικούς όρους των προτάσεων.
  - γ. Τι εξυπηρετούν οι συγκεκριμένες συγγραφικές επιλογές;
6. Να γράψεις μία παράγραφο 60-80 λέξεων με θεματική περίοδο: «Ο πόλεμος είναι δάσκαλος της βίας» και τρόπους ανάπτυξης την αιτιολόγηση και τα παραδείγματα.
7. «Βλέποντας τα πράγματα από την αντίθετη πλευρά»: Να γράψεις μία παράγραφο 60-80 λέξεων με τα αγαθά της ειρήνης. Στην παράγραφο σου μπορείς να χρησιμοποιήσεις αντώνυμα των λέξεων του κειμένου, προκειμένου να αναδείξεις τη διαφορά ειρήνης-πολέμου.
8. Σε συζήτηση που διεξάγεται στην τάξη σου με θέμα τον πόλεμο, προβληματισμένος/-η από το κείμενο που διάβασες, να αποδώσεις περιληπτικά το περιεχόμενό του στις συμμαθήτριες και τους συμμαθητές σου.

Γ1. Πρόσληψη κειμένων

Κείμενο 7

«Σχολικός Εκφοβισμός (Bullying): Όλα Όσα θα Πρέπει να Γνωρίζουν Γονείς, Εκπαιδευτικοί και Παιδιά»

A. Πριν από την ακρόαση:

1. Αναζήτησε [Σχολικός εκφοβισμός/bullying/Όλα Όσα θα Πρέπει να Γνωρίζουν Γονείς, Εκπαιδευτικοί και Παιδιά/learnhealth] με θέμα τον σχολικό εκφοβισμό. Να γράψεις σε χαρτάκια post it μία συμβουλή για τα παιδιά, μία για τους/τις εκπαιδευτικούς και μία για τους γονείς. Να κολλήσεις τα χαρτάκια στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης σου.

B. Κατά την ακρόαση:

1. Να καταγράψεις τα σημεία του podcast που σου έκαναν εντύπωση.

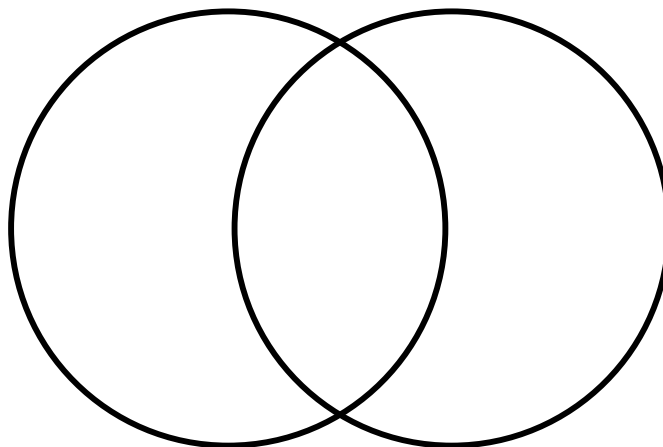
Γ. Μετά την ακρόαση:

1. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να καταγράψετε τα βασικά χαρακτηριστικά των όρων «βία» και «εκφοβισμός». Ποια είναι τα κοινά τους γνωρίσματα; Σε τι διαφοροποιούνται;
2. Τι είναι ο εκφοβισμός και τι ο σχολικός εκφοβισμός; (3.58' – 6.27')

ΒΙΑ

ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ

Σχολικός
εκφοβισμός - Βία

3. Ποιες είναι οι πιο χαρακτηριστικές μορφές σχολικού εκφοβισμού και εκφοβισμού γενικότερα; (6.30' – 8.55' και 10.12' – 10.54')
4. Πώς μπορούν οι γονείς να καταλάβουν ότι το παιδί τους έχει πέσει θύμα bullying; (20.00' – 22.01')
5. Ποιες διαστάσεις λαμβάνει ο εκφοβισμός στην εφηβεία; (23.44' – 25.34')
6. Πώς μπορούν οι γονείς να βοηθήσουν τα παιδιά τους στην εφηβεία; (25.35' – 26.50')

Γ2. Παραγωγή κειμένων

Δουλεύοντας σε ζεύγη ή μικρές ομάδες επιλέξτε τη δραστηριότητα, με την οποία θα ασχοληθείτε, από τον παρακάτω πίνακα. Λαμβάνοντας υπόψη σας τον ρόλο που θα επιλέξετε και το κοινό στο οποίο απευθύνεστε, να χρησιμοποιήσετε κατάλληλο λεξιλόγιο και ύφος, να οργανώσετε το κείμενό σας σωστά και να παρουσιάσετε το θέμα, ώστε να συμπεριλάβετε τις απαραίτητες πληροφορίες που ζητούνται.

Ρόλος	Κοινό	Μορφή	Θέμα
Προσφυγόπουλο	Ο ίδιος/Η ίδια	Ημερολόγιο	Η συμπεριφορά των συμμαθητών/-τριών του απέναντί του/της
Μαθητής/-τρια	Φίλος/-η από το εξωτερικό	e-mail	Πρόσκληση για ταξίδι στην Ελλάδα
Μαθητές/-τριες	Σχολική κοινότητα	Αφίσα σε εκδήλωση του σχολείου	STOP στον πόλεμο
Έφηβος/-η προβληματισμένος/-η από το δράμα των προσφύγων	ΜΚΟ για τα δικαιώματα των προσφύγων	Επιστολή	Συμμετοχή σε εθελοντική δράση

Πατέρας
ο φιλόσοφος

Συμπλήρωσε τον ακόλουθο πίνακα με βάση όσα διδάχθηκες στις ενότητες 5-8:

ΓΡΑΨΕ	
3 πράγματα που έμαθες και τον τρόπο με τον οποίο σε επηρεάζουν στη ζωή σου	
3.	
2.	
1.	
2 πράγματα για τα οποία θα ήθελες να μάθεις περισσότερα	
2.	
1.	
1 πράγμα που σε δυσκόλεψε ή δεν σου άρεσε	
1.	

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ
ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

